
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
Gazi
1926

ARŞİV BELGELERİNİN İLKÖĞRETİMDE KULLANIMINA İLİŞKİN ÖĞRETMEN MESLEKİ GELİŞİM PROGRAMI: T.C. İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK DERSİ ÖRNEĞİ

Seval Hallaç

DOKTORA TEZİ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

OCAK, 2021

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakkı saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden 3 ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Seval

Soyadı : HALLAÇ

Bölümü : Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı

İmza :

Teslim Tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı: Arşiv Belgelerinin İlköğretimde Kullanımına İlişkin Öğretmen Mesleki Gelişim Programı: T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Örneği

İngilizce Adı: A Professional Teacher Development Program on the Usage of Archive Documents: A Course Study on Turkish Republic Revolution History and Kemalism Classes

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm hakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Seval HALLAÇ

İmza:

JÜRİ ONAY SAYFASI

Seval Hallaç tarafından hazırlanan "Arşiv Belgelerinin İlköğretimde Kullanımına İlişkin Öğretmen Mesleki Gelişim Proğramı: T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Örneği" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Gazi Üniversitesi Türkçe Ve Sosyal Eğitimi Anabilim Dalı'nda Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Uğur ÜNAL
T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanı ……

Başkan: Prof. Dr. Hüseyin KÖKSAL
Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi ……

Üye: Doç. Dr. Togay Seçkin BİRBUDAK
Tarih Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi ……

Üye: Doç. Dr. Hasan IŞIK
Genel Türk Tarihi Anabilim Dalı Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi ……

Üye: Doç. Dr. Yasin DOĞAN
Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, Pamukkale Üniversitesi ……

Tez Savunma Tarihi: 14/12/2020

Bu tezin Türkçe Ve Sosyal Eğitimi Ana Bilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı'nda Doktora tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Yücel GELİŞLİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü ……

TEŞEKKÜR

Uzun bir bilimsel serüvenin ürünü olan bu çalışmamın bütün aşamaları boyunca beni destekleyen kişilere teşekkür etmeyi borç bilirim.

Öncelikle bu çalışmaya başladığım andan itibaren desteğini esirgemeyen, beni her açıdan yetiştirmeye gayret eden, bana güvenen, başarılarından büyük feyz aldığım tez danışmanım sayın Prof. Dr. Uğur ÜNAL'a içten teşekkürlerimi sunarım.

Tezimin araştırma sürecinde;

Tez İzleme Komitesi'nin değerleri üyeleri sayın hocalarım; Prof. Dr. Hüseyin KÖKSAL'a Prof. Dr. Bahri ATA'ya, Doç. Dr. Hasan IŞIK'a görüş, öneri ve yönlendirmeleriyle verdikleri değerli katkılar için,

Sayın hocam Doç. Dr. Yasin DOĞAN'a deneyimlerini ve fikirlerini hiç esirgemeden paylaşarak, yardımlarını esirgemediği için,

Devlet Arşivleri Başkanlığı'nın yardımsever personeline bana içtenlikle verdikleri tüm imkânlar için,

Değerli hocam Dr. Ferah GÜÇLÜ YILMAZ'a tezimin literatür kısmının geliştirilmesinde hem bir akademisyen hem de değerli bir dostum olarak verdiği destek için,

Sayın Dr. Gökhan KAYIR'a eylem araştırması sürecinde her koşulda her zaman bir telefon kadar yakın olarak verdiği destek ve öneriler için,

Eylem araştırması sürecinde verilen eğitime katılarak, bilimsel araştırma verilerinin toplanmasında, benimle sürekli iletişimde kalarak gönüllü desteklerini esirgemeyen sosyal bilgiler öğretmenlerine;

Eğitim hayatım boyunca ve doktora tezimi hazırlama sürecinde maddi ve manevi desteklerini her zaman hissettiğim, tezimin bittiğini göremeyen çok değerli rahmetli babama, canım anneme ve hayatımın her aşamasında desteklerini esirgemeyen kardeşlerime teşekkürü borç bilir, minnetlerimi sunarım.

Ülkemizin hazinesi olan arşiv belgelerimizin kıymetinin bilinmesi dileğiyle...

Seval HALLAÇ

ARŞİV BELGELERİNİN İLKÖĞRETİMDE KULLANIMINA İLİŞKİN ÖĞRETMEN MESLEKİ GELİŞİM PROGRAMI: T.C. İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK DERSİ ÖRNEĞİ

(Doktora Tezi)

Seval Hallaç

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Ocak, 2021

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, sosyal bilgiler öğretmenlerinin eğitim özgeçmişlerinin ve kendileri için düzenlenen Mesleki Gelişim Programının, arşiv belgelerine dayalı etkinlikleri derslerde kullanma durumlarına yansımasını ortaya koymaktır. Bu çalışma kapsamında 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinin öğretim programı, ders kazanımları ve ders kitabı incelenmiştir. Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde, tarih metodolojisine ve dersin içeriğine özgü kavramları öğrencilerin doğru kullanmayı öğrenmeleri üzerinde durulduğu görülmüştür. Öğretim programında, bilimde kanıta dayalı sonuçlar üretmek amacına dikkat çekilerek, birinci elden kaynak olan arşiv belgelerinin eğitim içeriği olarak kullanmasına önem verilmesi gerektiği ifade edilmesine rağmen ders kitabının içeriğinde buna uygun etkinlikler görülememiştir. Bununla birlikte öğretmenlere yönelik tüm bu hususlara ilişkin bir hizmetiçi eğitim programının olmaması ve sürecin nasıl yönetileceğine ilişkin yeterli bilgilerin paylaşılmaması araştırma konusunun belirlenmesinde ve uygulanacak yöntemin geliştirilmesinde etkili olmuştur. Çalışma sürecinin vurgulanması, farklı içerik ve katılımcılarla zenginleştirilmesi amacıyla nitel araştırma desenlerinden "Eylem Araştırması" kullanılmıştır. İlk olarak öğretmenlerin ihtiyaç duydukları mesleki gelişim programının belirlenmesi için 30 sosyal bilgiler branşı öğretmeni ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilerek ihtiyaç analizi yapılmıştır. Elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi ile incelenmiştir. İlgili veriler literatür ile karşılaştırılarak 5 oturumluk mesleki gelişim programı oluşturulmuştur. Mesleki gelişim programı katılımcılarına örnek teşkil etmesi amacıyla T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi'nin bir ünitesinin belli kazanımları seçilerek bu ünite üzerinde örnek bir çalışma kitapçığı ve klavuz kitapçık hazırlanmıştır. Amaçlı örneklem yöntemi ile belirlenen sosyal bilgiler

öğretmenlerinden 5'ine, uzaktan eğitim yoluyla belirlenen 5 oturumluk eğitim uygulanmıştır. Eğitim öncesinde ve sonrasında öğretmenlerle benzer içerikte soruları içeren yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla süreç içerisinde katılımcıların arşiv belgelerinin derslerde kullanımına ilişkin görüşlerindeki değişim incelenmiştir. Eğitim süresince bir dış gözlemci tarafından yarı yapılandırılmış gözlem formu çerçevesinde gözlemler yapılmış ve araştırmacı tarafından da araştırmacı günlüğü tutulmuştur. Verilerin, öğretmenlerin kişisel eğitim geçmişleri bağlamında incelenebilmesi amacıyla da öğretmenlerden eğitsel özgeçmişlerini yazmaları istenmiştir. Uzaktan eğitim programı kayıt altına alınarak daha sonra verilerin analizinde kullanabilmek amacıyla tekrar izlenebilirliği sağlanmıştır. Toplanan veriler betimsel analiz yöntemleri değerlendirilmiştir, iki farklı kodlayıcı tarafından kodlamalar gerçekleştirilmiş ve kodlayıcılar arasındaki uyumun yeterli olmasından sonra raporlaştırma işlemine geçilmiştir. Eylem araştırması öncesinde katılımcıların arşiv belgelerinin derslerde kullanımına ilişkin, olumlu tutum sahibi oldukları ancak bu belgelerin nasıl seçileceği, doğruluğunun nasıl kontrol edileceği, nasıl eğitim dokümanı haline getirileceği ilişkin yeterli bilgiye sahip olmadıkları görülmüştür. Katılımcıların arşiv belgelerini derslerinde kullandıkları ve kullanmaya da istekli oldukları görülmesine rağmen bu deneyimlerinin sistematik olmadığı daha çok öznel ve rastlantısal gerçekleştiği tespit edilmiştir. Eylem araştırması sırasında öğretmenler; arşiv belgelerine nasıl ulaşabilecekleri, bu belgelerin doğruluklarını nasıl teyit edebilecekleri, arşiv belgelerini nasıl öğretim materyali haline getirebilecekleri, arşiv belgelerine dayalı etkinlikleri nasıl tasarlayabileceklerine ilişkin kapsamlı bir eğitim almışlardır. Araştırma sonucunda, öğretmenler arşiv belgelerinin derslerde kullanımı konusunda bilgi sahibi olduklarını, etkinlik geliştirme süreçlerini öğrendiklerini, bu belgeleri ders kazanımlarına uygun olarak ders süresini zorlamadan kullanabileceklerini, arşiv belgelerini dersin ana etkinliği olarak tasarlayabileceklerini belirtmişlerdir. Ayrıca arşiv belgelerinin derslerde tamamlayıcı etkinlik olarak kullanılabileceği görüşü öğretmenler tarafından paylaşılmıştır. Arşiv belgelerinin derslerde kullanılması ile disiplinler arası çalışmalar yapılabileceği ve öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerine bu yolla katkı sağlanacağı görüşü de katılımcılarca paylaşılmıştır. Bu çalışma sonucunda Milli Eğitim Bakanlığı'nın uzaktan eğitim araçları ile sosyal bilgiler öğretmenlerine arşiv belgelerinin derslerde kullanımına ilişkin mesleki gelişim programlarının düzenlenmesinde bir içerik sunulmaya çalışılmıştır. Eğitim fakültelerine, lisans ve lisansüstü programlarda arşiv belgelerinin derslerde kullanımına ilişkin eğitimlere yer verilmesi, Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı'nda bir eğitim birimi kurularak, arşiv belgelerinin tanınırlığının arttırılması ve eğitim materyali olarak ders kazanımlarına uyumlu hale getirilerek yayınlanması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler : Belgeye Dayalı Öğrenme, Arşiv Belgesi, Tarih Öğretimi, Mesleki Gelişim Programı
Sayfa Adedi : 252
Danışman : Prof. Dr. Uğur ÜNAL

A PROFESSIONAL TEACHER DEVELOPMENT PROGRAM ON THE USAGE OF ARCHIVE DOCUMENTS: A COURSE STUDY ON TURKISH REPUBLIC REVOLUTION HISTORY AND KEMALISM CLASSES

(Ph. D. Thesis)

Seval Hallaç

GAZİ UNIVERSITY

INSTITUTE OF EDUCATIONAL SCIENCES

January, 2021

ABSTRACT

The aim of this study is to reveal the reflection of the educational backgrounds of social studies teachers and the Professional Development Program organized for them on their use of activities based on archive documents in their courses. Within the scope of this study, the curriculum, course outcomes and textbook of the 8th grade Republic of Turkey Revolution History and Kemalism course were examined. It was observed that the course is designed to cover history methodology and the students' correct use of concepts peculiar to the course. Although in the curriculum the necessity to use archive documents, first-hand sources, as educational content by emphasizing producing evidence-based results in science was pointed out, appropriate activities were not seen in the content of the textbook. The lack of an in-service training program for teachers regarding these issues and insufficient shared information on how to manage the process were effective in determining the research topic and developing the method to be applied. "Action Research", one of the qualitative research designs, was used in order to emphasize the process and to enrich it with different contents and participants. First of all, in order to determine the professional development program that teachers need, semi-structured interviews were conducted with 30 social studies teachers and a needs analysis was conducted. The data obtained were analyzed by descriptive analysis method. A 5-session professional development program was created by comparing the relevant data with the literature. In order to set an example for the professional development program participants, a unit of the TR Revolution History and Kemalism Course was selected and a sample workbook and a guidebook was prepared on this unit. 5- session

training determined through distance education was applied to 5 social studies teachers selected with the purposeful sampling method. Before and after the training, the change in the opinions of the participants regarding the use of archive documents in the courses was examined through semi-structured interviews with similar questions with the teachers. During the training, observations were made by an external observer within the framework of a semi-structured observation form and the researcher diary was kept by the researcher. Teachers were asked to write their autobiographies so that the data could be analyzed in the context of the teachers' personal stories. The distance education program was recorded and its traceability was ensured to confirm the data later. The collected data were analyzed using descriptive analysis and content analysis methods, coding was performed by two different coders, and the reporting process was started after the compatibility between the coders was sufficient. Before the action research, it was observed that the participants had a positive attitude regarding the use of archive documents in the lessons, but they did not have sufficient knowledge about how to select these documents, how to check their accuracy, how to turn them into educational documents and how to evaluate them. Although it was observed that the participants used the archive documents in their lessons and were willing to use them, it was found that these experiences were not systematic, but rather subjective and random. During the action research, teachers received comprehensive training on how to access archive documents, how to verify the accuracy of these documents, how to turn archive documents into teaching material, how to design lessons based on archival documents, and how to evaluate such teaching, and they developed their competencies in this field. As a result of the action research, the teachers stated that they have mastered the processes regarding the use of archive documents in the lessons, they can use these documents in their lessons without forcing the course time in accordance with the curriculum objectives and gains, and they can use the archive documents as the main activity of the course. The view that interdisciplinary studies can be carried out by using archive documents in the lessons and that the higher-level thinking skills of the students will be contributed in this way was shared with the participants. As a result of this study, a content was tried to be presented to social studies teachers regarding the regulation of professional development programs related to the use of distance education tools and archive documents of the Ministry of National Education in lessons. It is recommended that education faculties include training on the use of archive documents in undergraduate and graduate programs, establishing an education unit in the Presidency State Archives, increasing the recognition of archive documents and publishing them as educational material by harmonizing with the course outcomes.

Key Words : Document Based Learning, Archive Document, History Teaching, A Professional Teacher Development Program
Page Number : 252
Supervisor : Prof. Dr. Uğur ÜNAL

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU i

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI ii

JÜRİ ONAY SAYFASI iii

TEŞEKKÜR iv

ÖZ v

ABSTRACT vii

İÇİNDEKİLER ix

TABLOLAR LİSTESİ xvi

ŞEKİLLER LİSTESİ xviii

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ xix

BÖLÜM I 1

GİRİŞ 1

1.1. Problem Durumu 1

1.2. Araştırmanın Önemi 6

1.3. Araştırmanın Amacı 8

1.4. Araştırmanın Varsayımları 8

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları 9

BÖLÜM II 11

KAVRAMSAL ÇERÇEVE 11

2.1. Belgeye Dayalı Öğretiminin Tanımı ve Gelişimi 11

2.2. Belgeye Dayalı Öğretimin Gerekçeleri 19

2.3. Belgeye Dayalı Öğretimin Yararlılığı 20

2.4. Belgeye Dayalı Öğretimin Sınırlılıkları 22

2.5. Belgeye Dayalı Öğretimin Planlanması 23

2.6. Belgeye Dayalı Öğretimde Arşiv Belgelerinin Kullanımı 25

2.7. Belgeye Dayalı Öğretimde Arşiv Belgelerinin Kullanımında Yöntem Sorunu 27

2.7.1. Arşivin Tanımı 29

2.7.2. Arşiv Belgesinin Tanımı 30

2.7.3. Arşiv Belgesinin Türleri 32

2.7.3.1. Yazışma 34

2.7.3.2. Günlükler, Anılar, Seyahatnameler ve Otobiyografiler 34

2.7.3.3. Devlet Belgeleri, Ferman, Hat ve Beraatlar 35

2.7.3.4. Şarkı Sözleri 35

2.7.3.5. Vasiyetnameler 36

2.7.3.6. İstatistiksel Kayıtlar 36

2.7.3.7. Gazeteler ve Süreli Yayınlar 37

2.7.3.8. Sözlü Mülakatlar 37

2.7.3.9. Fotoğraflar ve Eski Haritalar 38

2.7.3.10. Mektuplar 38

2.7.3.11. Peyzaj Eserler 38

2.7.3.12. Nüfus Kayıtları 39

2.7.3.13. Minyatürler/Gravürler 39

2.8. Belgeler Kullanarak Sınıfta Yaratıcı Fikirleri Oluşturmak 39

2.8.1. Konuşan Çizimler 41

2.8.2. Serbest Yazma 41

2.8.3. "Nasıl Biliyoruz" Soruları....41

2.8.4. Tarihi Figürlerin İsimleri....41

2.8.5. Tarihsel Belgeler Olarak Mektuplar....42

2.8.6. Kişisel Kelime Sözlüğü....42

2.8.7. Kelime Sıralama....42

2.8.8. İki veya Daha Fazla Tarihi Belgenin Karşılaştırılması....43

2.8.9. Gazete ve Dergi Editörlerinin Analizi....43

2.8.10. Odaklanmış Tartışma....43

2.8.11. Politik Karikatür Analizi....43

2.9. İnkılap Tarihi Konularının Belgeye Dayalı Öğretiminde Kullanılan Yöntem ve Teknikler....44

2.9.1. Tarihsel Yaratıcı Drama....44

2.9.2. Buluş Yoluyla Öğrenme....44

2.9.3. Tarihsel Yazma....44

2.9.4. Tarihi Hikâyeleştirme....45

2.9.5. Küçük / Büyük Grup Çalışmaları....45

2.9.6. Proje Tabanlı Öğrenme....45

2.9.7. Kanıt Temelli Öğretim....45

2.9.8. Uzaktan Eğitim Yoluyla Belgelere Dayalı Tarih Öğretimi....46

2.9.9. Karşı Olgusal Yaklaşım....48

2.9.10. Beyin fırtınası yöntemi....48

2.9.11. Simülasyon Yaklaşımı....48

2.10. Belgeye Dayalı Öğretimde Ölçme ve Değerlendirme Teknikleri....48

2.10.1. Belgeye Dayalı Sorular (Document Based Questions)....51

2.10.2. Grafik Hazırlama....54

2.10.3. Makale / Rapor Yazma....55

2.11. Türkiye'de İnkılap Tarihi Konularının Öğretim Programı ve Özel Amaçları 56

2.12. Türkiye'de Belgeye Dayalı Öğretiminin İnkılap Tarihi Öğretim Programına Uyarlanması.....59

2.13. Türkiye'de İnkılap Tarihi Konularının Belgeye Dayalı Öğretiminde Çalışma Yapraklarının Hazırlanması.....63

2.14. İlgili Araştırmalar.....65

2.14.1. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar.....65

2.14.2. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar 68

BÖLÜM III 73

YÖNTEM.....73

3.1. Araştırmanın Deseni.....73

3.2. Araştırma Yönteminin Seçim Gerekçesi.....73

3.3. Arşiv Belgelerinin T.C. İTA Dersinde Kullanılmasına İlişkin Eylem Araştırması Süreci ve Aşamaları 74

3.3.1. Durum Değerlendirmesi.....76

3.3.1.1. Durum Değerlendirmesi İçin Veri Toplama Süreci 77

3.3.1.2. Verilerin Toplanması ve Analiz Edilmesi.....78

3.3.1.3. Durum Değerlendirmesine İlişkin Bulgular.....79

3.3.1.3.1. T.C. İTA Dersi Öğretmenlerinin Arşiv Belgelerinin Kullanım Amacına Yönelik Görüş ve Değerlendirmeleri 79

3.3.1.3.2. T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretmenlerinin Arşiv Belgesi Kullanımıyla Gerçekleştirilen Ders İşleme Örneğine Yönelik Görüş ve Değerlendirmeleri 80

3.3.1.3.3. T.C. İTA Dersi Öğretmenlerinin Arşiv Belgesi Kullanımının Dersin Kalıcılığına Etkisi Üzerine Görüş ve Değerlendirmeleri.....81

3.3.1.3.4. T.C. İTA Dersi Öğretmenlerinin Arşiv Belgesi Kullanımının Kronolojik Düşünme Becerisini, Tarihsel Kavram Becerisini, Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi, Tarihsel Sorun Analizi ve Karar Verme Becerisi, Tarihsel Araştırma Becerisine Katkısına Yönelik Görüş ve Değerlendirmeleri 82

3.3.1.3.5. T.C. İTA Dersi Öğretmenlerinin Kanıt Temelli Öğrenme Yönteminde Arşiv Belgesi Kullanıma Yönelik Eğitim Alma Durumları 83

3.3.1.3.6. T.C. İTA Ders Kitaplarında Arşiv Belgesi Kullanımına Yönelik Görüş ve Değerlendirmeleri 84

3.3.1.3.7. T.C. İTA Dersi Öğretmenlerinin Arşiv Belgesinin Kullanımının Öğrenci İlgisine Etkisine Yönelik Görüş ve Değerlendirmeleri 85

3.3.1.3.8. T.C. İTA Dersine Giren Öğretmenlerin Arşiv Belgesinin Kullanımının Tarih Dersi İmajına Etkisine Yönelik Görüş ve Değerlendirmeleri 86

3.3.1.3.9. T.C. İTA Dersi Öğretmenlerinin Arşiv Belgelerinin Muhafaza Edildiği Kurumlarla İletişimine Yönelik Görüş ve Değerlendirmeleri 87

3.3.2. Eylem Araştırması Uygulama Süreci: Mesleki Eğitim Programının Uygulanması 88

3.3.2.1. T.C. İTA Dersi'nin İkinci Ünitesi 8.2.1 ve 8.2.2 Kazanımları Örnek Etkinlik Geliştirme Süreci 89

3.3.2.2. Mesleki Eğitim Programı Sürecinde Araştırmacının Rolü 91

3.3.2.3. Çalışma Grubu 92

3.3.2.4. Veri Toplama Araçları 93

3.3.2.4.1. Mesleki Gelişim Programı Ön Görüşme Formu 94

3.3.2.4.2. Araştırmacı Günlüğü 94

3.3.2.4.3. Mesleki Gelişim Programı Ders Gözlem Formu 95

3.3.2.4.4. Mesleki Gelişim Programı Son Görüşme Formu 95

3.3.2.5. Mesleki Gelişim Programı Verilerinin Analizi 95

3.3.2.5.1. Geçerlik ve Güvenirlik 97

BÖLÜM IV 99

BULGULAR VE YORUM 99

4.1. Öğretmenlerinin T.C. İTA Dersinde Arşiv Belgelerinin, Kullanımına Yönelik Görüşlerine İlişkin Bulgular 99

4.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Eğitim Özgeçmişlerinin Arşiv Belgelerini Derslerde Kullanma Durumlarına Yansımasına İlişkin Bulgular 100

4.3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Arşiv Belgelerinin Derslerde Kullanılmasının Önemine Yönelik Mesleki Gelişim Programı Öncesi ve Sonrası Görüşlerine İlişkin Bulgular.....102

4.4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Arşiv Belgelerinin Derslerde Kullanımına Yönelik Mesleki Gelişim Programı Öncesi ve Sonrası Görüşlerine İlişkin Bulgular 104

4.5. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Arşiv Belgelerine Dayalı Öğrenmede Öğrenci Başarısına Etkisine Yönelik Mesleki Gelişim Programı Öncesi ve Sonrası Görüşlerine İlişkin Bulgular 107

4.6. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Arşiv Belgelerinin Disiplinlerarası Kullanımına Yönelik Mesleki Gelişim Programı Öncesi ve Sonrası Görüşlerine İlişkin Bulgular 111

4.7. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Arşiv Belgelerine Dayalı Örnek Etkinliklere Benzer Etkinlik Tasarlama Sürecine Yönelik Mesleki Gelişim Programı Sonrası Görüşlerine İlişkin Bulgular 113

4.8. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Arşiv Belgelerine Dayalı Örnek Etkinliklerden Harelketle Farklı Bir Etkinlik Tasarlama Sürecine Yönelik Mesleki Gelişim Programı Sonrası Görüşlerine İlişkin Bulgular 121

BÖLÜM V 123

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER 123

5.1. Öğretmenlere Yönelik Öneriler 126

5.2. Öğretmen Yetiştiren Kurumlara Yönelik Öneriler 127

5.3. Milli Eğitim Bakanlığına Yönelik Öneriler 127

5.4. Ders Kaynaklarına Yönelik Öneriler 127

5.5. Arşiv Belgelerini Barındıran Kurumlara Yönelik Öneriler 128

KAYNAKLAR 129

EKLER 143

EK-1. Eylem Araştırması Ön Görüşme Formu 144

EK-2. Mesleki Gelişim Programı Ön Görüşme Formu 145

EK-3. Araştırmacı Günlüğü 146

EK-4. Mesleki Gelişim Programı Ders Gözlem Formu 147

EK-5. Mesleki Gelişim Programı Son Görüşme Formu 148

EK-6. Çalışma Yaprağı Şablonu 149

EK-7. Araştırma Katılımcı Onay Belgesi 1 150

EK-8. Araştırma Katılımcı Onay Belgesi 2 151

EK-9. Araştırma Katılımcı Onay Belgesi 3 152

EK-10. Araştırma Katılımcı Onay Belgesi 4 153

EK-11. Araştırma Katılımcı Onay Belgesi 5 154

EK-12. Eylem Araştırması Sürecine Yönelik Görseller 155

EK-13. Öğretmen / Eğitimci / Araştırmacıların Uzaktan Erişim Yoluyla Ulaşabilecekleri Belge Adresleri 161

EK-14. Arşiv Belgeleriyle Birinci Dünya Savaşı 162

EK-15. Örnek Ünitede Kullanılan Kaynaklar 168

EK-16. Örnek Ünite 171

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. *Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programı*....57

Tablo 2. *Eylem Araştırması Adımları* 75

Tablo 3. *Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Demografik Özellikleri-1* 78

Tablo 4. *Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Demografik Özellikleri-2* 78

Tablo 5. *T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinin İşlenişinde Arşiv Belgelerinin Kullanım Amacına Yönelik Öğretmenlerin Değerlendirmeleri* 79

Tablo 6. *T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Arşiv Belgesi Kullanımına Yönelik Öğretmenlerin Ders İşleme Örneğine İlişkin Değerlendirmeleri*.....81

Tablo 7. *T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Arşiv Belgesi Kullanımına Yönelik Öğretmenlerin Dersin Kalıcılığına İlişkin Değerlendirmeleri* 81

Tablo 8. *T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Arşiv Kullanımına Yönelik Öğretmenlerin Kronolojik Düşünme Becerisini, Tarihsel Kavram Becerisini, Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi, Tarihsel Sorun Analizi ve Karar Verme Becerisi, Tarisel Araştırma Becerisine Katkısına İlişkin Değerlendirmeleri*.....83

Tablo 9. *İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretmenlerinin Kanıt Temelli Anlatım Yönteminde Arşiv Belgesi Kullanıma Yönelik Eğitim Alma Durumları* 84

Tablo 10. *T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Ders Kitaplarında Arşiv Belgesi Kullanımına Yönelik Öğretmenlerin Değerlendirmeleri* 84

Tablo 11. *T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Arşiv Kullanımına Yönelik Öğretmenlerin Öğrenci İlgisine Etkisine İlişkin Değerlendirmeleri* 85

Tablo 12. *T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Arşiv Kullanımına Yönelik Tarih Dersi İmajına İlişkin Değerlendirmeleri* 86

Tablo 13. *T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Arşiv Belgelerinin Muhafaza Edildiği Kurumlarla İletişimine Yönelik Değerlendirmeleri* 87

Tablo 14. *Konular ile Kullanılan Arşiv Belgesi Türleri* 90

Tablo 15. *Çalışma Grubuna İlişkin Bilgiler* 92

Tablo 16. *Kazanım Kontrol Listesi* 93

Tablo 17. *Birincil ve İkincil Geçerlik Kriterleri* 97

Tablo 18. *Araştırmada Uygulanan Geçerlik ve Güvenirlik Yöntemleri* 98

Tablo 19. *Öğretmenlerin Derslerinde Kullandıkları Yöntem ve Teknikler* 104

Tablo 20. *Mesleki Gelişim Programı Öncesi Katılımcıların Derslerde Kullandıkları Arşiv Belgeleri ve Bunların Kullanımı* 106

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Tarihsel yorumların öğretilmesi ve öğrenilmesi etkinlik örneği-1 24

Şekil 2. Arşiv eğitim birimlerinin geliştirecekleri eğitim içeriklerinin yapısı 28

Şekil 3. Örnek Arşiv Ders Planı 31

Şekil 4. Belgeye dayalı sorularla geliştirilmiş etkinlik örneği-3 52

Şekil 5. Belgeye Dayalı Sorularla Geliştirilmiş Etkinlik Örneği-4 54

Şekil 6. Makale Şablonu 55

Şekil 7. Mesleki Eğitim Programının Planı 88

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

BDÖ	Belgeye Dayalı Öğrenme
CAIN	Canadian Archival Information
DAGM	Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü
DAB	Devlet Arşivleri Başkanlığı
DBQ	Dökümana Dayalı Soru
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
MGP	Mesleki Gelişim Programı
NEAC	Ulusal Eğitim Derneği Komisyonu
PBL	Proje Tabanlı Öğrenme
STEM	Science Technology Education Maths
T.C. İTA	Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük

BÖLÜM I

GİRİŞ

"*Bana Osmanlı Arşivi'ni verin, size kültür imparatorluğu kurayım.*"
Prof. Dr. Halil İNALCIK

1.1. Problem Durumu

Tarih, tarihsel belgelerle yani arşiv belgeleri ile verilmelidir. İnsan tarihsel gerçeklerden bağımsız bir varlık değildir. Tarihçinin veya tarih öğrenenin hedeflediği 'gerçekte ne oldu', 'kanıtların gösterdiği şey nedir?' den başka bir şey olmamalıdır. Tarihin ilkesi, tümdengelim ve tümevarımsal nitelikteki çıkarımlarla belgeleri karşılaştırılmaktadır (Collingwood, 1994, s. 262). Bu belgelerin en önemlileri arşiv belgeleridir. Arşiv belgeleri, birinci elden veya doğrudan bilgi kaynaklarıdır. Bu belgelerin içinde resmi yayınlar, hükümet belgeleri ve propaganda afişleri, görgü tanıkları, gazete haberleri; makaleler, konuşma metinleri ve dersler, ve şarkı sözleri, romanlar ve çocuk öyküleri, bilimsel raporlar, günlükler, dergiler, özel yazışmalar gibi yazılı belgelerin yanı sıra; eski haritalar, fotoğraf ve filmler, resimler, sosyal ve politik karikatürler, heykeller ve anıtlar; mimari çizimler ve binalar; posterler, eski alet ve makineler, , mobilya ve ev eşyaları, spor malzemeleri, eski oyuncaklar ve oyunlar, moda, halk sanatı ve güzel sanatları gibi çok çeşitli görsel imgeler ve eserler de yer almaktadır. Belgeye dayalı öğrenme süreçlerinde, belge ya da kanıtlar kullanılarak tarihin yeniden yorumlanmasını sağlanmaktır (Wineburg, 2007). Belgeler öğrenme anında öğrencilere geçmiş hakkında bilgi sağlamakta ve tarihi zihninlerinde canlandırmalarına yardımcı olmakktadır (Compston, 2002, s. 4). Geçtiğimiz yirmi beş yılda, dünyada milyonlarca birincil kaynak, kütüphaneler ve arşivler tarafından tasnif edilerek çevrimiçi erişilebilir hale getirilmiştir (Malkmus, 2008). Türkiye'de ise; son beş yılda uzaktan eğitimlerde kullanılabilecek çok sayıda arşiv belgesine ulaşılabilmesi ve ders materyali olarak kullanılabilmesi konusunda önemli bir ilerleme kaydedilmiştir.

Öğrencileri öğrenme sürecine dâhil etmenin en etkili yollarından biri olan belge ve kanıt temelli eğitim, farklı geçmişleri ve ilgi alanları olan öğrenciler için dikkat çekici materyallerin kullanılmasına da aracılık etmektedir. Öğrenciler öğretmenin rehberliğinde hangi soruların sorulacağını, kanıtların nasıl değerlendirileceğini ve hipotezlerin nasıl test edileceğini öğrenirler.

Tarih basit bir çerçeve, perspektif ya da gerçekle sınırlandırılamayacak kadar çok yönlüdür. Bu nedenle, değişen toplumda kendi değerlerimizle ve tutumlarımızla yerimizi belirleyebilmemiz ve konumlandırabilmemiz için sorgulayıcı bir anlayışı geliştirmek ve tarihi öğrenmek önemlidir. Çünkü insan tarihsel bağlam içinde değer kazanmaktadır. Bir başka deyişle insanı insan yapan tüm değerler dün, bugün ve gelecek için geçerlidir. İnsanın yaşamına anlam katarak, varlığını değerli görerek yaşaması sadece kendisine değil tüm topluma ve insanlığa da katkı sağlayacağı söylenebilir. Çocuklara tartışmayı ve çıkarımlarda bulunmayı öğreten yöntem ve teknikler geleceğin dünyasını daha istenilir kılmamızı yardımcı olabilir. Bu nedenle belgeye dayalı öğretim öğrencilerin hem kendi geçmişini hem de diğer ülkelerin geçmişlerini doğrudan ve aracısız öğrenmelerine yol açabilir. Cooper'a (2002, s. 88) göre geçmişe belgeler aracılığıyla bakan çocuklar isteyerek ve eğlenerek öğrenmektedir. Örneğin geçmişteki bir fotoğrafa bakan öğrenciler, aşağıdaki ilgi çekici sorularla baktığında tarihle bir bağ kurarak ayrıntılarıyla geçmişi aklında canlandırabilir:

1. Bu fotoğrafta hangi insanları görebiliyorsun? Onlar hakkında ne düşünüyorsun?
2. Bu insanlar neredeler? Neden burdalar?
3. Bu insanlar ne yapıyor? Sence neden bunu yapıyorlar?
4. Bu fotoğrafta harfler, sayılar veya armalar var mı? Bize ne söylüyor olabilirler?
5. Bu fotoğrafta insanlar sence güçlü mü?
6. Bu fotoğrafta insanların ne tür saç modelleri var?
7. Bu fotoğrafta insanların kıyafetleri hangi renk? Bunun özel bir sebebi var mı?
8. Bu fotoğrafta hangi binaları görebiliyorsun? Sence neden bu resimde varlar?
9. Bu fotoğrafta insanların eylemleri, jestleri nasıl? Sence en çok önemli veya en az önemli olan kim?
10. Bu fotoğraf bize kadınlar, çocuklar, dönem, ırklar, yaşam hakkında ne söylüyor olabilir?

Bu sorular öğrencilerin farklı bakış açılarını keşfetmesine de yardımcı olmaktadır. Oysa okullardaki tarihi konuları, geleneksel yöntemler olan sözlü anlatım, söyleyip yazdırma gibi öğrenciyi pasif dinleyici konumuna getiren yöntemlerle işlediğimizde, geçmişle bağlarını kuramamış, geleceği şekillendirme de zorlanan bir nesil yaratmış olmaktayız. Okullarda öğretilen tarih, tarihçilerin 'yaptıkları' tarihle ilgili düşünceleri yansıtmalıdır. Genç tarihçiler olarak öğrencilerin ilkokuldan, lisansüstü seviyeye kadar düşünce ve uygulamalarda süreklilik kazanmış belgeye dayalı öğrenme yöntemleriyle yetişmesi sağlanmalıdır. Aksi bir durumda, öğrencilerin öğrendiği bilgi, tarih olarak tanımlanamaz (Nichol ve Dean, 2005).

Tarih, geçmişi anlama sürecimizi ifade etmektedir. Tarih, arşivlerde çalışan akademisyenler tarafından üretilen akademik bir disiplindir, ancak "tarih" her gün geçtiğimiz binalarda, bizi yöneten kurumlarda, kullandığımız dillerde ve her yerdedir. Tarih, yıllarca süren çalışmaların ve günlük varsayımlarımızda hepimizin taşıdığı bir şeydir. Okullarda tarih yazmak ya da okullar için tarih yazmak önemli bir içerik sorunu ortaya çıkarmaktadır. Resmi müfredat tanımlansa bile, içeriği seçmek, 'geçmişi' sınıf için çalışma programlarına çevirmenin yalnızca bir adımıdır. Tarih öğretmenleri içerikle ilgilenir, ancak aynı zamanda onu çeşitli öğrenci popülasyonlarına heyecan verici, teşvik edici ve etkileşime girecek şekilde sunmakla da ilgilenmektedirler. Bazı tarihsel konuların okul müfredatının özelliği haline geldiği süreçler de açık değildir. Çoğu ülkede, bazı konular ikonik bir öneme sahiptir. Sözgelimi, Fransa'da Fransız Devrimi, Amerika'da Amerikan İç Savaşı ve Sivil Haklar Hareketi, Türkiye'de Çanakkale Muharrebeleri gibi. Tarih öğretmenleri, öğrencileri ilgilendiren ve teşvik eden ve ayrıca onları tarihsel bilginin geçici doğasını tanıtan teknikler ve kaynaklar kullanmaya çalışmaktadır. Ancak, mevcut olan kaynakların çoğu, ders kitabıdır ve ders kitabı çok hızlı bir şekilde özetlenmekte, monografiler çok yoğun verilmektedir (Kitson, Husbands ve Steward, 2011). Bu nedenlerden dolayı, belgeye dayalı öğretim yönteminin profesyonel olarak bir mesleki beceri şeklinde öğretmenlere öğretilmesi, neyin belge neyin belge olmadığını, konuya uygun bir belgenin seçilmesinde dikkat edilecek ilkeleri, belgelere dayalı etkinlikler geliştirmeyi, belgeye dayalı ölçme ve değerlendirme yapmayı sağlayacaktır. Aynı zamanda belgeye dayalı öğretimin tüm derslerde uygulanması öğrencilerin mekânsal-zamansal, sosyal-retorik, biyografik, tarihsel, dilsel ve analojik yorumlar olmak üzere altı tür bağlamsal yorum yapabilme yeteneklerini de geliştirecektir (Chapman, 2015). Belgeye dayalı öğretimin temel kaynakları arşiv belgeleridir. Arşiv belgelerinde tüm derslerde kullanabilecek içerikler yer almaktadır. Önemli olan öğretmenlerin arşiv belgelerini tanımaları, onları konularına uygun seçebilmeleri,

kullanabilmeleri ve öğrencileri bu belgeler üzerindeki çalışmalarıyla değerlendirebilmeleridir. Belki de tüm bunlardan daha da önemlisi arşiv belgelerine nasıl ulaşacaklarını, derslerine nasıl uyarlayabileceklerini öğrenmeleridir. Ayrıca, ders tasarımının güçlü ve zayıf yanlarını görebilmeleri, etkili bir tarihsel sorgulama sürecini bilmeleri, kavrayışı kolaylaştıracak uygun değişiklikleri yapabilmeleri, etkili sınıf içi uygulamalar yürütmeleri de gerekmektedir (Crowe ve Cuenca, 2016).

Türkiye'de T.C. İTA Dersi Öğretim Programı Değerlendirme Çalışmaları;

Türkiye'de çeşitli dönemlerde öğretim programlarının değişmesiyle birlikte yeni öğretim yöntem ve tekniklere yer verildiği görülmektedir. Çağı yakalamak adına çok sık değişen öğretim programlarının eğitim sistemi üzerindeki beklenen olumlu etkisinin ne derecede olduğu her dönemde tartışılmaktadır. En son 2018 yılında değişen 8. Sınıf T.C. İTA Dersi Öğretim Programı üzerinde program değerlendirme çalışmaları yapılmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı Liselere Giriş Sınavı'nda, T.C. İTA Dersi' nin Türkiye ortalaması 10 soru üzerinden 2019 yılında 6.88 olduğu, 2020 yılında ise 5.05 olduğu görülmektedir (MEB, 2020). İki yıl arasındaki farkın Yeni Tip Coronavirüs (Covid-19) pandemisi nedeniyle olduğu düşünülse dahi öğrencilerin bu dersin kazanımlarını ortalama yüzde 60 civarında edindikleri anlaşılmaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı, halen yürürlükte olan 8. Sınıf T.C. İTA Dersi Öğretim Programında (2018) tarih metodolojisine dair belge, kanıt vb. kavramların tanıtılmasını ve derslerde yer verilmesini salık verirken, konuların işlenmesinde birinci elden kaynak ve belgelerin kullanılmasını önemli görmektedir. Program öğrencilerin ders kapsamındaki konuları kendi bağlamları içerisinde kavrayabilmeleri açısından, o dönemle ilgili belgelere ve kaynaklara yer verilmesini önermektedir. Ancak, öğretmenler gerek belgelere ulaşma konusunda yeterli bilgi ve deneyime sahip olmamaları, gerekse bu kaynakların ders içerisinde eğitim materyali olarak nasıl kullanılabileceği konusunda öğrenim süreleri içerisinde yeterli eğitim almamaları nedeniyle programın önemle üzerinde durduğu bu noktada, yeteri kadar etkili olamamaktadırlar.

Osmanlı Devleti'nin arşivcilik geleneği ülkemiz arşivinin zengin olmasını sağlamıştır. Halen tasnif edilmekte olan arşivlerimiz, araştırmacılar tarafından tam anlamıyla çalışılmamıştır. Son dönemde yeniden yapılanan ulusal arşivimiz hem teknolojik olarak çağın imkânlarını daha etkin kullanmakta hem de araştırmacılara daha kullanıcı dostu bir hizmet sağlamaktadır. Ulusal arşivimizde yer alan ve derslerde kullanılabilecek pek çok arşiv belgesi dijital ortama aktarılmış ve kullanıma açılmıştır. Bu belgeler arasından seçilen birçok

belge de, Latin harfleri ile yeniden üretilmiştir. Ancak, bu arşiv belgelerinin öğretmenler tarafından eğitim amacıyla kullanımı halen istenilen düzeyde bulunmamaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı'nın sosyal bilgiler ve tarih alanı öğretmenlerinin arşiv belgelerine dayalı öğrenme yaklaşımıyla ders etkinlikleri geliştirmeleri konusunda yeteri kadar hizmetiçi eğitim açmadığı söylenebilir.

Gerçek, insan hayatında parça parça değil bir bütün halinde algılanmaktadır. Çocukların öğrenme kapasitelerine ve kavrama yeteneklerine göre gerçekleri parçalar halinde öğrenip sonra bunları birleştirmesi zordur. Çocuk, bilimle alakalı bilgileri bir bütünlük içerisinde daha kolay öğrenmektedir. Bundan dolayı öğrenciler toplumsallaştırılırken her bilim dalıyla ilgili bilgi ve ilkeler ayrı ayrı değil onların ortak noktalarını bulunup birleştirilerek bir ders halinde (Sosyal Bilgiler) sunulmaktadır (Sönmez, 2005, s. 456). Öğrenciler, ilköğretimden başlayarak yükseköğretimin sonuna dek devam eden öğrenim sürecinde akademik disiplinleri bir bütünlük ve süreklilik içinde görebilirler. Toplumda bulunan sosyal sorunların karmaşıklığını algılayarak, sorunları tek bir disiplinle açıklamak yerine, onları çözümleyerek çok yönlü açıklama yoluna giderler. Tarih odaklı konular veya daha genel temalar planlanmış olsun, tarih ile müfredatın diğer alanları arasındaki potansiyel bağlantıları tanımak önemlidir. Bunlardan bazıları şunlardır (Cooper, 2002, s. 114-116):

> Dil Eğitimi; tarih öğretilmesiyle, dil gelişimi için mükemmel ve doğal bir bağlam sağlanmış olur. Fikirlerini keşfetmeleri, geliştirmeleri ve netleştirmeleri, sonuçları tahmin etmeleri ve olasılıkları tartışmaları, olayları, gözlemleri ve deneyimleri tanımlamaları, fikir ve eylemler için nedenler göstermeleri, gördüklerini ve duyduklarını anlamaları, drama ve iyileştirilmiş etkinliklere katılmaları, rol durumunda uygun dili kullanmaları ve izledikleri dramaya yanıt vermelerinde çok etkili olacağı düşünülmektedir….
> Matematik; tarihsel araştırmalarda, sayı hesaplamalarını ve veri sunumunu içerebilir. Yapılarda şekilleri gözlemlemek ve modeller yapmak, iki ve üç boyutlu şekillerin kelime dağarcığını içerebilir. Haritalar ve planlar yön, şekil ve alanı içermektedir. Zaman (saatler, günler, aylar, doğum günleri, mevsimler, yıllar), uzunluğun (kale duvarının uzunluğu veya kalınlığı) ölçülmesi için birçok yol vardır gibi….
> Bilim ve Teknoloji; tarih, geçmişte insanların malzemeleri elde etme ve kullanma yöntemleri ile ilgilidir. Bunlar; deri, yün, ipek, pamuk, taş, kil, ahşap, saz, altın, kurşun, demir. İnsanların yiyeceklerini nasıl büyüttüğü, hasat ettiği, sakladığı, koruduğu ve hazırladığı ayrıca nasıl su ve ışık ve ısı elde ettikleriyle ilgilidir…. Çocukların geçmiş zamanlardaki insanların nasıl sıcak, kuru ve beslendiğini, bununla ilgili işleri, kullandıkları araçları ve bunların neden değiştiğini araştırması için birçok fırsat var…..
> Sanat; tarih, çocukların eserleri ve resimlere yakından bakmaları, onları yapan insanların fikirlerini, duygularını ve yaşam tarzlarını ifade ettiklerini öğrenmeleri için bir bağlam sağlanabilir. Eski eserlerin gözlemlerini kendi çizimlerinde ve resimlerinde (muhtemelen kolajlara, dikişlere ve baskılara uzatılmış) kaydederek, şekillerini ve dokularını fark edebilirler. …
> Müzik; bir resim, hikâye veya ziyaret, basit kompozisyonlar için bir uyarıcı olarak kullanılabilir. Çocuklar bir hikâyeye eşlik etmek için müzik yapabilirler veya bir yel değirmeni, buharlı tren veya yelkenli gemi ziyaretini tanımlayan sesleri araştırabilir, seçebilir ve birleştirebilirler. Bir tren istasyonu, hasat resmi veya pazar veya fuar gibi bir resimde duyulabilecek sesleri yeniden oluşturmaya çalışabilirler. Geleneksel şarkıları diğer ülkelerden halk hikâyeleriyle eşleştirebilirler….

Farklı disiplinlerin farklı yaklaşımlarının öğrenilmesi, toplum içinde yaşayan insanın sosyalleşmesine, yetişkin bir yurttaşa dönüşmesine, çok faklı bakış açılarına sahip olmasına yol açabilmektedir. Sosyal Bilgiler dersindeki bütünlük yaklaşımı bu dersi aktaran öğretmenlere daha çok esneklik, hayal gücü ve yaratıcılık olanakları sağlamaktadır (Sözer, 1998, s. 14). Aynı zamanda sosyal bilgiler dersi disiplinler arası bir alan olduğu için diğer bilim alanlarıyla da sık sık ortak konu alanlarında ilişkilendirilmiş bilgileri öğrencilere aktarmaktadır. Bu nedenle sosyal bilgiler, sosyal ve fen bilimlerinin bir birleşimi gibi görülmektedir (Sönmez, 1999, s. 17). Sosyal bilgiler dersinin içeriği; tarih, coğrafya, antropoloji, sosyoloji, felsefe, psikoloji vb. disiplinlerin ürettikleri bilgilerden yapılan seçkilerle oluşturulmaktadır. Öğrencilere sosyal bilimlerin her konusunu ayrı ders ve konu olarak aktarmak yerine, konuların birbiriyle örüntülü ve ilişkili şekilde Sosyal Bilgiler dersi kapsamında aktarılmasında arşiv belgelerinin önemi ve rolü oldukça büyüktür. Arşiv belgeleri ile yapılan derslerde, öğrencilerin belgelerin gerçekliğini eleştirel bir gözle sorgulaması, belgelerde geçen ifadeler üzerinde neden-sonuç ilişkileri kurmaları gibi üst düzey düşünme becerilerini geliştireceği ifade edilmektedir. Tam da bu noktada eğitim alanında politika geliştirmek ve araştırma yapmak önemli görülmektedir.

1.2. Araştırmanın Önemi

Bu çalışma kapsamında tarih öğretimi genelinde ve T.C. İTA dersi özelinde farklı öğretim yöntemleriyle ilgili yapılan deneysel araştırmalar incelenmiştir. Çoğunlukla, öğrenci başarısı üzerinde yöntem ve tekniklerin ele alındığı bu çalışmalarda belgeye dayalı öğrenme üzerinde bir çalışmaya rastlanmamıştır. Arşiv belgeleriyle T. C. İnkılap Tarihi dersinin öğretimine yönelik öğretmen mesleki gelişim programlarının da yaygın programlar arasında olmadığı görülmüştür. Bu araştırmada, ders kazanımlarının hemen hemen tümüyle ilişkilendirilebilecek arşiv belgelerine erişimin mümkün olduğu 8. sınıf T.C. İTA dersinin öğretim programı ve ders kazanımları tercih edilmiştir. Araştırmaya 8. sınıf T.C. İTA dersinin öğretim programı, ders kazanımları ve ders kitabı incelenerek başlanmıştır. T.C. İTA dersi öğretim programında, tarih metodolojisine ve dersin içeriğine özgü kavramları öğrencilerin doğru kullanmayı öğrenmeleri üzerinde durulduğu görülmüştür Öğretim programında, bilimde kanıta dayalı sonuçlar üretmek amacına dikkat çekilerek, birinci elden kaynak olan arşiv belgelerinin eğitim içeriği olarak kullanmasına önem verilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Ders kitabının içeriğinde, arşiv belgeleri verilmiş olmasına rağmen bu belgelerin kullanıldığı etkinlik örnekleri görülememiştir. Bununla birlikte öğretmenlere

yönelik arşiv belgelerinin derslerin işlenişinde etkinlik hazırlama ve içerik geliştirme amacıyla uygulanan bir hizmetiçi eğitim programının olmadığı ve sürecin nasıl yönetileceğine ilişkin yeterli bilgilerin paylaşılmadığı tespit edilmiştir. Araştırma konusunun belirlenmesinde ve uygulanacak yöntemin geliştirilmesinde ortaya çıkarılan bu sorunlar etkili olmuştur. Bu çalışmada, araştırma sürecinin ayrıntılarıyla ortaya konulması, farklı içerik ve katılımcılarla zenginleştirilmesi amacıyla nitel araştırma desenlerinden "Eylem Araştırması" kullanılmıştır. Eylem araştırmasının en önemli süreç adımlarından biri öğretmenlere yönelik bir mesleki gelişim programı oluşturulması ve bununla ilgili kapsamlı bir kaynak havuzu geliştirilmesidir. Bu araştırmada arşiv belgelerinin derste kullanımına ilişkin örnek bir öğretmen eğitimi süreci tasarlanarak uygulanmıştır. Öğretmenlere, T.C. İTA Dersi Öğretim Programında yer alan "arşiv belgelerinin derslerde kullanımı" sürecinin nasıl yapılandırılması gerektiği konusunda, öğretim yöntem ve tekniklerine uygun bir yol haritası sunmayı hedeflemiştir. Belgelerin seçimi, uyarlanması, ders içerisinde kullanımı ve öğrenci başarısının değerlendirilmesi aşamalarını kapsayan eylem araştırmasıyla, süreç adım adım teorik ve uygulamalı olarak gösterildiği için önemlidir. Ayrıca bu çalışma öncesinde kapsamlı bir literatür taraması yapılmış ve öğretmenlerin ihtiyaç duydukları eğitim içerikleri, "İhtiyaç Analizi Görüşme Formu" aracılığı ile belirlenmeye çalışılmıştır. Eğitim süreci hem yüz yüze hem de uzaktan eğitim yoluyla planlanmıştır. Uzaktan eğitim araçlarının kullanılması ve uygulanan yönteme ilişkin örnek materyallerin katılımcılara sunulması, eylem araştırması içerisinde disiplinler arası konuların ilişkilendirilmesi ve bu konularda izlenecek adımlarla ilgili yönergelerin hazırlanması gibi nedenlerle, gerek Milli Eğitim Bakanlığı'nın ilgili birimlerine, gerekse öğretmenlere yönelik mesleki gelişim programı düzenlemeyi amaçlayan kişi ve kurumlara yol gösterici nitelikte olmasına dikkat edilerek çalışılmıştır.

Günümüzde eğitim ve öğretim faaliyetleri tek yönlü değerlendirilmemekte ve konular farklı bakış açılarını içerecek şekilde ele alınmaktadır. Bu kapsamda tarih dersinin bir konusuna ilişkin kazanım aynı zamanda öğrencilere matematik dersinin bir kazanımını desteklemek için kullanılabilmektedir. Örneğin, öğretmenlere her aşamada verilen birebir geribildirimler aracılığıyla yapılan bu mesleki gelişim süreci benzer çalışmalara örnek teşkil etmesi beklenmektedir. Bu araştırma ile hem bir sürecin kapsamlı bir şekilde anlatılması hem de benzeri araştırmaların tekrarlanabilirliğinin sağlanması hedeflenmiştir.

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, arşiv belgeleriyle T. C. İnkılap Tarihi dersinin öğretimine yönelik öğretmen mesleki gelişim programının, sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine yansımasını ortaya çıkarmaktır. Bu kapsamda tezin alt amaçları;

1. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde arşiv belgelerinin, kullanımına ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin eğitim özgeçmişlerinin arşiv belgelerine dayalı etkinlikleri derslerde kullanma durumlarına yansıması nasıldır?
3. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin arşiv belgelerinin derslerde kullanımının önemine ilişkin mesleki gelişim programı öncesi ve sonrası görüşleri nasıldır?
4. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin arşiv belgelerinin derslerde nasıl kullanılacağına ilişkin mesleki gelişim programı öncesi ve sonrası görüşleri nasıldır?
5. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin arşiv belgelerinin derslerde kullanımının öğrenci başarısına etkisine ilişkin mesleki gelişim programı öncesi ve sonrası görüşleri nasıldır?
6. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin arşiv belgelerinin derslerde kullanımının öğrenci başarısına etkisine ilişkin mesleki gelişim programı öncesi ve sonrası görüşleri nasıldır?
7. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin disiplinlerarası kullanımına ilişkin mesleki gelişim programı öncesi ve sonrası görüşleri nasıldır?
8. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki gelişim programı sonrası arşiv belgelerine dayalı örnek etkinliklere benzer etkinlik tasarlama sürecine ilişkin görüşleri nasıldır?
9. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki gelişim programı sonrası arşiv belgelerine dayalı örnek etkinliklerden farklı bir etkinlik tasarlama sürecine ilişkin görüşleri nasıldır?

1.4. Araştırmanın Varsayımları

Bu araştırmada öğretmenlerin;

1. Uzaktan eğitim sistemi ile düzenlenecek bir eğitime hazırlıklı oldukları,
2. Çalışmaya gönüllü katıldıkları varsayılmaktadır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma,

1. Araştırmaya katılan kişiler ve araştırmacı,
2. Ele alınan dersin ilgili ünitesindeki konular ile sınırlıdır.

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde belgeye dayalı öğretimin tanımı, gelişimi, gerekçeleri, yararları, sınırlılıkları arşiv belgelerinin kullanımı, arşiv belgelerinin kullanımında yöntem sorunu, arşiv ve arşiv belgesin tanımı, türleri, arşiv belgelerini kullanarak sınıfta yaratıcı fikirleri oluşturmak, belgeye dayalı öğretimde ölçme ve değerlendirme konuları ele alınmıştır.

2.1. Belgeye Dayalı Öğretiminin Tanımı ve Gelişimi

Belgeye dayalı öğretim, tarihsel sorun kapsamı içinde yer alan kaynak / kanıtları anlamak ve onlardan çıkarım yapmak veya birden çok belgenin kullanılmasıyla, belirli sorulara eleştirel bir bakış açısıyla yanıt vermek ve yeniden yorumlanmasını sağlamaktır (Wineburg 2007). Belgeye dayalı öğretim, felsefe ile tarihin birleştiği noktada arkeoloji, kültür, sanat ve politikanın yeniden yorumlanmasıdır. Tarihsel 'gerçekleri' bağımsız varlıklar olarak değil, tarihsel bir çalışmanın dayandığı kanıtlar anlamında tartışan Collingwood (1994), kaynakların bize geçmiş hakkında sorduğumuz soruların kendileri ile ilgili tarafı hakkında bilgi verebileceğini söylemektedir. Doğru ya da yanlış olarak kanıtlanabilecek mantıksal önermelerden hareket eden 'realistlerin' yöntemlerini reddeden Collingwood, soruşturmayı Platon, Bacon, Descartes ve Kant geleneğinde düzenli, özel sorulardan oluşan bir kompleks olarak görmüştür ve felsefenin, 17.yy"daki deneysel (amprik) gözlem ve çıkarımlara dayanan doğal dünyayı düşünme becerisinin, tarihe yansıtılması gerektiğini belirtmiştir. Collingwood, tarih felsefesini arkeoloji ile birlikte çalışmıştır. Bu nedenle nesneleri onları yapan insanlarla birlikte düşünmüştür. "Nasıl yapıldı? Neden yapıldı? Ne için kullanıldı? Kim tarafından yapıldı? Nerede bulundu? Başkaları var mı?" gibi özel sorulardan yola çıkmıştır (Cooper, 2002, s.88). Belgeye dayalı öğretim tam da bu yolu izlemektedir.

Tarih ve mahkeme salonu davası arasındaki karşılaştırma, her iki durumda da iki tür kanıtın olduğu dikkati çekmektedir, bilgilendirilmeye dayalı bir karar vermek için hem tanıkların ifadeleri hem de maddi deliller dikkate alınmalıdır. Benzer şekilde, insan geçmişinin kanıtı hem tanıkların sözleri hem de maddi kalıntılar biçimindedir. Dilsel kanıt metinseldir, amaçlı anlatılar, dergiler, mektuplar, edebiyat eserleri, ticaret senetleri gibi çeşitli biçimlerde karşımıza çıkmaktadır. Maddi deliller, dilbilimsel olmayan kanıtlar, binalar ve onların harap veya sağlam olmaları, çanak çömlek parçaları, işlenmiş taş, sanat ve benzeridir. Maddi kanıtlardan ziyade metinsel kanıt kullanmadaki fark, genellikle tarih yazımı ve arkeoloji arasındaki disiplinsel ayrım olarak değerlendirilmektedir. Tarihçiler geçmişi kelimelerle, arkeologlar ise geçmişi nesneler aracılığıyla incelemektedir (Tucker, 2009, s. 1-6).

Barton ve Levstik'e (2005) göre tarih bize günümüzdeki yaşamın mümkün olan ya da gerçekten arzu edilen tek "norm" olarak görülmediğini göstermektedir. Tarih, çocuklara televizyon veya kişisel bilgisayar olmadan da yaşamanın mümkün olduğunu ve konforun ya da servetin başkalarının pahasına olabileceğini öğretmektedir. Genellikle bu çaba, empatik anlayış ve perspektif geliştirme olarak tanımlamaktır. Bu perspektifte tarih eğitimi, epistemolojik soruları dikkate alarak sadece "tarihi bilmek" değil, aynı zamanda "tarih yapmaya" da odaklanmalıdır (akt chapman, 2015, s. 232).

Tarih öğretiminde şüpheli veya değersiz bir ifadenin göstergeleri nelerdir, tarihsel gerçekliğin genel olarak nasıl elde edildiği gözden kaçırılmamalıdır. Bu gerçekliğe olabildiğince bizi yaklaştıracak olan, tarihi belgelerdir. Öte yandan, tarihi gerçeklere aykırılık ne tür hatalardan kaynaklandığını bilmek, bizleri o hataları yapmaktan alıkoyacaktır. Bu nedenle, öğrencilerin, onları bu hatalardan koruyacak olan belgeye dayalı düşünmenin temeli olan felsefeyle tanıştırmakta gerekmektedir. Bu tanışma öğrencilere, insanların zihinsel ve ahlaki birikimlerinin zaman zaman tesadüfi zaman zaman ise bilinçli olarak ya da akılsızca kötülük için nasıl kullanılabileceğini gösterecektir (Keatinge, 1921, s. 15). Öğrenciler çoğu zaman bir kitabın ana metnindeki bilgiler ile kitapta yer alan kaynaklar arasında ayrımı yapmakta zorlanmaktadır. Shemilt'e göre elbette her ikisi de geçmişle ilgili tartışmasız gerçeklerin özdeş kaynaklarıdır (akt. McAleavy, 2000, s. 72-74). Kaynaklar ya da belgeler eleştirel olmayan bir şekilde sunulduğunda daha sorunsuz bir 'bilgi' olarak kullanılmaktadır. Benzer şekilde öğrenciler bağlamsal bilgi olmadan tarihsel kaynakları eleştirel bir yaklaşımla değerlendirememektedir (Wineburg, 2007, s. 6-8).

Tarihsel anlambilimin analizi, belgelerin ya da kaynakların anlamını yeniden yapılandırmak için kilit bir yoldur. Belge ya da kaynak, anlatıcı ve okuyucuya referanslar içermektedir.

Tarih araştırmaları kaynaklara dayandıkları takdirde orijinal ve ilmi olma kimliğini kazanırlar (Kütükoğlu, 1998, s. 1-2). Tarihçilerin veya tarih öğrenmek isteyenlerin ele aldıkları belgeler; birincil ve ikincil kaynaklar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Dobson ve Zieman, 2009). Bunlar aşağıda tanımlanmıştır:

- Birincil / Birinci El Kaynak: İncelenmekte olan konunun tarihsel dönemine ait olan orijinal kaynaklara geçmişin "ilk kaydı" ya da birincil el kaynak denilmektedir. Birinci el kaynaklar, ham veriler olarak karşımıza birçok şekil ve biçimde gelmektedir. Örneğin; Vikingler söz konusu olduğunda destan, şiir ve bilmeceler gibi edebi ve yazılı kayıtlar birinci el kaynak olarak sayılmaktadır. Yazılı birincil kaynaklar el yazması kaynaklar ve yayınlanmış kaynaklar olmak üzere iki ana kategoriye ayrılmaktadır. Bazı tarihçiler, birincil kaynakları, yazılı dökümanlar, elektronik medya, güzel sanatlar, folklor ve mitoloji olmak üzere beş grupta ele almaktadır (Ata, 2002, s. 86). Fermanlar, beratlar, telgraflar, salnameler, tahrir defterleri, fiziksel objeler, silahlar, madeni paralar, ev eşyaları, heykeller, telgraflar, mektuplar ve gazeteler gibi birincil kaynaklardan şekillendirdikleri yazılı tarihler, sonraki araştırmacılar için ikincil kaynaklar haline gelebilmektedir (Osborne, 1987, s. 16-25).
- İkincil / İkinci El Kaynak: Hexter'e göre birinci el kaynaklara ilişkin kendi deneyim zenginliğimizi, bilgimizi, bakış açılarımızı, kendi zihinsel, kişisel ve özel niteliklerimizle yorumlayarak oluşturulan kaynaklara ikinci el kaynak denilmektedir. Hexter, tüm tarihsel düşüncelerin tarihçilerin eliyle oluşturulduğu için ikinci el kaynağa bağlı olduğunu, söylemiştir (akt. Nichol ve Dean, 2005 s. 140). Bu nedenle tarih yapmak geçmişin bir yorumunu üretmeyi, tarihsel kaynaklardan çıkarılan ilgili bilgilerden ya da birinci ve ikinci kayıtlardan bir anlayış ağı oluşturularak tarih sorgulanmaktadır. Tarihçiler, tarihsel gerçekleri, ifadeleri ve yargıları belirlemek için açıkça tanımlanmış prosedürlere göre, onu tarihin geçmişin kanıtlarından sürekli olarak yeniden yapılandırmaktadır. Son altmış yıldaki akademik tarih devrimi öğrencilerin tarihi bir süreç olarak algılamalarını, olguları ve kavramları birbiri ile ilişkilendirmeyi, kavram ağlar geliştirmesini, söz dizimsel bilgi süreci içinde tarihi öznel olarak oluşturmalarını amaçlamaktadır. En yaygın olarak kabul edilen kararlar bile örneğin Hitler'in II. Dünya Savaşı'na neden olma sorumluluğu gibi, tarihçinin çekici altına girmektedir.

1970'lerin başından itibaren tarih öğretimine odaklanan araştırmacılar, kapsamdan ve içerikten çok, tarihçilerin söz dizimsel anlayış becerilerine önem vermiştir. 1971'de Coltham ve Fines, tarihsel çalışma için gerekli süreçleri ve becerileri analiz etmişlerdir. 1980'lerin

ortalarında akademik eğitimciler soruna tüm müfredat açısından yaklaşmışlar ve öğretmenlerin akademik konu bilgisi ile çocuklara neyi - nasıl öğrettikleri arasındaki ilişkinin önemini ortaya koymuşlardır. Amerika ve İngiltere'deki araştırmalar ise, öğretmenlerin akademik eğitimiyle oluşan disipliner yaklaşımı ile konuyu nasıl öğrettikleri arasında yakın bir ilişki olduğunu bulmuşlardır. Sınıfta tarih öğretimi, geçmişi anlamak için sağlanan kaynaklarla birlikte çalışan çocukların, bir tarihçi gibi çalışmasını kapsamaktadır. Öğrenciler tarihsel bir sorgulama içine girdiklerinde, soru sormaya, hipotezlere ve kaynakları araştırmaya başlamaktadır. Öğrenciler geçmişin ruhuna girdikçe, nedenleri, durumları ve sonuçları göz önünde bulundurmakta ve sonuçlar üreterek sunmaktadır. Bu süreçte öğrenciler tarihsel bir kavrama, analiz, sentez, değerlendirme, tümdengelim ve çıkarım gibi beceriler geliştirmektedirler. Çocuklar, "tarih yapma" nın gerektirdiği becerileri, sürekli bir eğitim ve uygulama programı ile edinmektedirler (Nichol ve Dean, 2005, s. 140-141).

Tarihsel kaynaklarla öğrenciler arasında bir bağ oluşturmak zordur. Bazı öğrenciler geçmişin kendisinin asla var olmadığına inanmaktadır (Dickinson ve Lee'den akt. Kitson, Husbunds ve Steward, 2011 s. 11-13). Bunun için ilk olarak, kaynak, kanıt ve bilgi gibi terimler hakkında önceden bilgi vermek gerekmektedir. Çünkü bu kavramlar arasındaki benzerlikler ve farklılıklar hem öğrencilerin hem de öğretmenlerin akıllarını karıştırabilmektedir. Örneğin 19.yy'da çocukların yaşamlarının anlatıldığı bir derste öğretmenin kullanabileceği birçok potansiyel bilgi kaynağı vardır: kendisi, ders kitabı, Dickens'ın romanı Oliver Twist'te fabrikalarda çalışan çocukların ifadeleri, film ve müzikaller, Viktorya dönemi hayatına dair bir TV belgeseli gibi. Bu kaynakların bazıları birincil, bazıları ise ikincil kaynaklarıdır. Araştırmanın başlangıcında, öğrencilere sosyal sınıf, fabrikaların varlığı ve çocuk işçiliği gibi temel kavramlar ile dönemin özellikleri hakkında genel bilgiler verilmelidir. Konunun araştırmasına "bilinen" lerden başlanmalıdır. Ancak bu temeller atıldıktan sonra, "gerçek" ele alınabilir ve konu hakkında iddialarda bulunmaya doğru ilerleyebilirler. Öğrenciler zaman, yer ve bağlam hakkında bilgi sahibi olduktan sonra, geçmişle ilgili 'gerçeğin' ötesine geçen soruları araştırmaya başlayabilirler (Kitson, Husbunds ve Steward, 2011, s. 11-13).

Öğretmenler, öğrencilere birincil veya ikincil olarak, 'bilgi' çıkaracakları çeşitli kaynaklar sunarak öğrencilerin bakış açılarını geliştirebilmektedir. Eleştirel düşünme ile öğrenciler ellerindeki kanıtların işe yarayıp yaramadığını da değerlendirebilmektedir. Örneğin;

- Kaynaklar faydalı mı?
- Cevabımı desteklemek için güvenilir kanıt sağlıyor mu?
- Analiz ettiğim diğer kanıtlarla nasıl karşılaştırılır?
- Kanıtlar, cevabımı ne düzeyde destekliyor?

Öğrenciler daha sonra bir iddiayı desteklemek için kaynaklardan hangi kanıtların çekileceğine karar vermektedir. Başka bir deyişle, kaynakların bize geçmişte hemen görünmeyen şeyler söylediğini anlayabilmektedirler. Tarihi belgeler üzerinde öğrenme sürecinde öğrencilerin bazı doğru bildikleri yanlışlardan da söz edilebilir. Bunlardan bazıları şunlardır (Barton, 2005, s. 745-753):

1. Birincil kaynaklar ikincil kaynaklardan daha güvenilirdir: Birincil kaynaklar birçok nedenden dolayı yaratılmıştır ve bu nedenlerin bazılarının nesnellikle ilgisi yoktur. Örneğin, çok özel bir perspektif ortaya koymak için hazırlanmış on dokuzuncu yüzyıldan kalma siyasi bir konuşmayı düşünün. Aynı dönemdeki ikincil bir kaynak, en azından bir umut - belli bir tarafsızlık seviyesine ulaşır ve birden fazla birincil kaynağa dayanacaktır. Kilit nokta, birden fazla kaynağa başvurmamız gerektiğidir.
2. Tüm kaynaklar "birincil" veya "ikincil" olarak ayrılabilir: Bir kaynağın birincil veya ikincil doğası, kaynağın kendisinin bir özelliği değildir. Bu ayrım ancak yalnızca kaynağın ne için kullanıldığını bildiğimizde kurulmaktadır.
3. Birincil kaynaklar önyargılıdır ve bu onları kanıt olarak işe yaramaz hale getirir: Aslında, birçok farklı türde birincil kaynak vardır ve birçoğu herhangi bir görüş veya argümanı desteklemek için yaratılmamıştır. Örneğin, nüfus sayımı kayıtları, vasiyetnameler, fiziksel eserler gibi.
4. Tarihçiler zamanlarının çoğunu kaynakların güvenilirliğini değerlendirmek için harcarlar: Aslında, tarihçiler kaynakları değerlendirmek için nispeten az zaman harcamaktadır. Bunun birkaç nedeni vardır:
    - Birçok kaynak, belirli bir bakış açısını ortaya koymaya yönelik kasıtlı bir girişim anlamında önyargılı değildir.
    - Kaynakta yanlılığın olabileceği yerde bile, tarihçiler belki de daha çok kaynağın varlığıyla ilgilenmektedir.
    - Tarihçiler, kendi önyargısı nedeniyle belli bir kaynakla ilgilenebilirler.

5. Sadece birincil kaynaklar aracılığıyla geçmişi anlamak mümkündür: Birçok öğrenci için bu yaklaşımın aşılmasında en önemli rol öğretmendedir. Öğretmen ne kadar çok ve farklı kaynak verirse o kadar bu önyargı silinecektir.
6. Geçmişle ilgili soruları cevaplamaya çalışmak anlamsız çünkü sadece orada olan insanlar kesin olarak biliyorlar: Birçok insan geçmişin şahididir. O nedenle farklı kaynaklarla çalışıldığında "gerçek" daha iyi anlaşılabilmektedir.

Tarihçiler tarihin etrafında inşa edildiği çerçeve veya yapıya dayalı oluşan fikirlerle tarihi anlamaktadır. Bununla birlikte, yazdıkları tarih, bu fikirleri anlamalarına dayanmaktadır. Lee'ye göre akademik ve popüler tarih anlayışları, tarihçinin bakış açısına ve yorumuna göre düzenlenmiş, esasen geçmişin özüyle ilgili olarak oluşmaktadır. Tarihin temel kavramları, kanıtlar ve altta yatan nedenlerin beraberinde süreklilik, gerileme, ilerleme, hızlı değişim ve yavaş değişim gibi kavramlardır. Bu kavramlar olmadan, tarih disiplinsel titizlikten yoksundur ve kabul edilen prosedürlerin şekli, yapısı ve kısıtlaması olmayan bir hikâye haline gelmektedir. Ancak tarihçiler geçmişte insanları anlamaya yaklaştıklarını hissettiklerinde bile, başka sorular sormaktadır: neden işler bu şekilde oldu ve zamanla işler nasıl değişti veya sabit kaldı? Son olarak, geçmişin yorumlanması olarak adlandırdığımız, tarihin nasıl inşa edildiğiyle ilgili olan, anlam ve yorum kavramlarını içeren daha çok sezgisel olan bir dizi kavram vardır. Okullarda, bu anahtar kavramların en önemli iki yönü şu şekilde karşımıza çıkmaktadır; a) "gerçekleri bilmenin" ötesinde daha karmaşık yollarla analiz etme ve değerlendirme b) destekleyici kanıt kavramı eşliğinde tarih disiplininin gerçekte ne olduğuna dair iç görü sağlama. Lee'ye göre Tarih disiplini, insanlar ve toplumların çalışma şeklini, devlet, hükümet ve iktidar gibi politik kavramları ve ticaret, servet ve vergi gibi ekonomik kavramları kapsamaktadır. Bu kavramlar öğrencilerin, geçmiş ve şu an için artık soyut olan anlamları anlamalarına yardımcı olmaktadır. Sanayi Devrimi ile Fransız Devrimi arasındaki ya da Roma İmparatorluğu ile İngiliz İmparatorluğu arasındaki benzerlikler ve farklılıklar "gerçek olana" en yakın olan bilmeyi bize sunmaktadır (Lee'den akt. Kitson, Husbunds ve Steward, 2011, s. 13-18).

Geçmişteki insanları anlamak "empatik" bir anlayış geliştirmemizi gerektirmektedir. Öğrencilerin "dönemlerin ve toplumların karakteristik özellikleri" arasındaki ilişkiyi tanımlayıp analiz ederek, geçmişte insanların giydiği kıyafetleri, yaşadıkları konutları vb. bilerek "bir dönem duygusu" geliştirmeleri sağlanmaktadır. Elbette, bu tür detaylar Partington'a göre son derece faydalıdır, ancak yalnızca daha derin bir dönem duygusuna ulaşmamıza yardımcı olabilmektedir (akt. Dawson, 2004, s. 16).

Öğrencilerin tarihsel epistemolojisi hakkında yapılan uluslararası araştırmalar, öğrencilerin genellikle tarihi yorumlamak ve tarihe nesnel bir yaklaşımla yaklaşmak tutumları arasında çelişki yaşadıklarını göstermektedir. Birçok araştırma, öğrenciler için geçmişin sabit bir anlamı olduğunu ortaya koymaktadır (Lee ve Shemilt, 2004 akt. Chapman, 2015). Bununla birlikte, araştırmalar, öğrencilerin tarihsel bilgi inşası hakkında karmaşık bir anlayış geliştirebileceklerini de desteklemektedir (Boix Mansilla, 2005; McDiarmid'den akt. Chapman, 2015).

Okullarda tarih müfredatında birtakım sorunlar vardır. Bunlardan ilki, tarihin öğrencilerin genel müfredat deneyimlerine kattığı anlamlı ve büyük bir değerin var olup olmadığı ve ikincisi ise, tarihin tek bir ders olarak öğretilmesi mi yoksa entegre veya disiplinler arası çalışma yoluyla etkili bir şekilde öğretilip öğretilemeyeceğidir. 2009 Avustralya ulusal tarih müfredat belgesine göre okul tarihi boyunca öğrenciler kendilerini ve başkalarını takdir etmek, bugünü anlamak ve geleceği planlamakla ilgili tartışmalara katkıda bulunmak için geçmiş hakkında bilgi ve anlayış geliştirmektedir. New York eyaletinin sosyal bilgiler için tarih ve coğrafyayı kapsayan standartları şu şekilde belirlenmiştir: Güçlü ve etkili bir sosyal bilgiler programı, öğrencilerin yaşadıkları dünyayı anlamasına yardımcı olur, büyük fikirler ve kendi yaşamları arasında bağlantı kurmalarına ve kendilerini dünya topluluğunun üyeleri olarak görmelerine yardımcı olur. Öğrencilere yerel, ulusal ve küresel düzeyde aktif ve bilgili katılımcılar olmak için gerekli bilgi ve becerileri sunar. Okul müfredatı, okulların gelecek nesil yetişkinlerini eğitmek için sorumluluklarını yerine getirmelerinin yollarından biridir, ancak toplumun okullara yönelik talepleri zaman içinde açıkça değişmektedir. Tarihin okul müfredatına ayırt edici katkısı bu nedenle iki şeyden birine bağlı olmalıdır: sağladığı bilgi tabanı nedeniyle ya içsel değeri (öğrenme tarihi ile elde edilen bilginin müfredat zamanını komuta etmek için yeterince önemli olması) veya özel bilgi, nitelik ve beceri kombinasyonu yoluyla öğrencilerin genel eğitimine verilen dışsal değeri. Bu argümanların hiçbiri belirli tarihsel konuların önemine bağlı değildir. Tarihin gençlere, içinde büyüdükleri dünyayı anlamalarına yardımcı olan bilgi sağladığı söylenebilir. Tarihin gençlere kendi kimlikleri, diğer bireylerin ve grupların farklılaşma biçimleri hakkında bir anlayış sunduğu ve farklı zamanlarda insanların yaşamlarını ve toplumlarını oldukça farklı şekillerde düzenledikleri de iddia edilebilir. Müfredat reformu çağdaş okulları daha çok etkilemiştir. Tarih öğretiminin çoğu sınıflarda yapılır. On dokuzuncu yüzyıldan yirminci yüzyılın ortalarına kadar sınıf masaları, hafif, manevra kabiliyeti olan laminat masalarla değiştirildi; bazı sınıflarda dikdörtgen masaların yerini üçgen, eşkenar dörtgen veya altıgen

tezgâhlar almıştır. Kara tahtalar gitti, ilk önce beyaz tahtalarla değiştirildi ve şimdi interaktif beyaz tahtalarla desteklendi. Televizyonlar geldi, video oynatıcılar tarafından desteklendi ve her ikisi de dijital teknolojiler web tabanlı ve depolanmış kaynaklara açık erişim olarak geçti. Bazı sınıflarda artık sadece öğrenci çalışmalarının veya haritaların görüntülenmesine değil, tarihsel kavramların, fikirlerin ve anlayışların zaman, sıralama ve tarihleme, analiz, değerlendirme ve sentez diline bakılmaktadır. En iyi tarih derslikleri, odanın etrafında öğretmen ve öğrenciler için araçlar olarak sunulan fikirler, dil ve görüntülerle geçmiş hakkında bilgi edinebileceğiniz zengin bir ortam sunar (Kitson, Husbands ve Steward, 2011, s. 11-15).

Amerika Birleşik Devletler'inde Abraham Lincoln'ün Wineburg'un araştırmasının altı tür bağlamsal yorum (mekânsal-zamansal, sosyal-retorik, biyografik, tarihsel, dilsel ve analojik) kaydedildi. Bu nedenle, hem dönem perspektifleri bilgisinin koşullandırılmasını hızlandırmak hem de çıkarımlar çizerken dikkatli olmaya teşvik etmek için empatik anlayışlara ihtiyaç olduğu ortaya çıkmıştı (Chapman, 2015). Belgeye dayalı öğretimin inkılap tarihi öğretiminde arşiv belgelerinin kullanılmasının tarihsel bağlam yaratmada dört ana amacı vardır (Barton ve Levstik, 2004; Brophy ve VanSledright, 1997; Körber, 1998; Lee ve Ashby, 2001; Seixas, 1993, akt. Chapman, 2015, s. 240):

- Kaynakları anlamak
- Kaynaklardan çıkarım yapmak
- Kelime ve eylemlerinin güvenilirliğini değerlendirmek
- Kaynaklardan çıkan sonuçları doğrulamak veya zorlukları gidermek

Tarihçiler, tarihi yine tarihten günümüze kalan belgeler ışığında öğrenmektedir. Kaynaklar genellikle eksiktir ve durumlar hakkında net bilgi veremeyebilirler. Tarihçilerin geçmişle ilgili açıklamaları farklı olabilir, ancak bilinenlere uymaları, makul olmaları ve çelişkili bir kanıt olmaması durumunda eşit derecede geçerli olabilir. Tarihçiler genellikle eksik olan kaynakları seçerek ve yorumlayarak geçmişi anlamaya çalışmaktadırlar. Yeni kanıtlar keşfedildikçe tarih yeniden yazılmaktadır (Cooper, 2002, s. 79-85). Bu nedenle, bir kaynak hakkında birkaç farklı ve eşit derecede geçerli çıkarım yapmak mümkün olabilir. Çıkarımlar, dönemin bilinen başka bir bilgisine uyuyorsa ve geçmişte insanların rasyonel davrandığını varsayarsa geçerlidir. Argümanlarla çıkarımları desteklemek ve ayrıca başkalarının argümanlarını dinlemek gerekir.

Tarih öğretiminde kanıt ve sorgulama birlikte verilmelidir. Tarih sorgulamadır; geçmişle ilgili belirli soruları yanıtlamaya çalışmaktır. Tarihçiler bunu tüm tarihsel bilginin temeli olan kanıt kaynaklarından faydalanarak yaparlar; geçmiş toplumların kalıntıları aracılığıyla anlaşılabilmektedir.

Her ne kadar yoruma bağlı da olsa temel aşamada tarih müfredatları, tarihsel çalışmaya neyin dâhil olduğunu tanımlamalıdır. Tarih müfredatlarının ana unsuru 'Kronoloji', kilit unsuru ise, 'Tarihin yorumları' ve "Tarihsel sorgulama" dır. Açıkçası Tarih Ulusal Müfredat için içerik ve süreç çift sarmallı ve birbiriyle bağlantılıdır. Tarih yapmak (Doing History) "Tarihsel bilgi, içerik dediğimiz bir sorgulama sürecinin sonucudur''. "Tarih yapma" faaliyeti, benzer araştırmalar yapmak için söz dizimsel, prosedürel bilgiyi geliştirir. ''Tarih yapmak '', radyo, belgesel, resimsel rekreasyon belgelerinin kullanılmasıyla, tarihin kişisel olarak inşası ve yorumudur. Tarihin yeniden oluşturulduğu bu süreçte, öğretmenlerin edinmesi gereken bir dizi ilgili becerinin de geliştirilmesi gerekmektedir. Daha da önemlisi, öğrencilerin gerçek anlamda tarihi öğrenebilmeleri, gördüklerini ve öğrendiklerini paylaşmaları ile olmaktadır. Okullardaki tarih, tarihçilerin 'yaptıkları' tarihle ilgili düşünceleri yansıtmalıdır. Genç tarihçiler olarak çocukların öğrenmesinde, lisansüstü seviyeye kadar düşünce ve uygulamaların sürekliliği sağlanmalıdır. Tarihin yeniden inşası, tarihsel kaynakların üzerinde çalışılarak oluşturulabilir (Nichol ve Dean, 2005, 140-141).

Arşiv belgelerine dayalı olarak tarih öğretiminde, öğrenciler, öğretmenin yönlendirmesi altındadırlar ve bu anlamda, büyük ölçüde yapılandırmacı öğrenme kuramlarına dayanan etkili öğretme ve öğrenme kavramlarına sahiptirler (Husbands, Kitson, Pendry 2003, s. 69-71). Bu derslerin her biri, öğrencilerin tarihsel anlayışlarının geliştirilmesinde rol oynayan özel bir pedagojik teknik kullanmaktadır.

2.2. Belgeye Dayalı Öğretimin Gerekçeleri

Avrupa ve Amerika'da eğitimciler ve tarihçiler belgeye dayalı öğretimin kullanılmasına büyük önem vermektedir. Belgeler sayesinde öğrenciler, geçmişte yaşamış insanların yaşamı ile doğrudan temas kurmaktadır. Öğrenciler belgeye dayalı öğretim sayesinde önemli analiz becerileri geliştirmektedir. Belgeye dayalı öğretim, öğrencilerin çok değişik yaklaşımları görebilmelerini sağladığı gibi; bilgi, beceri ve analiz yeteneklerini üst düzeye çıkararak, eleştirel düşünmelerine, sorular sormalarına, zekice çıkarımlar yapmalarına, mantıklı açıklamalar geliştirmelerine ve olayları yorumlamalarına yol açmaktadır (Ata, 2002, s. 80).

Belgeye dayalı öğretimin en önemli gerekçesi konuların, belgede bulunan kanıtlar temelinde işlenerek öğrenilenlerin kalıcılığını artırmasıdır. Tarih konularının öğretiminde kanıtların etkili bir şekilde kullanılması, sınıf başarısını bir bütün olarak artırmakta olduğu için belgeler öğrencilerin geçmişi anlamalarına ve kritik yapmalarına katkıda bulunmaktadır. Tarih konularının öğretiminde belgeye dayalı öğretimin gerekçeleri aşağıdaki gibi ele alınabilir (akt. Kitson, Husbands ve Steward, 2011, s. 15-16):

- Belgeler geçmişle ilgili soruları en anlamlı şekilde cevaplamak ve geçmişin anlaşılmasını kolaylaştırmak için gereklidir.
- Belgeler, geçmişi yeniden anlamlandırmalarına yardımcı olmak için kullanılmaktadır (Byrom, 1998).
- Belgeler öğrencilerin yapıcı olmalarını, öğrenme heyecanı duymalarını ve kaynakları bir problemden ziyade bir çözüm olarak görmelerine yardımcı olmaktadır (McAleavy, 1998).

Belgeye dayalı tarih öğretim programlarını geliştiren araştırmacılar için göz önünde bulundurmaları gereken en önemli noktalar; öğrencilere tarihçileri anlamalarını, kendi tarih çalışmalarını sürdürecek olan geleceğin tarihçileri gibi davranmalarını sağlamaktır (Nichol, 2001).

Safran' a (2006, s. 935-942) göre belgeye dayalı öğretimin gerekçeleri tarihsel bilginin bütünlüğü içinde verilmesi çerçevesinde ele alınmalıdır. Bir bütünü ifade edebilen bir modelin kullanılmasının haklı gerekçeleri aşağıdaki gibidir:

1. Tarihi bilginin zaman alanı sınırsızdır.
2. Tarihi gerçeklik şimdi ve burada değildir.
3. Ulaşılmış tarihin konusu olan kişi olgu ve olay, hazır bilgi olarak verilirse ön planda kalamazlar.
4. Tarihi bilginin doğruluğu, dayandığı temellere başvurarak gösterilebilir.
5. Hazır tarihi bilgi, öğrencilerde bir düşünme tembelliği doğurmaktadır.

2.3. Belgeye Dayalı Öğretimin Yararlılığı

Öğrenciler öğrenim hayatları boyunca giderek karmaşıklaşan bilişsel görevlerle karşılaşmaktadırlar. Örneğin öğrenim hayatlarının ilk yıllarında bilginin edinilmesi ön

planda iken sonraki yıllarda bağımsız yorumlamanın geliştirilmesi, eleştirel düşünmesinin yerleşmesi ve analiz yeteneklerinin yaratıcı çıkarım ve sunumlara dönüşmesi arzu edilmektedir. Bu nedenle belgeye dayalı öğretim yoluyla işlenen derslerde öğrenciler tutarlı bir şekilde müzakere, anlayış ve hoşgörü geliştirmektedir (Booth, 2003, s. 83).

Belgeye dayalı öğretim farklı fikirleri keşfetme, farklı düşünme, risk alma ve fikirleri ifade etme becerilerinin de gelişmesini sağlamaktadır. Bu beceriler spekülasyon yapma, çıkarım yapma, hipotez oluşturma, alternatif senaryoları değerlendirme, soru sorma, tahminlerde bulunma ve mecazi olarak düşünme yeteneklerini de artırmaktadır (Craver, 2003).

Tarihsel beceriler, daha geniş dünyayla bir yaşam ilişkisi kurmamıza yardımcı olmaktadır. Belgeye dayalı öğretim ile fikirlerini tarihsel bir şekilde organize eden öğrenciler, tarihsel kanıtların işleyiş biçimini ve farklı şekillerde kullanılabileceğini öğrendiklerinde; dengeli bir argüman oluşturma, yargıda bulunma ve analitik olarak makale yazma gibi beceriler kazanabilmektedir (Husbands, Kitson ve Pendry, 2003, s. 85-87).

Belgeye dayalı öğretim yönteminde öğrenciler eleştirel ve mantıklı düşünme, argümanlarını iletme fırsatına sahip olmalıdır. Sorgulamayı, tartışmayı veya keşfetmeyi öğrenen öğrenciler, dünyayı daha derin bir şekilde anlarlar. Öğrenciler ilkeleri sadece ezberlemek yerine keşfederek, sadece bildiklerimizi değil, bunları nasıl bildiğimizi ve neden önemli olduğunu da öğrenirler (WestWood, 2008, s. 27-28).

Tarih öğrenmeye yönelik sorgulamaya dayalı bir yaklaşım, öğrencilerin bilgi yapımında aktif olmalarına ve iddiaları desteklemek için kanıt kullanarak tarihin "nasıl üretildiğini" anlamalarına yardımcı olmaktadır. Bu nedenle bir araştırma bağlamında kanıt kullanmak, öğrencilere tarihin ne olduğu konusunda bir fikir vermekte ve öğrenme sürecinde bilginin oluşturulmasında aktif bir rol oynamalarını sağlamaktadır. Ashby, Howson'a göre öğrencilerin tarih bilgisi, edindikleri bilginin doğasını ve durumunu anlamalarını sağlayan açık bir sorgulama geleneğine dayanmalıdır (akt. Kitson, Husbands ve Steward, 2011, s. 88-91).

Belgeye dayalı öğretim, öğrencilerin derse olan ilgilerini artırmak, dünyayı anlama yeteneklerini genişletmek için onları düşünmeye ve soru sormaya, farklı disiplinler açısından düşünmeye, geçmiş ve bugün ile kendi deneyimleri açısından bağlantı kurmalarını mümkün kılmaktadır. Sosyal bilgiler dersinde en yaygın etkinlik çoğunlukla belge analizidir. Belgeye dayalı öğretim, öğrencilere tarihçi ve sosyal bilimci olarak hareket etme ve kendi sonuçlarını

çıkarma fırsatı vermektedir. Ayrıca analitik düşünme ve okuryazarlık becerilerini geliştirmeye yardımcı olmaktadır (Crowe ve Cuenca, 2016, s. 255-256).

Belgeye dayalı tarih öğretiminin öğrencilerin geçmişte ve günümüzde insan davranışları hakkındaki bilgi ve anlayışı geliştirmelerine yardımcı olmaktadır. Tarihin araştırılmasında yer alan soruşturma süreci, eleştirel ve şüpheci düşünceyi destekleyen bir dizi beceri geliştirir, örneğin kanıtları değerlendirme yeteneği, belirli eylemlerin nedenlerini analiz etmek, geçmişte belirli karar alma noktalarında tarihsel aracılara açık olan olasılıkları değerlendirmek gibi becerilerin geliştirilmesini desteklemektedir. Tarihin belgelere dayalı olarak öğrenilmesi, öğretmenlerin ve öğrencilerin bilgi ve anlayışın ortak gelişiminde işbirliği içinde çalışmalarını gerektiren sosyal faaliyetleri kapsamaktadır. Öğrenciler tarihlerini, tarihsel kaynakları kullanarak inşa etmektedir. Aynı zamanda hem zamanın orijinal ilk elden kaynaklarını analiz etmekte hem de bu kaynakları yorumlamaktadır. Özellikle, çocukların öğrendikleri hakkında konuşmalarını, bakış açılarını ifade etmelerini, topluluk önünde konuşmalarını ve tüm sınıfa raporlama yapmalarını geliştirmektedir (Nichol ve Dean, 2005, s. 17-18).

2.4. Belgeye Dayalı Öğretimin Sınırlılıkları

Sınıflarda kanıt kullanımı, en azından kısmen tarih çalışmasını canlandırmayı amaçlasa da durum her zaman böyle olmamıştır. Kanıtların bir sorgulama bağlamında kullanılması gerektiği göz önüne alındığında, öğrencilerin resmi sınavlardaki tarihsel kanıtların doğası ve tek-bir-defalık olayları değerlendirme olanakları sınırlı olmaktadır. McAleavy'e göre kanıtlarla ilgili inceleme soruları genellikle güvenilirlik ve fayda, sınırlı kaynakların kullanımı üzerinden yapılan yargılara vurgu yapılarak değerlendirmelerde bulunulması formüle edilmeye çalışılmıştır. Shemilt'in (1987), çalışması tarihte kanıtların rolü hakkında sınırlı bir anlayışa sahip olan öğrencilerin, tarihin sadece keşfedilecek tartışmasız gerçeklerle ilgili olduğunu varsayabileceğini savunuyor. Bir ders kitabında verilen bilgiler ile birincil kaynaklarda bulunan kanıtlar arasında hiçbir ayrım yapamazlar ve gerçekten de geçmişi nasıl bildiğimizi asla sorgulayamazlar. Tarihçi, sonuçta imkânsız olan bir gerçeği araştırmaktadır. Hartley'e göre öğrenciler farklı inanç, değer ve tutumlara sahip insanlarla empati kurmakta zorlanabilmektedir. Daha da kötüsü, Lee ve Ashby'e göre öğrenciler için bu, geçmişteki yetişkinlerle empati kurmaya çalışmak anlamına gelir. Öğrenciler için zorluklar yaratan zamanın belirli bir yönü, zaman içindeki değişimi göz önünde bulundurmalarıdır. Lee'ye göre öğrenciler, değişimi anlamaktan ziyade olanlarla aynı olduğunu varsayarak, değişimi

sıklıkla olaylarla eşitler, farklı türlerde değişiklikler olduğunu (yavaş, hızlı, politik, ekonomik, eşzamanlı, kalıcı vb.) ve bu değişikliğin anlaşılabilmesi için geniş bir bağlamda görülmesi gerektiğini gözden kaçırabilmektedir (akt. Kitson, Husbands ve Steward, 2011, s. 13-45).

2.5. Belgeye Dayalı Öğretimin Planlanması

Belgeye dayalı öğretimde öğretmenlerin belgeleri yayınlanmış araştırmalardan bir araya getirerek, kendi sınıflarında toplanan kanıtların analizi ile ilişkilendirebilmeleri için asgari bir beklenti bulunmaktadır. Bu nedenle birçok öğretmen için akademik danışmanlara, bir araştırma kütüphanesine kolay ulaşabilmek, deneyimli uygulayıcılardan sürekli danışmanlık almak, kapsamlı planlama, derinlemesine düşünme ve ders değerlendirmesi için yeterli zamanı bulabilmek, tasarlanmış bir öğretim programı ve zaman çizelgesi oluşturabilmek, benzer bir gelişim aşamasında olan, aynı konular ve becerilerle mücadele eden önemli bir akran grubuyla birlikte çalışabilmek, öğrencilerine öğretimleri hakkında düzenli gözlem ve geri bildirim verebilmek,, diğer sınıfları ziyaret etmek ve farklı öğretmen ve öğrenci gruplarıyla öğretme ve öğrenimi görmek için düzenli fırsatlar yakalamak son derecede önemlidir (Taber, 2007, s. 4).

Phillps'e göre İngiliz tarihsel düşünme müfredatında belgeye dayalı tarih öğretiminin planlanmasında tanımlanan 'bilgi, beceri ve anlayışın' birleşimi olan bir model önerilmektedir. Bu modelin anahtar aşamaları; kronolojik anlayış, geçmişteki olaylar, insanlar ve değişiklikler hakkında bilgi ve anlayış, tarihsel yorumlama, geçmişi sorgulama, organizasyon ve iletişimdir. En çok dikkat edilmesi gereken nokta, içerik seçimi, öğrencilerin seviyesi ve öğrenim düzeyidir (Phillips, 2002, s. 11). İncelenen tarihsel temalar, konular ve dönemler hakkında bilgi ve yaklaşımları göstermek, olayların, bireylerin, fikirlerin, tutumların ve inançların tarihsel bağlamındaki önemi ve eylemi etkileme yollarını değerlendirmek, konuların, bireylerin, sorunların veya temaların tarihsel yorumlarını analiz etmek, tarihsel kaynakları analiz etmek, değerlendirmek ve tarihsel bağlamlarında kullanmak, temel tarihsel terimler ve kavramlar hakkındaki anlayışlarını göstermek gerekmektedir (Hunt, 2007, s. 77).

Etkinlik: Tarihsel yorumların öğretilmesi ve öğrenilmesi için bir konunun araştırılması ve planlanması
Görev Açıklaması: ……

1. Konu:
2. Araştırma: Belge İnceleme (yazılı (akademik), edebi, resimli, görsel (film, binalar, heykeller vb.),
3. Yorum Kontrol Listesi (bakış açılarının aralığı ve sayısı, zaman kullanımı, ulaşılabilirlik)
4. Amaç (Web sitesindeki sonuçlar listesini kullanmak vb.)
5. Metodoloji (Öğrencilerin temel konu içeriğini nasıl elde edeceği, yorumların öğrencilere nasıl sunulacağı, öğrencilerin organizasyonu, görevlerin sıralaması, yazılı öğrenme çıktıları vb.)
6. Değerlendirme (Öğrencilerin öğrenme hedeflerine ulaşıp ulaşmadığı, öğrencilerin okuma görevlerini paylaşıp paylaşmadığı, belgelerin olumlu, olumsuz veya ikircikli bir yorumunu destekleyip desteklemediğini farketmeleri, kaynakları gruplandırarak düzenlemeleri, tüm sınıfa geri bildirim yapma, tablo ve grafiklerle raporlaştırma vb.)

Şekil 1. Tarihsel yorumların öğretilmesi ve öğrenilmesi etkinlik örneği-1

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ana hedefleri, öğrencileri tarihi belgeleri orijinal veya düzenlenmemiş formda "okumaya" hazırlamaktır. Ancak bu hedef için öncelikle öğrencilerin ilgi ve performans seviyelerini dikkate alan materyallerle çalışma becerilerini geliştirmeleri gerekmektedir. Ayrıca öğrencilerin bir belge alıp kendi başlarına analiz edebilmelerini de bir başka hedef olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yeteneği geliştirebilmek için onlara rehberlik eden ve temel bilgi ve kalıpları keşfetmelerine yardımcı olan sorular sorarak işe başlanmalıdır.

Belgeye dayalı bir sorgulama dersinde hangi belgelerin kullanılacağına nasıl karar verileceği öğrencilerle paylaşılmalıdır. Sosyal bilgiler eğitiminde, öğrenciler tarafından, tarihsel bir anlatıyı bir araya getirmek, olaylar hakkındaki iddiaları analiz etmek ve geçmiş hakkında bilinçli yargıları formüle etmek için birincil kaynak belgeleri değerlendirilmelidir. Öğrencilerin derse aktif katılımı için öğrenci merkezli, aktivite temelli dersler tercih edilse bile, sosyal bilgiler dersi vermenin tek bir yolu olduğuna dair bir yanlışa düşülmemelidir. Etkinlik temelli yaklaşımlar tercih edilmelidir. Bu tür yaklaşımlar birincil kaynak belgelerini tartışma, grafik ve haritalama, dönemin şarkılarını söyleme ve dans etme, drama tekniklerini kullanma ya da çizgi film, poster ve şiir oluşturmayı içermelidir. Etkinliklerin ortak yanı, öğrencileri yaparak öğrenmeye dâhil etmeleridir. Öğretim yöntemlerindeki çeşitlilik öğrencilerin ilgisini çekmeye yardımcı olmaktadır ve ders tasarımındaki esneklik

öğretmenlerin belirli bir sınıfın dinamiğini hesaba katmasına olanak tanımaktadır (Crowe ve Cuenca, 2016, s. 255-256).

Belgeye dayalı öğretimin kilit noktası öğretmendir. Öğretmen bir konu sunmakta, araştırmayı yönlendirmekte ve kontrol etmektedir. Öğrencileri tarihsel sorgulamanın ilgili süreçleri ve becerileri konusunda eğitmektedir. Bilgiye doğru ilerlemede önsezi, ilham, keşif ve onaylama aşamalarında kanıt kullanımı önemlidir. Kanıta dayalı uygulama kavramı, doğrulama aşamasındaki kanıtlara, uygulayıcılar ve politika yapıcılar tarafından kullanılmak üzere araştırma çalışmalarının sistematik bir şekilde harmanlanmasına odaklanmaktadır (Thomas ve Pring, 2004, s. 6).

Belgeye dayalı öğretimin planlanmasında öğretmen kaynakların güvenirliliğine, verimli kullanılmasına ve kaynak kullanımında ekonomik davranmaya dikkat etmelidir. En önemlisi, öğretmen, kaynakları öğrenciler için erişilebilir hale getirmelidir. Kaynaklar mümkün oldukça gerçek ve güvenilir olmalıdır (Nichol ve Dean, 2005, s. 18).

2.6. Belgeye Dayalı Öğretimde Arşiv Belgelerinin Kullanımı

Tarih eğitiminde birinci kaynaklarla ders yapmak fikri çok eski olup kökenleri Alman pedagoglar tarafından 1850'lere dayandırılan "Kaynak Yöntemi" (Source Method) düşüncesine kadar gitmektedir (Ata, 2011, s. 263). 1906'da George Wrong ve Adam Shortt, Wilfrid Laurier "topluluğun eğitim hayatı" nda arşivlerin kullanılması için bir girişim başlattılar. Sonraki yıllarda geçmişin resmi ve gayri resmi kayıtlarının toplanması ve düzenlenmesi, arşivlerin akademisyenlere ve araştırmacıların kullanımına açılmasına yol açmıştır. İngiltere'de ise kaynaklarla tarih öğretimi konusunda 1890 ile 1920 arasında ilk coşku dalgası yaşanmış ve Oxford Üniversitesinde çalışan eğitimci M. W. Keatinge'in önemli katkıları olmuştur (Ata, 2011, s. 263; Osborne, 2004, s. 1).

George Bolotenko'nun 1983'te "Arşivciler ve Tarihçiler: Kuyunun Bekçileri" başlıklı makalesinin yayınlanması, arşivcilerin rolü ve kimliği hakkında önemli bir tartışmaya yol açmıştır. Bu tartışmada tarihçi olarak arşivci ve kayıt yöneticisi olarak arşivci dikkate alınmıştır ancak arşivci olarak arşivci, ihmal edilmiştir. Arşivlerin temel eğitim rolü, bilimsel araştırmaya teşvik etmek ve desteklemek olarak görülmüştür. Tarih karşıtı olan gençler arasında tarih takdiri geliştiğinde, derin ve güvenli kökler kurulmakta ve kendini tanıma arayışında gençlere önemli katkılar sağlamaktadır. Kanada'da arşivlerin temel amaçlarından biri ulusal, bölgesel veya kültürel kimlik duygusunu beslemek ve sürdürmektir. Bu arşiv

geleneği, okullar içinde önemli bir görevdir. Halk eğitimi için, okul sistemleri belli bir müfredatı tanımladığı, öğretmenleri hizmet içi ve profesyonel gelişim çalışmaları ile geliştirdiği ve belirli şeyleri öğrenme göreviyle görevlendirilmiş öğrencilere sahip olması bakımından odaklanmış kesin hedeflere yönelik etkinlikleri mümkün kılmaktadır. Tarih ve sosyal bilgiler öğretmenleri derslerini daha ilginç hale getirmenin ve öngörülen ders kitabının ötesine geçmenin yollarını belgeye dayalı öğretimde arşiv belgelerini kullanmakta bulmaktadır. Zaman zaman, hem okullara gezi hem de sergiler aracılığıyla arşivlerin halka ulaştırılması için girişimlerde bulunulmuştur. Bununla birlikte, herhangi bir eğitim rolü söz konusu olduğunda, arşivciler öncelikle üniversitelere ve bir dereceye kadar bağımsız araştırmacılara hizmet vermişlerdir. W. Kaye Lamb bu hizmet talebinin 1949'da "birçok araştırmanın ilkokullardaki öğretmenlerden veya lise öğrencilerinden geldiğini kaydetmiştir. Oysa Arşiv yayınları her zaman araştırma ve üniversiteler dikkate alınarak hazırlanmıştı. Lamb'a göre arşiv belgeleri gerek araştırmacıları gerekse ilkokul ve lisedeki eğitimciler için bir yardımcı kaynak olarak tasarlanmalıydı. Dominion Arşivcisi Wilfred I. Smith, 1972'de "bir bütün olarak Arşivlerin eğitimsel değerinin çok önemli olduğunu" belirtmiştir. Ancak arşivlerin eğitim potansiyeli (araştırmanın aksine) personel ve zaman eksikliğinden ve aynı zamanda öğretmenler ve okullarla bağlantı kurulamamasından kaynaklanan nedenlerle büyük ölçüde kullanılmadan kalmıştır (Osborne, 1987, s. 16-40). Arşivlerin halka ve akademisyenlere açılması ancak eğitim potansiyelinin ihmal edilmesi, Türkiye'nin içinde bulunduğu şu anki durumu da anlatmaktadır.

Nedensel akıl yürütmeyi arşiv belgelerine dayalı olarak inkılap tarihi konularının öğretiminde etkili bir şekilde kullanan öğretmenler, öğrencilerin nedensel ilişkilerin işleyiş yollarını keşfetmelerini sağlamaktadır. Nedensel ilişkileri anlamada en yararlı olan açıklayıcı kategoriler, (içerik kategorileri; ekonomik, politik ve sosyal gibi), kesinlikle kronolojik bir anlatıdan kaçınan genişletilmiş yazılı açıklamalar oluştururken, öğrencilerin bir şeyin gerçekleşmesi için ara bağlantıya neden olan yolu anlamalarına yardımcı olmazlar. Coffin'e göre farklı nedenlerin ve nedensel ilişkilerin göreceli önemi hakkında yargıda bulunmak için, 'etkinleştiren' ve bir olayı veya belirli bir sonucu daha muhtemel veya mümkün kılanlar ile 'belirleyen' ve olayı belirleyenler arasında ayrım yapan kategorilerden faydalanmak gerekebilir. Dil ve tarih arasındaki ilişkiyi keşfetmekte arşiv belgelerine dayalı olarak sosyal bilgiler dersinde inkılap tarihi konularının öğretiminde önemli bir tekniktir. Öğretmenlerin dil ve tarih arasındaki ilişkiyi açıkça keşfetmeleri gerekmektedir. Clark (2001) öğrencilerin nedenler ve nedensel ilişkiler hakkında konuşmaya teşvik edilebileceği

yolları araştırmıştır. Bunlar arasında nedenler arasında bağlantı kurabileceklerini ve gerekçelendirebildikleri, sınıf tartışmaları ve sözlü sunumların videolarının çekilerek yeniden izlenilmesinin dilsel bağlamları geliştirdiğini ortaya koymuştur (Lee vd. 1996, akt. Chapman 2015).

2.7. Belgeye Dayalı Öğretimde Arşiv Belgelerinin Kullanımında Yöntem Sorunu

Belgeye dayalı öğretimde arşiv belgelerinin kullanımında ilk karşımıza çıkan yöntem sorunu "zaman" dır. "Tarih", "geçmişi" (tarihte "gerçekleşti") ve geçmişi anlama sürecimizi ("tarih yapıyoruz") ifade eder. Tarih", arşivlerde çalışan akademisyenler tarafından üretilen akademik bir disiplindir, ancak "tarih" her gün geçtiğimiz binalarda, bizi yöneten kurumlarda ve kullandığımız dillerde her yerdedir (Kitson, Husbands ve Steward, 2011, s. 13).

Belgeye dayalı öğretimde arşiv belgelerinin kullanımında ikinci olarak karşımıza çıkan yöntem sorunu genellikle "eşit derecede geçerli çeşitli yorumlara açık olma" durumudur. Tarihsel kanıtları yorumlama; bir olaylar dizisini veya bir bireyin ya da grubun davranışını açıklamayı içermektedir. Kanıt uyumsuz olabilir ama onu oluşturan insanların düşünce ve duygularının tek yansımadır. Kanıtları yorumlamak için, geçmişte insanların bizden farklı düşünmüş, hissetmiş ve davranmış olabileceğini anlamak gerekmektedir. Geçmişteki insanların bizden farklı düşünmüş ve hissetmiş olabileceğini göz önünde bulundurarak, eksik kanıtlar hakkında çeşitli geçerli önerilerde bulunma eğilimi, tarihte tümdengelimli akıl yürütmenin ayrılmaz bir parçasıdır. Belgeye dayalı öğretimde arşiv belgelerinin kullanımında üçüncü olarak karşımıza çıkan yöntem sorunu bazı "tarihsel konuların okul müfredatının özelliği haline geldiği süreçlerin açık olmama" durumudur. Resmi müfredat tanımlansa bile, içeriği seçmek, 'geçmişi' sınıf için çalışma programlarına çevirmenin yalnızca bir adımıdır. Tarih öğretmenleri içerikle ilgilenir, ancak aynı zamanda onu çeşitli öğrenci popülasyonlarına heyecan verici, teşvik edici ve etkileşime girecek şekilde sunmakla da ilgilenirler. Bunu, tarihsel fikirleri ve süreçleri anlamak ve aralarında bir diyalog açmak için yaparlar. Öğrencilere öğretilen her konu, onu bir çalışma programına dâhil etmeyi zorunlu kılmaktadır. Çoğu ülkede, bazı konular ikonik bir öneme sahiptir. Örneğin, Fransa'da Fransız Devrimi, Amerika'da Amerikan İç Savaşı ve Sivil Haklar Hareketi, İngiltere Savaşı ve İngiltere'de İkinci Dünya Savaşı'nın Ev Cephesi, Türkiye'de ise Çanakkale Savaşı, Kurtuluş Savaşı, 31 Mart Vakası gibi. Belgeye dayalı öğretimde arşiv belgelerinin kullanımında dördüncü olarak karşımıza çıkan yöntem sorunu "geçmişi

erişilebilir kılmanın" zorluğudur. Tarih öğretmenleri, öğrencileri ilgilendiren, onlarla ilgilenen ve teşvik eden ve ayrıca onları tarihsel bilginin geçici doğasına tanıtan teknikler ve kaynaklar kullanmaya çalışmaktadır. Ancak, mevcut olan kaynakların çoğu şu ya da bu tür zorluklarla karşılaşmaktadır (Cooper, 1991). Örneğin, ders kitabı çok hızlı bir şekilde özetlenerek, monografilere çok yoğun yer verilmektedir.

Belgeye dayalı öğretimde arşiv belgelerinin kullanımında beşinci olarak karşımıza çıkan yöntem sorunu "arşiv belgelerinin eğitimsel ve pedagojik unsurlara göre tasnif edilmemesi"dir. Eğitimsel ve pedagojik hususlar, materyallerin seçimine rehberlik etmelidir. Çoğu öğretmen için maksimum değere sahip arşiv belgelerinin "kaynak paketleri" olarak değil, "öğretim birimleri" olarak tasarlanması gerekir. Osborne'na göre arşiv eğitim birimlerinin geliştirecekleri bu eğitim içerikleri aşağıdaki başlıkları kapsamalıdır:

Arşiv Eğitim Birimlerinin Geliştirecekleri Eğitim İçeriklerinin Yapısı

1. İçindekiler: (Pakette neyin ve hangi sırada olduğunun net bir özeti)
2. Giriş ve Gerekçe: Ünite konusunun önemi hakkında bir açıklama; okul müfredatına uygulanabilirliği hakkında bir açıklama; belirli malzeme seçiminin altında yatan ilkelerin açıklaması.
3. Hedefler ve Amaçlar: Ünitenin eğitim hedeflerinin, özellikle öğrencilerin bilgi, beceri ve değerleri açısından açıklaması
4. İlk Faaliyetler: Öğretmenlerin öğrencileri hem paketin konusuna hem de içerdiği çalışma türlerine nasıl yönlendirebileceklerine dair bazı öneriler.
5. Malzemeler: Bunlar, ilgileri, konuya olan önemi, zorluk seviyeleri ve eğitimsel açıdan değerli çalışma potansiyelleri ışığında seçilmelidir. Eğitim içeriklerinde en az bir yazılı bir göreselle desteklenecek şekilde en az 2 tane belge kullanılmalıdır. (Genellikle çatışan ve bazı zor kararlar gerektirecek olan hususlar; yazılı kaynaklar, haritalar, resimler, istatistikler, eserler vb. dâhil olmak üzere materyaller olabildiğince çeşitli olmalıdır. Her belgenin yalnızca bir kopyasını içeren mevcut birçok kitin sorunundan nasıl kaçınılacağına karar verilmesi gerekecektir, bu da öğrencilerle dolu bir sınıfla çalışan öğretmenler için gereksiz yere zorlaşacaktır. Ya her öğrenci materyalin bir kopyasını almalı ya da daha pratik olarak, gruplar halinde çalışan öğrenciler için yeterli kopya olmalıdır.)
6. Öğrenci Etkinlikleri: Bu faaliyetlerin büyük bir kısmı, ünitede yer alan materyale dayalı sorulardan oluşacaktır. Bu sorular, örneğin Sanders'ın değerli el kitabı Sınıf Soruları'nda temsil edildiği gibi Bloom'un Eğitim Amaçları Taksonomisinin formatını takiben çeşitli düzeylerde sorulmalıdır. Öğrencilerin merak ve hayal gücü duygusunu uyandıracak sorular ve etkinlikler yer almalıdır. Sorular ve etkinlikler aynı zamanda öğrencilerin konuya kişisel katkı sağlamasına da izin vermelidir, örneğin açık uçlu, sezgisel ve yorumlayıcı tepkileri ve muhakemeyi teşvik etmelidir.
7. Kaynakça: Ünite, hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin kullanımı için hem basılı hem de basılı olmayan ilgili materyallerin bir listesini içermelidir.
8. Ambalaj: Ünite çekici bir şekilde paketlenmelidir, çünkü deneyimler günümüzde öğrencilerin içeriğin yanı sıra format ve görünüme de yanıt verdiğini göstermiştir; Ünite sınıfta kullanılmak üzere tasarlandığından, sağlam ve pratik bir şekilde paketlenmelidir.

Şekil 2. Arşiv eğitim birimlerinin geliştirecekleri eğitim içeriklerinin yapısı (Osborne, 1987, s. 16-17)

Bütün bunları başka bir şekilde ifade etmek gerekirse: arşiv öğretim birimleri, arşivler kadar öğretimle ilgilidir ve öğretmenler veya eğitim uzmanları ile işbirliği içinde eğitim içeriklerini tasarlanmaları gerekir. Bu tür birimlerin, öğretim ve materyal tasarımında, tarihsel içerikte ve kaynak materyallerde gerekli uzmanlığa sahip olanların katıldığı işbirlikçi bir girişim olmalıdır. İdeal olarak, öğretmenler, tarihçiler ve arşivcilerden oluşan bir ekip öngörülebilir. Yakın zamanda böyle bir proje, okullar ve toplum gruplarında kullanılmak üzere yerel tarih konularını ele alan slayt / ses kitlerinin üretimini içeren Queen's Üniversite Arşivleri tarafından üstlenilmiştir. Üniversite Arşivcisinin gözetiminde, üniversite derecelerini tamamlayan öğrenciler işe alınarak yürütülen bu çalışmada, Canada Works hibesi ile finanse edilen gerekli arşiv ve araştırma eğitimlerine katılmaları sağlanmıştır.

2.7.1. Arşivin Tanımı

Yunanca'da arkheion ve Latince'deki archivum'dan gelen arşiv terimi, "resmi daire", "belediye sarayı" anlamlarına gelmektedir. Arşiv terimi kurumların gerçek ya da tüzel kişilerin faaliyetleri sonucu meydana gelen ve bir amaçla saklanan dokümantasyon olarak da tanımlanmaktadır (Binark, 1980, s. 3).

1962 yılında Madrid'de VII. Milletlerarası Arşiv Yuvarlak Masa Konferansı yapılmıştır. Konferansta arşivlerin ortak tanımı ise şu şekilde yapılmıştır: "Kurumların, tüzel veya gerçek kişilerin gördükleri hizmetler, yaptıkları işlemler veya haberleşme sonucu toplanan ve bir amaçla saklanan doküman ve bunları barındıran yerlerdir. Arşivler, sosyal varlık olan insana dayalı kurumlardır, tarih boyunca insanı sahip olduğu şuurlu hafızasının temelidir. Arşivlerin, temel sosyal rolü insana kendisini tanıtmasıdır. Daha geniş bir ifadeyle arşivler; insanlar ve devletlere ait kişisel, idari, hukuksal ve kurumsal açıdan değerli olan her türlü belgenin, daha sonra kullanılmak üzere, belirlenen kurallara göre düzenli şekilde saklanması, muhafaza edilip tasnif edilmesi, korunması ve sürekli olacak şekilde araştırmaya açık hale getirilmesini sağlayan, kamunun, hukukun ve araştırmacıların hizmetine sunulduğu mekânlar ve kurumlardır (Ünal, 2015, s. 306).

Ünal'a (2017) göre arşivler ülkelerin kültürlerine ve tarihlerine ışık tutan önemli kaynaklardır. Bu kaynaklar sayesinde insanlar belgelere erişim sağlayabilmekte ve bilgiye yerinde ulaşabilmektedir. Gerçek olarak kabul edilebilir bilginin ana kaynağı her zaman için belgelerdir. Günümüz dünyasında çok sayıda belge bulunmaktadır. Her ülke kendi ulusal arşivine sahip olsa da sadece kendilerinin tarihine değil diğer ülkelerin tarihlerinin

yazılmasına da katkıda bulunmaktadırlar. İlerleyen teknoloji sayesinde bilgiye kolayca ulaşılmakta, çok yönlü ve çok kültürlü çalışmalar yapılabilmektedir.

Arşiv terimi, konunun uzmanlarınca bazı ortak yönlerine rağmen, değişik şekillerde tarif edilmiştir. Encyclopedia Britannica'da, arşivin çoğul şekliyle kullanılan bir tabir olduğu, bir binayı gösterdiği ve bu binada bir devlete, cemiyete yahut bir aileye ait evrakın, fermanların ve diğer kâğıtların muhafaza edildiği yer şeklinde bir tarif edilmiştir. Arşivler, tarihsel kayıtların bulundukları fiziksel mekânlardır; bir kişinin veya kuruluşun yaşamı boyunca birikmiş olan birincil kaynak belgeleri içerir ve o kişinin veya kuruluşun işlevini göstermeye devam eder. Profesyonel arşivciler ve tarihçiler genelde arşivleri doğal, zorunlu olarak yasal, ticari, idari veya sosyal faaliyetlerin bir ürünü olarak üretilen kayıtlar olarak algılarlar. Genel olarak, arşivler kalıcı veya uzun süreli koruma için kalıcı kültürel, tarihsel veya kanıtlayıcı değerlerinin gerekçesiyle seçilen kayıtlardan oluşur. Arşiv kayıtları normalde yayınlanmamıştır ve birçok özdeş kopyanın bulunduğu kitaplardan veya dergilerden farklı olarak hemen hemen her zaman benzersizdir.

2.7.2. Arşiv Belgesinin Tanımı

Belgeler üç büyük sınıfta toplanır; resimli, kartografik ve yazılı belgeler. Resimli sınıf, hareketli ve sabit filmleri içerir. Kartografik sınıfta, haritalar ve şemalar vardır. Yazılı sınıfta ise resmî belgeler ve özel belgeler bulunur. Arşivler, bir milletin hüviyet varakası, bir ülkenin tapu senedi, onun bütün varlığı, bir nevi hatıratı, hakları ve hususiyetleri ile onu geçmişten bugüne, bugününden yarınlarına bağlayan dayanağı en değerli kültür ve tarih hazinesidir (Ünal, 2015, s. 307).

Geçmişle bugün arasında bağlantı kurmak gibi hayati bir görev yüklenen arşivlerin önem ve değerini ana hatlarıyla şöyle ifade edebiliriz;

1- Devletin, milletlerarası münasebetleri ve kişilerin haklarını, belgeleri korur.

2- Bir konuyu tespite, aydınlatmaya ve düzenlemeye yarar.

3- Ait olduğu devrin içtimai yapısını, örf ve adetlerini, aralarındaki bağlantıları, müesseselerini ve münasebetleri belirtir. Bu nedenle bilimsel araştırmalara imkân sağlar.

Tüm uygar milletler, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler, arşiv belgelerine önem ve değer vermektedir. Geçmişle günümüz arasında ilişki kuran arşivlerin, bir devletin en kıymetli hazinesi ve devlet varlığının hafızası olduğuna inanılmaktadır (Binark, 1980, s. 11).

Arşivlerin ana unsurları belgelerdir. Arşiv belgeleri, gerçeği en zengin biçimde yansıtan kaynaklardır. Belgelerin ortaya koyduğu gerçekler karşısında iddialar aydınlanır. Bu açıdan belgeler olmaksızın detaylı ve kapsamlı bir tarih yazılamayacağı gibi olayların gerçek yönleri de tam anlamıyla gün ışığına çıkarılamaz. Arşiv belgeleri yalnızca siyasi olaylara değil, her türlü sosyo-kültürel hayata, mali yapıya ve devlet düzeninin işleyişine bir ışık olmaktadır (Ünal, 2015, s. 308). ABD Ulusal Arşivinde (National Archives) ve diğer Avrupa ülkelerinin çoğunda arşivlere ait eğitim birimleri öğretmen, öğrenciler için çok sayıda içerik, etkinlik ve atölyeler düzenlemektedir. Türkiye'de ise arşiv hizmeti veren kurumlarda arşiv eğitim birimi yeni gelişmektedir. Arşiv birimlerinin eğitimle ilgili biriminde kullanılabilecek Örnek Arşiv Ders Planı aşağıda verilmektedir:

Örnek Arşiv Ders Planı

Kurs: ENGL (Sayı) - 1914'e Kadar Gençlerin Edebiyatı
Profesör: (İsim)
Konuşmacılar: (İsim), Özel Koleksiyonlar ve Arşivler Başkanı (İsim), İngiliz Edebiyatı Kütüphanecisi
Süre: 45–50 dakika (Arşivlerde 25 dakika, Kütüphane Kaynaklarında 25 dakika)
Yer: İsteğe bağlı (Özel Koleksiyonlar okuma odası, e-sınıf, normal sınıf
Hedefler
1. Öğrencileri genel olarak Özel Koleksiyonların ve Arşivlerin sahip olduğu yer ve mahiyetle tanıştırın.
2. Özel Koleksiyonları ve Arşivleri benzersiz ve yararlı bir akademik kaynak olarak sunun.
3. Öğrencilere kullanılmayı bekleyen arşiv belgelerini göstermek için çevrimiçi yardımları görüntüleyin.
4. Brock Üniversitesi Özel Koleksiyonları ve Arşivleri hakkında ve araştırmalarında onlara nasıl yardımcı olabileceğimiz hakkında özel olarak konuşun ayrıntılı bilgi verin.

Taslak
1. Çeşitli koleksiyoncular dâhil olmak üzere Arşivlerin ve Özel Koleksiyonların doğasını tartışın.
2. Çoğu arşivde uygulanması muhtemel standart kuralları ve prosedürleri tanıtın. Bu kuralların arşiv belgelerini korumayı amaçladığını vurgulayın.
3.Canadian Archival Information Network (CAIN) gibi çevrimiçi bulma yardımlarını kullanarak ilgili bir yazar veya kitap için iki hızlı arama yapın. Arşiv malzemelerinin çoğunun çevrimiçi olmadığını ve bunlara erişmenin en iyi yolunun kişisel ziyaret olduğunu vurgulayın. İlgili malzemeleri bulmak için stratejiler hakkında konuşun.
4. Kütüphane Kataloğunu kullanarak, Brock'un Özel Koleksiyonlarında sınıfla ilgili olabilecek kitap başlıklarını arayın.
Örneğin:
a. Çocuklar ve Çocukların Dostları için Kısa Ahlaki Masallar: Berger'in çocuklar için Almanca'daki ahlaki masalları, W. Berger, 1839.
b. Maple Land Hikayeleri: Çocuklar için Kanada'nın ilk günlerinin masalları, Katherine Young, 1898.
c. Romen Efsaneleri ve Masallarından Çocuk Hikayeleri, Moses Gaster, n.d.
d. The Ferryman of Brill and Other Stories, William Henry Giles tarafından, 1895.
e. Brock, Yukarı Kanada Kahramanı, Thomas Guthrie Marquis, Erkekler ve Kızlar için Kanada Günlükleri, 1912

Şekil 3. Örnek Arşiv Ders Planı (Cotton ve Sharon, 2011, s.116)

ABD'de Ulusal Arşiv Birimi'nde de öğretmenlere yönelik eğitim hizmetleri verilmektedir. Gerek merkezde gerekse çevrimiçi olarak düzenlenen bu eğitimlerde ''Amerikan Hafızası'', dijital birincil kaynak materyallerinin ana kaynağını bulacağınız yerdir.

1996'da Kongre Kütüphanesi öğrenenler için bir öğrenme sayfasını tasarlamıştır. Bu site Amerikan federal hükümetinin resmi arşiv, bilgi, belge merkezine aittir. Siteden hizmet almak amacıyla özel alt sayfaların hazırlandığı sınıflandırma şöyledir: genel halk, aile tarihçileri (soy kütüğü araştırıcıları), savaşlarda yaralananlar ve aileleri, eğitimciler ve öğrenciler, araştırmacılar, kayıt yöneticileri, koruma ve arşiv uzmanları, bilgi güvenliği uzmanları, federal çalışanlar, kongre üyeleri ve gazeteciler (Doğan ve Dinç, 2007, s. 204).

ABD Kongre Kütüphanesi, 142 milyon ürünü ile günümüzde dünyanın en zengin kütüphanelerinden biridir. Kongre Kütüphanesi, 18 farklı hizmet vermekte olup "Dünya Dijital Kütüphanesi, MyLOC.gov, Veterans (Gaziler) Tarih Projesi, Öğretmenler, Ziyaretçiler, Araştırmacılar, Kütüphaneciler-Arşivciler, Çocuklar ve Aileleri" sayfaları hemen dikkati çekmektedir. Verilen hizmetlerin içinde üç hizmetin, doğrudan öğretmenlere ve öğrencilere yönelik olarak eğitim amaçlı kurulduğu görülmektedir. Amerikan Hafızası, MyLOC.gov, Öğretmenler Sayfası"dır (Ata, 2011, s. 264).

Bu sayfada, arşiv uzmanları, akademisyenler ve okul kütüphanesi medya uzmanları tarafından birlikte geliştirilen, özellikle arşiv belgeleri ile hazırlanan ders içerikleri bulunmaktadır. Daha fazla bilgi almak isteyenler ile öğretmen ve öğrenciler için belgeler hakkında düzenlenen ders planları, ulusal bayram vb. konular için aktivite örnekleri ve tasarlanmış koleksiyonlar bulunmaktadır. Tüm Amerikan Hafızası koleksiyonlarına ve bazı sergilere öğrenme sayfasından doğrudan erişilebilmektedir. Öğrenme sayfasının yedi bölümü vardır: başlangıç, ders planları, özellikler ve aktiviteler, koleksiyon bağlantıları, topluluk merkezi, mesleki gelişim ve haberler (Veccia, 2004, s. 42-43).

2.7.3. Arşiv Belgesinin Türleri

Türkiye Cumhuriyeti Osmanlı Devleti'nin devraldığı zengin arşiv mirasıyla dünyanın en önemli arşivlerinden birisine sahiptir. Geniş coğrafyasında, çeşitli toplumları barış içinde bir arada yaşatmış Osmanlı Devleti'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne intikal etmiş zengin arşiv malzemesi milli tarihimizin tespiti ve yazılmasında başvurulacak otantik değerde kaynak niteliğindedir. Devlet Arşivi'nin önemli özelliklerinden bir tanesi de tarihi, siyasi, ekonomik vb konular yanında kültürel, estetik ve sanatsal değerleri de içerisinde barındırmasıdır

(DGM, 2003, s. 9). Devlet Arşivleri; bir ülkede, devlet hayatı ile ilgili mevcut bütün arşiv malzemelerinin toplanmış olduğu arşivlerdir ve iki ayrı tipte irdelenmektedir. Bunlar ise; Merkeziyetçi tip; ülkenin başşehrinde tesis edilen ve Milli arşiv, umimi arşiv, devlet arşivi veya Merkez arşivi denilen müşterek bir arşiv vardır. Dağınık tip; burada ise, birbirinden müstekil olan arşiv depoları söz konusudur ki, bu fedaral devletlere has bir özelliktir. Amerika Birleşik Devletleri, Avusturya, İngiltere gibi Türkiyedeki merkezi arşiv deposu ise; Devlet Arşivleri Başkanlığı adını taşır (Binark, 1980, s. 9).

Dünyada ve Türkiyede bulunan arşivler çeşitli türler barındırmaktadır. Bu çalışmanın çok yönlü amacı, sosyal bilgiler ve tarih öğretimine özgün belgelerin, görsel kaynakların ve çeşitli eserlerin dahil edilmesinin önemini vurgulamaktadır. Bu farklı materyaller, bir sosyal bilgiler ders kitabında keşfedilen belirli bir kişi, olay veya döneme ilişkin çeşitli bir perspektif sağlar. Öğrenciler bu birincil kaynaklarla, ister bireysel olarak, ister küçük gruplar halinde veya tüm sınıfla birlikte farklı şekillerde etkileşime girebilirler. Ayrıca, öğrenciler bu gerçek materyalleri sınıfta, bir müzede veya tarihi bir yerde keşfedebilirler. Öğrencilerin bu otantik materyalleri sınıf etkileşimleri veya saha gezileri yoluyla araştırması mümkün değilse, çeşitli dokümanların ve eserlerin sanal turları İnternet üzerinden gerçekleştirilebilir (Bukowiecki, 2014, s. 13).

Belgeye dayalı öğretimde çok sayıda arşiv belgesi türüyle kullanılmaktadır. Arşiv belgeleri genellikle birkaç şekilde kategorize edilir. İlk grup, yayınlanmamış kaynakları içermektedir. Bu tür kaynaklar, bir arşiv veya bir araştırma kütüphanesinin özel koleksiyonlar bölümü veya belirli bir yerel kütüphane veya tarihi toplum gibi yalnızca belirli bir konumda bulunabilir. Bu materyaller dolaşımda değildir; bu nedenle tarihçi bu belgeleri görmek için tesisleri ziyaret etmelidir. İkinci grup yayınlanmış kaynakları içermektedir. Bunlar arasında arşivlerde, araştırma kütüphanelerinde, halk kütüphanelerinde ve web sitelerinde yaygın olarak bulunan başkanlık belgeleri, hükümet belgeleri, anılar, otobiyografiler ve gazeteler bulunur. Üçüncü grup düzenlenmiş kaynakları içermektedir. Bu kaynaklar düzenlenmiş veya seçilmiştir. Aktif bir araştırmacı, incelenen koleksiyonun doğasını ve bir editörün, derleyicinin ve hatta dijitalleştiren grubun oynadığı rolü bilmelidir. Bunlardan bazıları aşağıdaki gibidir:

2.7.3.1. Yazışma

Kişisel yazışmalar geleneksel olarak en yaygın kullanılan birincil kaynaklardan biri olmuştur. Bu tür yazışmalar bireyler arasında olduğundan ve kamuya açık incelemeye yönelik olmadığından, genellikle yazarın ve bazen mektubu alan kişinin zihninin daha net anlaşılmasını sağlamaktadır. Yazışmalar genellikle yazıldıkları tarihi içerir; genellikle özel olarak odaklanırlar ve bazen daha önceki mektuplarda belirtilen sorunları ele alırlar. Bir kişinin ne düşündüğüne veya deneyimlediğine, ne gözlemlediklerine ve okuyucularına aktarmayı seçtiklerine dair içgörüler sunabilirler. Mektuplar ise bir ajansın veya bir hükümet makamının isteklerini iletmek için kullanılabileceğinden, yazışmalar da resmi olabilir. Resmi mektuplar kendi dillerinde ve üsluplarında daha resmidir ve gayri resmi yazışmalara göre bireysel yazara daha az içgörü sağlayabilir. Yazışma koleksiyonlarının çoğu arşivlerde veya özel koleksiyonlarda kalırken, sayısallaştırılmış mektup koleksiyonları birçok konuda bol miktarda bulunur ve el yazması veya daktilo formatlarında kolayca erişilebilir (Galgano, Hyser, 2012, s. 66).

2.7.3.2. Günlükler, Anılar, Seyahatnameler ve Otobiyografiler

Geçmişteki bireylerin içsel düşüncelerini incelemek için en yararlı arşiv belgeleri arasında günlükler yer almaktadır. Bazıları sonradan yayımlanabilse de, tüm günlükler tarihçiye yazarın zihnine içsel bir bakış açısı sunar. Günlükler, nadiren halka yönelik oldukları için özellikle yararlıdır ve sonuç olarak, bir bireyin özel düşüncelerini ve görüşlerini içermesi daha olasıdır. Gündemciler genellikle günün olaylarını ve faaliyetlerini samimi düşüncelerle anlatırlar. Açıkçası, bir tarihçi bir günlüğü diğer birincil kaynaklara çok benzer şekilde analiz etmelidir, ancak herhangi bir günlüğün dinleyicisi onu yazan kişi olduğu için yazarın yorumlarını koruma olasılığı çok daha düşüktür. Bazı günlükler yayınlanabilse de orijinal günlüğün bulunması ve kullanılması yararlıdır çünkü yayınlanan günlükler genellikle kamu tüketimi için düzenlenir ve ayıklanır. Örneğin, Anne Frank'in Günlüğü' nün keşfedilmemiş bir versiyonu, II. Dünya Savaşı sırasında Hollanda'daki Nazi işgalcilerinden saklanan genç bir Yahudi kızın hayatına grafik bir bakış açısı sunuyor. Bir günlüğün özel niteliği, birincil kaynak olarak anılara ve otobiyografilere göre açık avantajlar sunar. Bu tür kaynakların tümü yararlı olsa da, anı ya da otobiyografi genellikle halka açık bir izleyici kitlesi için yazılmıştır; sonuç olarak, yazarı olumlu bir ışık altında tutmak daha olasıdır. Örneğin, Richard M. Nixon'un anıları, Watergate'e katılımı hakkında çok az şey söylüyor. Ayrıca anlattıkları olaylardan sonra üretilmiş yansıtıcı parçalardır (Galgano, Hyser, 2012, s. 68).

Bir edebi ürün ve birinci elden kaynak olan seyahatnameler, geçmiş yıllarda bir tür sınırlı küreselleşmeyi gösteren en önemli kanıtlar idi. Seyahatnameler sınıf içinde eleştirel bir gözle karşılaştırmalı olarak kullanılırsa öğrencilerimizin pek çok vatandaşlık becerisinin gelişmesini ve değeri fark etmesini sağalayabilecekti (Ata, 2013, s. 164).

Hatıratların, bir sosyal bilim alanı olarak tarihî gerçeklerin açıklanması sırasında, önemli yardımları dokunur. Anı; tarih değilse de, tarihe yardımcıdır. Devirlerin özelliklerini anlatan anılar, o devrin tarihini yazacaklar için önemli birer belge niteliğindedir. Bundan ötürü, anı yazarı, anılarını yansıtırken tarihî gerçeklerin bozulmamasına çok dikkat etmelidir (Doğan, 2016, s. 214).

2.7.3.3. Devlet Belgeleri, Ferman, Hat ve Beraatlar

Ferman, yapılması gereken bir iş, bir görev için hükümdar tarafından verilen yapılması gereken ve hükümdarın tuğrasını taşıyan yazılı emirdir (DGAM, 2003, s. 9). Osmanlı Dönemi padişahlarının fermanları mevcuttur. II.Beyazıt, II.Mehmet, I.Süleyman Osmanlı Devleti'nde bazı memuriyetlere tayin edilenlere, görevlerini ve yetkilerini belirten, padişahın tuğrasını taşıyan ve tayin emirlerini ihtiva eden belgelerdir. Örneğin I.Selim, III.Murat, IV.Mehmet Ferman ve Berat, tarih konularının öğretiminde, öncelikle padişah ferman ve beratı niçin verirdi sorusunu sorarak ve o döneme ait padişah hakkında, devlet yönetimi hakkında, devletin siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel durumu hakkında sorular sorarak çıkarımda bulunulmasını sağlayabilmektedir. Devlet belgeleri, belki de en geniş kaynak türü dizisini sunar. Yüzyıllar boyunca uluslararası, ulusal, eyalet ve yerel otoriteler tarafından tutulan kayıtlar hacimli ve çeşitlidir. Bu materyaller arasında, bunlarla sınırlı olmamak üzere, mevzuat, kararlar, tartışmalar ve hükümet yetkilileri tarafından yapılan konuşmalar, devlet kurumlarının kayıtları, toplantı tutanakları, telgraflar, istihbarat, mahkeme kayıtları, nüfus sayımı ve istatistiksel materyaller bulunur. Ferman, Hat ve Beratler, anlaşma metinleri, savaş verileri de bu grupta yer alır. Giderek artan bir şekilde, devlet belgeleri dijital olarak kullanıma sunulmaktadır. Örneğin, Birleşik Devletler Kongresi'nin 1774'ten 1875'e kadar olan kayıtları (Galgano, Hyser, 2012, s. 68).

2.7.3.4. Şarkı Sözleri

Şarkı sözleri, belirli tarihsel dönemlerde ve belirli yerlerde yaşayan insanlar tarafından uygulanan kültür, bakış açıları ve geleneklerin incelenmesine başka bir boyut katar. Şarkı sözleri, bir ülkenin savaş sırasındaki duygularını, iş ahlakını ve koşullarını ve siyasi

kampanyalar ve hükümet politikaları gibi güncel olayları tasvir edebilir. Örneğin Çanakkale savaşı ülkemiz için büyük önem taşıdığı için şarkılar yazılmıştır ve bu şarkılar sırasındaki duygularını, savaş ortamını ve koşullarını güncel olayları tasvir etmektedir (Bukowiecki, 2014, s. 14).

2.7.3.5. Vasiyetnameler

Vasiyetnameler ve envanterler, genellikle yazmayanların dünyasına benzersiz bir bakış sağlar. Vasiyetnameler genellikle ölümden kısa bir süre önce yazıldığı için, o anda bir kişinin zihnini meşgul eden şeyin iç görüsünü sunarlar. Vasiyetnameler, aile, dini tutumlar ve bir bireyin neye değer verdiği hakkında bilgi sağlayabilir ve bir envanterle birlikte gelirse, mülkler ve borçlar hakkında yararlı bilgiler ortaya çıkarabilir (Galgano, Hyser, 2012, s. 69).

2.7.3.6. İstatistiksel Kayıtlar

Bugün, bir kısmı Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyûd-ı Kadime Arşivi'nde bulunan tahrir defterleri, Osmanlı Arşivi'nin en değerli koleksiyonlarından birini meydana getirmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nun sosyal, demografik ve ekonomik tarihine ait, benzeri başka hiçbir yerde bulunmayan mufassal istatistikî kaynaklardır (DGAM, 2017, s. 82). Örneğin istatistik hülasa cetvelleri, cerâim istatistik cetvelleri, vukuât-ı zabıta istatistik cetvelleri (yangın, deniz kazaları Osmanlı devletinde, İstatistik Kalemi 1310/1892 yılında kurulmuş olup; görevi, bütün mülkiye mektepleri ve ilmî müesseselere ait bilgileri toplayarak önceki senelerle mukayese ederek sonuçlarını nezârete arzetmekle görevli birimdir (s. 256). Böyle bir görev vardır. İstatistik birimleri sayesinde sayısal verilerle devletin her birimin hakkındaki durumların tespiti yapılabilmiştir. Önemli birincil kaynak olan istatistksel kayıtlar, nüfus sayımı ve vergi kayıtları gibi istatistiksel verilerdir. Bu tür kaynaklar, diğer yazılı kanıt türlerinde bulunmayan bir kesinlik ölçüsü sunar. Kaç kişinin bir hastalığa yakalandığını veya bir bölgeye göç ettiğini ya da ne kadarına sahip olduklarını bilmek, "bazıları" veya "çok" gibi daha gevşek terimlere geri dönmekten çok daha değerlidir. Aynı bölgedeki uzun süreli istihdam seviyeleri, geçmişi anlamaya diğer birincil kaynaklardan ayırt edilmesi zor olan bir boyut katmaktadır. Dahası, demografi, cinsiyet dengesi, etnik yapı ve kişi başına gelir gibi faktörlerin istatistiksel kanıtlarını karşılaştırmak, grafik belgelerini sunmak, zaman içindeki diğer kanıt türlerinde kolayca gözlemlenemeyen eğilimleri ortaya çıkarabilir. Diğer birincil kaynaklar gibi, istatistiksel bilgiler de dikkatle incelenmelidir. Araştırmacılar, verileri kimin ve ne amaçla oluşturduğunu bilmelidir. Hedef

kitle kim? Bir bakış açısı var mı? Başka hangi kanıtlar istatistiksel verilerden tam sonuç çıkarılmasına izin verir? Kanıt ne kadar eksiksiz? Yani, belirli gruplar göz ardı edildi mi? Yetersiz temsil? Veriler, onu toplayan yetkililer veya onu oluşturan toplum hakkında ne ortaya koyuyor (Galgano, Hyser, 2012, s. 71).

2.7.3.7. Gazeteler ve Süreli Yayınlar

Gazeteler en yaygın kullanılan birincil kaynaklar arasındadır. Temyizlerinin(seçilenlerin) bir kısmı, basılı, mikro form ve çevrimiçi formatlarda bulunabilmeleridir. Çoğu yerel kütüphanede yerel gazetelerin gerçek kopyaları veya mikrofilm kopyaları bulunur; büyük araştırma kütüphaneleri, önemli tarihi gazete koleksiyonlarına sahiptir. Gazeteler, dili anlam kazanmanın bir yolu olarak incelemeye ilgi duyan tarihçiler için de çok yararlı olabilir. Bir tarihçi, belirli bir dönemdeki bir başyazıyı dikkatlice inceleyebilir ve kapsamlı bir tarihsel bağlam bilgisine sahip olarak, bir olayın veya zamanın önemli ve başka türlü anlaşılması zor yönlerini ortaya çıkarabilir (Galgano, Hyser, 2012, s. 72). Gazeteler kamuya açık belgelerdir. Gazetelerde sayısız gerçek kaleme alındığından, muhabir bu olgusal bilgiyi kişisel yollarla yorumlar. Yerel ve dünyadaki olayların gerçekçi anlatımlarının yanı sıra, gazeteler diğer haberler, spor etkinlikleri, eğlence hikayeleri ve finans haberleriyle birlikte farklı bölümler ve raporlar içerir. Fotoğraflar, başyazılar, editöre mektuplar, siyasi karikatürler, reklamlar, mahkeme kayıtları ve ölüm ilanları bir gazetede bulunur. Bir gazetenin tasarımı ve içeriği genellikle belirli dönemlerin kültürünü ve geleneklerini yansıtır (Bukowiecki, 2014, s. 14).

2.7.3.8. Sözlü Mülakatlar

Sözlü görüşmeler, tarihçilerin geçmişi anlamalarına ve açıklamalarına yardımcı olmak için başka bir yol açar. Mevcut birincil kaynak koleksiyonlarına heyecan verici bir eklemeyi temsil ediyorlar. Eğitimli bir bilginin yardımıyla oluşturulan sözlü tanıklık, geçmiş olayların bireysel hatıralarını korur. Bu kaynak oluşturulmuş bir kaynak kategorisine girdiği için planlı ve yönetilen bir sözlü mülakat yoluyla kasıtlı olarak üretilen - görüşmeyi yapan kişinin bilgisi, hedef kitle, amaç ve bakış açısı ifadenin değerini tartmada kritik öneme sahiptir. Bu sözlü kaynaklar, diğer birincil kaynaklar gibi kritik bir değerlendirmenin titizliğine dayanmalıdır (Galgano, Hyser, 2012, s. 71).

2.7.3.9. Fotoğraflar ve Eski Haritalar

Sözlü tanıklık gibi görsel kanıt, dikkatli inceleme gerektiren kasıtlı olarak oluşturulmuş birincil bir kaynaktır. Bu tür kanıtlarla çalışırken, araştırmacılar yazarlık, hedef kitle, amaç, bakış açısı ve başka herhangi bir birincil kaynaktan gelebilecek bakış açısı hakkında benzer sorular sorarlar. Resimler ve fotoğraflar sanatçının eserleridir; yine de ürettikleri resimler, afişler ve karikatürler araştırmacılar için başka bir büyük kullanım kanıtı türü sunuyor. Bu kaynaklar sadece önemli görüntüleri ortaya çıkarmakla kalmıyor; aynı zamanda sanatçının zihnine ve dünyasına ve zamanına dair iç görü sağlarlar. Etkinliklerde kalabalıkların kompozisyonu, farklı kültürlerin benzersiz bakışlarını sunabilir ve sanatçı veya fotoğrafçı tarafından amaçlanmayan bilgiler sunabilir (Galgano, Hyser, 2012, s. 73-74). Eski haritalar ise Şehirlerin büyük ve küçük ölçekli haritalarında yer isimleri önemli kaynaktır (Doğan, 2007, s. 27).

2.7.3.10. Mektuplar

İnsanlar: bilgilendirmek, ikna etmek veya taziye veya dostluk eylemini ifade etmek gibi çeşitli amaçlarla mektuplar yazmaktadır. Öğrenciler, ünlü şahsiyetler ve sıradan insanlar tarafından kaleme alınan mektupları okuyup tartışırken, belirli tarihi olaylara ve yerlere ilişkin siyaseti, günlük hayatı, duyguları, dili ve kişisel bakış açılarını keşfetmektedirler (Bukowiecki, 2014, s. 14).

2.7.3.11. Peyzaj Eserler

Belirli bir toplumdan kalan yerleşik peyzaj veya nesneler biçimindeki fiziksel kanıtlar, nadiren incelenen başka bir kaynağı oluşturur. Bu tür kanıtlar birçok biçimde hayatta kalır ve tarihçinin bireyler ve toplumlar hakkındaki anlayışını zenginleştirebilir. Bir bakıma, tüm diğer tarihsel kanıt biçimleri geçmişten gelen eserlerdir; bununla birlikte binalar, mobilyalar, giysiler, aletler, madeni paralar ve benzerleri normal olarak eski eser olarak sınıflandırılır. Fiziksel kalıntılar, tarihçilerin dokuyu, ağırlığı, boyutu, ölçeği ve yazılı veya diğer tür kaynaklardan bilinemeyebilecek bir dizi diğer unsuru anlamasına yardımcı olur. Tarihçilerin kendileri, toplumları ve inançları hakkındaki popüler kavramları anlamalarına yardımcı olurlar. Yazılı kayıt bırakmayan toplumlar için (ve bırakan birçok kişi için) eserleri, tarihçilerin insan geçmişindeki yerlerini anlamalarına yardımcı olabilir (Galgano, Hyser, 2012, s. 76).

2.7.3.12. Nüfus Kayıtları

Nüfus kayıtlarında yaş, cinsiyet, doğum tarihi, meslekler, evin mülkiyeti, hakkındaki bilgileri içeren bu kayıtlar özellikle sosyal konulu tarih çalışmaları için değerlidir (Doğan 2007, s. 27).

2.7.3.13. Minyatürler/Gravürler

Konularına uygun olarak eski yazma eserlerin, nakkaşlar tarafından resmedildiği, özellikle tarih konulu minyatürler, sanat tarihçilerinin bu konuya ilgi duymasını sağlamıştır. Ancak siyasi tarihle ilgilenen tarihçiler, yazılı kaynaklara ihtiyaç duydukları için bu görsel kaynaklarla çok fazla ilgilenmemişlerdir (Ata, 2002).

2.8. Belgeler Kullanarak Sınıfta Yaratıcı Fikirleri Oluşturmak

Belgeye dayalı öğretim kişisel ve profesyonel bağlamlara ışık tutarak yaratıcı fikirlerin gelişmesini sağlamaktadır. Bu öğretim yoluyla kullanılan farklı metodolojiler, profesyonel bir kanıt arayışını ve anlayışı geliştirerek, karmaşık malzemelerin yorumlanmasına yardımcı olmaktadır (Davies, 2011, s. 4).

Öğrencileri kaynaklarla tanıştırmak ve onları alıştırmanın en güzel yolu görsel kaynaklar kullanmaktır. Görsel kaynaklar, sanatın geçmiş zamanlara bir ruh katması olarak kabul edilmektedir. Görsel kaynaklar, boyalı, baskılı, dokuma ve işlemeli tekstiller, vitray ve heykeller, reklamlar, kartpostallar ve kitap resimlerini içermektedir. Clark (1969) sanat inceleyerek tarihçinin tarihsel sorgulamaya diğer kaynakları kullanarak mümkün olandan daha doğru şekilde dahil olabileceğini iddia etmektedir. Hollandalı tarihçi Huizinga, sanat eserlerinin bize bir çığır açtığını, resimlerin tarihsel bir kaynak olarak yorumlanması gerektiğini vurgulamaktadır. Samuel (1993) fotoğrafların, 1960'lardan beri önemli bir tarihi kaynak olarak kabul edildiğini belirtmiş ve fotoğraf keşiflerini kaynak olarak tanımlamıştır (akt. Cooper, 1995, s. 70).

Öğrenciler resimlere bakmayı, tartışmayı ve çıkarımlarda bulunmayı daha kolay öğrenebilmektedir. Öğrenciler bir resmi yorumlarken resim ile dinamik bir etkileşim içine girmektedir. Bu durumda bir sanat eseri tarafından harekete geçirilen fikirlerle oynayan öğrenciler, kendilerine ait bir şey yaratabilmektedirler. Belgelerde öğrencilerde mantıksal, sezgisel ve yaratıcı olarak kavramlarla uğraşmalarını ve yeni yorumlar geliştirmelerini sağlamaktadır. Örneğin; öğrenciler okullarının, caddelerinin, dükkânlarının ya da köylerinin

fotoğraflarını çekebilir ve gelecekteki insanların onlardan neleri bilebileceklerini ya da tahmin edebileceklerini söyleyebilirler. Bu etkinlik onlarda fotoğraf dokümanı fikrini geliştirir ve "şimdi"nin tarihin bir parçası oluverdiğine şahit olmalarını sağlayabilmektedir. Wright (1984), 7 yaşındakilerin seramik buluntularından kendi sonuçlarını çıkarabileceğini ve 8 yaşındaki çocukların eserler, resimler, arkeolojik planlar, haritalar ve yazılı kaynaklar hakkında karmaşık çıkarımlar yapmayı öğrenebileceğine dair kanıtlar bulmuştur (akt. Cooper, 2002, s. 23). Öyleyse, küçük çocuklar tarihsel kaynaklar hakkında geçerli çıkarımlar yapabilir, çıkarımlarını argümanlarla destekleyebilir ve birbirlerinin önerilerini dinleyebilirler. Geçmişin bir hesabını oluşturmak için kanıt seçmek, bir araya getirmek ve kanıtları yorumlamak hayal gücü gerektirir. Küçük çocuklar geçmişle ilgili bir hikâyenin birden fazla versiyonunu neden olabileceğini anlamaya başlayabilirler. Bunu yapabilmek için bildiklerine dayanarak kendi yorumlarını oluşturma ve nasıl ve neden farklı olabileceğini görme fırsatlarına ihtiyaçları vardır. Öğrencilerin ilgisini çekmek, etkinlikleri eğlenceli hale getirerek aktif katılımı artırmak ve yaratıcı fikirlerin gelişmesini sağlamak için öğretmenlerin yapması gerekenleri aşağıdaki gibi sıralayabiliriz (akt. Richmond, Boysen ve Gurung, 2016):

- Belgelerinizi çeşitli ve farklı belge türlerinden seçiniz (Guenther ve Miller, 2011).
- Öğrencilerin istenen ders hedeflerine nasıl ulaşacakları konusunda seçim yapmalarına izin veriniz (Zepke ve Leach, 2010).
- Öğrencilere çalışmaları ile ilgili nasıl bir geribildirim vereceğinizi tespit ediniz.
- Öğrenci yanıtını toplayınız.
- Verileri uygun nicel veya nitel analiz stratejilerini kullanarak yorumlayınız.
- Model öğretim uygulamalarına dayalı pedagojik bir değişim için belirli bir hedef belirleyiniz ve takip ediniz
- Pedagojik değişimin başarısını değerlendirmek için takip verilerini toplayınız.

Kültürel değişimin potasında " bir gerçeğin varlığına dair kanaat üretme eğiliminde olan " her öğrenen için "ampirik kanıt "' ve "profesyonel bilgelik" sunan belgeye dayalı öğrenme, çeşitli öğrenme ve başarı alanlarının geliştirilmesinde, uygulamalı davranış analizi, objektif veri toplama (ampirizm) uygulaması, basit ve mantıklı (parsimony) açıklamalar yapma becerisini de geliştirmektedir (Moran ve Malott, 2004, s. 62-65).

Yaratıcı düşünme etkinlikleri, öğrenciler çeşitli birincil belgelerle etkileşim kurmaya başlamadan önce kullanılmaktadır. Bunlardan bazıları aşağıda verilmektedir (akt. Bukowiecki, 2014, s. 49-53):

2.8.1. Konuşan Çizimler

Öğrenciler belirli bir temayla ilgili çeşitli birincil basılı kaynakları keşfetmeye başlamadan önce, eğitmen öğrencilerden konu hakkında zaten bildiklerini bireysel olarak çizmelerini ister. Öğrenciler çizimlerini paylaşır ve küçük gruplar halinde ön bilgilerini tartışırlar. Bu aktivite anaokulundan 8. sınıfa kadar uygundur (McConnell, 1992/1993).

2.8.2. Serbest Yazma

Belirli bir sosyal bilgiler konusuyla ilgili birincil belgeleri incelemeden önce, öğretmen öğrencileri konu hakkında hali hazırda bildikleri her şeyi yazmaya yönlendirir. Öğrenciler daha sonra özgür yazılarını bir partnerle, küçük bir grupla veya tüm sınıfla paylaşırlar. Bu aktivite 2. Sınıftan 8. Sınıfa kadar uygundur (Bukowiecki, 2014, s. 49).

2.8.3. "Nasıl Biliyoruz" Soruları

Schmidt (2007), öğrencilerin çeşitli birincil kaynakları incelemeye başlamadan önce, öğretmen öğrencilere bu belgelerin belirli bir yerden ve / veya tarihsel zamana ait gerçek metinler olduğunu nasıl bildiklerini sorar. Öğrenciler "Nasıl Biliyoruz" sorularına verdikleri cevapları ortaklarıyla veya küçük gruplar halinde paylaşırlar. Bu aktivite anaokulundan 8. sınıfa kadar uygundur (akt. Bukowiecki, 2014, s. 49).

2.8.4. Tarihi Figürlerin İsimleri

Schmidt, (2007) dersin belirli bir tarihi dönemi incelemeye başlamadan önce, öğretmen öğrencileri tarihsel dönemle bağlantılı önemli kişilerin isimleri üzerine beyin fırtınası yapmaya davet eder. Öğretmen bu isimleri bir kara tahta, beyaz tahta veya elektronik formatta yazar ve öğrencilere bu insanların tarihte belirli bir zamanla ilişkilendirildiğini nasıl bildiklerini sorar. Bu aktivite 3.sınıftan 8. sınıfa kadar için uygundur (akt. Bukowiecki, 2014, s. 49).

2.8.5. Tarihsel Belgeler Olarak Mektuplar

Schur, (2007) belirli bir tarihi çağ veya yerin incelenmesine başlamadan önce, eğitmen o dönem veya belirli bir yerde yaşayan birinden otantik bir mektubu okur. Öğretmen öğrencilere bu mektubun üzerinde çalışacakları konu ile ilgili neyi hatırlattığını sorar. Bu tüm grup etkinliği anaokulundan 8. Sınıfa kadar uygundur. Öğrencilerin üzerinde çalışacakları sosyal bilgiler konusuyla ilgili ön bilgilerinin belirlenmesine ek olarak, eğitmenin doğrudan belirli kelime kelimeleri ve terimleri öğretmesi gerekebilir. Bu kelime bilgisi eğitimi genellikle temel belgelerin içeriğine ve takip edilen tarihsel döneme çok özeldir ve bireysel, küçük grup ve tüm sınıf çalışmayı içerebilir. Aşağıdaki kelime dağarcığı stratejileri, öğrencilerin birincil basılı kaynakları okurken, incelerken ve tartışırken karşılaşabilecekleri benzersiz kelime ve terimleri anlamalarına yardımcı olacaktır (akt. Bukowiecki, 2014, s. 49).

2.8.6. Kişisel Kelime Sözlüğü

Schur Edinger'a (2000), göre bir birincil belgeyi okuduktan sonra, öğretmen öğrencilerden gerçek belgeden öğrencilerin anlamını bilmeyebilecekleri tüm kelimeleri listelemelerini ister. Eğitmen, öğrencileri terimlerin geçici tanımlarını yazmaya yönlendirir. Bu geçici tanımlar, öğrencilerin birincil kaynağı okuyarak elde ettikleri bilgilere dayanmaktadır. Öğrenciler sınıf olarak bu kelimeleri, geçici tanımları ve bu kelimelerin birincil kaynağa dâhil edilmesinin olası nedenlerini tartışırlar. Öğrencilerin, kelimelerin gerçek tanımlarını belirlemek için kurgusal olmayan metinler, ders kitapları veya sözlükler gibi diğer metinleri kullanmaları gerekebilir. Bu aktivite 3. Sınıftan 8. Sınıfa kadar uygundur (akt. Bukowiecki, 2014, s. 50).

2.8.7. Kelime Sıralama

Blachowicz ve Fisher'a (2002) göre öğrenciler belirli bir birincil ana kaynağı okumadan önce, eğitmen bir kara tahta, beyaz tahta veya elektronik formatta iki sütunlu bir grafik çizer. İlk sütunda, öğretmen öğrencilere tanıdık gelmeyebileceğini düşündüğü belgedeki anahtar kelimeleri yazar. Daha sonra eğitmen öğrencilerden her kelimenin anlamını tahmin etmelerini ister. Bu tahminler grafiğin ikinci sütununa yazılır ve birincil kaynak okunduktan sonra metinde doğrulanır. Bu aktivite 8. Sınıflar için uygundur (akt. Bukowiecki, 2014, s. 50).

2.8.8. İki veya Daha Fazla Tarihi Belgenin Karşılaştırılması

Blachowicz ve Fisher'a (2002) göre öğrenciler aynı tarihsel olay / dönem veya yerle ilgili iki veya daha fazla birincil basılı belgeyi okurken, öğrendikleri bilgileri karşılaştırır ve tartışırlar. Bu aktivite 8. Sınıf için uygundur (akt. Bukowiecki, 2014, s. 51-52).

2.8.9. Gazete ve Dergi Editörlerinin Analizi

Ogle, Klemp ve McBride'a (2007) göre belirli bir tarihsel olay veya dönemle ilgili bir gazete / dergi başyazısını okuduktan sonra, öğretmen öğrencileri başyazıyı analiz etmek için küçük gruplar halinde çalışmaya yönlendirir. Bu analiz için aşağıdaki sorular kullanılabilir: Editörün konusu / başlığı nedir? Kimin görüşleri belirtiliyor? Görüşleri desteklemek için hangi gerçekler kullanılıyor? Yazarın geçmişi nedir? Hangi bilgiler karşıt bir bakış açısını destekleyebilir? Bu küçük grup çalışmasının ardından öğrenciler analizlerini tüm sınıfla paylaşırlar. Bu aktivite 5. Sınıftan 8. Sınıfa kadar uygundur (akt. Bukowiecki, 2014, s. 53).

2.8.10. Odaklanmış Tartışma

Öğrenciler tarihi bir olay veya yerle ilgili farklı birincil belgeleri okuduktan sonra, öğretmen, gerçek belgelerle ilgili odaklanmış bir tartışmada öğrencilere rehberlik eder (Moeller ve Moeller, 2002; Zwiers, 2010). Eğitmen, öğrencileri pozisyonlarını savunmak için metni kullanmaya, cevap vermeden önce diğerlerini iyi dinlemeye, bir konunun birçok yönüne bakmaya ve diğer öğrencilerin cevaplarını başka kelimelerle ifade etmeye teşvik eder. Bu aktivite 5. sınıftan 8. Sınıfa kadar için uygundur (akt. Bukowiecki, 2014, s. 53).

2.8.11. Politik Karikatür Analizi

Öğrenciler, belirli bir tarihsel çağa / olaya dayanan bir gazete / dergi siyasi karikatürünü okumak ve analiz etmek için küçük gruplar halinde çalışırlar. Bu analiz için şu sorular kullanılır (Ogle, Klemp ve McBride, 2007):

- Çizgi filmdeki karakterler kimlerdir?
- Karakterler abartılı mı?
- Herhangi bir baskı ne diyor?
- Karikatürün konusu / perspektifi nedir?
- Bu karikatüre karşıt bakış açısı ne olabilir?

Her siyasi karikatür tartışılıp analiz edildikten sonra öğrenciler karikatürlerini, analizlerini ve tartışmalarını tüm sınıfla paylaşırlar. Aktivite 5. Sınıtan 8. Sınıfa kadar uygundur (akt. Bukowiecki, 2014, s. 53).

2.9. İnkılap Tarihi Konularının Belgeye Dayalı Öğretiminde Kullanılan Yöntem ve Teknikler

Sosyal bilgiler dersinde tarih konularının işlenişi sırasında belgeye dayalı öğretiminde kullanılabilecek yöntem ve teknikler aşağıda verilmektedir:

2.9.1. Tarihsel Yaratıcı Drama

Tarih dersinde bireylerin geçmişteki deneyimleri iyi değerlendirebilmesi için olayları, olguları otantik ve yaratıcı bir şekilde sergilemelerin tarihsel yaratıcı drama denilmektedir. Tarihsel bilgiye ulaşmayı, deneyimleyerek sunan bu yöntem, tarih dersine özgü becerilerin gelişmesine, tarihsel bilgiyi oluşturmasına ve tarihsel konuları farklı açılardan görmesine, tarihi kendi dili ile analitik yeniden yazma becerilerini geliştirmektedir (Goalen, 1996, s. 75).

2.9.2. Buluş Yoluyla Öğrenme

Öğrencilerin tarihi araştırma ve ilgili belgelere ulaşarak tarihteki kanıtların, eksikliklerini incelemesi, sınırlı biçimde de olsa özgün araştırmalar yaparak, konuya ilişkin görüşlerini düzenleyerek yazmasına "buluş yoluyla öğrenme" denilmektedir (VanSledright, 1996). Kanıta dayalı kurallarla sistematik bir yaklaşım geliştirerek tarihi anlayabilmek için öğretim bağlamında buluşsal yöntemlerle öğrenme deneyimleri yaratmak, sınıfları gelişim atölyelerine çevirmek, etkili öğrenme için geribildirimler vermek gerekmektedir (Sale, 2015).

2.9.3. Tarihsel Yazma

Tarihsel bir konu, olay ya da olgunun betimleme, zaman şeridi, sentezlere ulaşma, tarihi konuşma dilini kullanma gibi tekniklerle tarihsel belgelerin incelenmesiyle elde edilen bilgilerin mantıksal olarak ilişkilendirilmesi ve yazı diliyle sunumudur (Curtis, 1994; akt. Chapman, 2015).

2.9.4. Tarihi Hikâyeleştirme

Tarihsel bir zaman dilimini, yaşam koşullarını ya da olayı imgeler, mitler ve benzetmeler yoluyla anlatmadır (Witherell ve Nodding, 1991). Efsanavi, romantik, felsefi ve alaycı hikâyeleştirmeler yapılabilmektedir (Egan, 1997). Tarihi kurguyu edebiyatla birleştirerek hikâyeleştirmek; karakterlerin ne hissettiğini anlamanıza, zamanı ve ortamı başka bir bakış açısından görmemizi, hikayenin bizim zamanımızda ve yerimizde geçmiş olsaydı hangi yönlerden farklı olabileceğini düşünmemize yardımcı olmaktadır (akt. Levstik, C. Barton, 2011).

2.9.5. Küçük / Büyük Grup Çalışmaları

Öğrencilerin küçük ya da büyük gruplarla çalışarak birlikte araştırma ve öğrenmeyi gerçekleştirdikleri işbirlikli öğrenme yöntemlerinden biridir. Birincil kaynakların ve belgelerin nasıl farklı tarih anlayışlarına yol açabileceğini göstermenin bir yolu, sınıfı küçük gruplara ayırmak ve her gruba aynı olay veya konu hakkında belirli bir zaman diliminden farklı bir birincil kaynak vermektir. Öğrencilerden, analiz ettikleri birincil kaynağa göre olayla ilgili anlayışlarını paylaşmaları istenir. Birinin kavrayışının mevcut bilgi kaynaklarından büyük ölçüde etkilendiğini çabucak anlayacaklardır. Etkinliğin daha kapsamlı bir şekilde anlaşılmasını sağlamak için, öğrencilerden orijinal grupların her birinden bir kişiyi içeren yeni gruplar oluşturmalarını isteyin. Öğrenciler daha sonra tüm kaynakları tartışabilir ve gerekirse çelişkili bilgileri ele almak için daha fazla araştırma yapabilir (Wade, 2007, s. 72).

2.9.6. Proje Tabanlı Öğrenme

Öğrencilerin bilişsel düzeylerine uygun olarak öğretimi zenginleştirmek amacıyla, düzenli ve sistemli belge toplama ve bu belgeleri kullanarak gazete haberi, makale, poster, afiş, mektup gibi somut ürünler ortaya koymasına proje tabanlı öğrenme denilmektedir (Güven, Bıkmaz, İşcan ve Keleşoğlu, 2014).

2.9.7. Kanıt Temelli Öğretim

Öğrencilerin tarih bilimine ilişkin farkındalıklarını geliştirmek için incelenen konuyla ilgili arka planı öğrenmelerini, ana fikri tanımlamalarını, tarihsel kanıtları incelemelerini kişisel bilgilerle olguları ayırt etmesini, kanıtların güvenirliliğini sorgulamasını, farklı tür ve

görüşteki kanıtları işe koşmasını, bağdaştırmasını derinlemesine sorular sormasını, ve çıkarımda bulunmasını sağlayan yönteme 'kanıt temelli öğretim' denilmektedir (Kabapınar, 2019, s. 36).

2.9.8. Uzaktan Eğitim Yoluyla Belgelere Dayalı Tarih Öğretimi

Kelime işlemci, bilgisayar kullanımı, internette arama yapma ve verilerden yararlanma gibi BİT becerilerinin tarih konularının öğreniminde kullanılmasıdır. Öğretmen ve öğrencilerin tarihi belgelere ve diğer çok sayıda çevrimiçi kaynağa ulaşımında etkili bir yöntemdir (Güven vd., 2014, s. 202).

Öğrencilerin tarihsel düşünmelerini geliştirmek için bilgisayar aracılı iletişim (CMC) ve bilgisayar aracılı işbirlikli öğrenme (CMCL) kullanımıyla ilgili araştırmalar, öğrenci katılımı ve öğrenci düşünmesinin gelişimi açısından olumlu sonuçlar ortaya koymaktadır. Örneğin, Tarihte Tartışma projesiyle, öğrenci tartışmalarının geliştirilmesi ve analizi için çevrimiçi tartışma tasarımları, 14-15 yaş arası öğrencilerin tarihsel bilgi ve anlayışlarındaki olumlu etkiler yaratmıştır (Coffin, 2007; akt. Chapman, 2015, s. 183; Martin, Coffin, ve North, 2007).

Bazı birincil kaynak internet siteleri, bireysel veya grup etkinlik veri tabanları olarak hizmet etmektedir. Öğrencilerin bir kaynak kategorisi seçmelerine ve kendi tez cümlelerini formüle etmelerine izin vermek için yeterli sayıda birincil kaynak içermektedirler. Sayım verileri ve diğer istatistiksel olarak yönlendirilmiş birincil kaynaklar bu yaklaşıma katkıda bulunmaktadır (Craver, 2003, s. 26).

Yeni kaynakların çoğalmasının bir başka nedeni de teknolojiktir. İlk baskı makinelerinden modern veri tabanlarına ve internet forumlarına kadar, insan kültürlerinin verileri üretme, koruma, işleme ve organize etme yolları hızla artmıştır. Günümüz tarihçilerinin karşı karşıya olduğu bir sorun, araştırmaları için potansiyel olarak mevcut olan devasa veri hacmidir. Evrak işleri, yazılı basının birleşik metinleri, hisse senedi fiyatlarının hareketleri, doğum ve ölüm kayıtları, kayıtlı suç istatistikleri, halk sağlığına ilişkin veriler tüm elektronik medyanın çıktıları birer belge olarak kullanılabilmektedir (Donnelly, Norton 2011, s. 66).

Farell ve Brunton (2016), uzaktan eğitim yoluyla modellenmiş ve aktif öğrenme ile desteklenmiş "Tarih Laboratuvarı: Dijital Araştırma Becerileri" atölyeleri, dijital birincil kaynaklara erişimi sağlamak ve kullanımını teşvik etmek için geliştirilmiştir. Öğrencilere bu kaynakları anlamlı şekillerde okumayı ve düşünmeyi öğreten ve ileri araştırma becerilerini

geliştirmelerini sağlayan bu atölyeler, öğrencilere bir tarihçi gibi düşünmeyi öğretmekte, dijital belgesel kanıtları kullanarak kaynak bulmalarına yardımcı olmakta ve bağlamsallaştırma, doğrulama ve yakından okuma gibi okuma stratejilerini kullanarak tarihsel soruları nasıl araştıracaklarını öğretmektedir. Çevrimiçi birincil kaynaklar, videoları, bağlantıları, etkileşimli tabloları görebilmemizi ve mobil olarak kullanmamızı sağlamaktadır. Geçtiğimiz yirmi beş yılda, milyonlarca birincil kaynak kütüphaneler ve arşivler tarafından sayısallaştırılmıştır ve çevrimiçi olarak erişilebilir hale getirilmiştir (akt. Malkmus, 2008, s. 47-70). Özellikle COVİD-19 pandemi döneminde çevrimiçi eğitimlere duyulan ihtiyaç günden güne artmaktadır. Türkiye'de son beş yılda uzaktan eğitimlerde kullanılabilecek çok sayıda arşiv belgesine ulaşılabilmesi ve ders materyali olarak kullanılabilmesi konusunda önemli bir ilerleme kaydedilmiştir.

Mesleki gelişim etkinlikleri, öğretim etkinliklerinin standartlarını yükseltmek (Smith ve O'day, 1991; akt. Desimone ve diğ., 2002, s. 81) ve yaşam boyu öğrenme ilkeleri çerçevesinde mesleki becerilerin geliştirilmesi, alan bilgilerinin derinleştirilmesi (Reese, 2010) için gerekli ve önemlidir. Öğretmenler, daha iyi bir öğretmen olma yolunda bireysel bir ihtiyaç hissetmeleri, iş arkadaşlarının mesleki gelişimi ve iş birliğini beslemesi, teknoloji kullanımlarını geliştirmek istemesi gibi nedenlerle mesleki gelişim taleplerinde bulunmaktadır (Drage, 2010, s. 33-34). Öğretmenlerin mesleki eğitim etkinliklere ilişkin görüşlerini araştıran çalışmaların birçoğunda genelde eğitimin içeriği (Çiftçi, 2008), eğitim ortamı (Kış, 2007), eğitimcinin ve eğitimin niteliği (Kıldan, 2008), eğitim zamanı (Kazu ve Kerimgil, 2008) gibi konularda olumsuz görüş bildirdikleri görülmektedir. Öğretmenler en çok eğitimde bilgi teknolojilerini kullanma (Çiftçi, 2008), çok kültürlü ortamlarda eğitim ve öğretim (Yılmaz, 2020), özel eğitim (Büyüköztürk vd., 2009), gibi konularda mesleki eğitim ihtiyaçları olduğunu belirtmektedirler. Büyüköztürk vd. (2009) tarafından yapılan bir araştırmada, öğretmenlerin yaklaşık %20'sinin "kurs/çalıştay" ve "konferans/seminer" türü mesleki etkinliklerin gelişimleri üzerinde "hiç" veya "çok az" etkisinin olduğunu belirtmeleri dikkat çekmektedir. Bu nedenle online veya uzaktan mesleki eğitim modellerine ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır. Online mesleki eğitim, daha az enerji ile daha çok verim elde ederek (Stafford, 2005, s. 201-306), yer ve zaman sıkıntılarına alternatif çözümler (Hammond, vd., 2007, s. 285) bulması nedeniyle dünyada ve Türkiye'de (Gültekin, 2006, s. 111-116) özellikle de pandemi sürecinde tercih edilmektedir. Yeni öğrenme kültüründe uzaktan öğretmen eğitimlerinin teknoloji kullanma becerisini geliştirerek, teknolojiye güveni artırdığı (Cavas, Karaoğlan ve Kışla, 2009; Hall ve Knox, 2009, s. 63-85) ve

meslektaş iletişim ve iş birliğini etkili kıldığına (Gillies, 2008, s. 107-118) yönelik araştırmalar mevcuttur. Aynı zamanda online eğitimlerde e-öğrenme etik kurallarının geliştirilmesi, ihtiyaca yönelik ve etkili içeriklerin hazırlanması gerekliliği üzerinde de durulmaktadır (Adnan, Boz, 2015, s. 21-38).

2.9.9. Karşı Olgusal Yaklaşım

Bu yaklaşım öğrencilerin kendilerine "Ya öyleyse?" birincil kaynaklar ile araştırın ve tarihsel varsayımlara uygun olarak eleştirel olarak araştırın ve düşünün (Craver, 2003, s. 26).

2.9.10. Beyin fırtınası yöntemi

Beyin fırtınasını, bir gurup öğrencinin, açık fikirli olarak, bir konu, olay veya problem durumu hakkında düşünmelerini ve mantıklı olup olmadığı endişesine kapılmadan olabildiğince çok sayıda fikir üretmelerini istemek olarak tanımlamaktadır (Işık, 2008).

2.9.11. Simülasyon Yaklaşımı

Askeri karşılaşmalar gibi geçmiş tarihsel olayları yeniden yaratmak için birincil kaynaklar kullanmak, geçmişin çalışmasını canlandıran ve öğrencilerin seçtikleri eylemin derhal sonuçlarını görmelerini sağlayan dinamik bir yaklaşım yaratır (Craver, 2003, s. 27).

2.10. Belgeye Dayalı Öğretimde Ölçme ve Değerlendirme Teknikleri

Belgeye dayalı öğretimde ölçme ve değerlendirme, öğrenme sürecinin doğal bir sonucudur. Herhangi bir türde harici testler yapılmasına gerek olmadığını savunan araştırmacılarda vardır. Belgeye dayalı öğrenmeyi değerlendirmenin en iyi yolu, öğrencilerin yanıtlarını gerçek öğretim bağlamında incelemektir. Analiz ve değerlendirme için bir ders dizisinin temel öğrenme hedefini ele almak özellikle önemlidir. Öğrenci değerlendirmelerinde öğrencilerin açık ve belirli bir bakış açısını benimseyip benimsemediklerine, argümanını desteklemek için birincil ve ikincil kanıt kaynaklarına atıfta bulunmasına ve bunları kullanmasına, onlara yardımcı olması için ihtiyaç duyacakları çalışan konu bilgisi miktarının minimumda tutulmasına dikkat edilmelidir. Öğrenci öğreniminin değerlendirilmesi genellikle standartlara dayalıdır ve sınavlardaki puanlarla ilişkilendirilmektedir. Öğretmenlerin, öğrencilerinin güçlü yönlerini ve ihtiyaçlarını belirlemek ve günlük eğitimlerine rehberlik etmek için yıllık test verilerinden daha fazlasına ihtiyaçları vardır.

Belgeye dayalı öğretimde ölçme ve değerlendirme, eğitmenlerin öğrencilerinin becerilerini bilmesine ve öğretimi planlamasına yardımcı olan, sürekli ve otantik bir değerlendirmedir. Öğrencilerin öğrenmelerini doğrulamak için düzenli olarak kullanabilecekleri çeşitli değerlendirme ölçütleri bulunmaktadır. Sürekli veya gerçek değerlendirme, günlük öğrenmeyi geçmiş, şimdiki ve gelecekteki öğretime bağladığından değerlidir. Her öğrencinin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik özel ders değişiklikleri ve özel değerlendirme teknikleri de kullanılabilmektedir. Bu değerlendirme stratejileri, öğrencilerin etkileşimde bulundukları birincil belge, görsel kaynak veya gerçek eserle ilgili öğrencilerin becerilerini, anlayışlarını ve yeterliliklerini tespit etmek için hızlı ölçülerdir (Bukowiecki, 2014).

Sınav soruları, tarihin yorumlayıcı doğasına ve belgelerin önemine dolaylı olarak değinmektedir, epistemolojiyi bir düşünme konusuna dönüştürmemektedir. Bu nedenle öğrencilerin, toplumların farklı dönemlerdeki geçmiş olaylara farklı anlamlar atfettiği gerçeğine ilişkin görüşlerini değerlendirmek için çeşitli ödevlerde geliştirilmelidir. Bu ödevler, tarihsel metodolojinin çekirdeği olarak görülen belgelerin işlenmesine dayanmalıdır.

Arşiv belgelerine dayalı olarak inkılap tarihi konularının öğretiminde aynı zamanda "çeşitlilik" ilkesi de kullanılmalıdır. Çeşitlilik tarihsel dönem duygusunun hissedilmesini kolaylaştırabilmektedir. 2007 ulusal müfredatı, çeşitlilik anahtar kavramını "geçmiş toplumlardaki erkek, kadın ve çocukların farklı deneyimlerini ve fikirlerini, inançlarını ve tutumlarını ve bunların dünyayı nasıl şekillendirdiğini anlamak" olarak tanımlamıştır. Arşiv belgelerine dayalı olarak sosyal bilgiler dersinde inkılap tarihi konularının öğretiminde çeşitlilik ilkesinin önemi aşağıdaki gibi ele alınabilir (Counsell akt. Chapman 2015);

- Öğrencilerin, insan gruplarını tanımlamanın veya karakterize etmenin daha iyi ve daha kötü yollarını tanımalarını sağlamaktadır.
- Öğrenciler arşiv belgelerinin, karmaşıklık, farklılık ve tipiklik açısından çeşitliliğin boyutlarını keşfetmektir.
- Çeşitlilik, öğretmenleri ve öğrencileri geçmişin karmaşıklıklarını incelemeye zorlamaktadır.
- Öğrencileri, insanları neyin motive ettiğini, belirli deneyimlere nasıl tepki verdiklerini ve eylemlerinin nedenlerinin nasıl açıklayabileceğini anlamaya yöneltmektedir.

Counsell'agöre arşiv belgelerine dayalı olarak inkılap tarihi konularının öğretiminde bir şeylerin neden olduğunu keşfettirmek öğretmenlerin çoğunlukla kullandığı bir tekniktir. Olayların çok eksenli doğasına, farklı neden ve sonuç türlerine, farklı neden ve sonuçların göreceli önemine ve nedenlerin birbiriyle bağlantılılığına atıfta bulunan öğretmenler, öğrencilerin yazılı açıklamaları yapılandırmalarına, neden ve sonuç üzerine düşünmelerine yardımcı olmaktadır (akt. Chapman 2015, s. 240). Değerlendirme süresini bir saat ile sınırlandırmak için, değerlendirmedeki biliş ve öğrenme modelinin altı tarihsel düşünme kavramından üçünü kullanmak gerekmektedir: (1) birincil kaynak kanıtı kullanmak, (2) tarihsel perspektifler kullanmak, (3) tarihsel yorumların etik boyutunu anlamak (Ercikan, Seixas, 2015, s. 208-209).

Öğretmenlerin değerlendirmede dikkat ettikleri bir diğer önemli nokta ise nedensel akıl yürütmedir. Woodcock (2005), öğrencilere nedensel akıl yürütme kelime dağarcığını tanıtmaya yönelik yaklaşımlar hakkında tavsiyelerde bulunmaktadır. Dili kendi zamanı içinde anlamak için öğrencilerin yeni kelime dağarcığını genişletmeleri, kısa, odaklanmış yazılı görevleri yerine getirmeleri gerekmektedir. McAleavy, 'tarihsel yorumlar'ı fikirlere değil, geçmişe bilinçli bir bakış, geçmiş etkinliklerde katılımcıların tutumları" olarak tanımlamaktadır (akt. Kitson, Husbands ve Steward, 2011, s. 16).

Öğrencileri soruyu cevaplamaya motive etmek de bir öğretmenin kullanması gereken yöntem ve tekniklerden biridir. Bunun için, 'neden olan' olayı onlar için gerçeğe dönüştürmek gerekmektedir. Konuyla ilgili bir argüman oluşturmaları kendilerine bu konuda yardımcı olabilir. Öğrenciler arşiv belgelerine dayalı olarak sosyal bilgiler dersinde inkılap tarihi konularının öğretiminde geçmişi yorumlamayı belgeler üzerinden yapmalıdır. Aynı zamanda öğrencilerin tarihsel yorumların nasıl ortaya çıktığını anlamaları da önemlidir, çünkü yorumların doğasını anlamak tarihin doğasını anlamaktır: tarih yorumdur (Chapman, 2015, s. 184). Rakip yorumların karşılaştırılması ve değerlendirilmesi, onların kanıtsal temellerine sorular sormayı da gerektirmektedir (Carr, 1987, s. 88). Tarihsel çıkarımlarda bulunmak, bir kanıt parçasının önemi hakkında argümanlar oluşturmayı içerir. Tarihsel kanıtların yorumlanması sadece iç argümanları değil, başkalarıyla tartışmayı, diğer kaynaklardan gelen kanıtlara karşı kesintileri test etmeyi ve başka bakış açılarını kabul etmeyi de içerir. O zaman, argümanlarla fikirleri desteklemek, her zaman 'doğru' bir cevap olmadığını, eşit derecede geçerli ancak farklı yorumların olabileceğini ve bazı soruların cevaplanamayacağını kabul etmek anlamına gelir.

Belgeye dayalı öğrenmede değerlendirme teknikleri, öğrencilerin daha çok okuduğunu ve dinlediğini anlama ile ilgilidir. Bu anlama ölçütleri aşağıda tanımlanmaktadır (Bukowiecki, 2014, s. 182):

- Yazar / Fotoğrafçı / Haber Spikeri'ni Sorgulamak: Öğrenci birincil bir belgeyi okurken veya orijinal bir fotoğrafı veya haber bültenini görüntülerken, öğretmen öğrenciye yazarla ilgili özel sorular sorar, fotoğrafçının veya haber spikerinin bu çalışmayı kendi yaptığı gibi yaratma nedeni; malzemede aktarılan belirli perspektif; ve yazarın, fotoğrafçının veya haber spikerinin kaynağı geliştirmek için yaptığı araştırmanın türü.
- Öğrenme Günlüğü: Öğrenci, geçmiş veya şimdiki belirli bir olayla ilgili birincil bir belge veya görsel kaynak ile etkileşime girdikten sonra, eğitmen öğrenciyi bir öğrenme günlüğü veya günlük girişi yazması için yönlendirir ve öğrencinin kitaptan toplanan bilgileri anladığını aktarır.
- Röportaj: Öğrencinin belirli bir çağdaş veya tarihi olayla ilgili birincil yazılı veya yazılı olmayan bir kaynakla etkileşimini takiben, öğretmen öğrencinin materyali anladığını tespit etmek için öğrenciyle röportaj yapar.
- Özet Yazma: Öğrenci birincil bir belgeyi okuduktan veya bir haber bültenini izledikten sonra, eğitmen öğrenciden şu andan veya geçmişten belirli bir olay hakkında kaynaktan öğrenilen bilgilerin bir özetini yazmasını ister.

2.10.1. Belgeye Dayalı Sorular (Document Based Questions)

Belgeye dayalı sorular tarihteki bir konuyla ilgili soruları yanıtlamak için birincil kaynak belgelerini okumanızı isteyen deneme sorulardır. Bu belgeler, haber makalelerini, günlükleri, konuşmaları, fotoğrafları, yasaları, haritalar, grafikler, harfler veya çizgi film gibi belgeler olabilmektedir. Öğrencilerin belgeye dayalı soruları okuma, anlama ve yazma becerilerine hâkim olması, yazılı belgeleri bir yetişkin gibi anlamaya da hazırlanacakları anlamına gelmektedir (Dallon ve Ratner, 2002). Aşağıda belgeye dayalı sorularla geliştirilmiş bir etkinlik örneği verilmiştir:

Örnek Konu: Amerikan vatandaşları, daha güçlü bir ülke oluşturmak için, bu Anayasa'yı yazarak adalet ve özgürlük sağlayan, yabancı düşmanlardan koruyan, insanları ve gelecek nesillerini savunan ve güvenli bir ortam sağlayan bir hükümet kurdu.
Bu ne tür bir belge?
Belgenin başlığı nedir?
Belgenin konusu nedir
Yazar kim?
Zamanı nedir?
Belgenin ana noktaları nelerdir?
Yazarın görüşü nedir?
Belgenin amacı nedir?
Hangi anahtar kelimeler veya kelime öbekleri belgeyi anlamanıza yardımcı olur?
Yazarın konuyla ilgili görüşüne ilişkin kanıtlar doğru mu?
Yazarın önemli bir konu bilgisini atladığını düşünüyor musunuz?
Yazarın bakış açısına katılıyor veya katılmıyor musunuz?
Sahip olduğunuz bilgilerle denemenize başlamak için bir konu yazın:
……
……
……
……
……
……

Şekil 4. Belgeye dayalı sorularla geliştirilmiş etkinlik örneği-3 (Dallon and Ratner, 2002).

Lee (1984)' ye göre bir kaynağın nasıl oluşturulduğunu ve kullanıldığını öğrenen tarihçi ve diğer insanlar, kanıtı temsil ettiği olası düşünce ve duyguları anlayabilir ve açıklayabilir. Collingwood (1946)'da, eylemlerle ve kalan eserlerle sonuçlanan duygu ve düşünceleri anlamaya çalışmanın önemini vurgulamıştır ve aksi takdirde, anlaşılamayacaklarını iddia etmiştir. Tarihçinin işi, geçmişin kayıp dünyasını çoğaltmak değil, geriye kalan geçmişin izleri hakkında sorular sormaktır. Soru ve cevap dizisinde, "doğru" sorular daha büyük bir komplekse yol açan ve boşluk bırakmayan sorulardır. Soru sayısı veya türü ya da ilgili kanıtlar için sınır yoktur demiştir ve özellikle bazı soruların asla cevaplanamayacağını bilmenin önemli olduğunu vurgulamıştır. Kaynaklar hakkında çıkarımlarda bulunmak ise; nasıl yapıldıkları ve kullanıldıkları ve bunları yapan ve kullanan insanların yaşamlarını, duygularını ve düşüncelerini nasıl etkilemiş olabileceği hakkında sorular sormayı içerir (akt. Cooper, 1995, s. 17-18).

Tarih öğretimindeki empatik alıştırmalar genellikle tarihsel hayal gücünün kullanımı ile ilişkilendirilmiştir. Örneğin 'Bir Dünya Savaşı'ında asker olduğunuzu hayal edin… bir mektup yazın', gibi alıştırmalar, savaştaki her askerin deneyimlerini keşfetmeyi amaçlamaktadır. Cunningham'ın çalışması, arşiv belgelerine yöneltilen ilk soruların hep aynı kişiye yöneltilerek başlanmasını, yanıtların anakronistik olma olasılığının daha artıracağı sonucunu ortaya çıkarmıştır. Ancak bir öğretmen öğrencilerini kalıplaşmış düşüncelerden uzaklaştırmak için tüm sınıf tartışmasını ustalıkla yönetebilmelidir. Arşiv belgelerine dayalı olarak tarih konularının öğretiminde empatik anlayış ve sorgulama için örnek sorular aşağıdaki gibi verilebilir (Kitson, Husbands ve Steward, 2011, s. 16);

- Köle olmak nasıl bir şey olmalı?
- Kadınlar 1930'larda Almanya'da Hitler hakkında ne düşünüyordu?
- Ghandi'yi ne motive etti?
- II. Charles'ı tedavi eden bir doktorsunuz. Hangi ilaçları öneriyorsunuz ve neden?
- Ortaçağ Kilisesi insanların yaşamları için neden bu kadar önemliydi?

Belgeye dayalı öğretimde belgeye dayalı soruların sorulduğu örnek bir etkinlik aşağıda verilmiştir:

Etkinliğin Adı: Coğrafya ve Kader
Eski medeniyetler ve erken imparatorluklar hakkındaki çalışmalarımızı yönlendirecek, temel sorular:

- Coğrafya kader midir?
- Din toplumda ne derece düzen sağlar?
- Hükümet toplumda ne derece düzen sağlar?

İncelenen Uygarlıklar: Her belge dizisinde şu uygarlıklardan en az üçünün kaynağı bulunmalıdır: Mısır, Mezopotamya, İndus Nehri Vadisi, Çin Nehri Vadileri, Hindistan'ın erken imparatorlukları, Çin'in erken imparatorlukları.
Görev: İnterneti kullanarak çalıştığımız medeniyetler hakkında bilgi araştırın. Bilgileri değerlendirin ve görüşlerinizi destekleyecek kanıtlar sağlayan kaynakları seçin. Temel sorulardan biri için kanıt sağlayan bir dizi belge hazırlayın. Her öğrenci en az 5 evrak hazırlamalıdır. Belgeler bir kelime işleme dosyasına aktarılmalı ve her belge için bir tarama sorusu yazılmalıdır.
Konu: …..
Sınıf Düzeyi: ……
Belge Türleri: Her belge paketi en az üç farklı kaynak türü içermelidir.
Olası kaynaklar: Grafikler, grafikler, çizimler, haritalar, resimler, yazılı birincil kaynaklar (en az bir tane gereklidir) ve yazılı ikincil kaynaklar.
Seçilen Belge: ….
Doküman türü: ….
Temel sorular: Temsil edilen medeniyet: Doküman uygun uzunlukta mi? Belge anlaşılabilir mi?
Belge temel soru için kanıt sağlıyor mu? Tarama sorusu belgeden cevaplanabilir mi? İyileştirme için öneriniz nedir?"

Şekil 5. Belgeye Dayalı Sorularla Geliştirilmiş Etkinlik Örneği-4 (Crowe, Cuenca, 2016).

2.10.2. Grafik Hazırlama

Öğrenilecek bilgileri çeşitli kategoriler ve çizelgeler halinde düzenleyerek, DBQ gereksinimlerini karşılamak için hem belge bilgileri hem de belge dış bilgileri düzenlemeye ve birbirine bağlamaya yardımcı olmak amacıyla kullanılan grafik hazırlama tekniği, makale veya rapor yazmak içinde oldukça yaralıdır. Grafik hazırlamanın amacı, makalenizin kaba taslağını yazmak için bilgilerinizi yapılandırmaktır (Dallon and Ratner, 2002). Grafikler, öğrencilerin üç bölümden oluşan "gözlemle-düşün-sor" belge analizi sorularını yanıtlamasına yardımcı olmaktadır. Grafik çalışmaları konun ayrıntılarını karşılaştırarak daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır (Veccia, 2004, s. 43).

2.10.3. Makale / Rapor Yazma

Belge bilgilerinizi ve dış bilgilerinizi düzenleyerek, bir tez cümlesinin formüle edilmesiyle yazılan süreçtir. Makale tez beyanının etrafında gelişmekte ve kullanılan belgelere atıfta bulunularak yazılmaktadır. Öğretim düzeyi yükseldikçe öğrencilerin belgelere dayalı olarak yazdıkları makaleler analiz edildiğinde daha çok belge kullanan öğrencilerin daha yüksek bilişsel işlem gösterme eğiliminde oldukları, derslere aktif katılımı attırdığı ve sonuç ve bir çıkarım üretmede daha başarılı oldukları sonucuna ulaşılmıştır (Grant, 2003, s. 47). Makale belgelere dayalı olarak elde edilen bilgiler arasında anlamlı bir ilişki kurulması ve çıkarımlarda bulunulmasıyla tamamlanmaktadır. Aşağıda bir makale şablonu verilmektedir:

Giriş
Öğretmen belgenin kısa açıklamasını yapar.
Yazdırmak istediği makalenin ana sorusunu sorar.
…….sorusunu verilen kaynağı dikkate alarak, bir sayfalık makale yazınız?

Tez Beyanı
Tez cümlesi, okuyucuya bakış açınızı açıkça söyleyen bir cümledir. Okuyucunun tüm makalenin ne hakkında olduğunu ve neyi kanıtlamaya çalıştığını söyleyen ifadedir

Belge Bilgisi 1
Öğrencinin belgeyi önemli noktalara dikkat ederek okuması sağlanır
Belgeyi tanımak için sorulan sorulara verilen cevapları içerir;
Kim yazmıştır
Nezaman yazılmıştır
Belgenin konusu nerede geçmektedir gibi…
Belge Dış Bilgisi
Belgeyi okuduktan ve düşüdükten sonra soruyu cevaplayan bir genelleme yaparak tek tam bir cümle yazdırılır.
Belge bilgisi 2
Öğrencinin iddia ettiği tezi destekleyen yani bunu kanıtlayan bir cümleyi kaynakta göstermesi sağlanır.

Sonuç
Öğrenci hazırladığı taslağı takip ederek makaleyi yazmalıdır.
Öğretmen yazılan makaleyi değerlendirir.(Makale tezi başarıyla kanıtlıyor mu?)

Şekil 6. Makale Şablonu (Dallon ve Ratner, 2002)

Belge tabanlı bir makale yazmak için izlenmesi gereken adımlar aşağıdaki gibidir (Dallon, ve Ratner, 2002, s. 97):

- Dökümana dayalı soru için temayı, tarihsel bağlamı ve öğretmenin yazdığı soruyu okuyun. Konu hakkında bir liste görevi oluşturun. Bu liste dış bilginiz için kullanılabilir. (Tema, tarihsel içerik)
- Belgelerde verilen tüm bilgileri listeleyin. (Bu ne tür bir belge? Yazar kim? Süre nedir? Yazarın bakış açısı nedir? Anahtar kelimeleri, kelime öbeklerini veya resimleri daire içine alın. Her bir belgeyi izleyen temel soruları yanıtlayın.)
- Belgelerin çoğunda bulunan bilgileri kullanarak verilen soruyu cevaplayarak tez ifadenizi oluşturun.
- Eski anlamıyla verilen anahtar kelimelerin altını çizin. Girişinizde bu kelimeleri kullanabilirsiniz. Giriş bilgileriniz kendi kelimeleriniz olmalı ve tez ifadenizi içermelidir. Girişinizi yazın.
- Tez beyanınızda yer alan her bir bilgi parçası için bir paragraf yazın. Bilgilerinizi desteklemek için paragrafınızdaki bir belgeden ve dış bilgilerden gelen bilgileri kullanın. (Karşılaştır ve kıyas et, neden ve sonuç, önem sırası, kronolojik sıralama, sorun ve çözüm yazma)
- Bir sonuç yazın. Sonuç olarak tezinizi yeniden ifade edin, tezinizi destekleyen kanıtlar verin ve makalenizin ana noktalarını özetleyin. (tema hakkındaki görüşünüz)

2.11. Türkiye'de İnkılap Tarihi Konularının Öğretim Programı ve Özel Amaçları

Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programı 7 ünite, 39 kazanımdan oluşmaktadır. Programın üniteleri, kazanımları ve içerik yoğunluğu aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1

Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programı

Sıra	Ünite Adı	Kazanım Sayısı	Süre / Ders Saati	Oran (%)
1	Bir Kahraman Doğuyor	4	8	11,1
2	Millî Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar	8	18	25
3	Millî Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm!	7	14	19,5
4	Atatürkçülük ve Çağdaşlaşan Türkiye	9	12	16,7
5	Demokratikleşme Çabaları	3	6	8,3
6	Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası	3	6	8,3
7	Atatürk'ün Ölümü ve Sonrası	5	8	11,1

Kaynak: MEB, (2018)

Öğretim programları, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanununun 2. maddesinde ifade edilen "Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları" ile "Türk Millî Eğitiminin Temel İlkeleri" esas alınarak hazırlanmıştır. Eğitim ve öğretim programlarıyla sürdürülen tüm çalışmalar; okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim seviyelerinde birbirini tamamlayıcı olacak şekilde aşağıdaki amaçlara ulaşmaya yöneliktir:

1. Okul öncesi eğitimi tamamlayan öğrencilerin bireysel gelişim süreçleri göz önünde bulundurularak bedensel, zihinsel ve duygusal alanlarda sağlıklı şekilde gelişimlerini desteklemek,
2. İlkokulu tamamlayan öğrencilerin gelişim düzeyine ve kendi bireyselliğine uygun olarak ahlaki bütünlük ve öz farkındalık çerçevesinde, öz güven ve öz disipline sahip, gündelik hayatta ihtiyaç duyacağı temel düzeyde sözel, sayısal ve bilimsel akıl yürütme ile sosyal becerileri ve estetik duyarlılığı kazanmış, bunları etkin bir şekilde kullanarak sağlıklı hayat yönelimli bireyler olmalarını sağlamak,
3. Ortaokulu tamamlayan öğrencilerin, ilkokulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle millî ve manevi değerleri benimsemiş, haklarını kullanan ve sorumluluklarını yerine getiren, "Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi"nde ve ayrıca disiplinlere özgü alanlarda ifadesini bulan temel düzey beceri ve yetkinlikleri kazanmış bireyler olmalarını sağlamak,
4. Liseyi tamamlayan öğrencilerin, ilkokulda ve ortaokulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle, millî ve manevi değerleri benimseyip hayat tarzına dönüştürmüş, üretken ve aktif vatandaşlar olarak yurdumuzun iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunan, "Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi"nde ve ayrıca disiplinlere özgü

alanlarda ifadesini bulan temel düzey beceri ve yetkinlikleri kazanmış, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda bir mesleğe, yükseköğretime ve hayata hazır bireyler olmalarını sağlamak.

Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programı'nda; bu tezin ilgili ünitesi, konusu ve öğrencilerin edinecekleri bilgi, beceri, değer ve tutumlarına ilişkin kazanımları ise aşağıdaki gibidir (MEB, 2018):

"*2.Ünite:* Millî Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar

İTA.8.2.1. Birinci Dünya Savaşı'nın sebeplerini ve savaşın başlamasına yol açan gelişmeleri kavrar.

Savaş öncesinde ülkeler arasındaki bloklaşmalara değinilir.

İTA.8.2.2. Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin durumu hakkında çıkarımlarda bulunur.

a) Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin savaştığı cepheler taarruz ve savunma özellikleri belirtilerek (Kafkas, Kanal, Çanakkale, Hicaz-Yemen, Irak ve Suriye) harita üzerinde gösterilir.

b) Çanakkale Cephesi'ndeki deniz ve kara zaferleri ile Irak Cephesi'ndeki Kut'ül-Amâre Zaferi'ne ve Kafkas Cephesi'ndeki Sarıkamış Harekâtı'na değinilir.

c) Mustafa Kemal Paşa ve diğer önemli şahsiyetlerin cephelerdeki görev ve başarıları çeşitli alıntılar üzerinden ele alınır.

ç) 1915 Olayları ve Tehcir Kanunu'na değinilir.

d) Birinci Dünya Savaşı'nın sonuçları ele alınır."

Türkiye'de güncellenen Ortaokul 8. Sınıf Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programı ile öğrencilerin (MEB, 2018);

1. Atatürk'ün askerlik ve devlet adamlığı yetenekleri ile inkılapçı niteliklerini öğrenerek onun kişilik özelliklerini örnek almaları,
2. Millî Mücadele örneğinden hareketle Türk milletinin millî birlik ve beraberlik anlayışı içerisinde özgürlük, bağımsızlık ve vatanseverlik duyguları ile her türlü zorluğun üstesinden gelebileceğini anlamaları,
3. Türk Millî Mücadelesi ve inkılabının, millî ve evrensel özelliklerini kavramaları,

4. Dönemin ağır şartlarında büyük güçlüklere rağmen Atatürk'ün önderliğinde gerçekleştirilen Türk İnkılabı'nın tarihî anlamını ve önemini kavramaları,
5. İnsan hakları, ulusal egemenlik, tam bağımsızlık, milliyetçilik, demokrasi, çağdaşlık, laiklik ve cumhuriyet kavramlarının Türk milleti için ifade ettiği anlam ve önemi kavramaları,
6. Atatürk İlke ve İnkılaplarının Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal, kültürel ve ekonomik gelişmesindeki yerini kavrayarak Atatürk İlke ve İnkılaplarının esas aldığı değerleri yaşatmaya istekli olmaları,
7. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip, millî, manevi ve evrensel değerleri benimseyen birer vatandaş olarak yetişmeleri,
8. Atatürk İlke ve İnkılaplarının, ülkesi ve milleti ile bölünmez bir bütün olan Türkiye Cumhuriyeti'nin dinamik temelini oluşturduğunu kavramaları,
9. Türkiye'nin jeopolitik önemini bölgesel ve küresel etkileri açısından değerlendirerek iç ve dış tehditlere karşı duyarlı olmaları,
10. Türk milletinin bir mensubu ve insanlığın bir parçası olduğu bilincini taşıyarak Türkiye'yi ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık göstermeleri,
11. Günümüzün sorunlarına mantıklı bir yaklaşımla çözümler üretmesini sağlayacak ve kendilerini geleceğe hazırlayacak bilgi, beceri, değer ve tutumlar kazanmaları amaçlanmıştır.

2.12. Türkiye'de Belgeye Dayalı Öğretiminin İnkılap Tarihi Öğretim Programına Uyarlanması

Tarih öğretiminde tespit edilen problemlerden bazılar şunlardır: Öğrencilerin çok azı tarihi, bir düşünme modu veya birbirine bağlı fikirler sistemi olarak görmektedir. Tarih hala genellikle bir dizi isim, tarih ve yer olarak öğretilmektedir. Öğrencilerin bir dereceye kadar neden ve sonuç tespit etmeyi öğrenmelerine yardımcı olur. Ancak öğrencilere tipik olarak tarihsel anlatıları okurken eleştirel düşünmeleri ya da tarihsel olaylar, sorunlar ve fikirler üzerine makaleler yazarken eleştirel bir şekilde yazmaları ve dinlemeleri, tarihsel kavramlar üzerinden düşünmeleri ya da temel tarihsel anlamları içselleştirmeleri öğretilmemektedir. En iyi öğrenciler bile çoğu kez geçmiş ve şimdiki zaman arasında bağlantı kuramazlar çünkü

kanıtlar veya kanıt eksikliği, tarihçinin bakış açısı veya belirli bir anlatının etkileri hakkında eleştirel düşünmeyi öğrenmemişlerdir. Analiz, düşüncenin temelleri hakkında bilgi ve değerlendirme, düşünce için entelektüel standartlar gerektirmektedir. Tarihsel düşünme, şimdi ve gelecekte daha iyi yaşamak için geçmişi düşünmektir. Tarihsel düşüncenin iki biçimi vardır: (1) yalnızca geçmişi düşünmek (2) geçmiş hakkında eleştirel düşünmek. İkincisi daha çok hayatı, tarihsel soruları ve sorunları gündeme getirmek, bunları açık ve kesin bir şekilde formüle etmektir. Başka bir deyişle bu bilgileri içgörülü bir şekilde yorumlamak için tarihsel fikirleri kullanarak tarihsel bilgileri toplamak ve değerlendirmektir. Aslında tarih, tarihin dilini ve eğitimli halk söyleminin dilini kullanarak başkalarıyla etkili bir şekilde iletişim kurmaktır. Tarihte öğrendiklerini diğer konularla ve insan yaşamında önemli olanlarla ilişkilendirmek insanın yaşam mücadelesinin de bir yönlendiricisidir. Tarihi öğrenmek ve tarihsel bir kavramı öğrenmek arasında da fark bulunmaktadır. İlkinde, tarihçilerin tarihi tanımlamak ve yapılandırmak için kullandıkları fikirler öğrenilirken, diğerinde tarihsel bir kavramı, tarihsel bir soru veya meseleyle düşünürken nasıl kullanacağını öğrenmeyi gerektirmektedir. Dolayısıyla, tarihteki güç fikrini anlamak, insanların istediklerini elde etmek için gücü nasıl kullandıklarını öğrenmektir. Tarihte sömürü fikrini anlamak, gücü olan insanların istediklerini elde etmek için çok az gücü olan veya hiç gücü olmayan insanları nasıl kullandığını öğrenmektir. Bunlar, tarihçilerin tarihsel sorunlar ve meseleler aracılığıyla akıl yürütmek için kullandıkları birçok kavramdan sadece birkaçıdır. Tarihi bir düşünme biçimi olarak anladığınızda, tarih çalışmasına tipik bir öğrenciden çok farklı bir şekilde yaklaşırsınız (Elder, Gorzycki ve Paul 2011, s. 10-14).

Anlamayı mümkün kılan türden tarihsel biliş, geçmişte olanların ayrıntılarını ezberlemekten ve kimin neyi, ne zaman ve nerede yaptığını hatırlayabilmekten çok daha fazlasını gerektirir. Ayrıntılar ve insanlar, düşünme için öz ve anlama iddiaları için içerik sağladıkları için önemlidir. Bununla birlikte, geçmişe dair daha derin anlayışlar geliştirme amacını ciddiye alırsak, onları mümkün kılan zihinsel eylemleri eğitmemiz gerekir. Tarih yapmak çoğu zaman çözdüğü kadar gizem verir çünkü her türden kanıt, sorularımıza her zaman istediğimiz şekilde yanıt vermez. Başka bir deyişle, geçmişteki nesneler karışık hikayeler anlatır ve potansiyel olarak bilenlerin bunları anlamaya yönelik çabalarını hayal kırıklığına uğratır (Ercikan and Seixas 2015, s. 76-84).

T.C. İnkılap Tarihi dersinin 2017 yılında çıkarılan öğretim programında Tarih biliminin doğası ve tarihçilerin çalışma yöntemlerine dayanan temel becerilerden söz edilmektedir. Bu beceriler aşağıda genel olarak verilmiştir (MEB, 2017, s. 6):

1. *Kronolojik Düşünme Becerisi:* Öğrencilerin kronoloji becerisi olmadan olaylar arasındaki ilişkileri incelemesi veya tarihteki sebep-sonuç ilişkilerini açıklaması düşünülemez. Bu becerinin kazandırılmasının ön şartı gün, ay, yıl, dönem, çağ, yüzyıl vs. zaman kavramları ile takvim çeşitleri ve bunlara ait temel kavramların (MÖ, MS, yüzyıl vb.) karşılaştırmalı olarak öğretilmesidir.
2. *Tarihsel Kavrama Becerisi:* Tarihsel metinler, tarihin akışı içerisinde insanların eğilimlerini, karşılaştıkları sorunları, yaşadıkları karmaşık dünyayı açıklama gücüne sahiptir. Öğrenciler; öykü, biyografi, otobiyografi ve benzeri tarihsel metinleri anlamak için bu metinleri zihinlerinde canlandırarak okuma yeteneğini geliştirmelidir. Öğrenciler bunu yaparken birey ve grupların; niyetlerini, eğilimlerini, değer yargılarını, fikirlerini, umutlarını, şüphelerini, kararlarını, güçlü ve zayıf yanlarını göz önüne almalıdır. Tarihsel metinleri kavramak ayrıca öğrencilerin tarihsel yaklaşım edinmelerini yani geçmişteki olayları dönemin şartları ve kavramlarıyla bu geçmişi yaşayanların bakış açılarından inceleyebilmelerini gerektirir.
3. *Neden-Sonuç İlişkisi Kurma Becerisi:* Bir olayın sonuçları veya oluşturduğu etkiler, başka bir olay veya olgunun ortaya çıkmasına yol açabildiği gibi olayın yönünün veya kapsamının belirlenmesine de sebep olabilmektedir. Öğrencilerin geçmişteki olay ve olgular arasındaki ilişkileri keşfedip bu ilişkileri göz önünde bulundurarak geçmişe bakmaları, tarihi bilgiyi kendi özgün bağlamında değerlendirebilmeleri, bir olayın birden fazla sebep ve sonucu olabileceğini kavramaları önemlidir. Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi: Değişim ve süreklilik konusunda bir yargıya varmadan önce, geçmişteki iki farklı tarih arasında veya geçmişteki bir zaman ile günümüz arasında nelerin değiştiğini ya da nelerin aynı kaldığını görmek gerekir. Zaman içerisinde meydana gelen değişimler, bazen gelişme veya ilerleme bazen de gerileme veya bozulma olarak nitelendirilir. Geçmişteki değişimlerin, geçmişteki ve günümüzdeki farklı örneklerle karşılaştırılmalarına olanak sağlayan örnek olay incelemeleri, metin (mektuplar, gazete haberleri, biyografiler vb.) ve görsel (fotoğraf, film, resim vb.) analizleri bu becerinin geliştirilmesine katkı sağlar.
4. *Araştırma (Kanıt Temelli Öğrenme) Becerisi:* Tarihsel sorgulama, konu hakkındaki kanıtların yeterince zengin olduğu, olayda yer alan insanların konuşturulduğu, olayla ilişkisi olan farklı bakış açıları ve farklı geçmişlere sahip insanların inanış ve fikirlerini yansıttığı ölçüde iyi bir sorgulamatürüdür. Tarihsel sorgulamaya bir problemin tanımlanmasıyla başlanmalıdır. Metinde sunulan tarihsel anlatının kritik noktalarında sorgulama yapmak gerekmektedir. Bunun için geçmişe ait kanıtlar yardımıyla yani tarihsel dokümanlarla, tanıkların anlatımlarıyla, mektuplarla, günlüklerle, buluntularla, fotoğraflarla çalışılmalı; tarihi mekânlara geziler düzenlenmeli ve sözlü tarih çalışmaları yapılmalıdır. Kanıt temelli öğrenme sürecinde öğrenciler; bu malzemeleri hem gerçeklik ve güvenirlikleri açısından hem de sundukları bilgiler açısından sorgulamayı, aralarındaki benzerlikleri ve farklılıkları tespit etmeyi ve elde ettikleri bilgilerden yola çıkarak kendi tarihsel metin ya da anlatılarını oluşturmayı öğrenebilirler.
5. *Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi:* Tarihsel analiz ve yorum yapabilmek için öğrenciler tarihsel kavrama becerilerini kullanmalıdır. Örneğin tarihî bir doküman veya metnin yazarını ya da kaynağını belirleme ve geçerliliğini değerlendirme (tarihsel kavrama becerisi) birbiriyle ihtilaflı tarih metinlerini karşılaştırmanın (tarihsel analiz ve yorum becerisi) ön koşuludur. Analiz yapma, kavrama ile ilgili beceriler üzerine inşa edilerek öğrenciden tarihçinin kanıtlarını ve bu kanıtlardan yola çıkarak yaptığı yorumların sağlamlığını değerlendirmesi istenir. Böylece öğrenci toplumsal değişimin nasıl olduğunu, insanın eğilimlerinin önemini, süreç ve çıktılar kargaşası içinde insanın amaçlarını ve bunların diğer etkenler tarafından nasıl etkilendiğini analiz edebilir.
6. *Tarihsel Sorun Analizi ve Karar Verme Becerisi:* Sorun merkezli analiz ve karar verme etkinlikleri öğrencilerin, geçmişte insanların kritik anlarda yüz yüze geldiği sorun ve ikilemlerle karşılaşmalarını sağlar. Bu tür kritik dönemlerin sorun veya konularıyla yüzleşmek, mevcut alternatifleri analiz etmek, tercih edilmemiş seçeneklerin sonuçlarının ne olacağı hakkında değerlendirmeler yapmak ve bunları tercih edilmiş çözüm yollarının sonuçlarıyla karşılaştırmak öğrencilerin bu konulara ilgisini ve katılımını artıracaktır.

7. *Geçmişe Geçmişteki İnsanların Bakış Açısıyla Bakabilme Becerisi veya Tarihsel Empati:* Tarihsel empati, geçmişteki insanların hayatlarını ve eylemlerini çevreleyip yönlendiren sosyal, kültürel, entelektüel ve duygusal etkenleri anlamak ve geçmiş hakkında bir çıkarım veya değerlendirme yaparken bunları dikkate almak anlamına gelir. Tarihin herhangi bir dönem veya anında aynı olay veya durumda yer almış insanlar, tam anlamıyla birbirlerine zıt inançlara veya dünya görüşlerine dayanarak hareket etmiş olabilirler. Bu yüzden tarihsel empati, geçmişte ve günümüzde birbirlerinden farklılaşan çeşitli dünya görüşlerini, bakış açılarını ve insan faaliyetlerini anlayabilmek için de önemlidir. Tarihsel empati sadece kendimizi bir başkasının yerine koyarak onun gibi hissetmek, düşünmek ve eylemde bulunmak demek değildir. Bütün bunlara ilave olarak bugündeki bizler ile geçmişteki başkaları arasındaki birçok farklılığı bilmeyi, kavramayı ve dikkate almayı gerektirir."

Modern çağın gereksinimlerine uygun, evrensel değerler temelinde doğru ya da nitelikli bireylerin yetiştirilebilmesi (Yılmaz, 2017) için öğretim programlarının derinlemesine öğrenme becerilerine (Kutlu, Doğan ve Karakaya, 2010; Senemoglu, 2011) ve Bloom taksonomisinde yer alan (değerlendirme, sentez ve analiz) üst düzey düşünme becerilerine (Anderson vd., 2001) önem verilmesi gerekmektedir. T.C. İnkılap Tarihi dersinin 2017 yılında çıkarılan öğretim programında genel amaçların 1, 2 ve 7. Maddesinde belirtilen kronolojik düşünme, tarihsel kavrama ve tarihsel empati kurma becerilerini kazanan öğrencilerin daha çok evrensel değerlere sahip çıkacağı görülmektedir. Üst düzey düşünme ve derinlemesine öğrenme becerileri; karşılaştırarak analiz etmek, belirsizlikle başa çıkarak bir yargıya varmak, esnek düşünmek, açık fikirli olmak, anlamı açığa çıkarmak, eleştirel düşünmek, planlamak, sınıflamak, sıralamak, kanıt temelli düşünmek, karar vermek, problem çözmek, bilgi üretmek, yaratıcı düşünmek gibi birçok bilişsel etkinliği içermektedir. Analitik düşünme, anlamı açığa çıkaracak karşılaştırma becerilerini geliştirmeyi, parça ve bütün ilişkisini yeniden yorumlayarak, sebep ve sonuç bağlamının kurulmasını sağlamakta ve bilgiyi birey için yeniden anlamlandırmaktadır (Swartz ve McGuiness, 2014). Analitik düşünme becerisi, bütünü analiz ederek parçalarına ayırmakta, ilişkileri tanımlayarak (Tsalapatas vd., 2011) kanıt temelli öğrenme yaklaşımını desteklemektedir. Karar vermeden önce kanıtın yeterliliğini değerlendirmek, kesinliğin ulaşılamaz olduğu durumlarda, meseleye dair bir görüşün olasılık olarak güçlülüğünü sorgulamak (Ruggiero, 2019) becerilerinin kazanılması için analitik düşünmenin kavranması gerekmektedir. Bir önermedeki mantıksal tutarlılığın belirli kurallara dayanarak sistematik bir temelle (Smith, 2012) değerlendirilmesi, geliştirilen teze temel olan neden sonuç ilişkilerindeki tutarsızlıkların belirlenmesi ve tutarlı tezlerin oluşturulması için yol göstermektedir. T.C. İnkılap Tarihi dersinin 2017 yılında çıkarılan öğretim programında genel amaçların 3, 4, 5 ve 6. Maddelerinde belirtilen özelliklerin üst düzey düşünme becerilerini kazandırmaya yönelik olduğu görülmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi ile öğrencilere devletin kurulmasına zemin hazırlayan olaylar, kuruluş sürecinde yaşananlar ve Cumhuriyetimizin temelini oluşturan Atatürk ilke ve inkılapları hakkındaki bilgiler ile bu bağlamda çeşitli beceri ve değerlerin kazandırılması hedeflenmektedir ve bir tarih bilinci kazanmaları beklenmektedir. Öğretim programının tüm ögeleriyle birlikte etkin olarak uygulanmasında programda yapılan açıklama ve uyarılara uyulması önem arz etmektedir. Bu çerçevede öğretmenlerin, Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde geçen tarih metodolojisine dair kavramları kanıt, sebep-sonuç, süreklilik-değişim, benzerlik-farklılık gibi kavramları ve belgeleri öğrencilerin öğrenmelerine ve bu kavramları doğru kullanmalarında rehberlik etmeleri istenmiştir (MEB, 2018). Bilimde yetkinlik, soruları tanımlama ve kanıta dayalı sonuçların üretilmesi önem kazanmaktadır. Bu nedenle dersin kazanımlarında zaman zaman '…..kanıtlar gösterir.' İfadelerine yer verilmiştir. Bu ifadelere uygun ders kazanımları şunlardır:

> *İTA.8.3.7. Millî Mücadele Dönemi'nin siyasi, sosyal ve kültürel olaylarının sanat ve edebiyat ürünlerine yansımalarına kanıtlar gösterir.*
> *İTA.8.4.8. Cumhuriyet'in sağladığı kazanımları ve Atatürk'ün Türk milleti için gösterdiği hedefleri analiz eder.*
> *a) Büyük Nutuk ve Onuncu Yıl Nutku ele alınır*
> *İTA.8.5.1. Atatürk Dönemi'ndeki demokratikleşme yolunda atılan adımları açıklar.*
> *b) Demokratikleşme çabalarına ilişkin olarak Büyük Nutuk'ta yer alan kısımlardan kanıtlar gösterilir.*

T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programında dersin doğasına uygun olarak millî, manevi, insani ve evrensel değerlere yer verilmiş ve ders kitabının içine belgeye dayalı öğrenme yönteminde kullanılmak üzere ana kaynaklardan bir kesit alınarak, ünite konularının işlenişinde kullanılmıştır. Ana kaynak olarak verilen kesitler üzerinde öğrencilerin eleştirmesi ve sorgulaması değil sadece görmesi amaçlanmıştır. Bu nedenle tezin literatür ve araştırma bölümün de yer alan teorik çerçeveler ışığında hazırlanan örnek etkinlikler "Ekler" bölümünde okuyuculara sunulmuştur.

2.13. Türkiye'de İnkılap Tarihi Konularının Belgeye Dayalı Öğretiminde Çalışma Yapraklarının Hazırlanması

Çalışma yaprakları; eğitim-öğretim, sağlık, bilgisayar teknolojisi, iş-teknik, gibi birçok çalışma alanında kullanılmaktadır. Çalışma yaprakları Türkçe literatürde "çalışma kâğıdı, karalama kâğıdı, öğretim yaprağı, iş yaprağı" (Demirel, 2003; Uşun, 2006), İngilizce literatürde ise "worksheet, activity sheet, work paper, activity paper ve handout" gibi kavramlarla anılmaktadır (Gabler ve Schroeder, 2003).

Çalışma yaprakları, hazırlanış açısından çalışma yapraklarını dilli çalışma yaprakları ve dilsiz çalışma yaprakları (Şimşek, 2007, s. 120), işlevlerine göre bilgi, etkinlik (işlem), ödev ve sınama (sınav) yaprağı olmak üzere dört gruba ayrılmaktadır (Türer, 2008). Bu gruplar aşağıda genel hatlarıyla tanıtılmıştır (Kaymakçı, 2010):

- *Dilli çalışma yaprakları;* Genellikle bir konunun tekrar edilmesi veya pekiştirilmesi amacıyla hazırlanan çalışma yapraklarıdır.
- *Dilsiz çalışma yaprakları;* Genel hatları verilen herhangi bir konunun detaylarının öğrenciler tarafından doldurulması amacıyla hazırlanan, tekrardan çok düşünme ve yorum yapmayı gerektiren çalışma yapraklarıdır (Şimşek, 2007, s. 121).
- *Bilgi Yaprağı:* Ders konuları içerisinde yer alan olgu, kavram ve genellemelerin veya herhangi bir konunun öğrencilerin ilgisini çekecek ve kalıcı öğrenmeyi sağlayacak tarzda yapılandırılarak sunulduğu yapraklardır.
- *Etkinlik (İşlem) Yaprağı:* Konuya hazırlık yapmak, ders işleme sürecinde ortaya çıkan eksiklikleri görmek, kalıcı öğrenmeyi sağlamak amacıyla öğrencilere tekrar ve pekiştirme imkânı sunmak, öğrencilerin kendi deneyimleri yoluyla bilgiye ulaşmalarını sağlamak için hazırlanan yapraklardır.
- *Ödev Yaprağı:* Öğrencilere okul içerisinde değerlendirme; okul dışında ise ödev amaçlı olarak proje şeklinde de verilebilen yapraklardır. Ödev yaprağı öğrencilere bilgi-beceri kazandırmaya ve onların bilgi-beceri düzeylerini belirlemeye dönük olarak tasarlanabilir.
- *Sınama (Sınav) Yaprağı:* Öğrencilerin eğitim-öğretim faaliyeti öncesinde belirlenen kazanımlara ulaşıp ulaşmadığının belirlenmesi amacıyla geliştirilen yapraklardır (Türer, 2008).

Türk tarih eğitimcilerinin, birikim ve kapasitelerini geliştirerek yenilikçi metodolojiye uygun eğitim materyalleri üretmek amacıyla hazırlanan etkinlikler, süreç temelli bir anlayış temelinde geliştirilmelidir. Bilgi ve beceriler birbirlerinden keskin sınırlarla ayrılamamaktadır. Bu nedenle belgeye dayalı çalışma yapraklarının hazırlanmasında birçok teknik ve yöntem bir arada kullanılmalıdır.

Türkiye, tarih eğitiminde çağdaş ve yenilikçi bir standarda ulaşmak için yapılan ilk çalışmalardan birisi olan "Yenilikçi Tarih Öğretimi Etkinlikleri Örnekleri" projesi ile uluslararası desteklerde alınarak çeşitli çalışma yaprakları geliştirilmiştir. Tarihin, bir yaşam

deneyimi olarak, içerdiği bütün imkânlarla sınıfa taşınmasını ve öğrencilerin onu kendi hayatları için bir deneyim kaynağı olarak kullanabilmelerini amaçlanmıştır. Eleştirel Düşünme, Çoklu Anlatı, Tartışmalı Konular ve Yaratıcı Düşünme başlıkları altında çok belirgin içerik ve işleniş farkları bulunmayan ancak öğrencilerin farklı perspektifler geliştirmelerini sağlayan çeşitli etkinlik örneklerine yer verilmiştir (Köksal vd., 2012).

Belgeye dayalı öğretiminde etkinliklerin / çalışma yapraklarının hazırlanmasında aşağıdaki önemli noktalara dikkat edilmesi gerekmektedir.

- Çalışma yaprakları belli bir konuyu, olayı ya da olguyu ele almalıdır.
- Çalışma yaprakları belirlenen konuyla ilgili hazırlık çalışmalarını içermelidir.
- Çalışma yaprakları belirlenen konuyla ilgili ana fikri ve temel kavram bilgisini öğrencilere sunmalıdır.
- Çalışma yaprakları hedeflenen öğrenme çıktılarını vermelidir.
- Çalışma yaprakları belli bir sınıf düzeyine göre hazırlanmalıdır.
- Çalışma yaprakları anahtar soruları içermelidir.
- Çalışma yaprakları dersin amacını net olarak ortaya koymalıdır.
- Çalışma yaprakları ünite ve konunun ilgili kazanımına atıfta bulunmalıdır.
- Çalışma yaprakları derse hazırlık malzemelerini önceden belirlemelidir.
- Çalışma yaprakları işlenişle ilgili bilgi vermelidir.
- Çalışma yaprakları sürece ilişkin bilgi vermelidir.
- Çalışma yaprakları değerlendirme bölümünde öğrencilere belirli görevler vermelidir.
- Çalışma yapraklarında kullanılan her tür belge için kaynakça verilmelidir.
- Çalışma yaprakları değerlendirme ölçütlerini içermelidir.

2.14. İlgili Araştırmalar

2.14.1. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Doran (2018), birincil kaynakların kullanımı ile öğrencilerin tarihsel düşünme becerilerinin gelişimi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Öğrencilerin başta kaynak bulma ile ilgili daha

düşük düzey tarihsel düşünme becerileri göstermelerine rağmen araştırma sonuçlarına göre; sosyal bilgiler pedagojisinin uygulanması ve birincil kaynakların kullanımının öğrencilerin tarihi anlamlı ve eleştirel bir şekilde öğrenmelerine bir yol açtığı görülmüştür.

Stanley (2017), "İlköğretim sosyal bilgiler sınıfında öğrencilerin eleştirel düşünmesini ve performansını iyileştirmek' isimli çalışmasında, sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin başarılarının artırılması için kullanılan öğretim stratejilerini araştırmıştır. Bu araştırmada 10 sosyal bilgiler dersi öğretmeniyle yüzyüze görüşmeler yapmıştır. Yapılandırmacı öğretim stratejilerinin öğrencilerde eleştirel düşünme ve kendi kendine öğrenme becerilerini geliştirdiği ortaya koymuştur. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin yapılandırmacı öğretim stratejilerini geliştiriken kaynak, kanıt, veri ve literatür araştırmalarını kullanmaları, disiplinler arası düşünme yoluyla projeler geliştirmelerine yardımcı olmuştur. Öğrenciler gerek kendilerini gerekse diğer grupların sunumları üzerinden değerlendirmeler yapmışlardır. Akranlarla işbirliği yapma ve nasıl - neden sorularını sorarak tarihsel düşünmeyi geliştirdikleri görülmüştür.

Boyum (2016), sosyal bilgilerde birincil kaynakları nasıl başarılı bir şekilde kullanılacağını araştırmıştır. Ona göre gençlere tarih öğretmenin nihai amacının, onlarda etki yaratacak bir öğretim stratejisini devreye almak olarak belirlemektedir. Birincil kaynakların istenilen etkiyi yaratabilmeleri için ilk sırada kullanılması gerekmektedir. Birincil kaynakların yorumlanması öğrencilerin günlük yaşam ve karar verme becerilerini de geliştirmektedir. Öğrencilere, farklı bilme yollarını görmelerinde, öğretmenlere de pedagojik kararları almalarında yardımcı olmaktadır.

Duceatt (2016), ilköğretim öğrencilerinin tarihle bağlantı kurmalarına yardımcı olacak yolları araştırmıştır. Sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin tarihsel düşünmesini üst düzeye çıkarmak için strateji geliştirme çalışmalarını gerçekleştirmiştir. Öğretmenlere uygulama ve stratejiler geliştirmeye çalışan Duceatt, tarihsel düşünmeyi kolaylaştırmak ve tarihsel kavramları anlamak için gerekli beceriler arasında "eleştirel düşünme" teması ele almıştır. Araştırma sonuçlarına göre, farklı birincil kaynakların kullanımı, fotoğraflar, taşbaskılar ve resimler gibi görsel imgelerin kullanılması, haritaların düzenli olarak kullanılması, içerik kelime dağarcığının kullanımı, öğrencilerin arka plan bilgilerine erişimi, ezberleme gerektiren görevlerden kaçınmak, öğrencilerin bilgileri saklamasına yardımcı olmak için tartışma yönteminin kullanılması, çoklu bakış açılarına dayalı tartışma ve açıklamalar, bilgileri farklı şekillerde sunmak, eğlenceli ve ilgi çekici bir öğrenme ortamı sağlamak, öğrencilerin materyalle bağlantı kurmalarına yardımcı olmak öğrenmeyi artırmaktadır.

Simon, Behmand ve Burke (2015), farklı öğrenme stillerinin farklı belgelerle desteklenmesinin, öğrenme düzeyine etkisi araştırmıştır. Eğitim programları, "videolar ve animasyonlar, metinler, Proje Tabanlı Öğrenme (PBL) projeleri, infografikler, çizgi romanlar, resim galerileri, araştırmalar, çevrimiçi değerlendirmeler içeren çeşitli aktivitelerle desteklenmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin, farklı belgelerle desteklenen tarih derslerinde tarihsel bağlamları işbirlikli öğrenme yoluyla öğrendikleri, disiplinler arası düşünebildikleri, tarihin geçmişi, bugünü ve geleceği kapsadığını fark ettikleri gözlemlenmiştir.

Neel (2015), öğrencilerin tarih düşüncesini yorumlayabilmeleri üzerine yaptığı araştırmasında dört öğretmen adayı ile bir vaka çalışması yürütmüştür. Bu araştırmada öğrencilerin disiplinli düşünce geliştirebilmeleri için, bu dört öğretmen adayının sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin sonuç çıkarma, yorumlama ve cevap verme pratiğini geliştirecek etkinliklerine ağırlık verilmiştir. Öğrencilerin tarihsel düşünmeye ilgisinin arttırılmasının, öğrenmenin sosyal bağlamlarının kullanılmasına ve disiplinler arası düşünmeye bağlı olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca bu araştırmada, öğretmenler için temel uygulama yaklaşımları geliştirilmiştir. Öğretmenlerin, öğrencilerin tarihi, doğru belgeleri seçerek, yorumlaması ve yeniden anlamlandırması için doğru bir disipliner bağlam kurgulamasına yardımcı olmaları gerektiği ile ilgili eğitimlerin geliştirilmesine de dikkat çekilmiştir.

Skylar (2014) arkeolojik kanıtların kullanıldığı ders planları ve öğrencilerde tarihi anlama, arkeolojik kültüre sahip çıkma arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Arkeolojik kanıtların kullanıldığı ders planlarının geliştirilerek öğretmenlerin mevcut müfredata yerleştirmelerinin sağlandığı bu araştırmada, öğrencilerin dersleri daha ilgi çekici buldukları görülmüştür. Öğretmenler ve öğrencilerin, arkeolojik okuryazarlığı geliştikçe, geçmişi korumakla ilgili önemli değerlerin aktarabildiği ve çocukların arkeolojik kayıtların koruyucusu gibi düşünmeye başladıkları belirtilmiştir.

Thorman (2012), arşivlerde Web 2.0 teknolojilerinin kullanımı ile arşiv türlerine ulaşma arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Web 2.0 teknolojilerinin aracılığıyla arşiv belgelerine ulaşma ve kullanma üzerine yapılan bu çalışmada, hangi teknoloji arşivlerinin nasıl ve neden kullanıldıklarına dair bilgi toplanmıştır. Web 2.0 teknolojilerini başarıyla uygulanmasını sağlayacak temel kaynakların akademik arşivler ve hükümet arşivleri olması gerektiğini ileri sürülmüştür. Facebook gibi sosyal platformlarda paylaşılan kaynakların birincil kaynak olarak kullanılmasının güvenirliliği düşürdüğü sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda Web

2.0 teknolojilerinin etkili kullanılması için kaynakların elde edildiği kurumların ve bu kaynakları bize ileten arşivcilerinde güvenilir olması önemli bulunmuştur.

Chonko (2011), birincil kaynak kullanımı ile eleştirel ve tarihi düşünme arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Öğrencilerin tarih öğrenimi konusunda birincil kaynak kullanmalarının öğrenmelerini artırdığı görülmüştür. Belgelere ulaşma ve nesnelliğini değerlendirme becerilerinin geliştiği, buluş yoluyla öğrenmeyi pekiştirdiği saptanmıştır. Her tarihsel kaynağın hazırlanmasının bir nedeni olduğunu öğrenmelerini ve tarihsel olaylara bakış açılarının neden dolayı farklılaştığını anladıklarını ortaya koymuştur.

Maggioni (2010), tarihsel düşünmeyi öğretme ve öğrenme üzerine yaptığı araştırmasında, öğretmenin bilgiye ilişkin (epistemic) yaklaşımları ile tarihsel düşünme kapasitesi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre; öğretmenlerin bilgiye ilişkin yaklaşımları ile kendi akıl yürütmesiyle uyumlu olsa da tarihsel koşulların çeşitli ve karmaşık durumlarıyla yüksek derecede uyumluluk göstermeyebilir. Her ne kadar nesnellik, tarih öğreniminde tam anlamıyla ulaşılamaz olsa da tarihsel belgelerin eleştirel analizi ve pedagojik anlamda gösterilen profesyonel bir tutumla daha akılcı davranılabileceği dile getirilmiştir. Bu tür bir davranış ile tarihsel belgeleri seçerek kullanan öğretmenin daha az riskle, onları öğrencilerinin aklına ve özgürlüğüne emanet edebileceğini belirtmiştir.

2.14.2. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Ülkemizde belgeye dayalı öğrenme çalışmalarının geçmişi çok eski değildir. Bu çalışmalardan bazıları aşağıda verilmiştir.

Ayaydın (2019), ortaokul T.C. İTA dersi Öğretim Programını ve uygulamasını, öğretmen, öğrenci ve akademisyen görüşleri doğrultusunda değerlendirmiştir. Ortaokul T.C. İTA Dersi Öğretim Programının ölçme değerlendirme, öğrenme durumları, amaç, kazanım ve içerik bağlamında birçok sorun olduğunu belirtmiştir. T.C. İTA Dersi Öğretim Programının tam olarak yapılandırmacı yaklaşıma uygun bir şekilde uygulanamadığı, tarih disiplinin temel ilkeleri arasında sebep-sonuç ilişkisinin kurulamadığı, konuların farklı bakış açıları ve tarafsızlık bağlamında ele alınmadığı gibi sorunlardan söz edilmiştir.

Bekret (2019), sosyal bilgiler dersi öğrenme ve öğretme sürecinde, kanıt temelli öğrenme yöntemi aracılığıyla güncel olayları incelemenin, dersin kazanım ve tutumlarına etkisinin incelemiştir. Kanıt temelli öğrenme etkinlikleri içinde güncel olayların incelendiği tüm sınıflarda öğrencilerin çoğunun derse katıldığı, bir ürün ortaya çıkarabildiği ve görsel - yazılı

kanıtları incelemeye yönelik yer alan sorulara ilişkin kişisel görüşlerini açıklayabildiği görülmüştür. Çalışma kâğıtlarının değerlendirme sonuçlarına göre öğrencilerin daha başarılı ve mutlu oldukları, daha iyi anladıkları, görsel ve yazılı kanıtları inceleme sayesinde yorumlama becerilerinin geliştiği, kendilerini daha iyi ifade edebildikleri yönünde görüş belirttikleri tespit edilmiştir.

Çiftarslan (2019), tarihsel kanıtlarla yapılan etkinliklerle öğrencilerin algılamaları, kişisel tecrübeleri ve kanıtlarla gerçekleşen öğrenme deneyimlerine yükledikleri anlamların tespit edilmesi amacıyla betimleyici fenomenolojik bir araştırma deseni kullanmıştır. Araştırmanın sonunda tarihsel kanıtlarla zenginleştirilmiş ders etkinliklerinin, öğrencilerde merak duygusu canlandırarak, geçmişi öğrenmeye karşı ilgilerini arttırdığı ifade edilmiştir. Aynı zamanda kanıtlara dayalı görüş oluşturabildikleri, kanıtlar üzerinden tartışabildikleri, derse aktif katılım gösterdikleri görülmüştür. Öğrenciler geçmişi daha net anlayabildiklerini ve kolay öğrendiklerini belirtmişlerdir. Tarihsel bilgiyi yorumlayabildiklerini vurgulayarak, geçmişi zihinlerinde canlandırdıklarını, kanıtlarla çalışmaktan zevk aldıklarını, süreç içerisinde tartışma ortamı sayesinde dersi eğlenerek öğrendiklerini söylemişlerdir.

Kibar (2019), yapılandırmacı felsefe ışığında yenilenen MEB onaylı Tarih kitapları arasından seçili beş ders kitabından hareketle Tarih ders kitaplarında mevcut olan kanıtların niceliği ve niteliği, birinci ve ikinci elden kanıtların kullanımı, görsel kanıtlara ne kadar yer verdiğini incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre ortaöğretim Tarih ders kitaplarında geçmiş yıllara oranla ilerleme kaydedildiği görülse de kanıt temelli öğrenmeyi tam anlamıyla yansıtmadığı, bunun sonucu olarak ders kitabı yazarlarının kanıt temelli öğrenmeye ilişkin eğitim almaları gerektiği, kanıtların çoğunlukla ikinci elden seçildiği ve etkinliklerle desteklenmediği, görsel kanıtların ders kitaplarında işlevsiz olduğu ve ötekiden seçili kanıtların ana anlatıyı destekleyici metinlerden oluştuğu bulguları elde edilmiştir.

Şener (2019), sosyal bilgiler öğretmenlerinin Kültür ve Miras Ünitesi'nde tarihsel kanıt kullanımına dair görüşlerini ve öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarına olan etkisini araştırmıştır. Nitel araştırma sonuçlarına göre öğretmenlerin, kanıt kullanımının öğrencilerin öğrenme sürecine katkı sunduğu görüşünde uzlaştıkları görülmüştür. Nicel araştırma sonuçlarına göre ise; öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumları deney grubunun lehine anlamlı bir farklılık göstermiştir.

Altıkulaç (2014), T.C. İTA dersinde hatıratların kullanılmasıyla öğrencilerin akademik başarısının artırılması, derse karşı tutumunun geliştirilmesi, bağımsızlık ve özgürlük değer düzeylerinin yükseltilmesi ve tarihsel düşünme (tarihsel kavrama-analiz ve yorumlama,

tarihsel empati boyutları) becerilerinin geliştirilmesi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. 8. Sınıf öğrencileriyle T.C. İTA dersinde eylem araştırması şeklinde nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanıldığı karma yöntemle yapılan bu araştırmanın sonuçlarına göre; öğrencilerinin T.C. İTA dersine karşı tutumlarının, özgürlük ve bağımsızlık değer düzeylerinin yükseldiği, tarihsel düşünme becerilerinin (tarihsel kavrama, analiz, yorumlama, tarihsel empati vb.) öğretim sonunda yapılan uygulamadan olumlu etkilendiği görülmüştür.

Güvenbaş (2013) tarafından yapılan bir araştırmada birinci elden kaynaklar kullanılarak hazırlanmış internet destekli öğretim materyalinin tarih öğretiminde nasıl uygulanabileceği ile hazırlanan ortamın, öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi ele alınmıştır. Karma bir yöntemle gerçekleştirilen çalışmanın sonuçlarına göre, hazırlanan internet destekli öğretim materyalinde, tarih öğretimine yönelik etkinlikler sunulmuştur. Sınıflarında bu etkinlikleri uygulayan 54 tarih öğretmeninden alınan bulgulara göre web sitesinin genel kullanılabilirliği tarih öğretmenleri tarafından "Yüksek" olarak belirlenmiştir. Ayrıca sınıflarında örnek ders planlarını uygulayan tarih öğretmenlerinin, hazırlanan etkinliklerde yer alan belgelerin yeterli ve güvenilir olduğu (%96, 3), hazırlanan etkinliklerin program kazanıma uygun şekilde düzenlendiği (%98,1), seçilen belgelerin öğrencilerin yaş ve gelişim düzeyine uygun olarak hazırlandığı (%100) ve hazırlanan etkinliklerin öğrenciyi etkin kıldığı (%98,1) konularında hem fikir oldukları söylenebilir. İnternet destekli öğretim materyalinin, ülkemizdeki tarih öğretiminde kanıt kullanımına ilişkin temel bir çalışma olduğu ve tarih öğretmenleri tarafından da benimsendiği gösterilmiştir.

Işık (2008), tarihsel belgeler kullanılarak yapılan derslerle, geleneksel yöntemler kullanılarak işlenen dersler arasında öğrencilerin akademik başarıları yönünden bir fark olup olmadığı araştırmıştır. Hem nicel hem de nitel bulgular ışığında, tarih derslerinde tarihsel dokümanların kullanılmasının, öğrencilerinin akademik başarılarında ve tarihsel düşünme becerilerinde olumlu anlamda daha fazla etki ettiği belirlenmiştir.

Dilek ve Yapıcı (2007), Tarih öğretmen adaylarının, sınavlarda verilen birincil ve ikincil kaynakları sınıflandırarak ve analiz ederek tarih öğretimi uygulamalarında nasıl işe koştuklarını saptanmaya çalışmıştır. Öğrencilerin ilk aşamadatarihsel bağlama, günümüzün bakışı ile yaklaştıkları görülmüştür. Bunun en önemli nedenleri olarak tarihsel zaman anlayışında, tarihsel düşünmeyi süreklilik ve değişim bağlamı doğrultusuna oturtamamaları, tarihsel dili anlama ve eleştirel okumada sıkıntı yaşamaları, birincil ve ikincil kaynakları ayıramamaları gösterilmiştir.

Doğan (2007), sosyal bilgiler öğretiminde yazılı tarihsel kanıtların kullanılmasının öğrencilerin akademik başarıları, derse karşı tutumları ve tarihsel anlama, analiz, yorumlama becerilerinin geliştirilmesini, nicel ve nitel araştırma yöntemlerini birlikte kullanarak incelemiştir. Uygulama öncesinde deney grubu öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumları kontrol grubuna göre düşük çıkmasına rağmen uygulama sonunda öğrencilerinin tutumlarının yükseldiği, öğrencilerin tarihsel kaynağın ve yazarının bakışını belirleme, olguları görüşlerden ayırt etme, desteklenmeyen hipotezleri belirleme, tarihsel empati yapma, hayal gücünü geliştirme, tarih haritası üzerinde kaynağa dayalı veri çizebilme ve tarihsel karakterin eğilimlerini okuyabilme becerilerinin daha çok geliştiği görülmüştür.

Balkaya (2002) ilköğretim Sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde tarihsel kanıtların etkililiğini araştırmıştır. Bu araştırmanın sonuçlarına göre, öğretmenlerin tarihsel kanıt kavramı hakkındaki düşünceleri, kanıta ulaşma yolları ve zorlukları, kanıtları kullanma durumları ile kanıtların etkili öğretim uygulamalarına olan katkısı yönündeki düşünceleri belirlenmiştir. Ayrıca, öğrencilerin tarihsel kanıta ne ölçüde ilgi duydukları ve öğrenmenin gerçekleşmesi yönünden, kanıt kullanılan bir ders ile kullanılmayan ders arasındaki farklılıklar tespit edilmiştir. Araştırma sonunda öğrencilerin analiz, sentez ve değerlendirme düzeylerine çıkarak, bu düzeylerde çok sayıda davranış sergiledikleri tespit edilmiştir. Ayrıca tarihsel kanıtların kullanıldığı derslerde, düşünme, konuşma, tartışma, kanıta dokunma, inceleme, karşılaştırma, kanıtın resmini ve modelini yapma, kanıtla ilgili hayal kurma gibi etkinliklerde öğrencilerin aktif olarak yer aldıkları gözlenmiştir.

Alabaş (2007) kanıt temelli öğrenme modeli üzerinde yaptığı araştırmasında, 6. Sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde tarihsel kaynakların öğretim ortamına taşınmasının öğrenme üzerine etkisini incelenmiştir. Araştırma, bir eylem araştırması olarak yürütülmüştür. Araştırma sonunda, öğrencilerinin mevcut tarihsel düşünme becerileri daha çok romantik düzeyde çıkarken, kanıtları sorgulama, farklı kaynaklarla destekleme şeklinde işlenen derslerde bulundukları düzeyin üstünde kelimeler kullandıkları görülmüştür. Kanıt temelli tematik öğrenme ortamlarında öğrencilerin derse daha fazla katıldıkları ve güdülendikleri, geçmişi kendi şartlarında değerlendirebildikleri, empati kurabildikleri gözlenmiştir (Alabaş, 2007).

Ata (2002) tarafından hazırlanan doktora tezinde, müze ve tarihi mekânlarla tarih öğretiminin; tarihi, eğitim bilimsel ve psikolojik temelleri irdelenmiş, tarih öğretmenlerinin, "müze eğitimi' ne" ilişkin görüşleri değerlendirilmiştir. Türkiye'de tarihçiliğin gelişimi, üniversite tarih lisansı programları, okul tarih programlarının müze gezilerine ilişkin

direktifleri, müzelerle ve tarihi mekânlarla öğrenme psikolojisi üzerine yapılan çalışmalar, müzelerin ve tarihi mekânların tanımı, türleri ve işlevleri, tarihî sit alanına gezi-gözlem yönteminin etkili kullanılması, somut kanıtlara (nesne, fotoğraf, belgesel ve temsili resimler ve tarihî yapı gibi) dayalı bir tarih öğretimine ilişkin bilgiler aktarılmıştır. Tarih öğretmenlerinin müze eğitimine ilişkin olumlu bir yaklaşımı içinde oldukları ancak mezuniyetlerine, kıdemlerine ve çalıştıkları okul öğretim düzeyine göre müze eğitimine ilişkin görüşlerinde bazı farklılıklar da ortaya koyulmuştur.

Özetle alan yazın taraması ile elde edilen araştırmalara bakıldığında, birincil kaynakların tarih öğreniminde kullanımının akademik başarıya etkisi, tarih öğreniminde kaynaklara dayalı öğrenmenin öğrencilerin düşünsel ve kavramsal becerilerine etkisi gibi alanlarda çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Yapılan araştırmalarda, ağırlıklı olarak nicel ve nitel araştırma tekniklerinin birlikte kullanıldığı görülmektedir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın deseni, araştırma yönteminin seçim gerekçesi, eylem araştırması süreci ve aşamaları, bulgular ve yorumlara yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Deseni

Bu araştırma nitel araştırma yöntemlerinden eylem araştırması olarak tasarlanmıştır.

3.2. Araştırma Yönteminin Seçim Gerekçesi

Eğitim bilimleri alanında yeni yöntem ve tekniklerin kullanıldığı pek çok çalışma yapılmaktadır. Bu çalışmaların bir kısmı betimsel olarak var olan durumu açıkladığı gibi, deneysel şekilde ön test-son test arasındaki farkı irdelemektedir. Ancak, eğitim bilimleri alanında yapılan çalışmaların bir yöntemin başarısını ve uygunluğunu test etmekten çok o yöntemin uygulanması esnasında yaşanılan süreçlerin de ayrıntılı olarak açıklanmasını gerektirmektedir. Uygulayıcının süreçleri ayrıntılı olarak açıklaması, sonrasında ilgili yöntem veya tekniği uygulamak isteyen öğretmen ve araştırmacılara yol gösterici nitelikte olacaktır. Öğretmen - araştırmacının bilginin tüketicisi değil araştırmanın bulgularının ve teorinin aktif bir üreticisi olduğu eylem araştırması, bu ihtiyaca cevap verebilecek bir araştırma yöntemi olarak öne çıkmaktadır (Köklü, 2001).

Nitel araştırma yöntemlerinden biri olan eylem araştırması, son yıllarda eğitim alanında oldukça sık kullanılan bir yöntemdir. Eylem araştırması akademisyenler ve öğretmenler açısından eğitimin çeşitli konularında sistematik ve bilimsel bilgi elde ederek, uygulamaları geliştirme amacıyla yararlanılmaktadır (Kuzu, 2009). Her ne kadar bir nitel araştırma yöntemi olarak sınıflansa da hem nicel hem de nitel yöntemlerin bir arada kullanıldığı kendine has özellikleri olan bir yaklaşım olarak ortaya çıkmaktadır (Beyhan, 2013).

Bu araştırmada eylem araştırması yöntemi, sözü edilen bu özellikleri ve çalışmanın doğasına uyguluğu nedeniyle tercih edilmiştir. Bu seçim yapılırken, var olan durumun tespit edilmesi, içinde bulunulan duruma uygun beklentileri karşılayacak etkinliklerin geliştirilmesi, hazırlanan mesleki gelişim programının ayrıntılarının ve sürecinin doğru bir şekilde paylaşılabilmesi ve sonrasında benzer bir uygulamayı yapmak isteyen araştırmacı ve diğer uygulayıcılara yol gösterilebilmesi hedefleri etkili olmuştur. Bu yöntemle öğretmenlerin arşiv belgelerinin ders kazanımlarıyla ilişkilendirildiği ders içeriklerinin geliştirilmesine yönelik ihtiyaç analizinin yapılarak başlanması ve eylem araştırmasının her aşamasında bu mesleki gelişim programına farklı tekniklerle ara değerlendirmelerin yapılması sağlanmıştır.

3.3. Arşiv Belgelerinin T.C. İTA Dersinde Kullanılmasına İlişkin Eylem Araştırması Süreci ve Aşamaları

Eylem araştırması tasarlanırken Johnson (2012) tarafından listelenen adımlardan yararlanılmıştır. İzlenilen süreçler ve araştırmacı tarafından yapılan çalışmalar Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2

Eylem Araştırması Adımları

Adım	Tanım	Araştırmadaki karşılığı
1	Bir problem ya da araştırma konusu belirleme	Çalışmanın probleminin belirlenmesi amacıyla alan uzmanları ve öğretmenler ile ön görüşmelerin yapılması, ihtiyaç analizlerinin yapılarak öğretim programının öngörüsü ve talebinin belirlenmesi Alan ile ilgili yurtiçi ve yurtdışında yapılan güncel çalışmaların akademik dergiler, YÖK Ulusal Tez Merkezi ve ulusal ve uluslararası kongrelerin bildirilerinin incelenmesi
2	Kuramsal bağlamda problemi ve araştırma konusunu ortaya koyma	Belirlenen çalışma konusu ile ilgili alan yazının incelenmesi Çalışma konusu ile ilgili yapılan benzer yurtiçi ve yurtdışı çalışmaların listelenmesi Alan uzmanları ile görüşülerek araştırma sorusunun belirlenmesi
3	Veri toplama planının oluşturulması	Veri toplama planın oluşturulması Öğretmenler ile yapılacak olan yarı yapılandırılmış görüşme sorularının belirlenmesi ve uzman görüşünün alınması Görüşme için çalışma grubunun belirlenmesi
4	Verilerin toplanması ve ön analizin yapılması	Öğretmenlerle yarı yapılandırılmış görüşme formunun uygulanması Yönteme ilişkin literatürün taranması Yarı-yapılandırılmış görüşme verilerinin dökümünün yapılması Nitel verilerin kodlanması Yarı-yapılandırılmış görüşme verilerinin betimsel analizinin yapılması
5	Araştırma sorusuna son halinin verilmesi	Literatür taraması ve nicel ve nitel verilerin betimsel analizi sonucunda araştırma sorusuna son halinin verilmesi
6	Verilerin düzenlenmesi ve analiz edilmesi	Nitel verilerin içerik analizinin yapılması
7	Verilerin raporlaştırılması	Bu aşamaya kadar toplanan ve analiz edilen verilerin raporlaştırılması
8	Yargılar ve önerilerin oluşturulması	Analiz edilen verilerin ilgili literatürle karşılaştırılarak sonuçlara ulaşılması Kanıt temelli öğretim etkinliklerinde bulunması gereken özelliklerin belirlenmesi Yapılan bu değerlendirme sonucunda örnek ünite kanıt temelli etkinlik havuzunun oluşturulması Etkinliklerle ilgili uzman görüşlerinin alınması Etkinliklere son halinin verilmesi Uygulanacak öğretmen eğitiminin konu başlıklarının belirlenmesi
9	Eylem planının oluşturulması	Uygulanacak öğretmen eğitiminin kazanımlarının belirlenmesi Derslerin ve ders içeriklerinin planlanması Kullanılacak uzaktan eğitim programının belirlenmesi Uzaktan eğitimin çalışma üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerin belirlenmesi, olumsuz etkilerin en aza indirgenmesi için önlemlerin alınması
10	Eylemin uygulanması	Eylem araştırması çalışma grubunun belirlenmesi Çalışma grubu ile yapılacak ön görüşmelere ait yarı yapılandırılmış görüşme sorularının belirlenmesi ve uzman görüşüne sunulması Dersleri gözlemleyecek dış gözlemcinin belirlenmesi Dış gözlemci tarafından kullanılacak gözlem formunun hazırlanması ve uzman görüşüne sunulması Çalışma grubundan gerekli izinlerin alınması Uzaktan eğitim programının tanıtılması Uzaktan eğitim derslerinin verilmesi Öğretmen günlüğünün tutulması Çalışma grubuyla derslerin etkililiği üzerine yapılacak görüşmelerde kullanılmak üzere görüşme sorularının hazırlanması ve uzman görüşünün alınması Çalışma grubu ile görüşmelerin yapılması
11	Eylemin değerlendirilmesi ve nihai raporun hazırlanması	Öğretmen günlüğü, öğretmen eğitim özgeçmişi gözlem formları ve görüşme dökümlerinin toplanması Nitel verilerin kodlanması Temaların belirlenmesi Verilerin analizi ve raporun hazırlanması Araştırma sonucunun yazılması Önerilerin hazırlanması

Bu çalışmada Arşiv Belgelerinin T.C. İTA Dersinde Kullanılmasına İlişkin Eylem Araştırması 2 aşamalı olarak yürütülmüştür. Bu aşamalar aşağıda belirtilmiştir:

3.3.1. Durum Değerlendirmesi

Öğretmenlere verilecek olan mesleki gelişim eğitim sürecinin ön hazırlıklarına durum değerlendirmesi ile yapılmıştır. Bu çalışmanın konusu ve araştırma soruları belirlenirken, ülkemizde ve dünyada tarih öğretiminde kullanılan yeni yaklaşımlar ele alınmıştır. Alan yazında "Belgeye Dayalı Öğrenme (BDÖ) / Kanıt Temelli Öğrenme" yönteminin, farklı ve güncel bir öğretim yaklaşımı olarak yer aldığı görülmektedir. Öğrencilere neden-sonuç eğitimi verilmesi (Reid ve Vargas, 2017), matematik biliminde disiplinler arası kullanımı (Grabiner, 2011) ve kişilerarası çalışma ile ilgili sosyal çalışma programlarında kullanımına (Drake vd., 2007) kadar pek çok konuda, Kanıt Temelli Öğrenme yönteminin kullanıldığı görülmektedir. Her ne kadar matematik ve tarih alanında yayınlar yoğunlaşsa da pek çok alanda da BDÖ ile ilgili çalışmalarda disiplinler arası işbirliği özelliğine vurgu yapıldığı görülmektedir.

Ülkemizde BDÖ yöntemi ile ilgili yayınlara bakıldığında son dönemde bir yoğunlaşmadan söz edilebilir. İlgili yayınlar genellikle giriş kitabı niteliğinde (Kabapınar, 2019); öğretim materyallerinin incelenmesi (Kibar, 2019), güncel olayların sosyal bilgiler eğitiminde kanıt olarak kullanımı (Bekret, 2019) ve kanıt temelli öğrenme ile ilgili betimsel çalışmaların tanıtılması (Demir, 2019; Sağlam ve Bilgiç, 2018) şeklindedir.

BDÖ ile ilgili yurtdışı ve yurtiçi literatür incelenerek yöntemin kullanımı ile ilgili güncel durum belirlendikten sonra bu konu üzerinde bir araştırma tasarımı oluşturulmaya başlanmıştır. Bu yöntemle yapılan çalışmalar listelenerek bir meta-değerlendirme yapılmıştır. Belge temelli eğitim ile ilgili alan yazında deneysel (Doğan, 2007; Özbaş, 2010) veya eylem araştırmalarının (Alabaş, 2007; Bekret, 2019; Eksi ve Yasar, 2020) betimleyici ve belirli bir sınıf ya da eğitim düzeyindeki öğrencilere yönelik olarak yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bu kapsamda, yapılacak olan çalışmanın belgelere dayalı kanıt temelli öğretim yöntemiyle, ilgili süreçlerin öğretmenlere öğretilmesi şeklinde planlanmasına karar verilmiş ve çalışmanın konusu da "Arşiv belgelerinin T.C. İTA dersinde kullanımı" olarak belirlenmiştir. Araştırma kapsamını sınırlamak amacıyla belgeye dayalı öğretim materyali olarak arşiv belgeleri; eğitim düzeyi olarak da 8.Sınıf temel alınmıştır.

3.3.1.1. Durum Değerlendirmesi İçin Veri Toplama Süreci

Tarih öğretiminde Türk Eğitim Sistemi'nin kazanımlarına uygun kanıt temelli etkinliklerin geliştirilmesi ve bu etkinliklerin kullanımı ile ilgili öğretmenlere hizmet içi eğitim verilmesi sürecinin aktarılması amacıyla yapılan bu çalışma iki aşamalı olarak düşünülmüş ve iki aşama için de ayrı veri toplama süreçleri planlanmıştır.

Buna göre, araştırmanın ilk aşaması olan "Durum Değerlendirme" aşamasında literatürde yer alan yurtiçi ve yurtdışında kullanılan materyaller incelenmiş ve öğretmenlerin belgeye dayalı öğrenme ile ilgili görüş ve beklentilerinin alınması amaçlanmıştır. Görüşme yöntemi tutum ölçeklerinin ve gözlem yöntemlerinin eksik kaldığı, kişilerin fikirlerinin arkasındaki görüşlerin yine kişilerden öğrenilmesine yardımcı olan bir yöntemdir. Yapılandırılmış, Yarı-yapılandırılmış ve Yapılandırılmamış üç türü bulunan ve bireysel olarak yapılabileceği gibi odak grup şeklinde de yapılabilen görüşmeler nitel araştırmaların vazgeçilmez bir unsuru haline gelmiştir. Yarı-yapılandırılmış görüşmeler araştırmacılara hem izlenecek bir çerçeve sunmakta hem de hareket alanı sağlamaktadır. Türnüklü'ye (2000) göre yarı yapılandırılmış görüşmeler; araştırmacınını önceden sorulacak soruları içeren görüşme protokolünü hazırlayarak görüşmenin akışına bağlı olarak değişik yan ya da alt sorularla yönlendirdiği, kişi görüşme esnasında belli soruların yanıtlarını başka soruların içerisinde yanıtlamış ise araştırmacının bu soruları sormayabileceği, sahip olduğu belirli düzeyde standartlık ve aynı zamanda esneklik nedeniyle eğitimbilim araştırmalarına daha uygun bir tekniktir.

Bu amaçla aşağıda verilen "*Eylen Araştırması Ön Görüşme Formu*" kullanılarak öğretmen görüşleri alınmıştır (Bknz. Ek 1). Formun hazırlanması sürecinde aşağıda belirtilen adımlar izlenmiştir:

- Araştırmacı tarafından ilgili alan yazın ve arşiv kullanımı ile ilgili yayınların incelenmesi sonunda 14 madde belirlenmiştir. Belirlenen bu maddeler alan uzmanları, özellikle de ölçme ve değerlendirme uzmanlarının değerlendirmelerine sunulmuştur. Bu değerlendirmeler sonucunda bazı maddelerin tekrar ya da benzer konuları irdelediği gerekçesiyle görüşme soruları 9 ana maddeye indirilmiştir.
- Uzmanların görüşleri doğrultusunda düzenlenen görüşme formu, çalışma grubunda yer almayan 2 farklı öğretmene ön uygulama olarak uygulanmıştır. Soru köklerinde ve soru sıralarında düzenlemeler yapılarak görüşme formuna son hali verilmiştir.

Etkinlik geliştirme aşamasında görüşme yapılacak öğretmenler amaçlı örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Araştırmacı, belirli kriterlere uygun katılımcıları seçmektedir

(Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2009). Öğretmenlerin seçiminde, sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinden 8. sınıf T.C. İTA dersine girmeleri, farklı okul türlerinde çalışmaları, farklı eğitim seviyesine ve görev sürelerine sahip olmaları temel ölçüt olarak alınmıştır. Gönüllülük ilkesine ve arşiv belgeleri ile ilgili bilgi sahibi olmalarına da dikkat edilmiştir. Bu örneklem yoluyla seçilen 30 sosyal bilgiler öğretmeniyle yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin demografik özelliklerine aşağıdaki tablolarda yer verilmiştir.

Tablo 3

Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Demografik Özellikleri-1

Değişkenler	Kadın	Erkek	
Cinsiyet	*n*: 17 - %: 57	*n*: 13 - %: 43	
Okul Türü	Ortaokul	İmam Hatip Ortaokulu	Özel Ortaokul
	n: 19 - %: 63	*n*: 5 - %: 17	*n*: 6 - %: 20

Tablo 3'e göre araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyet dağılımının (Kadın: %57 / Erkek: %43) birbirine yakın olduğu görülmektedir. Bahsi geçen öğretmenlerin büyük bir kısmı devlet ortaokulunda (%63), diğer kısmı ise özel ortaokul (%20) ve imam hatip ortaokulunda (%17) görev yaptıkları görülmektedir.

Tablo 4

Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Demografik Özellikleri-2

Değişkenler					
Görev Süresi	1-5 Yıl	6-10 yıl	11-15 yıl	16-20 yıl	20 yıldan fazla
	n: 12 - %: 40	*n*: 4 - %: 13	*n*: 6 - %: 20	*n*: 5 - %: 17	*n*: 3 - %: 10
Eğitim Durumu	Lisans			Yüksek Lisans	
	n: 28 - %: 93			*n*: 2 - %: 7	

Tablo 4'e göre araştırmaya katılan öğretmenler çoğunlukla 1-5 yıl arası deneyime sahiptir. Son olarak ise katılımcı öğretmenlerin büyük kısmının lisans (%93) geri kalan kısmının ise yüksek lisans (%7) mezunu olduğu görülmektedir.

3.3.1.2. Verilerin Toplanması ve Analiz Edilmesi

Eylem araştırma planında yer alan 4, 5 ve 6. adımlar raporlamada bütünlüğün sağlanabilmesi amacıyla birlikte verilmiştir. Buna göre bu bölümde; verilerin toplanması, analizi, araştırma sorusuna son halinin verilmesi ve eylem araştırması aşaması öncesindeki sonuçlandırmalar, öneriler ile uygulanacak ders planları ve örnek etkinlik planlarına yer verilmiştir.

Öğretmenlerle yapılacak görüşmeler öncesinde onlardan onam formu alınmış, sakin ve rahat bir ortamda görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler esnasında ses kaydı ve notlar alınmıştır. Görüşme analizleri yapıldıktan sonra öğretmenlere tekrar gösterilmiş ve maddi hata olup olmadığı sorulmuştur.

Nitel veri analizinde katılımcı öğretmenlere anonimliği korumak amacıyla kod isimler verilmiştir. Örneğin, öğretmenlerden ilk görüşme yapılana Ö1, ikinci sırada görüşülene Ö2 devam edecek biçimde Ö30'a kadar araştırmada kullanılmak üzere isim verilmiştir. Verilerin analizi Betimsel Analiz kullanılarak yapılmıştır. Dolayısıyla katılımcıların görüş ve değerlendirmeleri, kendi bütünlüğü içinde var olan durumu nasıl etkiledikleri ve ilgili durumdan nasıl etkilendikleri üzerine odaklanılmıştır.

3.3.1.3. Durum Değerlendirmesine İlişkin Bulgular

T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretmenlerinin arşiv belgelerinin kullanımına yönelik görüş ve değerlendirmeleri "*Eylem Araştırması Ön Görüşme Formu*" ile toplanmıştır (Ek 1). Öğretmenlerle gerçekleştirilen görüşmelerle elde edilen veriler T.C. İTA dersinde arşiv kullanımına yönelik yer alan soruların sırasına uygun olarak tablolaştırılmıştır.

3.3.1.3.1. T.C. İTA Dersi Öğretmenlerinin Arşiv Belgelerinin Kullanım Amacına Yönelik Görüş ve Değerlendirmeleri

Katılımcıların T.C. İTA dersine giren öğretmenlerinin arşiv belgelerinin kullanım amacına yönelik görüş ve değerlendirmeleri Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5

T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinin İşlenişinde Arşiv Belgelerinin Kullanım Amacına Yönelik Öğretmenlerin Değerlendirmeleri

Tema	Katılımcı	*f*
Tarih bilincini arttırma	Ö1, Ö19, Ö20, Ö28, Ö29, Ö30,Ö27	7
Sorgulamaya yöneltme	Ö9, Ö24, Ö25, Ö12	4
Kaynak olarak kullanılması	Ö3, Ö11, Ö14	3
Objektiflik sağlama	Ö3, Ö5, Ö21	3
Arşiv belgeleriyle öğretim programının bütüncül olması	Ö2, Ö8, Ö16	3
Öğretmen tarzını değiştirebilme	Ö6, Ö18, Ö10	3
Araştırmaya teşvik etme	Ö7, Ö15, Ö13	3
Kanıt niteliğinde olma	Ö4, Ö22	2
Eğlenceli tarih dersi işleme	Ö26, Ö17	2

Tablo 5'e göre T.C. İTA dersinde arşiv belgesinin kullanım amacına yönelik analiz edildiğinde öğretmenler ilgili derste arşiv belgelerinin kullanımı neticesinde tarih bilincinin artacağı (*n*: 7) değerlendirmesinde bulunmuşlardır. Diğer taraftan sırasıyla sorgulamaya yöneltme (*n*: 4), kaynak olarak kullanılması (*n*: 3), objektiflik sağlama (*n*: 3), arşiv belgeleriyle öğretim programının bütüncül olması (*n*: 3), öğretmen tarzını değiştirebilme (*n*: 3), araştırmaya teşvik etme (*n*: 3), kanıt niteliğinde olma (*n*: 2) ve eğlenceli tarih dersi işlemeye (*n*: 2) katkı sağlayacağı yönünde değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Öğretmenlerin bu görüşleri aşağıdaki ifadelerde örneklendirilmiştir:

"Ö1: (...) ders kitaplarındaki harita, görsel, kaynak güvenirliği açısından güzel bir örnek olmuş. Öğrencilerin tarih bilincini arttıracağını düşünüyorum (...)"

"Ö2: (...) arşiv belgeleriyle konuların bütün olması ve bununla ilgili sorular yeni bir kitap önerisi olmuş, eğlenceli (...)"

"Ö4: (...) arşivlerde Atatürk'ün öğrenim askeri hayatı ve dönemin kültürel belgeleri öğrencilerin elinde mevcut olduğu durumda derse güdülenmesi ve dersin pekişmesi yüzde yüz olur. Çünkü ellerinde ders kitabından ziyade bizzat kanıtlar vardır (...)"

"Ö7: (...) belgelerle anlatım çok değişik olmuş öğretmenlerin anlatım tarzını bile değiştirebilir (...)"

"Ö11: Öğrencilerin tarihi sevmelerini sağlayacaktır. Kazanımlara uygun olması alternatif ders kitabı örneği olarak kullanılabilir."

"Ö20: (...) benim bile ilgimi çekmiş farklı ve kalıcı bir örnek olmuş (...)"

"Ö21: (...) Kazanımlara uygun belgelerin olmasına şaşırdım, içerikte ders kitabını karşılıyor öğrencilerle eğlenceli tarih dersi işlemek için güzel bir örnek olmuş (...)"

"Ö26: (...) güzel bir örnek, arşiv belgeleriyle bu şekilde bir işleniş olduğundan pek haberdar değiliz genelde, sınav odaklı ders işlediğimiz için. (...)"

gibi örnek ifadelerde bulundukları söylenebilir.

3.3.1.3.2. T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretmenlerinin Arşiv Belgesi Kullanımıyla Gerçekleştirilen Ders İşleme Örneğine Yönelik Görüş ve Değerlendirmeleri

T.C. İTA dersine giren öğretmenlerin arşiv belgesi kullanımıyla gerçekleştirlen ders işleme örneğine yönelik görüş ve değerlendirmeleri Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6

T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Arşiv Belgesi Kullanımına Yönelik Öğretmenlerin Ders İşleme Örneğine İlişkin Değerlendirmeleri

Tema	Katılımcı	*f*
Arşiv belgelerini dersimde kullanırım	Ö4, Ö9,Ö12, Ö14, Ö22, Ö24, Ö25, Ö29, Ö30, Ö19, , Ö15 Ö21, Ö28, Ö1, Ö2, Ö7, Ö26, Ö8, Ö20, Ö23	20
Kullanmam	Ö5, Ö6, Ö10, Ö11, Ö16, Ö17, Ö18,	7
Örneği görünce işleneceğini düşündüm	Ö13, Ö20, Ö27,	3

Tablo 6'da öğretmenlerin T.C. İTA dersinde arşiv belgesi kullanımına yönelik ders işleme örneğini değerlendirmelerine ilişkin analiz sonuçlarına göre; öğretmenlerin çoğunluğu arşiv belgelerini dersinde kullanabileceğini (*n*: 20) ifade etmiştir. Diğer taraftan kullanmayacağını ifade edenler (*n*: 7) kişidir. Örneği görünce işleneceğini düşünen kişi sayısı ise (*n*: 3)'tür.

"Ö3: (...) Genellikle arşiv belgesi kullanırım. Öğrenmenin kalıcılığı açısından (...)"

"Ö9: (...) İşlemedim. Ancak, işlenebilir hatta daha da katkı sağlayacaktır (...)"

"Ö15: (...) Dersi yetiştirme sıkıntısından dolayı arşiv belgesi ile işleme imkânı olmadı. (...)"

"Ö10: (...) Nutuk, Medeni Bilgiler, Atatürkçülük kitabından gösterip okuttum. Fikirlerini aldım. Sonucu kendim bağladım. (...)"

gibi örnek ifadelerde bulundukları söylenebilir.

3.3.1.3.3. T.C. İTA Dersi Öğretmenlerinin Arşiv Belgesi Kullanımının Dersin Kalıcılığına Etkisi Üzerine Görüş ve Değerlendirmeleri

T.C. İTA dersine giren öğretmenlerin arşiv belgesi kullanılmasının dersin kalıcılığına etkisi üzerine görüş ve değerlendirmeleri Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7

T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Arşiv Belgesi Kullanımına Yönelik Öğretmenlerin Dersin Kalıcılığına İlişkin Değerlendirmeleri

Tema	Katılımcı	*f*
Dersin kalıcı olamasını sağlar	Ö1, Ö3, Ö5, Ö6, Ö7, Ö9, Ö10, Ö12, Ö13, Ö14, Ö16, Ö18, Ö21, Ö22,Ö23,Ö24, Ö25, Ö29, Ö30	19
Eğlenceli hale getirir	Ö2, Ö4, Ö19, Ö27	4
Ders saati yetmez	Ö8, Ö20, Ö28	3
Tarih sevgisini arttırır	Ö15, Ö19	2
Nesnel tarihi sağlar	Ö11, Ö26	2

Tablo 7'da T.C. İTA dersinde arşiv belgesi kullanımının dersin kalıcılığına etkisine ilişkin analiz sonuçlarına göre öğretmenlerin çoğunluğu dersin kalıcı olamasını sağladığı (*n*: 19) değerlendirmesinde bulunmuşlardır. Diğer taraftan sırasıyla eğlenceli hale getirir (n:4), ders saati yetmez (*n*: 4), tarih sevgisini arttırır (*n*: 3), nesnel tarihi sağlar (*n*: 2) yönünde görüş ve değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Öğretmenlerin bu görüşlerini somutlaştırmak gerekirse:

"Ö5: (...) Kalıcılığı sağlar. Ne kadar çok arşiv taraması yapılırsa o kadar güvenilir bilgilere ulaşılır. (...)"

"Ö8: (...) Dersi sıkıcılıktan kurtaracağından daha kalıcı olacağını düşünüyorum (...)"

"Ö11: (...) Tabi ki. Birinci elden, güvenilir, somut ve objektif belgeler öğrencilerin eleştirel düşüncesini ve argümantasyon yapabilir yeteneğini geliştirir. Ancak belgelerin güvenilir olması şartıyla. (...)"

"Ö26: (...) Nesnel tarih için bence önemli bir adım olur, sağlar (...)"

"Ö27: (...) Sağlar, derste kesinlikle kullanılmalı çünkü öğrencilerin somut olarak gördükleri şeyler kalıcılığı arttırır (...)"

gibi örnek ifadelerde bulundukları söylenebilir.

3.3.1.3.4. T.C. İTA Dersi Öğretmenlerinin Arşiv Belgesi Kullanımının Kronolojik Düşünme Becerisini, Tarihsel Kavram Becerisini, Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi, Tarihsel Sorun Analizi ve Karar Verme Becerisi, Tarihsel Araştırma Becerisine Katkısına Yönelik Görüş ve Değerlendirmeleri

T.C. İTA dersine giren öğretmenlerin arşiv belgesi kullanımının kronolojik düşünme becerisini, tarihsel kavram becerisini, tarihsel analiz ve yorum becerisi, tarihsel sorun analizi ve karar verme becerisi, tarihsel araştırma becerisine katkısına yönelik görüş ve değerlendirmeleri Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8

T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Arşiv Kullanımına Yönelik Öğretmenlerin Kronolojik Düşünme Becerisini, Tarihsel Kavram Becerisini, Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi, Tarihsel Sorun Analizi ve Karar Verme Becerisi, Tarisel Araştırma Becerisine Katkısına İlişkin Değerlendirmeleri

Tema	Katılımcı	*f*
Tarihsel kavram becerisi sağlama	Ö2, Ö3, Ö6, Ö7, Ö9, Ö18, Ö21, Ö22,	8
Kronolojik düşünme becerisi sağlama	Ö1, Ö4, Ö11, Ö13, Ö15, Ö16, Ö25,,	7
Tarihsel analiz ve yorum becerisi sağlama	Ö5, Ö10, Ö14, Ö19, Ö23, Ö24,	6
Tarihsel sorun analizi ve karar verme becerisi sağlama	Ö14, Ö12, Ö17, Ö20,	4
Tarihsel araştırma becerisine katkı sağlama	Ö26, Ö29, Ö28,	3
Katkı sağlayacağından emin olamama	Ö8, Ö27, Ö30	3

Tablo 8'de T.C. İTA dersinde arşiv belgelerinin kullanımının sırasıyla tarihsel kavram becerisi sağlama (*n*: 8), kronolojik düşünme becerisi sağlama (*n*: 7), tarihsel analiz ve yorum becerisi sağlama (*n*: 7), tarihsel sorun analizi ve karar verme becerisi sağlama (*n*: 4), tarihsel araştırma becerisine katkı sağlama (*n:* 3) ve katkı sağlayacağından emin olamama (n: 3) yönünde görüş ve değerlendirmelerde bulunulduğu görülmüştür.

"Ö4: (...) Öğrencilerin büyük çoğunluğu tarihsel sorgulamayı direkt olarak kendileri yapmıyor. Öğretmenlerinin teşviki ve rehberlik etmesi ile yapmaktadırlar. Böyle olduğu durumda elbette katkı sağlayacaktır. (...)"

"Ö13: (...) Katkı sağlar ama kronolojik düşünme ezberci mantığa zemin oluşturulabilir (...)"

"Ö27: (...) Eğitim sistemimiz ve imkânlar yüzünden hazır olduğumuzu düşünmüyorum (...)"

örnek ifadelerde bulundukları söylenebilir.

3.3.1.3.5. T.C. İTA Dersi Öğretmenlerinin Kanıt Temelli Öğrenme Yönteminde Arşiv Belgesi Kullanıma Yönelik Eğitim Alma Durumları

T.C. İTA dersine giren öğretmenlerin arşiv kullanımının kanıt temelli anlatım yönteminde arşiv belgesi kullanıma yönelik görüş ve değerlendirmeleri Tablo 9'de sunulmuştur.

Tablo 9

İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretmenlerinin Kanıt Temelli Anlatım Yönteminde Arşiv Belgesi Kullanıma Yönelik Eğitim Alma Durumları

Tema	Katılımcı	*f*
Eğitim almadım	Ö1, Ö2, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö12, Ö13, Ö14, Ö15, Ö16, Ö17, Ö18, Ö19, Ö20, Ö21, Ö22, Ö23, Ö24, Ö25, Ö26, Ö27, Ö28, Ö29, 30	27
Eğitim aldım	Ö3, Ö4, Ö11	3

Tablo 9'de T.C. İTA dersinde kanıt temelli anlatım yönteminde arşiv belgesi kullanıma yönelik eğitim alma durumları analiz sonuçlarına göre; öğretmenler ilgili derste arşiv belgeleri ile ilgili olarak büyük oranda eğitim almadıklarını (*n*: 17) ifade etmişlerdir. Diğer taraftan ise eğitim alanların (*n*: 3) oranlarının oldukça düşük olduğu dikkati çekmektedir.

"Ö11: (...) Tarihsel Belge kullanımı ile ilgili bir çalıştayda yer aldım. Bu çalıştayda fotoğraf, şiir gibi belgelerin kullanımı ilgili bir çalışma yaptık. (...)"

"Ö18: (...) Hayır eğitim almadım. Ancak Osmanlı Türkçesi kursunda arşiv belgeleri okuma etkinliği yaptık. (...)"

"Ö27: (...) Almadım. Yaygın bir durum değil bizlere çok uzak maalesef (...)"

gibi örnek ifadelerde bulundukları söylenebilir.

3.3.1.3.6. T.C. İTA Ders Kitaplarında Arşiv Belgesi Kullanımına Yönelik Görüş ve Değerlendirmeleri

T.C. İTA dersine giren öğretmenlerin, ders kitaplarında arşiv belgesi kullanımına yönelik görüş ve değerlendirmeleri Tablo 10'da sunulmuştur.

Tablo 10

T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Ders Kitaplarında Arşiv Belgesi Kullanımına Yönelik Öğretmenlerin Değerlendirmeleri

Tema	Katılımcı	*f*
Yetersiz	Ö1, Ö2, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10 Ö11, Ö13, Ö14, Ö15, Ö16, Ö17, Ö18, Ö19, Ö20, Ö21, Ö23, Ö24, Ö25, Ö26, Ö27, Ö28, Ö29, Ö30	27
Yeterli	Ö3, Ö12, Ö22	3

Tablo 10'da T.C. İTA dersinde öğretmenlerin ders kitaplarında arşiv kullanımı değerlendirmeleri analiz sonuçlarına göre; öğretmenler ilgili derste arşiv belgelerinin ders kitaplarında büyük oranda yetersiz (*n*: 27) yer aldığını belirtmişlerdir. Diğer taraftan ise yeterli (*n*: 3) bulanların oranlarının oldukça düşük olduğu dikkati çekmektedir.

"Ö4: (...) Yeteri kadar yer verildiğini düşünmüyorum. Ki bölgeler itibari ile de ders kitapları çeşitlilik gösteriyor. (...)"

"Ö10: (...) Hayır 2 saatte var olan müfredatı zor yetiştiriyoruz. (...)"

"Ö20: (...) Ermeni tehciriyle ilgili sadece görsel bir belge var (...)"

gibi örnek ifadelerde bulundukları söylenebilir.

3.3.1.3.7. T.C. İTA Dersi Öğretmenlerinin Arşiv Belgesinin Kullanımının Öğrenci İlgisine Etkisine Yönelik Görüş ve Değerlendirmeleri

T.C. İTA dersine giren öğretmenlerin dersin işlenişinde arşiv belgesinin kullanımının öğrenci ilgisine etkisine yönelik görüş ve değerlendirmeleri, Tablo 11'da sunulmuştur.

Tablo 11

T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Arşiv Kullanımına Yönelik Öğretmenlerin Öğrenci İlgisine Etkisine İlişkin Değerlendirmeleri

Tema	Katılımcı	*f*
Arttırabilir	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11, Ö13, Ö14, Ö15, Ö17, Ö18, Ö19, Ö20, Ö21, Ö22, Ö24, Ö25, Ö26, Ö28, Ö29, Ö30	25
Arttırmaz	Ö5, Ö12, Ö16, Ö23, Ö27	5

Tablo 11'da T.C. İTA dersinde arşiv kullanımının öğrenci ilgisine etkisi üzerine yapılan analiz sonuçlarına göre; öğretmenlerin büyük çoğunluğunun ilgiyi arttırabileceğini (*n*: 25) ifade ettikleri görülmektedir. Diğer taraftan ise arttırmaz (*n*: 5) diyenlerin oranlarının oldukça düşük olduğu dikkati çekmektedir.

"Ö2: Arttırır. Arşiv belgeleri sınıf ortamına getirilmelidir. Grup çalışması yaptırılabilir."

"Ö12: (...) Arttırmaz çünkü müfredat uygulama yoğunluğu, sınıf dışı etkinlik izin prosedürü gibi nedenlerle uygulanması güç (...)"

"Ö15: (...) Mutlaka ilgisini çekecek olan öğrenciler olacaktır. Herkesin öğrenme şekli farklıdır. Kimisi sorgulamadan ezberler kimisi ise sebebini öğrenmeye kaynağın doğruluğuna inandırıcılığına dikkat eder. (...)"

"Ö18: (...) Arşiv belgelerinin derste kullanılması öğrencilerin derse olan ilgisini arttırır. Ancak bunun için haftalık ders saatinin arttırılması gerekir. (...)"

gibi örnek ifadelerde bulundukları söylenebilir.

3.3.1.3.8. T.C. İTA Dersine Giren Öğretmenlerin Arşiv Belgesinin Kullanımının Tarih Dersi İmajına Etkisine Yönelik Görüş ve Değerlendirmeleri

T.C. İTA dersine giren öğretmenlerin arşiv belgesinin kullanımının tarih dersi imajına etkisine yönelik görüş ve değerlendirmeleri Tablo 12'de sunulmuştur.

Tablo 12

T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Arşiv Kullanımına Yönelik Tarih Dersi İmajına İlişkin Değerlendirmeleri

Tema	Katılımcı	*f*
Olumlu değişim yaratır	Ö1, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11, Ö12, Ö13, Ö14, Ö15, Ö17, Ö18, Ö21, Ö22, Ö23, Ö24, Ö25, Ö26, Ö27, Ö28, Ö30	24
Kararsızım	Ö2, Ö16, Ö19, Ö20	4
Değişmez	Ö3, Ö29	2

Tablo 12'de öğretmenler çoğunluğunun T.C. İTA dersinin işlenişinde arşiv belgelerinin kullanımının tarih dersi imajını olumlu etkileyeceğini düşündükleri (*n*: 24) görülmüştür. Kararsızların sayısı (*n*: 4), değişmeyeceğini ifade edenlerin sayısı ise (*n*: 2)'dir. Öğretmenlerin bu görüşlerini somutlaştırmak gerekirse:

"Ö14: (...) Değiştirilebilir. Daha çok görsellikten yararlanarak, tarihi kişiliklerin anıları anlatılarak veya dramaya yer verilerek. (...)"

"Ö7: (...) çocuklar hikâyeleri seviyorlar tarihi de hikâyeleştirerek anlatırsak değişebileceğini düşünüyorum (...)"

"Ö18: (...) Kısa film ve belgesel gibi görsel unsurlar ve farklı eğlenceli sunumlar sayesinde bu imaj değişebilir. Bunun için haftalık ders saatinin arttırılması şarttır. (...)"

"Ö26: (...) Arşiv belgeleri bence kazanımlara uydukça sürekli kullanılmalı böyle olursa değişir tabi ki (...)"

"Ö29: (...) Öğrencilerle tartışmalı bir ortamda ders işlenebileceği için kendileri de yorum yapabilecekleri için değişeceğine inanmıyorum (...)"

örnek ifadelerinde bulundukları söylenebilir.

3.3.1.3.9. T.C. İTA Dersi Öğretmenlerinin Arşiv Belgelerinin Muhafaza Edildiği Kurumlarla İletişimine Yönelik Görüş ve Değerlendirmeleri

T.C. İTA dersine giren öğretmenlerin arşiv belgelerinin muhafaza edildiği kurumlarla iletişimine yönelik görüş ve değerlendirmeleri Tablo 13'de sunulmuştur.

Tablo 13

T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Arşiv Belgelerinin Muhafaza Edildiği Kurumlarla İletişimine Yönelik Değerlendirmeleri

Tema	Katılımcı	*f*
Öğretmenlerle işbirliği platformu	Ö2, Ö5, Ö6, Ö8, Ö15,Ö21, Ö23, Ö25, Ö28,Ö30	10
Olması zor görünüyor	Ö7, Ö12, Ö14,Ö16, Ö24, Ö26, Ö27	7
Milli Eğitim Bakanlığı ile protokol	Ö4, Ö6,Ö14,Ö17, Ö19, Ö28	6
İnternet ortamından temininde kolaylık	Ö1, Ö5, Ö9, Ö18, Ö19,Ö22	6
Kurumlar arası ortak proje	Ö11,Ö13, Ö20, Ö24,Ö29	5

Tablo 13'de T.C. İTA dersine giren öğretmenlerin arşiv belgelerinin muhafaza edildiği kurumlarla iletişimine yönelik analiz sonuçlarına göre; öğretmenler ilgili derste arşiv belgelerinin kullanımı neticesinde öğretmenlerle işbirliği platformu (*n*: 10) yaratılabileceğini, iletişim kurmanın zor olacağını düşündükleri (*n:* 7), Milli Eğitim Bakanlığı ile protokol yapılabileceğini ifade ettikleri (*n: 6*), belgelere erişimde internetin kolaylık sağladığını (*n: 6*) ve kurumlar arası ortak projelerin geliştirilebileceğini söyledikleri (*n: 5*) görülmektedir. Öğretmenlerin bu görüşlerini somutlaştırmak gerekirse:

"Ö4: (...) MEB ile protokol sağlanarak işlenilen ünitenin ardından belgeler inceletilebilir. Kurumların bir örneğinin öğrencilere dağıtılması ise çok iyi olacaktır. (...)"

"Ö18: (...) Arşiv belgelerinin taranıp dijital ortama aktarılması, öğretmen ve öğrencilerin internet üzerinden bu belgelere ulaşmasının kolaylaştırılması sağlanabilir. (...)"

"Ö20: (...) Arşiv belgelerin okullara gönderebilirler (...)"

örnek ifadelerinde bulundukları söylenebilir.

Nitel verilerin incelenmesi sonucunda öğretmenler ile yapılan görüşmelerde aşağıdaki sonuçlarına göre planlanan eylem araştırmasının uygulanması için araştırmacı tarafından ilk olarak bir ünite ile ilgili örnek etkinlikler hazırlanmış ve bu etkinliklerin kanıt temelli öğretim yaklaşımının bütün süreçlerini içermesi sağlanmıştır.

3.3.2. Eylem Araştırması Uygulama Süreci: Mesleki Eğitim Programının Uygulanması

Yapılan alan taraması ve toplanan nitel verilerin analizi sonucunda araştırmacı tarafından öğretmenlere uygulanacak Mesleki Eğitim Programının Planı hazırlanmıştır. Plan Şekil 7'de yer almaktadır.

Katılımcıların Belirlenmesi	Ön Görüşme	Oturum (I)	Oturum(II)	Oturum(III)	Oturum(IV)	Oturum(V)	Son Görüşme
		Araştırmacı Günlüğü, Görüntü ve Ses Kaydı, Dış Gözlemci					

Şekil 7. Mesleki Eğitim Programının Planı

Eylem planında; Mesleki Gelişim Programı tasarlanarak, ders konularının 5 farklı oturumda verilmesine ve ön görüşme ile son görüşme için 2 farklı gün ayrılmasına karar verilmiştir. Ön görüşme, Mesleki Gelişim Programı oturumları başlamadan hemen önce, son görüşmenin ise oturumlardan sonra yapılması planlanmıştır. Oturum konu başlıkları aşağıdaki gibidir:

I-Belgeye dayalı öğrenmenin tanımı (45dk. + 15dk.)

II-Belgeye dayalı öğrenmede kullanılan yöntem ve teknikler (45dk. + 15dk.)

III-Belgeye dayalı öğrenmenin Türk Eğitim Sistemi'ne uygunluğu (45dk. + 15dk.)

IV-Belgeye dayalı öğrenmede örnek etkinlik sunumu ve etkinlik hazırlama aşamaları (45dk. + 15dk.)

V-Belgeye dayalı öğrenmede ölçme ve değerlendirme (45dk. + 15dk.)

Katılımcıların farklı illerden olması ve Yeni Tip Koronavirüs COVID-19 pandemisi nedeniyle oturumlar ve görüşmelerin Milli Eğitim Bakanlığı'nca da kullanılan ve öğretmenler tarafından bilinen bir uzaktan eğitim programı ile gerçekleştirilmesi yoluna gidilmiştir. Ayrıca pandemi sürecinin uzun sürebileceği öngörüsü ile hareket edilerek ve aynı zamanda 21.yy eğitiminde uzaktan eğitimin, e-öğrenmenin ve dijital içeriklerin önemli olması Mesleki Gelişim Programının uzaktan yapılmasına neden olmuştur. Buradaki diğer önemli amaç öğretmenlerin uzaktan eğitimin nasıl yapılabileceğine ilişkin bilgi ve

deneyimlerinin arttırılmasıdır. Ön görüşme ve son görüşmeler öğretmenlerin programına göre yapılmıştır. Oturumlar ise 5 ardışık günde ve akşam olmak üzere 45 dk. sunum, 15 dk. soru cevap ve tartışma şeklinde yapılmıştır.

3.3.2.1. T.C. İTA Dersi'nin İkinci Ünitesi 8.2.1 ve 8.2.2 Kazanımları Örnek Etkinlik Geliştirme Süreci

Mesleki gelişim etkinliğinde kullanılmak üzere, kanıt temelli eğitim yönteminin uygulama adımlarını kapsayan etkinlikler hazırlanmıştır. Bu etkinliklerin belirli bir mantık örgüsü içerisinde sürekliliğini gösterecek şekilde verilebilmesi amacıyla bir üniteyi kapsaması uygun görülmüştür.

Araştırmacı tarafından T.C. İTA Dersi'nin 2. ünitesi seçilmiştir. Bu ünitenin seçilmesinin nedeni, bu ünitedeki konu ve kazanımlar ile ilgili arşiv belgelerine kolaylıkla ulaşılabilmesidir.

T.C. İTA Dersi'nin ikinci ünitesine ait kullanılan konu ve kazanımlar aşağıda listelenmiştir

Ünite 2. Milli Uyanış Bağımsızlık: Yolunda Atılan Adımlar

İTA. 8.2.1 Birinci Dünya Savaşı'nın sebeplerini ve savaşa yol açan gelişmeleri kavrar.

- *Savaş öncesinde ülkeler arasındaki bloklaşmalara değinilir.*

İTA. 8.2.2 Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin durumu hakkında çıkarımlarda bulunur.

- *Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin savaştığı cepheler (Kafkas, Kanal, Çanakkale, Hicaz-Yemen, Irak ve Suriye) taarruz ve savunma özellikleri belirtilerek harita üzerinde gösterilir.*
- *Çanakkale Cephesi'ndeki kara ve deniz zaferleri ile Kut-ül Amare Zaferi'ne ve Kafkas Cephesi'ndeki Sarıkamış Harekatı'na değinilir.*
- *Mustafa Kemal Paşa ve diğer önemli şahsiyetlerin cephelerdeki görev ve başarıları çeşitli alıntılar üzerinden ele alınır.*
- *1915 olayları ve Tehcir Kanunu'na değinilir.*
- *Birinci Dünya Savaşı'nın sonuçları ele alınır.*

Ünitenin belirlenmesinin ardından, kanıt temelli öğrenme yaklaşımının yurtdışı ve yurt içindeki örnek çalışmalar ve yurtdışında öğretmenlerin kullandıkları etkinlikler

incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda aşağıdaki kriterlerin etkinliklerde yer alması gerektiğine karar verilmiştir:

1) Belgenin kazanımla uyumlu olması
2) Belgenin orijinalliği bozulmadan öğrencilere sunulması
3) Belge ile ilgili eleştirel analiz sorularına yer verilmesi
4) Öğretmenlere yol gösterici açıklamalara etkinlik planında yer verilmesi
5) Öğrenme öğretme süreçleri açısından Bloom Taksonomisinin izlenmesi
6) Kazanım odaklı sorulara yer verilmesi
7) Değerlendirme sorusuna yer verilmesi

Kriterlerin belirlenmesinden sonra, konu ve kazanımlar ile ilgili belgeler taranmış ve sınıf seviyesine uygun olan arşiv belgeleri seçilmiştir. Seçilen belgeler ve konu eşleştirmeleri Tablo 14'te yer almaktadır.

Tablo 14

Konular ile Kullanılan Arşiv Belgesi Türleri

Konu	Kullanılan Arşiv Belgesi Türleri
Osmanlı Devleti'nin savaşa girme nedeni	Cihat Fetvası
Fransız İhtilali	Döneme ait fotoğraf- Göç konulu belge
Sanayi İnkılabı	Döneme ait fotoğraf
Cepheler	Farklı cephelerden fotoğraflar
Savaşın başlamasına etki eden sebepler	Osmanlı ve İhtilaf devletlerinin propaganda afişleri Bükreş Büyükelçiliği'nin makalesi-Harita
Savaşın Başlaması	Avusturya veliahdının öldürüldüğünü bildiren belge
Tehcir Olayı	Ermeni Tehciri hakkında kamuoyunun bilgilendirilmesi adlı belge Taşnak ve Hıncak Cemiyetlerinin faaliyetlerini anlatan belge
Kut'ül Amare Zaferi	Zaferi anlatan belge-Fotoğraf
Çanakkale Zaferi	Asker mektubu-Telgraf-Fotoğraf
Savaşın sosyal etkileri	Şifahane ve Aşevi fotoğrafları
Haberleşme	Orduya İltihak ruhsatnamesi
Sarıkamış Harekâtı	Gazete haberi-Döneme ait fotoğraf

Arşiv Belgelerin belirlenmesinden sonra etkinlik ve etkinlik planı hazırlanma işlemine geçilmiştir.

Mesleki Gelişim Programı Katılımcı Arşiv Belgesi Kullanarak Etkinlik Tasarlama Süreci

Mesleki Gelişim Programı içerisinde katılımcı öğretmenler ile birlikte Belgeye Dayalı Öğrenme yaklaşımı çerçevesinde Çalışma Yaprağı Şablonu kullanılarak örnek bir etkinlik hazırlanmıştır (Bknz. Ek-7). Bu süreç ilk olarak kazanımın belirlenmesi ve buna uygun belgelerin nereden ve nasıl seçileceğinin gösterilmesiyle başlamıştır. Belgenin özetlenmesinin nasıl olacağı ve özetlenirken orjinalliğinin bozulmamasına nasıl dikkat edileceği özellikle vurgulanmıştır. Belgenin nasıl analiz edileceği ve ne tür sorular sorulacağı, sorularda nelere dikkat edileceği hakkında bilgi verilmiştir. Son olarak değerlendirme sürecinin iki şekilde yapıldığı açıklanmıştır. İlk olarak ürün çıktısı üzerinde, kompozisyon yazdırma, gazete haberi hazırlatma, resim yazdırma vb. proje ödevleri verilebileceği, ikincisi olarak dökümana dayalı soru örnekleri, makale yazdırma vb. geri bildirim türlerinin kullanılabileceği açıklanmıştır (Bknz. Ek-17). Bu amaçla, 20 etkinlik hazırlanmış ve 1 dil uzmanı ile 1 alan uzmanına görüş için gönderilmiştir. Öğrenci seviyesinden yüksek olması veya dil ile ilgili sorunlar olması nedeniyle 5 etkinlik uygulamadan çıkarılmış ve 15 etkinlik çalışma için uygulanabilir duruma getirilmiştir. Bu etkinliklerden Çanakkale Muharrebesi konusuyla ilgili iki tane diğer konulardan birer tane hazırlanmıştır.

Etkinliklerin toplu olarak değerlendirilebilmesi amacıyla araştırmacı tarafından bir süreç değerlendirme işlemi tasarlanmıştır. Buna göre eğitime katılan öğretmenlerin, etkinlik planında yer alan konular ile ilgili bir ders etkinliği hazırlamaları istenmiştir. Bu ders kitabı, öğrencilerin konuları ne denli içselleştirdiklerini ve onların Bloom Taksonomisi'nde yer alan üst düzey kazanımlara ulaşma düzeylerini gösterecek bir ürün dosyasıdır.

3.3.2.2. Mesleki Eğitim Programı Sürecinde Araştırmacının Rolü

Bu eylem araştırmasında araştırmacı, uygulayıcı araştırmacı rolündedir. Eylem araştırması boyunca bütün etkinliklerin geliştirilmesi ve derslerin uygulanmasında birinci derecede sorumludur. Araştırmacı eylem araştırması öncesinde, etkinliklerin ve etkinlik planlarının oluşturulması ile eylem araştırmasının planlanmasını gerçekleştirmiştir. Ayrıca eylem araştırması esnasında mesleki gelişim konularının anlatılmasını üstlenmiş ve görüşmeleri yapmıştır. Eylem araştırması esnasında deneyimlerini ilk elden araştırmacı günlüğüne kaydetmiştir. Araştırmacı, eylem araştırması sürecinde tarafsız kalmaya, derslere hazırlıklı gelmeye ve etik kurallara uymaya azami dikkat etmiştir.

3.3.2.3. Çalışma Grubu

Mesleki Gelişim Programı uygulama kısmının çalışma grubu 5 öğretmenden oluşmaktadır. Çalışma grubunun üyeleri belirlenirken bir çevrimiçi öğretmenler grubunda araştırmanın amaçları ve işleyişi ile ilgili bir paylaşım yapılmış ve süreç boyunca birlikte çalışılabilecek öğretmenlerle görüşmeler yapılmıştır. Çalışma grubu amaçlı örneklem yoluyla seçilmiştir. Buna göre sosyal bilgiler branşında derse giren en az bir yıl T.C. İTA dersini vermiş olan öğretmenler çalışma gurubuna dâhil edilmiştir.

10 gönüllü öğretmenle Zoom programı üzerinden görüşmeler başlamıştır. Branşı uymayan 2, T.C. İTA Dersi'ne daha önce girmemiş 1 ve Mesleki gelişim programının saatlerinin kendilerine uymadığını söyleyen 2 öğretmen ile görüşmeler olumsuz sonuçlandırıldığından kalan bir kadın, 4 erkek olmak üzere 5 öğretmen ile araştırmanın yapılmasına karar verilmiştir. Bu nedenle çalışma grubunun seçiminde amaçlı örneklem yöntemlerinden kriter örnekleme yönteminin seçildiği görülebilir. Kriter örnekleme belirli ölçütleri sağlayan durumların belirlenmesi işlemidir (Baltacı, 2018). Çalışma grubuna ilişkin bilgiler Tablo 15'te yer almaktadır.

Tablo 15

Çalışma Grubuna İlişkin Bilgiler

Sıra No	Katılımcı Kodu	Hizmet Yılı	Branş	En Son Mezun Olduğu Okul	Çalıştığı Okul Türü
1	Öğretmen 1	16	Sosyal Bilgiler	Yüksek Lisans	Devlet Ortaokulu
2	Öğretmen 2	15	Sosyal Bilgiler	Lisans	Devlet Ortaokulu
3	Öğretmen 3	13	Sosyal Bilgiler	Yüksek Lisans	Devlet Ortaokul
4	Öğretmen 4	13	Sosyal Bilgiler	Lisans	Özel Ortaokul
5	Öğretmen 5	9	Sosyal Bilgiler	Yüksek Lisans	Devlet Ortaokul

Tablo 15'te görüldüğü gibi çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin 4 tanesi erkek, 1 tanesi de kadındır. Öğretmenlerin mesleki kıdem yılları 9 ile 16 arasında değişmektedir. Öğretmenlerin ikisi lisans mezunu (n=2), üç tanesi (n=3) yüksek lisans mezunudur. Öğretmenlerin dördü devlet ortaokulunda (n=4), bir tanesi (n=1) özel ortaokulda çalışmaktadır.

3.3.2.4. Veri Toplama Araçları

Çalışma grubunun beş kişiden oluşması, mesleki gelişim programının uzaktan sürdürülmesi nedeniyle defalarca ayrıntılı inceleme imkânı bulunması ve araştırmanın doğası gereği veriler eylem araştırması aşamasında nitel veri toplama araçlarından yarı yapılandırılmış Mesleki Gelişim Programı Ön Görüşme Formu, Araştırma Günlüğü, Ders Gözlem Formu ve Mesleki Gelişim Programı Son Görüşme Formu ile toplanmıştır. Bu verilerin toplanmasında iki temel etken gözönünde bulundurulmuştur. Bunlardan ilki eylem araştırması içinde yer alan Mesleki Gelişim Programının değerlendirilmesinde kullanılan Kazanım Kontrol Listesidir. Kazanım Kontrol Listesi Tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16

Kazanım Kontrol Listesi

Kazanım Kontrol Listesi	
1.	Arşiv Belgelerine dayalı öğrenme ile ilgili teorik çerçeveyi kavrama
2.	Arşiv Belgelerine dayalı öğrenmenin gerçekleştirildiği alanları fark etme,
3.	Arşiv Belgelerine dayalı öğrenmeyi T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersine uyarlama,
4.	Arşiv Belgelerine dayalı öğrenmeyi T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi ünite kazanımları ile ilişkilendirme
5.	Arşiv Belgelerine dayalı öğrenmede T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi ünite kazanımlarına uygun Arşiv Belgesi seçebilme,
6.	T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi ünite kazanımlarına uygun seçilen Arşiv Belgesinin günümüz diline çevrilmesi, sınıf ve eğitim düzeyine göre belgenin orjinalliği bozulmadan özetlenmesi,
7.	T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi ünite kazanımlarına uygun seçilen Arşiv Belgesinin günümüz diline çevrilmesi, sınıf ve eğitim düzeyine göre belgenin orjinalliği bozulmadan özetlenebilmesi için ulaşabilecekleri kaynakların farkına varma,
8.	T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi ünite kazanımlarına uygun Arşiv Belgesi ile etkinlik hazırlama, uygulama ve değerlendirme süreci ile ilgili deneyim kazanma

Tablo 16'da verildiği gibi Mesleki Gelişim Programı'nın etkililiğini ve katılımcıların neler öğrendiğine dair tutulan notlar Araştırmacı Günlüğüne kaydedilmiştir. Mesleki Gelişim Programı'nın her bir oturumuna ait kazanımlar Şekil 8.deki kazanımlara göre aşağıdaki gibi belirlenmiştir.

1. Oturum:1.Madde
2. Oturum:2.Madde
3. Oturum:4.Madde
4. Oturum:5. 6. ve 7.Madde
5. Oturum:8.Madde

Diğeri ise eylem araştırması içerisinde uygulanacak olan mesleki gelişim programının öğretmenlerdeki etkilerini daha net görebilmek, öğretmenlerin eylem araştırmasından önceki dönemle ilgili kendi mesleki ve kişisel hayatlarına ilişkin değerlendirmelerini alabilmek amacıyla kullanılan Eğitim Özgeçmişleridir. Bu bilgiler, öğretmenlerin mesleki gelişim programı sürecine ilişkin kullanılan veritoplama araçları olan Araştırmacı Günlüğü, Ders Gözlem Formu ve yarı yapılandırılmış Mesleki Gelişim Programı Ön Görüşme ile Son Görüşme Formlarının değerlendirilmesinde kullanılmıştır.

3.3.2.4.1. Mesleki Gelişim Programı Ön Görüşme Formu

Mesleki Gelişim Programı öncesinde katılımcıların belgeye dayalı öğrenmeye ilişkin öngörüşleri yarı yapılandırılmış Mesleki Gelişim Programı Ön Görüşme Formu değerlendirilmiştir (Bknz. Ek 2).

3.3.2.4.2. Araştırmacı Günlüğü

Nitel araştırmalarda, uygulayıcı araştırmacı tarafından tutulan öğretmen günlüğü araştırmanın çok önemli bir kısmını oluşturmaktadır (Burgess, 1981). Araştırmacı günlüklerinin temel işlevi geçmişte belirli bir zamanda verilen kararların ve deneyimlenen hislerin çok kolay unutulabilmesi nedeniyle bunların yaşanıldığı anda kayıt altına alınmasıdır. Bu şekilde "epistemolojik bir farkındalık" sağlanır (Gerstl-Pepin ve Patrizio, 2009, s. 300).

Altrichter ve Holly'e (2005) göre araştırmacı günlükleri farklı tür ve kalitede ögeler içerebilir. Araştırmacı günlüklerinin içinde yansıtıcı, yorumlayıcı ve analiz verileri yer alır. Bu gibi verilerin analizi araştırmacılar tarafından zorluk olarak görülebilir ancak dikkatli bir çalışma ile bu verilerden zengin sonuçlar elde edilebilir. Araştırmacı günlüklerinde yer alan ögeler şu şekilde sıralanabilir:

1. Gözlem, görüşme ve resmi olmayan görüşmelerden elde edilen veriler,
2. Fotoğraf, mektup vb. nesnelerden gelen bilgiler,
3. Verilerin toplanmasına ilişkin alınan notlar,
4. Araştırma adımları sürecinde ortaya çıkan fikirler ve planlar.

Bu eylem araştırması içerisinde de araştırmacı tarafından eylem araştırmasının ilk adımından itibaren araştırmacı günlüğü tutulmuş, yapılan görüşmelerde ve derslerde notlar alınmış ve

öğretmenler tarafından yapılan örnek uygulamalara ilişkin düşünceler not edilmiştir (Bknz. Ek-3).

3.3.2.4.3. Mesleki Gelişim Programı Ders Gözlem Formu

Nitel araştırmalarda gözlem, diğer veri toplama araçlarının sağlayamadığı bütünsel bakış açısını sağlamaktadır. Bu araştırmada da araştırmacı tarafından tutulan araştırmacı günlüğü ve katılımcılarla yapılan yarı yapılandırılmış görüşme bulguları ile ders içi davranışların tutarlılığını görmek ve veri çeşitlemesi yapabilmek amacıyla yarı yapılandırılmış gözlemlere başvurulmuştur (Bknz Ek-4).

Araştırmada dış gözlemci tarafından kullanılmak üzere öğrenci, öğretmen ve ders adlı üç boyuttan ve 17 maddeden oluşan likert tipi bir gözlem formu oluşturulmuştur. Gözlem formu maddeleri alan uzmanı ile paylaşılmış. Alan uzmanının onayından sonra dış gözlemci ile maddeler tek tek tartışılmıştır.

3.3.2.4.4. Mesleki Gelişim Programı Son Görüşme Formu

Mesleki Gelişim Programı sonrasında katılımcıların eğitime ilişkin görüşleri yarı yapılandırılmış Mesleki Gelişim Programı Son Görüşme Formu değerlendirilmiştir (Bknz. Ek 5)

3.3.2.5. Mesleki Gelişim Programı Verilerinin Analizi

2019-2020 Eğitim Öğretim Yılı 2. Dönemi Yeni Tip Koronavirüs (COVID-19) nedeniyle yüz yüze olarak tamamlanamamıştır. 13 Mart 2020 tarihinden itibaren okullar uzaktan eğitim ile eğitim öğretim faaliyetlerine devam etmiştir. Bu süreçte öğretmenler de uzaktan eğitim yöntemlerine aşina olmuş ve bu araçları kullanma konusunda kendilerini geliştirebilmişlerdir.

Eylem araştırmasının uygulanması da bu nedenle uzaktan eğitim çerçevesinde olmuştur. Milli Eğitim Bakanlığı öğretmenlerince çokça kullanılan ve Bakanlıkça da kullanımı onaylanan Zoom uzaktan eğitim programı eylem araştırması sürecinde kullanılmıştır. Bu programın ekran paylaşımı, beyaz tahta gibi eklentileri öğrenme-öğretme sürecini kolaylaştırmaktadır. Program ayrıca dersin kaydedilmesine imkân tanımaktadır. Öğretmenler ile iletişim kurulan Whatsapp grubu ile yapılmıştır. Uygulama başlamadan önce öğretmenler ile yarı-yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiş uygulamadan sonra

da aldıkları eğitimi değerlendirmeleri istenmiştir. Ayrıca öğretmenlerden istenen örnek ders sunumları araştırmacı tarafından geliştirilen kazanım kontrol listesi çerçevesinde değerlendirilmiş ve eğitimin başarıya ulaşma durumu incelenmiştir (Bknz Tablo 16). Uzaktan eğitim esnasında öğretmen tarafından araştırmacı günlüğü tutulmuş ve eğitim bilimleri alanında doktora seviyesinde eğitim almış bir akademisyen dış gözlemci rolüyle, Mesleki Gelişim Programı Ders Gözlem Formu ile izlenmiştir (Bknz Ek-4)

Nitel verilerin analizinde betimsel analiz türü tercih edilmiştir. Betimsel analiz, çeşitli veri toplama teknikleri ile elde edilmiş verilerin daha önceden belirlenmiş temalara göre özetlenmesi ve yorumlanmasıdır. Araştırmacı görüştüğü ya da gözlemiş olduğu bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtabilmek amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer vermektedir. Betimsel analizin temel amacı elde edilmiş olan bulguların okuyucuya özetlenmiş ve yorumlanmış bir şekilde sunulmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2003). İzlenilen betimsel analiz adımları aşağıdaki gibidir (Altunışık vd., 2010, s. 322).

1. Bütün görüşme dökümlerine genel olarak bakılarak, betimsel analiz aşamasında kullanılacak bir çerçevenin oluşturulması ve bu çerçevenin maddelerinin temalar olarak kullanılması,
2. Veriler tekrar ele alınarak temalara göre verilerin kodlanması, olası yeni temalarda verilerin tekrar yeni çerçeveye göre değerlendirilmesi,
3. Kodlamaların sistematik olarak dökümünün yapılması, kodlamaların uygunluğunun kontrolü amacıyla iki farklı alan uzmanına gönderilmesi ve kodlayıcılar arasındaki uyumun incelenmesi, ihtilaf olan kodların tekrar değerlendirilmesi
4. Bulguların kodlama çerçevesinde yorumlanması

Bu amaçla farklı araştırma teknikleri ile elde edilen verilerin, ilk olarak dökümü yapılarak, temalar belirlenmiştir. Veriler temaların içine kodlamalar iki farklı kodlayıcı tarafından yerleştirilmiştir. İki farklı alan uzmanınca, kodlayıcılar arasındaki uyum incelenmiştir. Verilerin değerlendirilmesi, araştırmanın amaç ve alt amaçlarına göre ilişkilendirilerek birlikte yapılmıştır. Araştırmacı analiz sonucu ortaya çıkan yorumları literatürle tartışmış ve sonuçlara ulaşmıştır. Betimsel analiz aşamasının tamamlanmasından sonra da, alt amaçlar çerçevesinde verilerin yorumları yapılmıştır.

3.3.2.5.1. Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenirlik nicel araştırmalardan farklıdır. Nitel geçerlik araştırmacının bulguların doğruluğunu farklı süreçler izleyerek test etmesiyken; nitel güvenirlik araştırmacının yaklaşımının farklı araştırmacılar ve çalışmalar arasında tutarlı olmasıdır (Gibbs, 2007). Bu araştırmada eylem araştırmasında gerçekleştirilen uygulamalara ilişkin farklı yöntem ve tekniklerden yararlanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formlarının verilerinin analizinde her bir görüşme sorusu için ana temalar belirlenmiştir. Katılımcıların görüşleri ön kodlarla ayrıştırılmıştır. Katılımcıların görüşleri benzerlik ve farklılıklara göre belirlenerek temalarla ilişkilendirilmiştir. Katılımcıların, temaları destekleyen örnek ifadelerine bulgular kısmında yer verilmiştir. Katılımcıların ifadeleri aktarılırken Ö1. şeklinde kodlanmıştır. Temalara uygun kaç kişinin görüş bildirdiği frekans değeri olarak, bulgular tablolarında belirtilmiştir. 'Betimleme', 'yorumlama' ve 'değerlendirme' süreçleri takip edilerek, veriler arasında mantıksal bir bağ kurulmuştur. Whittemore, Chase Carol ve Mandle (2001, s. 533) tarafından oluşturulan ve bu araştırmada da başvurulan geçerlik için birincil ve ikinci kriterler Tablo 17'de yer almaktadır.

Tablo 17

Birincil ve İkincil Geçerlik Kriterleri

Kriter	Değerlendirme
Birincil Kriter	
Güvenirlik	Araştırmanın sonuçları katılımcıların görüşlerini tam ve doğru şekilde yansıtıyor mu?
Gerçeklik	Bakış açısı, katılımcılar arasındaki farkındalıklara karşı hassasiyet gösteriyor mu?
Eleştirellik	Araştırma süreci eleştirel değerlendirme özellikleri gösteriyor mu?
Dürüstlük	Araştırma bulguları düzgün bir şekilde yansıtıyor mu?
İkincil Kriter	
Açıklık	Yöntemsel kararlar, yorumlar ve araştırmacı taraflılıkları ele alındı mı?
Canlılık	Vurgulu ve gerçeğe uygun açıklamalar, netlik ve titizlikle tasvir edildi mi?
Yaratıcılık	Verileri organize etmek, sunmak ve analiz etmek için yaratıcı yollara başvuruldu mu?
Kapsamlılık	Bulgular bütünlük ve doygunluktan kaynaklanan soruları ikna edici bir şekilde ele alıyor mu?
Uygunluk	Süreç ve bulgular uyumlu mu? Tüm temalar birbirine uyuyor mu? Bulgular çalışma durumu dışındaki bir bağlama uyuyor mu?
Duyarlılık	Araştırma, insani, kültürel ve sosyal içeriklerin doğasına uygun şekilde yapıldı mı?

Başkale (2016), nitel araştırmaların sonuçlarının inandırıcılık özelliklerinin olması gerektiğini söylemektedir. Nitel araştırmalarda inandırıcılık, iç geçerlik, dış geçerlik, güvenirlik ve objektiflik ile sağlanmaktadır. Bu araştırmada katılımcıların görüşlerinin tam ve doğru şekilde yansıtılmasına, katılımcılar arasındaki farkındalıklara karşı hassasiyet gösterilmesine, araştırma sürecinin eleştirel değerlendirme özelliklerini taşımasına, araştırma bulgularının düzgün bir şekilde verilmesine, bulguların belli bir bütünlük içinde verilmesine, süreç ve bulguların uyumuna dikkat edilmiştir. İnandırıcılığı arttırmak için bu çalışmada uygulanan yöntemler Tablo 18'de belirtilmiştir.

Tablo 18

Araştırmada Uygulanan Geçerlik ve Güvenirlik Yöntemleri

Faktör	Nitel Versiyon	Uygulanan Yöntem
İç Geçerlik	İnanırlık: Sonuçlar inandırıcı mı?	*Araştırmacı ön yargılarını ve taraflılıklarını azaltmak amacıyla dış gözlemci kullanılmıştır. *Görüşme dökümleri katılımcılara onaylatılmıştır. *Kodlamalar farklı kodlayıcılar tarafından çapraz kodlamaya tabi tutulmuştur. *Kodlama, Tema ve Yorumlar uzman görüşüne gönderilmiştir. *Farklı ölçme araçları ile ölçme yapılmıştır.
Dış geçerlik	Aktarılabilirlik: Sonuçlar diğer kişi ve durumlara aktarılabilir mi?	*Örneklem grubu amaçlı olarak seçilmiştir. *Eylem uygulaması ayrıntılı olarak tasvir edilmiştir. *Katılımcılar ayrıntılı olarak tanımlanmıştır.
Güvenirlik		
Güvenirlik	Güvenilebilirlik: Çalışma benzer koşullarda benzer katılımcılarla tekrarlandığında sonuçlar benzer mi?	*Çalışma öncesinde kapsamlı bir literatür taraması yapılmıştır. *Araştırma yöntemi ayrıntılı olarak tanımlanmış ve takvimlendirilmiştir. *Alan uzmanı süreçleri izlemiş ve incelemiştir. *Veri çeşitlemesi yapılmıştır.
Objektiflik	Onaylanabilirlik: Önyargılar azaltılarak objektiflik artırıldı mı?	*Araştırmacı önyargıları rapora mümkün olduğunca az yansıtılmıştır. *Gözlemci ve yorumlayıcı çeşitlemesi yapılmıştır.

Arşiv Belgelerinin T.C. İTA Dersinde Kullanılmasına İlişkin Eylem Araştırması 2. Aşamada toplanan verilerin analizi Bölüm V' te verilmiştir. Bu araştırmada iç ve dış geçerlilik, güvenirlilik ve objektifliğin sağlanması için Tablo 18' de uygulanan yöntemler başlığı altında açıklandığı gibidir.

Araştırma *Mesleki Gelişim Programı Son Görüşme Formu* (Bknz Ek 6) ile sonuçlandırılarak tamamlanmıştır. Tüm bu sürece ilişkin bulgular bir sonraki bölümde verilmektedir.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu araştırmanın amacı, sosyal bilgiler öğretmenlerinin eğitimsel özgeçmişlerinin ve kendileri için düzenlenen Mesleki Gelişim Programının, arşiv belgelerine dayalı etkinlikleri derslerde kullanma durumlarına yansımasını ortaya koymaktır.

4.1. Öğretmenlerinin T.C. İTA Dersinde Arşiv Belgelerinin, Kullanımına Yönelik Görüşlerine İlişkin Bulgular

Eylem araştırmasına başlamadan önce, gönüllü 30 katılımcı öğretmene *Eylem Araştırması Ön Görüşme Formu* mail ile gönderilerek öğretmenlerin T.C. İTA dersinde arşiv belgelerinin kullanımına yönelik görüşlerine ilişkin veriler toplanmıştır. *Eylem Araştırması Ön Görüşme Formu* ile ilgili analizler durum değerlendirmesi kısmında verilmiştir. Nitel verilerin incelenmesi sonucunda öğretmenler ile yapılan görüşmelerden aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Öğretmenlerin eğitimde arşiv belgelerinin kullanımının derslerin etkililiğini arttıracağı görüşünü paylaştıkları; arşiv belgelerinin kullanım süreçleri ile ilgili sistematik ve yeterli bilgiye sahip olmadıkları; Devlet Arşivleri'nin kullanımına ve çalışmalarına ilişkin kapsamlı bilgiye sahip olmadıkları; arşiv belgelerinin öğretim programlarına uyumlu olarak kullanılması ile ilgili tereddütleri olduğu görülmüştür.
2. Bu çerçevede, öğretmenlere yönelik uygulanacak olan eylem araştırmasında aşağıdaki hususlara dikkat edilmesinin gerektiği görülmüştür:
    a. Eylem araştırmasında kanıt temelli öğretimin tanımının, amacının, tarihçesinin, yöntemlerinin, ölçme ve değerlendirme boyutlarının açıklanması,
    b. Kanıt temelli öğretim yönteminin Türk Milli Eğitim Sistemi içerisinde uygulanabilirliğinin anlatılması,

c. Arşiv belgelerine ulaşma ve arşiv belgelerinin kullanımına ilişkin bilgilerin verilmesi,

d. Bir ünite ile ilgili etkinliklerin hazırlanarak öğretmenler ile paylaşılması, öğretmenlerle bu ünite üzerinden örnek bir dersin işlenmesi, yapılarak kanıt temelli öğretime ilişkin görüşlerinin alınması.

Planlanan eylem araştırmasının uygulanması için araştırmacı tarafından ilk olarak bir ünite ile ilgili örnek etkinlikler hazırlanmış ve bu etkinliklerin belgeye dayalı öğrenme yaklaşımının bütün süreçlerini içermesi sağlanmıştır.

4.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Eğitim Özgeçmişlerinin Arşiv Belgelerini Derslerde Kullanma Durumlarına Yansımasına İlişkin Bulgular

Eylem araştırmasına katılan öğretmenlerin branş seçimi ve mesleğe başlama hikayeleri ile ilgili yöneltilen sorularda öğretmenlerin hem branşlarını hem de genel olarak öğretmenlik mesleğini isteyerek seçtikleri ve severek yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır.

"Öğretmen 3: Sosyal bilgiler dersinin sözel alanda benim ilgi, yetenek ve öğretmenlik becerilerimi en üst düzeyde yapabilmeme fırsat sunacak bir alan olmasından dolayı tercih ettim. Sosyal bilgilerin içinde yer alan tarih disiplini konuları her zaman merakımı çekmiştir. Çok köklü bir geçmişe sahip olan Türkler için tarih alanı adeta bir zenginlikler içermektedir. Tabi sosyal bilgiler sadece tarih demek değildir ama içerisinde önemli bir yer tutmaktadır bu disiplin alanı. Türklerin tarihi serüvenini daha yakından bilmek ve bunu gelecek kuşaklara aktarabilmek amacıyla bu branşı seçtim. Üniversite eğitimim süresince de bu bölümü iyi ki seçmişim düşüncesine ulaştım. Üniversitemi ve ders veren hocalarımın bana önemli katkılarının olduğunu düşünüyorum. 2005 mezunuyum ve ülkemizde yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı ile ilk yetişen öğretmen gruplarından biriyim. Bunu öğretmenlik süresince de öğrencilerime aktarabildim. İlgi ve yeteneklerim doğrultusunda bu bölümü seçtim. Sözel yorumlama, analiz yapma, sentez yapma becerilerim doğrultusunda bu bölümü seçtim."

Katılımcıların tarih kavramına ilişkin algılarını ölçebilmek amacıyla onlara "Tarih sizce nedir?" sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenler tarihi "geçmişin kronolojik bir hikâyesi ve insanlar üzerindeki etkileri" olarak tanımlamaktadırlar.

"Öğretmen 3: Tarih geçmişin hikâyesi olup bu hikâyeyi anlama süreci tarihin neden öğretildiğini ifade etmektedir denilebilir. Bir milletin ya da insanlık uygarlığının hafızası olan tarih ile toplumlar pek çok unsurun, ortak değer ve bağın etkisi ile tarih bilinci için

tarih öğretimi gereklidir. Bizi biz yapan değerleri tarih oluşturur. Tarihte yaşanan kahramanlıkları hissetmek, boğazımızda düğümlenen onur, gurur ve hüzün için tarih öğretimi gereklidir. Yok olmamak gelecek kuşaklara nerden nasıl geldiğimizi göstermek için tarih öğretimi gereklidir.

"Öğretmen 5: Bence tarih insanlarının geçmişini anlamayı sağlayan bilimdir.

Öğretmen 4 tarihin objektif ve belgeye dayalı olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu görüş arşiv belgeleri ile tarih öğretimi yaklaşımına uygun bir görüş olarak görülmektedir.

"Öğretmen 4: Geçmişte yaşayan insanların yaptığı ve yaşadığı olayları neden sonuç ilişkisine dayanan, yer ve zaman kavramlarını içerisinde barındıran, belgelere dayalı olarak objektif değerlendirmeler yaptığımız bilim dalıdır."

Yine öğretmenlerin yapısını daha iyi tanıyabilmek amacıyla onlara "tarih neden öğretilmelidir?" sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenler kendi bakış açılarına göre aşağıdaki açıklamaları yapmışlardır:

"Öğretmen 3: Geleceği inşa etmek, geleceği şekillendirmek için tarihin yol göstericiliği ve tecrübesine ihtiyaç vardır. (Bugüne de etki eden olayları) tarih öğretimi tarih disiplini ile yapabiliriz. Bugün yaklaşık M.Ö. 10 bin yılından tarihsel bulguları başlattığımızda 12 bin yıllık insanlık mirasını, uygarlığın oluşturduğu birikimi öğretmek ve bundan deneyim kazanarak daha müreffeh, daha mükemmel, daha iyi bir dünya için tarih öğretimi gereklidir. Aynı öğrenciye sorgulamayı da öğretmek için tarih öğretiriz. 21. Yüzyılın en önemli becerilerinden biri olan eleştirel düşünme becerisi, sorgulama becerisi için tarih öğretimi gereklidir. Tarih giderek karmaşıklaşan dünyada nasıl daha barış ortamı içinde yaşayabiliriz sorusuna cevap aramak için tarih öğretiriz."

"Öğretmen 4: İnsanların geçmişte yaşanılan olumlu ve olumsuz olaylardan ders almalarını sağlamak, geçmiş insanları ve toplumları anlamamıza yardımcı olması, toplumsal gelişim ve değişimleri kavramak, kendimizi bulmak ve kimlik edinmek ayrıca tarihi bilim olarak alan bireyler neden- sonuç ilişkisi kurabilmekte, kanıtları değerlendirebilme yetisi gelişmemizi sağlamaktadır."

"Öğretmen 5: Günümüzü daha iyi anlamak ve geleceğe daha emin adımlarla yürüyebilmek için geçmişimizi anlamamız gerekmektedir. Bu da tarih bilmekle mümkündür."

Öğretmenler tarihin geçmişte insanların ve toplumların yaşamları ile ilgili bilgileri günümüze aktarmak; bu bilgilerde günümüzdeki insan ve toplumların yaşayışlarına yön vermelerini sağlamak ve günümüzü daha iyi yorumlamalarına yol açmayı sağlamak amacıyla öğretilmesi gerektiğini söylemektedirler.

4.3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Arşiv Belgelerinin Derslerde Kullanılmasının Önemine Yönelik Mesleki Gelişim Programı Öncesi ve Sonrası Görüşlerine İlişkin Bulgular

Mesleki Gelişim Programı Ön Görüşme Formunun 1. Sorusunda arşiv belgelerinin T.C. İTA derslerinde kullanılmasının önemi sorulmuştur. Buna uygun katılımcıların ifadeleri aşağıdaki gibidir:

Öğretmen 2: Öğrencilerin üst düzey öğrenme becerilerini artırmak; öğrencilere entellektüel potansiyellerini keşfetme imkânı sağlamak; olaylar ve durumlar arasında neden-sonuç ilişkisini kurmalarını sağlamak, Somut öğrenme evresinde olan öğrencilere anlatılan derslerin soyut ya da belirsiz olmadığını, gerçek olduğunu, yaşanmış olduğunu kanıtlamak için kullanırım. Empati yaparak daha kalıcı bir öğrenme gerçekleştirilebilmektedir.

Öğretmen 3: Birinci elden kaynak olması öğrencinin ilgisini ve tarih konusu olan ders kitabında yer alan kavram, bilgiyi doğrudan görmesi demek. Bu bağlamda derse ve konuya daha fazla motive olmaktadır. Hazırbulunuşluk düzeyinin yüksek olması da öğrenmeyi kolaylaştırmaktadır. Ayrıca küçük bir tarihçi gibi öğrenci kanıtlardan tarihsel bilgiyi kendisi oluşturmakta ve bilgiyi yapılandırmaktadır.

Öğretmen 4: Birincil ve ikincil kaynakları içeren tarihi vesikaların ders ortamında kullanılması.

Öğretmen 5: Geçmişte hazırlanmış arşiv belgelerini göstererek öğrencinin konuyla ilgili doğru olarak bilgilenmesi sağlanabilir ve öğrencinin ilgisini daha fazla çekebilir diye düşünüyorum.

Öğretmen 3: "Öğrenci küçük bir tarihçi gibi tarihsel bilgiyi yapılandırdığı için anlamlı, kalıcı öğrenme gerçekleşir ve öğrenme tam olarak gerçekleştiği için başarı artar."

Çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin belgeye dayalı öğrenmeyle ilgili ön bilgilerinin olduğu görülmektedir. Stanley'in (2017) araştırmasında ortaya çıkan; öğrencilerin tarihçi gibi düşünmelerine yardımcı olmak ve bu beceriyi onlara kazandırmak hedefine uygun

olarak Öğretmen 3'ün buna benzer görüş beyan ettiği görülmektedir. Öğretmenler bu yaklaşımın tarihi belgelerin kullanımını içerdiği, öğrencilere soyut konular hakkında somut veriler sunduğu ve üst düzey düşünme becerileri kazandırmaya yönelik olduğunu düşünmektedir. Öğretmen 2, bununla ilgili ifadesi şu şekildedir:

Öğretmen 2: *"Yapılandırmacı anlayışla İngiltere de doktora yapmış hocadan ders almam ülkede belki yapılandırmacı yaklaşıma dayalı öğretimi ilk kavrayan öğretmenlerden biri yaptı beni ve sıkıcı, ezber gerektiren algısına sahip olan İnkılap tarihi dersini; sevilen, kolay, ilgi çekici ders haline getirdim. Örneğin birinci dünya savaşı konusu Osmanlı devleti savaşa girmeli mi girmemeli mi bağlamında derste yaptırdığım tartışma çok etkili sonuçlar sundu bana. Her iki grup kendi düşüncelerini kanıtlara dayalı olarak sundukları için dersin nasıl geçtiği anlaşılmıyordu bile. "*

Öğretmen 2 öğretmen derslerinde arşiv belgesi kullandığını söyleyen tek öğretmendir. Bu öğretmenin kanıt kullanımı ile ilgili bilgi ve yaklaşımındaki değişikliklerin eylem araştırması sonucu nasıl değiştiği sorulduğunda, artık bu yaklaşımı daha sistematik kullanacağını ve aşamalarına hâkim olduğunu özellikle ölçme ve değerlendirme aşamasında kendisini daha yetkin hissettiğini söylemiştir (Araştırmacı günlüğü, s. 26).

Öğretmenlere Kanıt Temelli Öğrenme Yaklaşımı ile ilgili bilgilerini ve düşünceleri sorulduğunda benzer cevaplar verdikleri görülmüştür. Öğretmenler arşiv belgelerini derste kullanmalarının öğrenciler için ilgi çekici olacaklarını, öğrenmede kalıcılığı arttıracağını ve öğrencilerin eleştirel düşünme ve sorgulama becerilerini olumlu etkileyeceğine değinen Öğretmen 1'in özellikle vurguladığı gibi bilgi kirliliğini yoğun olarak yaşadığımız bu dönemde öğrencilerin sorgulamadan bilgiyi kabul etmeme eğilimini desteklediği görülmektedir.

Mesleki Gelişim Programı Son Görüşme Formu nda belgeye dayalı öğretimde arşiv belgelerinin önemiyle ile ilgili 1. Soruya verilen cevaplardan bazılarına aşağıda yer verilmiştir.

"Öğretmen 4: Öğrencilere geçmiş zamanda yaşanmış olaylara tanık olma olanağı vermesi ve soyut kavramları somutlaştırması ile birlikte empati özelliği kazandıracağı kanaatindeyim. Öğrencilerin tarih derslerinde hale hazırda bulunan önyargılarını değiştireceği ve tarihi konulara eğilimlerinin keyifli bir şekilde olumlu yönde değiştirecektir. Öğretmenin arşiv belgelerini kullanması dersin etkililiğini artıracaktır."

"Öğretmen 5: Bütün boyutlarını ele alırsak ve samimiyetle uygulama şansımız olursa çok güzel olur. Tarih derslerinde arşiv belgelerini kullanma, tarih derslerini somutlaştıracaktır. Ayrıca öğrenciler tarihi olayları ispatlamayı öğrenecek. Bazı yerlerden öğrendiği (sosyal medya vb) Bilgileri doğru olup olmadığı konusunda araştırmalar yapmaya yönlendirecektir."

Öğretmenlerin ifadelerine göre derslerde arşiv belgesi kullanılması öğrencilerin geçmişi hayal edebilmelerini, somutlaştırabilmelerini tarih dersine ilişkin olumlu bir yaklaşım geliştirmelerini ve bilgiyi sorgulayabilmelerini sağlayacaktır.

4.4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Arşiv Belgelerinin Derslerde Kullanımına Yönelik Mesleki Gelişim Programı Öncesi ve Sonrası Görüşlerine İlişkin Bulgular

Öğretmenlerin bu alt amaca ilişkin görüşleri Mesleki Gelişim Programı Ön Görüşme ve Son Görüşme Formu ile toplanmıştır. Buna göre Mesleki Gelişim Programı Ön Görüşme Formunun 1. Sorusunda öğretmenlere derslerinde hangi yöntem ve teknikleri kullandıkları sorulmuştur. Öğretmenlerin verdikleri cevaplar Tablo 19'de yer almaktadır.

Tablo 19

Öğretmenlerin Derslerinde Kullandıkları Yöntem ve Teknikler

Yöntem ve Teknik	*f*
Sunuş Yoluyla Öğretim	5
Soru- Cevap	5
Drama	3
Beyin Fırtınası	3
Problem Çözme	3
Oyunla Öğretim	2
Tartışma	2
Buluş Yoluyla Öğretim	1
Proje Tabanlı Öğretim	1
Altı Şapka Tekniği	1
Tümdengelim	1
Konuşma Halkası	1
İstasyon	1
Gezi & Gözlem	1

Öğretmenlerin verdikleri yanıtlar incelendiğinde genellikle geleneksel öğretim yöntem ve tekniklerine doğru bir yönelme olduğu görülmektedir. En yüksek iki cevap sunuş yoluyla öğretim ve soru cevap yöntemi olmuştur. Bununla birlikte öğretmenler derslerine yeni

yöntemleri eklemekte ve başarıyı arttırmaya amaçlamaktadır. Öğretmen 3, neden sunuş yoluyla öğretim yöntemine başvurduğunu şu şekilde açıklamaktadır:

"Her ne kadar sunuş yolu ile öğretim günümüz eğitim yaklaşımında kabul görmese de sunuş yolu ile öğretim en çok kullanılan yöntemlerden biridir ki bu olmalıdır da. Öğretmen derse girdiğinde dersin kazanımını belirtmesi, dersi nasıl şekillendireceğini söylemesi, öğrencinin derse dikkatini çekmesi sunuş yolu ile gerçekleşir."

Mesleki Gelişim Programı Ön Görüşme Formunun 2. Sorusunda arşiv belgelerinin T.C İTA derslerde nasıl kullanıldığı sorulmuştur. Özellikle FATİH projesi kapsamında akıllı tahta kullanma imkânına her sınıfta ulaşabilmeleri nedeniyle görselleri daha rahat kullanabildiklerini söylemiştir. Arşiv Belgelerine Dayalı Öğretimde kullanılabilecek arşiv belgelerinin neler olabileceği sorulduğunda öğretmenlerin verdikleri yanıtlar Tablo 20'da yer almaktadır:

Tablo 20

Mesleki Gelişim Programı Öncesi Katılımcıların Derslerde Kullandıkları Arşiv Belgeleri ve Bunların Kullanımı

Öğretmen	Belge	Kullanımı
Öğretmen 5	Devlet kurumlarına ait belge ve yazışmalar	Belge öğrenciye gösterilerek kullanılır.
Öğretmen 1	Eski Belgeler	Ders kitaplarında kısa metin olarak yararlanılır.
Öğretmen 2	Birinci elden kaynak, Arşivlerde yer alan belgeler	Öğrencilerin sebep-sonuç ilişkisi kurmaları ve kanıta dayalı akıl yürütebilmeleri amacıyla kullanılır. Kanıt temelli öğretimde amaç öncelikle öğrencilerin eleştirel düşünce becerileri edinmeleri ve önceden öğrendikleri bilgileri düşünmelerine ve işlemelerine yardımcı olmaktır. Bu doğrultuda arşiv belgelerinin kullanılması bu amacın gerçekleşmesine kolaylık sağlayabilir.
Öğretmen 3	Tarihsel olaylarda yer alan birebir metinlerdir. Kanun maddeleri, fermanlar, görüşme tutanakları, meclis tutanakları vb.	Örnek olay olarak kullanılabilir. Bu belgeler üst düzey düşünme becerisini geliştirir.
Öğretmen 2	Yazışmalar, belgeler, defterler, cd, film, para	İlgili konuyla alakalı olabilecek konuyla doğrudan örtüşebilecek materyallerin fotokopileri sınıfa getirilerek kullanılır. Mümkünse bir arşiv çalışması yaptırılarak arşiv belgelerine nasıl ulaşılabileceği öğretilir ve öğrencinin doğrudan belgeye kendisinin erişmesi sağlanabilir. Yaparak yaşayarak öğrenme ve gösterip yaptırma tekniği ve mikro öğretim tekniğine uygun bir öğretim olabilir.
Öğretmen 4	Arşiv belgeleri ya da hatıralar	Öğrencilere somut bilgileri vermek için hazırlanmış ders içeriği olarak kullanılabilir

Tablo 20'da Öğretmenlerin cevaplarından arşiv belgelerinin tam olarak türlerine hâkim olmadıkları ve içeriklerini açıklayamadıkları görülmektedir. Ayrıca, öğretmenler arşiv belgelerini bir konu içerisinde ders materyali olarak görmektedir. Arşiv belgesinin kullanılarak ders tasarlanması hiçbir öğretmenin belgeye dayalı öğrenme düşüncesine uymamaktadır.

Mesleki Gelişme Programı Son Görüşme Formu nda belgeye dayalı öğretimde arşiv belgelerinin eğitimde kullanımında nasıl bir süreç izleneceğiyle ilgili 2. Soruya verilen cevaplardan bazılarına aşağıda yer verilmiştir.

"Öğretmen 2: Arşiv belgesi çok iyi seçilmelidir. Öğrenciye, kazanıma, sınıf ortamına uygun hale getirilerek kullanılmalıdır. Arşiv belgesi kazanıma uygunluk yönünde karar verildikten sonra, dili ve yazısı güncellenerek öğrencinin kullanımı için uygun hale getirilmelidir. Konu

ile ilgili öğrenciye ön bir bilgi verilerek öğrenci konuya ısındırılır. Daha sonra belge öğrenciye inceltilir. Belge incelenirken sorulacak analiz sorularıyla öğrenci yönlendirilir. Belgenin nasıl kullanılacağı şeklinde öğrenciye rehberlik edilir. Ürün oluşturması istenerek ya da uygun ölçme yöntemleriyle konun anlaşılıp anlaşılmadığı test edilir……

Arşiv belgesi birinci elden kaynaktır. Birinci elden kaynaklar kullanılarak kanıtlar değerlendirilir, sebep-sonuç ilişkisi kurmaları ve kanıta dayalı olarak akıl yürütebilmeleri sağlanır……"

"Öğretmen 3: Sınıf ve öğrenci seviyesine göre de değişiklikler yapılabilir. Konunun ana hatları kalmak şartıyla belli değişikliler yapılarak da uygulanabilir."

"Öğretmen 4: Öncelikle ilgili kazanıma uygun olarak Devlet Arşivleri Başkanlığı bünyesinde bulunan arşiv belgeleri öğretmen tarafından belirlenecek, öğrencilere arşiv belgeleri ile ilgili gerekli ön bilgilendirmeler sağlandıktan sonra arşiv belgesi öğrencilere verilecektir. Arşiv belgesi ile ilgili önceden hazırlanmış içerikler, sorular vb. öğrenciler ile birlikte incelenecektir. Öğrencilerin ilgili arşiv belgesine dair çıkarımları yapmaları sonucunda ilgili bilgilendirmeler devam ederek konu ile bütünlük sağlanacak, önceden hazırlanmış değerlendirme soruları ile konu tamamlanacaktır."

Öğretmenler, belgelerin uygun kaynaktan bulunması ve sonrasında da materyal haline getirilmesi sürecini, arşiv belgesinin birincil el kaynak olarak kullanılması gerektiğini, öğrencilerin ilgili arşiv belgesine dair çıkarımlarının önemli olduğunu vurguladıkları görülmektedir.

4.5. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Arşiv Belgelerine Dayalı Öğrenmede Öğrenci Başarısına Etkisine Yönelik Mesleki Gelişim Programı Öncesi ve Sonrası Görüşlerine İlişkin Bulgular

Mesleki Gelişim Programı Ön Görüşme Formunun 5. Sorusunda arşiv belgelerinin T.C İTA derslerinde kullanılmasının öğrenci başarısına etkisi sorulmuştur. BDÖ Yaklaşımının ölçme ve değerlendirme işlemlerinin nasıl yapılabileceğine ilişkin öğretmenlerin fikirleri sorulduğunda, öğretmenlerden birisi bu konuyla ilgili bilgisi olmadığını söylemiş bir diğer öğretmen de özel bir değerlendirme yöntemine gerek olmadığını söylemiştir. Bu öğretmenlerin ifadeleri aşağıdaki gibidir:

Öğretmen 2 Akademik olarak puana dönüşen bir değerlendirme şeklinde değil de öğrenebilirliği ölçüsünde değerlendirme yapılabilir. Kanıtı tekrar kullanmasını sağlayacak ödevlendirmelerle öğrenme derecesi ölçülebilir.

Öğretmen 4: Kanıtlar pratiğe dönüştürülür. Öğrenciye her aşamada dönüt verilir. Söz konusu uygulamaya ilişkin görüş ve düşünceleri alınır.

Öğretmenler genellikle Sosyal Bilgiler branş derslerinin öğrenciler tarafından yeteri kadar dikkate almadıklarından şikâyet ettmektedir. Öğretmen 1 öğrencilerin içinde bulunduğu yaş grubu nedeniyle derslerin işlenmesinde yaşanan çeşitli sorunlardan bahsetmektedir. Öğretmen 1'in konuya ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir:

"Öğretmen 1: Genelde çocuklar soyut döneme geçtikleri için konuları somutlaştıramıyorlar. Konular kronolojik olsa da çocuklar konu bütününü sağlayamıyor ve ezberlemeye yöneliyorlar… Zamanla sınav puanının düşük olması nedeniyle çocukların motivasyonu düşüyor… Ezbere öğrenmenin de kalıcılığı da az oluyor. "

Öğretmen 2, öğrencilerin sadece kendi branşı ile ilgili değil genel olarak okuduklarını anlama ve yorumlama konularında eksikliklerinin olduğunu belirtmektedir. Öğretmen 2'nin konuya ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir:

"Öğretmen 2: Fen lisesi öğrencileri de sınav odaklı örneğin, onlar da sınavda karşımıza çıkmayacak diye söylüyorlar. Anadolulisesi öğrencileri bile sınava girecek olmalarına rağmen sıkıntı yaşıyordu. Meslek liselerinin durumu dahada olumsuz. Okuma ve okuduğunu anlama konusunda öğrencilerimizin sıkıntısı var."

Öğretmen 4, var olan sistemi eleştirerek öğrencilerin sınav odaklı çalıştıklarını ve bu durumun farklı yöntemleri kullanmalarını engellediğini belirtmiştir. Öğretmen 4'ün konuya ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir:

"Öğretmen 4: 8. Sınıf öğrencileri sınav odaklı ders çalıştıkları için genellikle ''bu soru bizim karşımıza çıkacak mı?''ifadesiyle karşılaşmamıza neden olmaktadır. Ders saatinin sınırlı olması, müfredat baskısının olması; idarenin, öğrencinin ve velinin beklentileri nedeniyle ders anlatma yöntemlerimiz sınırlanıyor. Biz çocukların kendi tarihlerini bilmesini istiyoruz. Okulun isminin Kurtuluş Savaşı kahramanından gelmesi bile çocuklar için bir şey ifade etmeli.

Öğretmen 5, sistem içinde öğrencilerin derse ilişkin sahip olduğu önyargıyı eleştirmektedir. Öğretmen 5'in konuya ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir:

"Öğretmen 5: Çocuklar önyargı ile geliyorlar. Ezber dersi diyorlar ancak ben öyle olmadığını söylüyorum. Her şey kronolojik olarak ezberlenmek zorunda değil. Neden-sonuç ilişkisi kuracağımız bir derstir. Önyargıyı kırmak zor oluyor. Genelde de ben dersi anlatırken neden-sonuç ilişkisi ve olayların etkileri üzerinde çok dururum."

Öğretmen 4 ve Öğretmen 5 branşları ile ilgili girdikleri derslere ilişkin sorunları incelendiğinde, bu öğretmenlerin yaşadıkları sıkıntıların Kanıt Temelli Öğrenme yaklaşımının inceleme ve uygulama alanına girdiği görülmektedir. Belgelerin bulunması, yorumlanması, anlaşılması, düşünme becerileri kullanılarak analiz ve sentezinin yapılması konuların öğrenimin ezberden uzaklaşmasına, olaylar arasında neden- sonuç ilişkilerinin kurulmasına, soyut konuların somutlaştırılabilmesine ve öğrenmenin kalıcılığının artmasına yol açmaktadır.

Katılımcılar genel olarak öğrencilerin derslere olan ilgisinin düşük olduğunu, ancak bu derslerin sadece sınav odaklı düşünülmemesi gerektiğini bir vatandaşın hayatında önemli bir yer tuttuğunu söylemektedirler. Öğretmen 3'ün konuya ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir:

"Öğretmen 3: Ders içeriği fazla ve geniş bir alandan bahsediliyor. Bilgi yoğunlunun çok olması öğrencide caydırıcı etki bırakıyor. Öğrencinin tarihe bir ilgisi varsa ders başarıya ulaşıyor ancak öğrencinin akademik bir beklentisi yoksa ders amacına ulaşamıyor. Öğretmenin burada rolü çok önemli öğrencilerine bu dersin çok önemli olduğunu, bir rejim dersi olduğunu ve hayatın içinde işlerine yaradığını söylemesi gerekiyor. Her şey öğretmende bitiyor. Ön yargıları öğretmen kırmalı. "

Öğretmen 3, branşları ile ilgili yaşadıkları diğer sorunlar, konu içeriklerinin geniş olması, ders saatlerinin sınırlı olması ve öğrencilerin dersin öneminini farkında olmaması olarak sıralanmaktadır. Öğretmen 5, ders içi başarı ölçütleri ile sınavların başarı ölçütleri arasında fark olduğunu belirtmektedir ve bu durumun sonuçlarının diğer dersleride etkilediğini düşünmektedir. Öğretmen 5'in konuya ilişkin görüşleri aşağıda verilmiştir:

"Öğretmen 5: Derste başarılı olan öğrenci sınavda aynı başarıyı gösteremiyor. Sayısal öğrencileri bu derse ilgisiz ama hayatın her alanında karşılarına çıkabileceğinin maalesef farkında değiller.

Öğretmenlerin ifadelerinden anlaşıldığı gibi öğrenciler anlamlandıramadıkları bilgileri öğrenmekte zorlanmaktadır. Ayrıca eğitim sisteminin sınav odaklı olması öğrenmenin kalıcılığını olumsuz etkilemektedir. Derslerin zamanında bitirilmesi gerekliliği öğretmenlerin yöntem ve tekniklerini sınırlamaktadır.

*Mesleki Gelişme Programı Son Görüşme Formu'*nda belgeye dayalı öğretimde arşiv belgelerinin derslerde kullanılmasının öğrenci başarısına etkisi hakkındaki 5. Soruya verilen cevaplardan bazılarına aşağıda yer verilmiştir.

Öğretmen 2: "Mikro öğrenme ile birlikte gizil öğrenme ve daha birçok duyuya hitap edebileceği için çoklu bir öğrenme ortamı oluşturabilir. Kısa zamanda çok boyutlu öğrenme sağlayabilir. Empati kurabileceği için öğrenilen bilgiler içselleştirilebilir ve daha kalıcı olur. Bilgiye erişimin nasıl olabileceğini öğrenir. Sorgulamayı öğrenir. Kendisine her sunulan bilginin doğru olup olamayacağını sorgular. Kendine her sunulan bilgiyi doğru kabul etmez. İspatlanabilir ve müspet olanı kabul etmeyi öğrenir."

Öğretmen 1 öğrenci başarısının artmasındaki neden olarak derse aktif katılımı ve öğrencilerin derslerde sorumluluk almasını göstermektedir. Buna ilişkin ifadesi aşağıdaki gibidir:

"Öğretmen 1 - öğrenciler derste aktif olarak katılacakları için derse karşı ilgi ve tutumları da olumlu yönde değişecektir. Böylece derse katılım artacaktır. Öğrenciler üzerinde meydana gelecek olumlu değişimler sonucu öğrencinin akademik başarısı da yükseleceğini düşünüyorum."

Öğretmen 2 arşiv belgelerinin derslerde kullanılmasın öğrenciler üzerindeki etkisini şu şekilde özetlemektedir:

- *Öğrencinin öğretmene karşı tutumunun olumlu yönde değişmesine neden olur.*
- *Öğretmenin bilgisini sınayan öğrencide öğretmenin artı yetenekleri öğrenciyi derse karşı motive eder.*
- *Yeni nesil öğrenen öğrencinin öğrenme ortamlarını destekler.*
- *Öğrencilerde Tarihsel düşünme becerileri geliştirerek, bu becerileri günlük hayatın her alanında uygulayabilme becerisi oluşturmalarını sağlar.*
- *Öğrenmenin kalıcı olmasını sağlayarak zamandan tasarruf eder.*
- *Kanıt kullanmayı içselleştirerek doğru ve bilimsel bilgiye ulaşmanın yollarını ve sorgulamayı alışkanlık haline getirmeye neden olur.*
- *Elde edilen bir bilginin farklı alanlarda kullanımını sağlar.*
- *Günlük hayatta karşılaştığı bir problemi çözmesinde pratiklik kazanır.*
- *Arşiv, kütüphane, belge vs. gibi kavramlar hakkında farkındalık kazanır.*

- *Sorgulayan, empati kurabilen geçmişinden haberdar bireylerde vatandaşlık bilincinin üst düzeyde oluşmasına neden olur.*

Öğretmenler öğrenci başarısının bu yaklaşımla birlikte olumlu etkileneceğini söylemektedir. Bunun nedeni olarak bilgilerin somutlaşması ve ilgi çekici olması verilmektedir. Bununla birlikte öğrencilerin derse aktif katılımın ve sorumluluk almasının sağalanabileceğini ifade ettikleri görülmektedir. Derslerde arşiv belgelerinin kullanılmasın çoklu öğrenme ortamlarının oluşturulmasına da katkı sunacağı belirtilmiştir.

4.6. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Arşiv Belgelerinin Disiplinlerarası Kullanımına Yönelik Mesleki Gelişim Programı Öncesi ve Sonrası Görüşlerine İlişkin Bulgular

Mesleki Gelişme Programı Ön Görüşme Formu nda belgeye dayalı öğretimde arşiv belgelerinin derslerde kullanılmasının disiplinlerarası kullanımı hakkındaki 6. Soruya verilen cevaplardan bazılarına aşağıda yer verilmiştir.

Mesleki Gelişme Programı Son Görüşme Formu nda belgeye dayalı öğretimde arşiv belgelerinin derslerde kullanılmasının diğer derslerde ve sosyal-duygusal hayatlarında etkisi hakkındaki 4. Soruya verilen cevaplardan bazılarına aşağıda yer verilmiştir.

"Öğretmen 1: Öğrenci başarısını olumlu yönde etkileyecektir. Ayrıca kanıt kullanma becerisini geliştirebilecektir. Bu beceri sayesinde birbirine bağlı diğer beceriler ile tutum ve davranışlarda gelişmesine katkı sağlayacaktır."

"Öğretmen 2: Bilimsel bilgiye ulaşma yolları, kalıcı öğrenme, öğrenme ortamlarının zevkli hale gelmesi, yaparak yaşayarak öğrenme, disiplinler arası bilgi transferi, farkındalık, toplumsal bilinç, vatandaşlık bilinci, zaman algısı ve zaman yönetimi gibi konularda öğrenciyi etkileyecektir. "

"Öğretmen 4: Öğrencilerin akademik başarılarının yanında, sosyal, duygusal yönlerine de olumlu yönde katkı sağlayacağı düşüncesindeyim."

"Öğretmen 5: Öğrencilerde tarihe olan merak duygusunu artıracak. Ayrıca öğrenciler, tarihi olaylara çok boyutlu bakabilme ve analitik düşünme becerileri kazandıracaktır."

Öğretmenler ayrıca bu yöntemle eğitilen çocukların diğer derslerde ve sosyal-duygusal hayatlarında da başarılı olacaklarını söylemektedir. Bu ifadelere göre öğretmenler, disiplinler arası bilgi ve beceri transferine dikkat çektikleri, akademik başarılarının yanı sıra, sosyal becerilerinde gelişeceğini belirtmişlerdir. Öğretmen 1 ve 3 bu yaklaşımın öğrenciler

üzerinde çok olumlu sonuçları olacağını ancak, öğretmenlerin bu konuda eğitimli ve istekli olması gerektiğini eklemiştir. Bu konuya ilişkin ifadeler aşağıdaki gibidir:

"*Öğretmen 1: Sadece tarih derslerinde değil şehir planlamasından örnek verdim ben, çocuklarla ön denemelerim oldu pek çok alanda kanıt çok rahat kullanılıyor dediğim gibi çocukların o bakış açısını sağlaması önemli."*

"Öğretmen 3: Kanıtları sorgulayan ve farklı bakış açılarını gören öğrenci etkili ve anlamlı öğrenmeyi gerçekleştirir. Bu nedenle başarı artar. Ancak öğrencinin bu konuda istekli olması gerekir. Çünkü kanıt temelli öğrenme öğrenciye sorumluk verir. Kanıtları işlemesini, zihinsel süreçlerini üst düzeyde kullanılmasını gerektirir. Aktif olarak öğrenme sürecinde yer alma öğrencinin okulöncesinden başlar. Eğer öğretmenleri bu yaklaşımla öğrenciyi yetiştirmişse öğrenci bu tür öğrenmede yer almada istekli olur. Ancak bunu uygulamayan öğretmenlerin öğrencileri ilk defa bu yaklaşımı görünce süreçte yer almakta zorlanabilirler. Burada öğretmen faktörü çok önemli. Her şey öğretmenin kendinde bitiyor aslında. Bu birazda yetenek bence. Şimdiye kadar müdür yardımcılığı yaptım ve samimi olarak söyleyeyim kanıt kullanan sosyal bilgiler öğretmeni görmedim. Bunu sağlamak için öğretmenlere proje olarak kanıt temelli öğretimi teorik olarak ve örnek bir ders planı hazırlayarak uygulaması ve bu uygulama süreç ve sonuçlarını sunmasını gerektirecek çalışmalar yapılmalıdır. Bu nasıl yapılmalı denildiğinde bu da zor.

Öğretmen 3'ün, mesleki gelişim eğitimlerinin öğretmenlere dönük olarak verilmesi bu farkındalığı arttıracağı özellile ifade ettiği görülmektedir.

Öğretmenlere eklemek istedikleri bir şey olup olmadığı sorulduğunda, Öğretmen 3 uzun süredir derse girdiğini ve müdür yardımcılığı görevi yaptığını söylemiştir. Bu süre zarfında belgeye dayalı öğrenme yöntemini etkili bir şekilde kullanamadığını söyleyerek özeleştiri yapmıştır. Ayrıca BDÖ eğitiminin yaygınlaştırılması ve bu konuda kapsamlı bir mesleki gelişim eğitiminin verilmesinin faydalı olacağını söylemektedir.

Öğretmen 3: "Kanıtları sorgulayan ve farklı bakış açılarını gören öğrenci etkili ve anlamlı öğrenmeyi gerçekleştirir. Bu nedenle başarı artar. Ancak öğrencinin bu konuda istekli olması gerekir. Çünkü belge temelli öğrenme öğrenciye sorumluk verir. Kanıtları işlemesini, zihinsel süreçlerini üst düzeyde kullanmasını gerektirir. Aktif olarak öğrenme sürecinde yer alma öğrencinin okulöncesinden başlar. Eğer öğretmenler bu yaklaşımla öğrenciyi yetiştirmişse öğrenci bu tür öğrenmeye istekli olur. Ancak bunu uygulamayan öğretmenlerin öğrencileri ilk defa bu yaklaşımı görünce süreçte yer almakta zorlanabilirler. Burada

öğretmen faktörü çok önemli. Herşey öğretmenin kendinde bitiyor aslında. Bu birazda yetenek bence. Şimdiye kadar müdür yardımcısıyım ve samimi olarak söyleyeyim kanıt kullanan sosyal bilgiler öğretmeni görmedim. Bunu sağlamak için öğretmenlere proje olarak belgeye dayalı öğretimi teorik olarak ve örnek bir ders planı hazırlayarak uygulaması ve bu uygulama süreç ve sonuçlarını sunmasını gerektirecek çalışmalar yapılmalıdır. Bu nasıl yapılmalı denildiğinde bu da zor."

Öğretmenlerin arşiv belgelerine dayalı dersler işlemesinin kendi sorumluluğunda olduğu ifade edilmiştir. BDÖ yaklaşımıyla yetişen öğrencilerin etili ve anlamlı öğrenmeyi gerçekleştirebilecekleri belirtilmiştir.

4.7. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Arşiv Belgelerine Dayalı Örnek Etkinliklere Benzer Etkinlik Tasarlama Sürecine Yönelik Mesleki Gelişim Programı Sonrası Görüşlerine İlişkin Bulgular

Mesleki Gelişim Programı Son Görüşme Formunun 6. Sorusunda eğitim sonrasında arşiv belgeleriyle T.C İTA dersine yönelik örnek etkinliklerden hareketle benzer bir eğitim etkinliği hazırlayıp hazırlayamayacakları sorulmuştur.

Mesleki eğitim programının dördüncü oturumunda öğretmenlerin disiplinlerarası uygulama bağlantıları kurabildikleri görülmektedir. Örnek ders sunumu esnasında askerlerin kıyafetleri incelenirken bir öğretmen bu bağlantı ile ilgili bir tespitte bulunmuştur.

Benzer şekilde derse eski dönem gazeteleri getiren Öğretmen 2 Öğretmene de kanıt materyalini derste nasıl kullandığına ilişkin sorular yöneltilmiştir.

Araştırmacı: Hocam, siz ne gibi dönütler aldınız?

Öğretmen 2: İnkilapların duyurulduğu gazeteleri götürdüm. Osmanlıca metinleri okumaya çalışmak hoşlarına gidiyordu döneme ait dokunmak istedikleri için tarihe dokundukları için hoşlarına gitti

Öğretmen 2 deneyiminden anlaşıldığı üzere derslerde otantik materyallerin kullanımı konunun ilgi çekiciliğini arttırmakta, öğrencide merak uyandırmaktadır. Bu da Kanıt Temelli Öğrenme Yaklaşımı ve Buluş Yoluyla Öğrenme yönteminin ne kadar iç içe olduğunu sergilemektedir.

Kanıt Temelli Öğrenme Yaklaşımının Türk Eğitim Sistemi içerisinde uygulanıp uygulanmayacağına ilişkin öğretmenlerin görüşleri sorulduğunda yukarıda verilen

nedenlerle konuların bu yaklaşım ile yetişemeyeceğini, çok fazla konu olduğunu ve sürenin kısıtlı olduğu cevabı alınmıştır. Öğretim programlarında Kanıt Temelli Öğrenme Yaklaşımının bulunduğuna ve öğretmenlerin bu hakkında bilgilerinin var olduğuna ilişkin bir izlenim edinilmemiştir (Araştırmacı günlüğü, s. 15).

"Öğretmen 4: (Bu anlattıklarınız) Çok güzel ama 80 dk. az geliyor yetişmez. Ne kadar hazırlıklı gelirsek gelelim, bu becerilerle içerikleri 80 dakikada veremeyiz."

Son oturumda katılımcı öğretmenlerden alınan dönütler, öğretmenlerin bu yaklaşım ile ilgili görüşlerinde olumlu yönde değişimlerin alındığı görülmektedir. Öğretmenler hem Kanıt Temelli Öğrenme Yaklaşımına karşı olumlu tutum geliştirmiş hem de bu yaklaşımın daha ayrıntılı bir şekilde uygulanabilmesine ilişkin süreçler konusunda bilgilenmiştir. Öğretmenler arşiv belgelerini derste kullanımını deneyimledikçe de öğrenciler üzerinde olumlu tutum geliştirebileceğini öngörmüşlerdir. Bu konuda öğretmen 1 ve 2'nin ifadeleri aşağıdaki gibidir:

"Öğretmen 1: Bu tarz metinler çocukların ilgisini çekiyor empati kurmalarını sağlıyor. Çocuklar sonraki zamanlarda da tarihe ilgi duyuyorlar. Gerçeğe nasıl ulaşacaklarına dair yöntem geliştirmiş oluyorlar. Arşiv belgelerinin haricinde başka yazılı edebi eserlerle ilgilenmeye başladılar. Onları okuyup bağ kurabiliyorlar."

"Öğretmen 2: Burada çok boyutlu öğrenme de var, gizil öğrenme de var tüm konulara yayamayız belki ama ufak ufak girizgâh yaptığımız zaman çocukta farkındalık ve ufuk açmış olacağız. Birkaç dersi bu şekilde planlarsak hem bizim ders sıkıcılıktan monotonluktan uzaklaşacak hem de biz çocuklarla çok farklı duygusal bir bağ kurmuş olacağız"

Bu görüşlerin yanı sıra, bir öğretmen bu yaklaşımın ve bu yaklaşımın kazanımlarının her öğrenci için aynı derecede geçerli olmadığını düşündüğünü söylemiştir. Araştırmacının yanıtları ve diğer öğretmenlerin konuya ilişkin görüşleri, ders içerisindeki etkileşimin nasıl olduğuna ilişkin bilgi sağlamak açısından olduğu gibi verilmiştir.

"Öğretmen 1: Ben şöyle düşünüyorum, 8. Sınıf öğrencileri bunları rahatlıkla yapabilirler. Diğer ülkelerde alışkın oldukları için yapıyorlar dediniz ama ben kendi çocuklarım üzerinden düşündüğümde bu bakış açısını kazanmalarının zaman alacağını düşünüyorum.

"Araştırmacı: Hocam öğretmen bunu severse çocuklar da sever emin olun. Bizim ülkemiz bunu en iyi yapabilecek ülke çünkü çok fazla belge var.

Öğretmen: Çocuklar köyde yetiştikleri için, bu tür bakış açıları geliştirmemişler, yetişkinler bile seçimlerde duygusal tepkilerle oy kullanıyorlar birdenbire bu sürece girip bu yönde ilerlemeleri zaman alacaktır.

Araştırmacı: Bizim kırsal kesimdeki sorun nedir. Maddi yetersizlikler değil mi?

Öğretmen 1: Sorun o değil hocam.

Öğretmen 4: Çok katılmıyorum hocam.

Öğretmen 1: Bu çok bağlayıcı değil.

Araştırmacı: Bizim bu işi başarabilmemiz için yapmamız gerekenler belli, bu belgeleri temin etmemiz daha kolay öğretmen bunu benimserse bunu kırsal kesimde kullanmamız daha rahat olacaktır çünkü kanıt mantığını çocuğa aşılarsanız çocuk sağdan soldan duyduğu şeye inanmayacaktır, gördüğüne inanacaktır. Teknolojik konularda haklı olabilirsiniz ama bu konuda tek problem bunu elde etmektir. Bu yöntemin ana problemi Türkiye'de böyle bir şey anlatımın yaygın olmamasıdır.

Öğretmen 1: Şöyle ifade edeyim ben size, ben bir resim verdim çocuklara 1600 yıldan kalma bina resmi farklı boyutlarını gösteren, bir tane de modern diyebileceğimiz bina. Çocuklara sorular sordum. İki resmi birlikte verdiğimde binanın ön yüzünün camdan arka yüzünün de tarihi olduğunu gördü çocuklar ve ondan sonra çocuklar kitlendi kaldı ilerleyemedi. Farklı farklı yorum yapıyorlardı ama bütünsel bakış geliştiremediler. Açıklama gerekti. Bu konuda zamana ihtiyacımız var

Araştırmacı: ön yargıyı yıkmak zor ama sorgulama sorularını belli bir çerçevede hazırlarsak ilerlemeniz daha kolay olur ve öğrenme kolaylaşır. Soru cevap devam edecek.

Öğretmen: Köyde kuşak çatılması azdır. Dede ne düşünürse torun da onu düşünüyor. 8. Sınıfa kadar itaat kültürü var ama çevre nedeniyle gördüğünü sorgulayan çocuklar ortaya çıkıyor. Bir ikincisi ben Anadolu lisesinde çalışırken açık uçlu sorular sorardım. Bende başarısız olan çocuk matematikte de başarısız oluyordu. Yani çocuğun sözele yatkınlığı yok ama sayısala da yok o analitik sorulara yatkın olan çocuklar hem benim dersimde hem de matematikte başarılı oluyordu. Kırsaldan gelen çocuklar kabuğunu kıramıyor. Böyle bir gerçeğimiz var."

Ancak, katılımcı öğretmenlerle belgeye dayalı öğrenme yaklaşımı kullanılarak işlenen örnek bir dersin ardından, öğretmenler verilen kanıtlar ile ilgili çıkarımlarda bulunmuşlar ve

Çanakkale Savaşları ile ilgili olan örnek dersin devamında yapılabilecek aşağıdaki etkinlikleri sıralamışlardır:

"Öğretmen 1: Tarihsel canlandırma yaptırılabilir asker ya da subay olarak ya da fotoğrafın canlandırılması yapılabilir. Ben köy okulunda görev yapıyorum orada çocukların el becerileri çok iyi asker kıyafeti tasarlayabilirler o dönemdeki, o günkü giyilen kıyafeti hazırlayabilir."

"Öğretmen 2: Fotoğrafları kullanırken onların kendileriyle özdeşleştirmesi istenebilir, o kişi ne hissediyor ne olmuş olabilir gibi sorular sorulabilir. "

"Öğretmen 3: Proje yöntemi olabilir ama o biraz süre alır 1 ay gerekebilir. Bu konuyla ilgili dergi hazırlayabilirler mesela"

"Öğretmen 4: İstasyon tekniği ve grup çalışması yapılabilir. Bir gruba fotoğraf bir gruba metin verilebilir."

Uygulanan 5 derslik mesleki gelişim programının sonrasında öğretmenlere ön görüşmedeki sorular ile paralel olarak hazırlanmış son görüşme soruları yöneltilmiştir. Görüşmelerde öğretmenlerin ön görüşmede olduğundan daha kapsamlı ve ayrıntılı görüş sundukları görülmüştür.

Öğretmenlere uygulanan mesleki gelişim programına ilişkin memnuniyet durumları ve eğitim veren araştırmacıya ilişkin görüşleri sorulmuştur. Katılımcı öğretmenlerin hem eğitim programından hem de araştırmacıdan memnun oldukları görülmektedir.

"Öğretmen 3: ... ilgili çalışma çok detaylı ve konuya hakim bir eğitmen tarafından verildi. (Eğitimin kapsamını) yeterli buldum. Yeterince kapsamlı konu ele alındı."

"Öğretmen 4. Evet, belgeye dayalı eğitiminin en önemli materyali olan arşiv belgelerinin ders materyali olarak kullanabilme yetisini kazanmamı sağladı. Ayrıca ders materyallerine ulaşabileceğimiz çevrimiçi ve basılı kaynak örnekleri bizimle paylaşıldı. Paylaşılan belgelerle etkinlik hazırlama için önemli bir aşama olan çalışma kâğıdı çevrimiçi eğitimde birlikte hazırlanmasıyla tecrübe sahibi olduk."

İlk olarak öğretmenlere T.C. İTA Dersi konularını öğretirken arşiv belgelerini kullanma yönündeki düşüncelerinde eğitim sayesinde ne gibi değişiklikler olduğu sorusu yöneltilmiştir. Çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin çoğu aldıkları eğitimin olumlu etkisinden bahsetmiş ve daha sistematik bir ders planlayabileceklerini söylemişlerdir. Bu

durum da öğretmenlerin bu yaklaşıma ve arşiv belgelerine karşı tutumlarında değişikliklere yol açmıştır. Buna ilişkin görüşler aşağıda verilmiştir:

"Öğretmen 1: Eğitim çok verimli oldu. Bu eğitim sayesinde derslerde kullanabileceğim yeni bir yöntem öğrendim. Bu yöntemi uygularken arşiv belgelerini kullanmayı planlıyorum. Bu sayede kazanımlar öğrenci tarafından kolay bir şekilde kazanılabilecektir."

"Öğretmen 3: (Benzer etkinlikleri) Ben de hazırlayabilirim. Çünkü çok fazla örnek ve teorik alt yapısı ile sunuldu eğitim. Zaten daha önceden bilgim vardı ama bu eğitimle daha da yeterli bir seviyeye geldiğimi düşünüyorum."

"Öğretmen 4: Evet, devlet arşivleri başkanlığı tarafından hazırlanan kazanım bazlı arşiv belgelerinin olduğu bilgisini edindim. Kazanımlara uygun olan arşiv belgeleri ile etkinlik hazırlama konusunda kafamızda oluşabilecek problem durumları çözüme kavuştu. Arşiv belgelerinin ders içerisinde nasıl kullanılacağı, arşiv belgelerinin nasıl kullanılması gerektiği, yazılı ve görsel arşiv belgelerinden yararlanma ve öğrenci çalışma kâğıdı olarak kullanılması gibi konularda etkinlik hazırlama konusunda kapsam yeterliydi ve uygulamalı olarak deneyim kazanmamıza fayda sağladı."

"Öğretmen 5: T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi konuları öğretilirken arşiv belgelerinin kullanılması dersi daha somutlaştıracağını, öğrencilerde ilgiyi artıracağını ve öğrenciye tarihçilik becerisi kazandıracağını düşünüyorum. Eğitimden önce arşiv belgelerinin kullanılmasının zor olabileceğini düşünüyordum fakat eğitimden sonra arşiv belgeleriyle çeşitli etkinliklerin hazırlanabileceğini öğrendim."

Öğretmenlerin arşiv belgelerinin kullanım nedenlerine ilişkin gerekli farkındalığı edindikleri görülmektedir. Program kazanımlarının öğrenci seviyesine indirgenebilmesi, öğrencilerde merak uyandırması ve bu bilgilerin uygun seviyede bir öğretim materyaline dönüştürülmesine ilişkin farkındalığın mesleki gelişim programı sayesinde edinildiği belirtilmiştir. Öğretmenlere belgeye dayalı öğrenmeyle ilgili etkinlik hazırlama yeterliliği kazanıp kazanmadığı sorusu yöneltilmiştir. Öğretmen 2 ve 4'ün görüşleri aşağıdaki gibidir:

"*Öğretmen 2: Yakın tarihimize ait pek çok belge arşivlerde mevcuttur. Ancak kullanılmadığı ve haberdar olunmadığı takdirde bu çokluk bir şey ifade etmemektedir. Bu arşiv belgelerini güne getirmek ve güncelleyerek öğrencilerin kullanımına uygun hale getirmek suretiyle yakın tarihimiz ile ilgili bilgiler daha da netleşecektir. Aldığım eğitim ile arşiv belgelerini öğrenciye; kazanıma ve sınıf ortamına getirip nasıl uygulayabileceğim, nasıl sistemli kullanacağım gibi konular daha bir netlik kazandı."*

"Öğretmen 4: Sosyal Bilgiler ve Tarih derslerinde özellikle de İnkılap Tarihi derslerinde arşiv belgelerinin kullanımın yaygınlaştırılması ve ilgili ders öğretmenlerine gerekli yönlendirmelerin yapılması gerekmektedir. İlgili eğitimden sonra derslerde arşiv belgelerinin kullanılmasının öğrencilerin öğrenme, dikkat, merak uyandıracağından farkındalık yaratacağı düşüncesi oluştu.

Öğretmenlere arşiv belgelerinin bir kanıt temelli öğrenme malzemesi olarak kullanılmasının geleneksel yöntemlerden ne gibi farklılıkları olduğu ve öğrencilere ne gibi kazanımlar sağlayacağı sorusu yöneltildiğinde öğretmenler pek çok olumlu katkıdan bahsetmişlerdir. Bunlardan en çok vurgulananları öğrencilerin bilgileri somutlaştırması, bilginin gerçekliğini araştırması, bilgiye nasıl ulaşacağını öğrenmesi, bir bilgiyi ilk kaynağından araştırabilmesi ve bu bilgiyi yapılandırabilmesi, empati kurma becerisinin geliştirmesi ve son olarak diğer alanlarda da kendini birey olarak daha iyi bir konuma getirebilmesi olarak sıralanabilir. Bu görüşlere ilişkin ifade örnekleri aşağıda verilmiştir:

"Öğretmen 1: kanıt temelli öğrenme yöntemi soyut konularda konunun somutlaştırılmasını kolaylaştırılırken, çoklu bakış geliştirme ve derinlemesine öğretmeye katkı sağlayacağını düşünüyorum."

"Öğretmen 2: Arşivler içerdiği bilgi ve birikim ile sahip olunan zengin bir geçmişi içermektedir. Bu birikim arşiv belgelerini etkin kullanımı ile hayat bulur. Hayat bulan her bilgi geçmişin aydınlanması, bilinmeyeninin kalmaması açısından önemlidir. Gerçek ve bilimsel bilgiye nasıl ulaşılacağının öğretilmesi, bilinenin nasıl sorgulanacağı gibi konularda kanıt temelli eğitim bir rehber görevi görmektedir…. Öğrencilerin üst düzey öğrenme becerilerini artırmak; öğrencilere entellektüel potansiyellerini keşfetme imkânı sağlamak; olaylar ve durumlar arasında neden-sonuç ilişkisini kurmalarını sağlamak..."

"Öğretmen 3: Birinci elden kaynak olması öğrencinin ilgisini ve tarih konusu olan ders kitabında yer alan kavram, bilgiyi doğrudan görmesi demek. Bu bağlamda öğrenci derse ve konuya daha fazla motive olmaktadır. Hazır bulunuşluk düzeyinin yüksek olması da öğrenmeyi kolaylaştırmaktadır. Ayrıca küçük bir tarihçi gibi öğrenci kanıtlardan tarihsel bilgiyi kendisi oluşturmakta ve bilgiyi yapılandırmaktadır. Bu açıdan bakıldığında birinci elden kaynak olarak arşiv belgeleri önemli bir öğe olarak değerlendirilebilir.

Öğretmenler, Belgeye Dayalı Öğrenme Yaklaşımı ile öğrencilere soyut konularda konunun somutlaştırılmasından, çoklu bakış geliştirme ve derinlemesine öğretmeye katkıdan, bilgiyi doğrudan görmesinden, bilginin yapılandırılmasından, üst düzey öğrenme becerilerini

kazanmalarından, tarih derslerine karşı geliştirilmiş önyargıların değiştiğinden söz etmektedir.

Öğretmenlere bir diğer soru olarak, arşiv belgelerini kanıt olarak derslerinde nasıl kullanabilecekleri sorulmuştur. Öğretmenlerin bu konuda da mesleki gelişim programı nedeniyle ön görüşmeye göre daha ayrıntılı ve yerinde cevaplar verdikleri görülmüştür. Öğretmenlerin ifadeleri aşağıdaki gibidir:

"Öğretmen 1: Özellikle tarih konularının öğretiminde arşiv belgeleri öğrencinin gerçeklerden hareket ederek analiz, sentez ve değerlendirme gibi üst biliş becerilerinin gelişmesine katkı sağlayabilecektir. Dersin girişinde dikkat çekmek için, gelişme kısmında kazanımın somutlandırılması, derinleştirilmesinde kullanılabilir."

"Öğretmen 3: Arşiv belgesi tarihsel olayların bilgilerinin yer aldığı birebir metinlerdir. Kanun maddeleri, fermanlar, görüşme tutanakları, meclis tutanakları vb. eğitimde bunlar birinci elden kaynak kanıtlar ve örnek olay durumları olarak kullanılabilir. Özellikle tarih doğası gereği yoruma, farklı bakış açılarına sahip bir disiplindir. Bu nedenle farklı tarihsel kanıtların derste kullanılması ve sorgulanması öğrencinin üst düzey bilişsel becerilerini geliştirecektir.

"Öğretmen 5: Seviyeye uygun bazı belgelerden çeşitli etkinlikler hazırlanabilir."

Öğretmenler hazırlanacak etkinliklerde eğitimin içeriğinde bulunan materyallerin öğrenci seviyelerine uyarlanması, Bloom Taksonomisine uygun olarak üst biliş becerilerine yönelik olarak yapılandırılması gerektiğini söylemişlerdir.

Öğretmenlerin arşiv belgelerine nasıl ulaşacakları ve onu nasıl öğretim materyali haline getirecekleri konusunda bilgi sahibi oldukları anlaşılmaktadır. Arşiv belgelerinin derslerde kullanımı ve Belgeye Dayalı Öğrenme Yaklaşımına ilişkin sorulardan sonra öğretmenlere arşiv belgelerini derslerinde ne oranda kullanacakları sorusu yöneltilmiştir. Görüşülen öğretmenlerin hepsi derslerinde arşiv belgelerini ilgili konulara göre kullanacaklarını bildirmiştir. Belgelerin derslerde nasıl kullanılacağına ilişkin olarak da çeşitli yöntemleri sıralamışlardır.

"Öğretmen 3: Tarih, birinci elden kanıtlara dayalı öğretime uygundur. Günümüzde de arşiv belgelerine ulaşmak daha kolay, bu bağlamda derste yoğun olarak kullanılabilir."

"Öğretmen 5: Bazı olaylar veya bilgiler öğrenciye aktarılırken ilgili arşiv belgeleriyle birlikte verilebilir. Belge üzerinde öğrenciyle beraber çeşitli okumalar ve değerlendirmeler yapılabilir."

Mesleki gelişim programı içerisinde üzerinde durulmasına rağmen, bir öğretmenin bu yaklaşım ile normal program konularının yetişip yetişememesine ilişkin görüşlerinin çok değişmediği görülmüştür. Öğretmen 2 zaman sıkıntısına rağmen bu yaklaşımın sınıf ortamlarında kullanılabileceğini söylemektedir.

Belgeye Dayalı Öğrenme Yaklaşımının öğrenci başarısı üzerinde ne gibi etkileri olacağına ilişkin soruya, öğretmenler aşağıdaki ifadelerden söz etmiştir:

"Öğretmen 2: Öğrencinin derse ilgisi artacaktır. Dersler daha ilgi çekici olduğu için anlaşılabilirliği öğrenci açısından kolaylaşacak, ezberlemek yerine mantığını da kavrayarak konuyu anlamlandıracaktır."

"Öğretmen 4: Öğrencilerin tarih derslerinde önyargılı ve başarısız olmasının en önemli nedenlerinden tarih derslerinin soyut olması ve ilgili konuları içselleştiremiyor olmalarından kaynaklandığı düşüncesindeyim. Öğrencilere ilgili konu ile ilgili verilecek arşiv belgeleri öğrencilerin ilgili zaman diliminde yaşanılan olaylara empati ile bakmasını sağlayacağı gibi ilgili konulara ilişkin soyut düşüncelerini somut olarak değerlendirme fırsatı yakalamış olacaklardır. Öğrenci başarışı artırmasının yanında tarih dersine ilgili, araştıran, sorgulayan ve merak duygusu artmış öğrenciler olacaklardır."

"Öğretmen 5: Öğrencinin dersi öğrenmesi kolaylaşacak bu da öğrenci başarısı üzerinde olumlu etkide bulunulacaktır."

Mesleki Gelişim Programı içerisinde öğretmenlere kanıt kavramının tanımlanması ve hangi kaynaklardan kanıt belgelerinin bulunabileceğinin anlatılması gerekmiş, bu konularda öğretmenlerin kendi branşları olsa da yeteri kadar bilgi sahibi olmadıkları görülmüştür (Araştırmacı günlüğü, s. 17). Devlet Arşivleri Başkanlığı'na bağlı arşivler ve kullanım şartlarından program içerisinde bahsedilmiştir.

Ayrıca kanıtların gerçekliğinin doğrulanması ve bu konunun öğrencilere kazandırılması üzerinde de durulmuştur. Öğretmenlerin kanıt belgelerinin nasıl kaydedildiği ve saklandığına ilişkin yeterli bilgi sahibi olmaları öğrencilerine bu konularda rehberlik edebilmeleri için gerekli görülmektedir.

"Öğretmen 4: Ben Galiçya cephesi ile ilgili bir ödev vermiştim çocuklara bir fotoğraf ve gazete haberi vardı. Size verilmiş gazete haberi ve fotoğrafla ilgili cepheyi araştırıp rapor yazmalarını istemiştim. Velim aradı bu benim çok ilgimi çekti çocukla birlikte biz de araştırma yapmaya başladık dedi. Çocuğun da ilgisini çekiyor böyle materyaller. Eğer böyle materyaller varsa, onları alıp kullanmak iyi oluyor, sıfırdan materyal almak ve onu geliştirmek çok zor."

"Öğretmen 5: Böyle fotoğrafları görünce öğrenciler bazen soruyordu bu fotoğraflar nasıl çekilmiş bu fotoğrafları nasıl alıyoruz. Ben de diyordum gazeteciler gelebiliyordu diye söylüyordum. Bu gazetecinin belgesi bence bunu somutlaştırıyor."

Kanıtların öğrencilerin idrakının geliştirilmesinde sözden daha etkili olduğuna dikkat çekilmiştir. Mesleki gelişim programı öncesinde derslerinde arşiv belgesi kullanan öğretmenlerin en çok kanıt belgesini bulması ve ders için uyarlaması konusunda sıkıntı yaşayabileceğine dikkat çekilmiştir. Aynı zamanda kanıtların öğrencinin yanısıra veliyi de heyacanlandırdığı Öğretmen 4 tarafından ifade edilmiştir. Öğretmenlere göre BDÖ yaklaşımı öğrencilerin derse karşı ilgisini artıracak, konuları içselleştirmelerini, olaylarla ve kişilerle empati kurmasını, mesleki gelişmeyi sağlayacaktır.

4.8. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Arşiv Belgelerine Dayalı Örnek Etkinliklerden Harelketle Farklı Bir Etkinlik Tasarlama Sürecine Yönelik Mesleki Gelişim Programı Sonrası Görüşlerine İlişkin Bulgular

Mesleki Gelişim Programı Son Görüşme Formunun 7. Sorusunda eğitim sonrasında arşiv belgeleriyle T.C İTA dersine yönelik, örnek etkinliklerden hareketle farklı bir eğitim etkinliği tasarlayıp tasarlayamayacakları sorulmuştur.

Beş oturum sonunda, öğretmenlerin zihninde Arşiv Belgelerine Dayalı Öğrenme Yaklaşımı ile ilgili bir farkındalık oluştuğu görülmüştür. Bu yaklaşımın faydalı olduğunu çalışma öncesinde de belirten katılımcılar süreçler konusunda bilgilendikten sonra, eylem araştırmasını devam ettirme konusunda görüş alışverişinde bulundukları gözlemlenmiştir. Çalışmanın devam etmesi ile ilgili ilk teklif de köy okullarında bu yaklaşımın uygulanmasına ilişkin tereddütleri bulunan Öğretmen 1'den gelmiştir. Diğer katılımcılar belgeye dayalı öğrenmeye daha olumlu yaklaşmıştır.

"Öğretmen 1: Buraya bir iki oryantasyon aşaması ile etkinlikleri ekleyebilir miyiz? Hem öğretmen hem de öğrenciler için. 8. Sınıfın en uygun ünitesinden iki ders hazırlayalım.

Deneyelim ve geliştirelim. Bu benim için daha iyi olur. T.C. İTA dersi başta olmak üzere, sosyal bilgiler müfredatında özellikle 6. ve 7. Sınıfta kullanılabilir. Bu sınıfların tarih temalarında kullanılabilir. Özellikle Osmanlı ve Cumhuriyet arşivinde bulunan belgeleri sıklıkla kullanılabilir. Etkinliklerde ise gazete, dergi, okul panosu veya araştırma proje etkinlikleriyle kullanabilirim.". "

"Öğretmen 2: Her derste kullanılması belki zaman açısından sıkıntı yaratabilir. Ancak ders içeriğine uygun bir şekilde ana kaynaklara ulaşılabilecek arşiv belgeleriyle bir ders planlanabilir. Dersin kazanımına uygun içerikteki belgeler sınıf ortamına getirilir. Arşivleri barındıran kurumlara öğrenci götürülür. "

"Öğretmen 3: Kütüphanelerin süreli yayınlar bölümünden eski gazetelerin nasıl taranacağına dair etkinlikler düzenlenir. Erişime açılan internet adresleri öğrenciyle paylaşılarak bu adreslere dayalı olarak gerçekleştirebilecekleri proje çalışmaları yaptırılabilir. Müzeler etkin bir şekilde çalışma kâğıtları hazırlanarak kullandırılabilir. Sınıf ve okul müzeleri ya da arşivleri kurdurulabilir. ... Asker kıyafeti ile ilgili olarak, çocuklardan korumalı bir kıyafet tasarlamalarını isteyebiliriz. Bu da bir STEM çalışması olur."

"Öğretmen 4: Biz 8. Sınıftaki öğrencilere uygulamaya çalışacağız ama sistemli hale gelmesi için diğer derslerde de uygulanabilir."

"Öğretmen 4: T.C. İTA dersleri başta olmak üzere, Sosyal bilgiler ve Tarih derslerinde arşiv belgelerine ulaşabileceğimiz bütün içeriklerde kullanılabilir. Öğrencilerimize ilgili kazanımlarla ilgili olarak dikkatlerini ve ilgilerini artırabileceğimiz arşiv belgelerinden ulaşabileceğimiz resim, harita, resmi yazışmalar üzerinden etkinlikler hazırlanabilir".

Uzaktan eğitim programının sonunda katılımcı öğretmenler ve araştırmacı eylem araştırmasını bir saha araştırması ile devam ettirmeye karar vermişlerdir. Belgeye Dayalı Öğrenme Yaklaşımının bütün boyutlarını içeren örnek ders içeriklerinin kullanılarak bu çalışmanın sınıf ortamlarında katılımcı öğretmenler tarafından uygulanması ve süreçlerin karşılaştırılması kararlaştırılmıştır. Öğretmen ifadelerine bakıldığında arşiv belgelerinin sistemli hale getirilerek, bütün aşamaları dikkate alınarak uygulandığında kullanılabileceğine inandıkları görülmüştür.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde sosyal bilgiler öğretmenlerinin eğitimsel özgeçmişlerinin ve kendileri için düzenlenen Mesleki Gelişim Programının, arşiv belgelerine dayalı etkinlikleri derslerde kullanma durumlarına yansımasını ortaya koyulduğu araştırmanın sonuç, tartışma ve önerileri ele alınmaktadır.

1- Çalışma öncesinde ihtiyaç analizi aşamasında öğretmenler ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerde ve mesleki gelişim programına katılan öğretmenlerle yapılan ön görüşmelerde öğretmenlerin arşiv belgelerinin derslerde kullanılmasına yönelik olumlu tutuma sahip oldukları görülmektedir. Balkaya (2002) de benzer sonuçlara ulaşmıştır. Ancak, arşiv belgeleri ve birinci el kaynaklar konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları görülmektedir. Genel fikirler sunulsa da ülkemizde var olan birinci el kaynaklardan haberdar olmadıkları, karşılarına çok az örnek materyal çıktığı tespit edilmiştir. Arşiv belgelerinin, öğretmenlerin birincil kaynak olarak kullandıkları ders kitaplarında yeterince yer almadığı öğretmenler tarafından belirtilmiştir. Kibar (2019) da tarih kitaplarını incelediği çalışmasında arşiv belgeleri ve kanıt materyallerine eskiye oranla daha çok yer verilse de güncel ders kitaplarında halen bu materyallerin çok az yer kapladığını söylemektedir.
2- Arşiv belgelerini kullanmaya yönelik bu olumlu tutum, mesleki gelişim programı sonucunda daha da artmış ve öğretmenler bu konuda daha bilinçli hale gelmişlerdir. Öğretmenler, arşiv belgelerine nasıl ulaşacaklarını, belgenin otantikliğine nasıl karar vereceklerini, arşiv belgelerini eğitim materyali olarak nasıl adapte edeceklerini, öğretim sürecinde belgeleri nasıl kullanacakları ve ölçme-değerlendirme süreçlerini nasıl işleteceklerini bu mesleki gelişim programı sonucunda kapsamlı olarak öğrenmişlerdir.
3- Mesleki gelişim programından önce belgelerin öğrenci seviyesine uygun olmaması ve konuları sınırlı zamanda yetiştirme baskısı gibi nedenlerle arşive dayalı kanıt temelli

öğretim yaklaşımının derslerinde kullanılması konusunda çekince gösteren öğretmenler bu mesleki gelişim programı sonucunda arşiv belgelerinin kullanımı konusunda istekli olduklarını belirtmişlerdir. Boyum (2016) arşiv belgelerinin ve tarihsel kanıtların tarih derslerinde ilk kullanılması gereken materyaller olduğunu söylemekte ve buna göre dersin devam etkinliklerinin şekillendirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Eylem araştırması sürecinde, katılımcı öğretmenlerin görüşleri arşiv belgelerinin destekleyici materyal olmasından ana materyal olmasına doğru evrilmiştir. Süreç içerisinde arşiv belgelerinin kullanım alanlarının farkına varan öğretmenler bu yönde ders tasarlanması konusunda olumlu tutum geliştirmişlerdir.

4- Öğretmenler, arşiv belgelerinin T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde kullanılmasının sadece öğrencilerin tarih bilgilerinin artmasına neden olmayacağı aynı zamanda öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerinin artmasına katkı sağlayacağı sonucuna mesleki gelişim programı sonucunda ulaşmışlardır. Alabaş (2007), Bekret (2019) ve Işık (2008) da yaptıkları farklı çalışmalarda benzer sonuçlara ulaşmıştır. Belgelerin kanıt olarak derslerde kullanımı öğrenciler üzerinde olumlu etki yaratmaktadır. Şener (2019) de öğrencilerin kanıt materyalleri kullanılan derslere karşı olumlu tutum geliştirdiği sonucuna ulaşmışlardır. Yine benzer şekilde, daha önceki dönemlerde derslerinde kanıt materyalleri ve arşiv belgelerini derslerinde kullanan öğretmenlerin yaptıkları çeşitli gözlemler de bu eğitim içerisinde anlamlandırılmıştır. Disiplinler arası nitelikte çalışmalara yol açabilecek ancak devamı getirilmeyen, materyal ve belgelerin incelenmesi sonucunda öğrencilerden gelen dönütler mesleki gelişim programı içerisinde tekrar hatırlanmıştır. Günümüzde, derslerin disiplinler arası olması, STEM eğitimi gibi konular kanıt temelli öğrenme yaklaşımı ile sosyal bilgiler derslerini de kapsayacak şekilde geliştirilebilir. Öğretmenler derslerin arşiv belgeleri ile diğer derslerle işbirliği halinde işlenebileceği hususunda olumlu tutum geliştirmişlerdir. Öğretmenlerin bu görüşleri Stanley'in (2017) çalışması ile örtüşmektedir. Stanley'in araştırmasında yer alan tarihsel düşünme vurgusu, mesleki gelişim programının da temel argümanlarından birisi olarak görülmüştür. Arşiv belgelerinin derslerde kullanılmasının ana hedeflerinden birisinin öğrencilerin tarihçi gibi düşünmelerine yardımcı olmak ve bu beceriyi onlara kazandırmak olduğu araştırmacı tarafından defaatle vurgulanmış, katılımcılar da bu hedefin bilincinde olduklarını son görüşmelerde belirtmişlerdir. Dilek ve Yapıcı (2017) yaptıkları çalışmada kanıt materyali kullanımının öğrencilerin tarihsel düşünme becerilerinde olumlu sonuçlara yol açtığını bulmuşlardır.

5- Ön görüşme aşamasında öğretmenler derslerin ilgi çekici hale getirilmesi için çeşitli yöntemler izlediklerini ve öğrencilerin sadece ilgisini çeken konularda öğrenme süreçlerine aktif olarak katıldıklarını belirtmişlerdir. Derslerde kanıt materyalleri kullandıkları zaman öğrenci ilgisinin ne yönde arttığı eylem araştırması katılımcı öğretmenleri tarafından da sık sık vurgulanmıştır. Duceatt (2016) araştırmasında derste kullanılan görsel ve işitsel materyallerin öğrenci motivasyonlarını arttırdığı ve öğrenci başarısı üzerinde dolaylı etkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır.

6- İhtiyaç analizi aşamasında yapılan ön görüşmeler ve katılımcı öğretmenler ile yapılan süreç içi değerlendirmelerde öğretmenlerin arşiv belgelerine ulaşma konusunda yeterince bilgi sahibi olmadıkları, arşiv belgelerinin hem okunması hem de ödünç alınması zor materyaller olduğu görüşünde oldukları görülmüştür. Mesleki gelişim programı içerisinde yer alan ilgili konularda arşiv belgelerinin dijital ortamlarda ulaşılabilir olması ve günümüz Türkçesi ile yeniden yazılmış olması öğretmenler için arşiv belgelerinin ilgi çekici olmasını sağlamıştır. Günümüzde öğretmenler daha kolay ulaşılabilir kaynaklara ve materyallere yönelmektedir. Özellikle Web ve Web2 araçları ile sunulacak belgelerin, tarih derslerinde arşiv belgesi kullanımını arttıracağı öngörülmektedir. Araştırmanın bu yöndeki bulguları Thorman (2012) tarafından bu konuda yapılan çalışmayı doğrulamaktadır.

7- Görüşme yapılan öğretmenler derslerine sunuş yolu ile öğretim yaparak başladıklarını sonrasında ise farklı yöntemleri kullandıklarını sık sık söylemişlerdir. Devam etkinliklerinde öğretmenlerin en çok başvurdukları yaklaşımlar arasında tartışma, soru-cevap ve buluş yoluyla öğretim gibi sorgulayıcı öğretim yaklaşımlarının olduğu görülmektedir. Kanıtların bu aşamada devreye alınmasının katılımcı öğretmenler tarafından tercih edildiği görülmüştür. Arşiv belgelerinin öğrencileri sorgulamaya yönelttiği ve bunun sonucunda bir öğrenmenin gerçekleştiği katılımcılar tarafından paylaşılan bir görüş haline gelmiştir. Bu bulgular Chonko (2011) i destekler niteliktedir. Ata (2002) de çalışmasında "müze eğitimi" programı ile daha verimli bir öğrenmenin gerçekleştiği öğrencilerin çok boyutlu düşünme imkânına kavuştuğu sonucuna ulaşmıştır.

Sonuç olarak, bu tez çalışmasının alanda öğretmenlere yönelik gerçekleştirilen ilk mesleki gelişim programı olarak uygulanmasının olumlu sonuçları olduğu görülmüştür. Öğretmenler bu eylem araştırması sürecinde arşiv belgelerinin tarih derslerinde kullanımı konusunda olumlu tutum geliştirmiş, arşiv belgelerinin seçimi, orjinalliğinin test edilmesi, uyarlanması, uygulanması ve değerlendirmesi ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmuşlardır.

Kanıt temelli öğrenme yaklaşımının T.C. İTA dersinde uygulanabilirliği örnek ünite ile de desteklenerek öğretmenlere araştırmacı tarafından sunulmuş ve mesleki gelişim programı sürecinde de öğretmenlerce bu durum kabul edilmiştir. Öğretmenler dersin bütün üniteleri yerine etkili olabilecek birkaç kazanımla ilgili arşiv belgesini etkinlik geliştirmekte kullanabilir. Bu seçim dersin sınırlı zamanının daha etkili kullanılmasını da sağlayabilir

Daha önce yapılan çalışmalar incelendiğinde genel olarak öğretmenlerin arşiv belgelerini kullanabilmesi için, bu belgelerin ilk olarak temin edilmesi konusunda özellikle belgelerin dilinin Osmanlıca olmasından dolayı, belgeleri anlama konusundaki sıkıntıları vurgulanmıştır. Ayrıca ders kitaplarında arşiv belgelerinin bir öğrenim materyali olarak kullanılmadığı bu nedenle bununla ilgili ellerinde bir örnek mevcut olmadığından dolayı derslerinde nasıl kullanmaları gerektiğini örneklerinin olması gerekmektedir.

Bu örnek ders materyalleri ve etkinlikler; araştırmacılar, akademisyenler, öğretmenler ve arşivin bağlı olduğu kurumların ortak bir işbirliği içerisinde bir çalışma yürütmesiyle oluşturulacaktır. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin derslerinde arşiv belgelerini bir eğitim materyali olarak kullanarak etkinlikler geliştirmeye yönelik hazırlanan örnek üniteler de kullanarak bir mesleki gelişim programı sürecini ayrıntılı bir şekilde aktarmayı amaçlayan bu eylem araştırması, alanında ilk olma özelliği taşımaktadır.

5.1. Öğretmenlere Yönelik Öneriler

1- Belgeye dayalı sosyal bilgiler / tarih derslerinin öğrencileri derse motive edebildiği görüşüne dayanılarak arşiv belgelerine dayalı etkinlikleri, derslerinde kullanmaları önerilmektedir.

2- Öğrencilerin derse aktif katılımını sağlamak için bu araştırmada yapıldığı gibi sosyal bilgiler / tarih öğretmenlerinin arşiv belgelerine dayalı etkinlikler hazırlayabilmeleri için eğitim almaları önerilmektedir.

3- Ülkemizin arşiv belgesi bakımından bir hazineye sahip olması, bu durumu değerlendirip öğretmenlerin arşiv belgelerini nereden ve nasıl temin edebileceklerini araştırmaları önerilmektedir.

4- Öğretmenlerin Devlet Arşivleri Başkanlığında yer alan Osmanlıca, Latince ve İngilizceden dilimize çevrilmiş kitapları incelemeleri önerilmektedir.

5.2. Öğretmen Yetiştiren Kurumlara Yönelik Öneriler

1- Kanıt temelli öğretim yönetimi bünyesinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarına, özel öğretim yöntemleri dersinde arşiv belgesi kullanarak nasıl etkinlik hazırlayacakları öğretilmelidir.

2- Sosyal bilgiler / tarih öğretmen adaylarının öğrenim süreçleri boyunca ana kaynaklarla yani arşiv belgeleriyle iç içe oldukları bir eğitim almaları sağlanmalıdır.

5.3. Milli Eğitim Bakanlığına Yönelik Öneriler

1- Sosyal bilgiler öğretmenleri için arşiv belgelerinin derslerde kullanımına ilişkin mesleki gelişim ve yetiştirme projeleri düzenlemeleri önerilmektedir.

2- Belgeye dayalı etkinlik hazırlamaya yönelik hizmet içi eğitim düzenlemeleri önerilmektedir.

3- Okulların, arşiv belgesini barındıran kurumlara eğitim amaçlı gezi düzenleyebilmeleri için yönetmelik maddelerine daha çok işlerlik kazandırılması önerilmektedir.

4- Öğretmenlerin, arşiv belgelerinin kullanıldığı projeler hazırlamaları teşvik edilmelidir.

5- Arşiv belgeleri adece sosyal bilgiler ve tarih alanlarıyla değil, matematik, fen bilgisi, Türkçe ve edebiyat, istatistik gibi alanları da ilgilendiren çok sayıda belge barındırmaktadır. Yurt dışında arşiv belgeleriyle yapılan çalışmalarda disiplinler arası etkinliklerin hazırlanabildiği görülmektedir. Öğretmenlere yönelik bu konuda çalışmaların yapılması önerilmektedir.

5.4. Ders Kaynaklarına Yönelik Öneriler

1- Yayınlanan son sosyal bilgiler ve tarih dersi öğretim programları dikkate alındığında kanıt temelli öğrenmenin önemine vurgu yapıldığı görülmektedir. İlerleyen yıllarda daha da yaygın kullanılacağı ön görülebilmektedir. Öğretim programa göre hazırlanan ders kaynaklarında sadece ana kaynaklara yer verilmiştir. Bunlarla ilgili öğrenim materyalleri hazırlanmamıştır ve dolayısıyla bu örnekler bulunmamaktadır. Bundan sonraki hazırlanacak olan ders kaynaklarında arşiv belgelerine ve birinci el kaynaklara kazanımlara uygun bir şekilde yer verilmeli ancak bunlar sadece kaynaklara eklenmekle kalmamalı bu kullanılan belgelerle ilgili, sorgulamaya dayalı tarihsel düşünme becerilerine dikkat ederek örnek etkinlikler, eklenilmesi önerilmektedir.

5.5. Arşiv Belgelerini Barındıran Kurumlara Yönelik Öneriler

1- Bu kurumlarda MEB ve öğretmen yetiştiren kurumlarla ortak işbirliği gerçekleştirilebilecek eğitim birimleri açılmalıdır. Ve bu eğitim birimlerinde öğrenciler ve öğretmenlerin aktif katılabileceği atölyeler ve eğitimler düzenlenmelidir.
2- Arşivci, öğretmen ve akademisyenlerin ortak çalışma ile etkinlikler hazırlamaları önerilmektedir.
3- Bu kurumların resmi web sitelerinde öğretmenlerin ve öğrencilerin bu etkinlerden faydalanabileceği şekilde bir düzenleme yapmaları ve sanal arşiv gezileri düzenlemeleri önerilmektedir.
4- Öğretmenlerin arşiv belgelerine dayalı içerik üretebilmelerinde kolaylık sağlacak şekilde arşiv belgelerinin türlerine göre lokalize etmek önerilmektedir.

KAYNAKLAR

Açıkgöz, K. Ü. (2003). *Etkili öğrenme ve öğretme*. (4. Baskı). İzmir: Eğitim Dünyası.

Adnan, M., Boz, B. (2015). Faculty members' perspectives on teaching mathematics online: does prior online learning experience count?. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry, 6*(1), 21-38.

Alabaş, R. (2007). *İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde kanıt temelli öğrenme modeli: Bir eylem araştırması,* Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Entitüsü, İstanbul.

Altıkulaç, A. (2014). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde hatıratların kullanımının öğrenme sürecine etkisi,* Yayımlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara,

Altrichter, H. and Holy, M. (2005). Research diaries, In Bridget Somekh and Cathy Lewin, *Research Methods in The Social Sciences* (70-130). Londra: Sage.

Altunışık, R., Çoşkun, R., Bayraktaroğlu, S. ve Yıldırım, E. (2010). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Sakarya: Sakarya.

Anderson, L., Krathwohl, D. R., Airasian, P. W., Cruikshank, K. A., Mayer, R. E., and Pintrich, P. R. (Eds.). (2001). *A taxonomy for learning, teaching, and assessing: A revision of Bloom's taxonomy of educational objectives*. (Çev. Özçelik, D. A., 2010). *Öğrenme öğretim ve değerlendirme ile ilgili bir sınıflama*. Ankara: Pegem Akademi.

Ata, B. (1998). *Tarih öğretimine bilimsel problem çözme yönteminin uygulanmasına yönelik bir model.* Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Ata, B. (2002). *Müzelerle ve tarihi mekânlarla tarih öğretimi: tarih öğretmenlerinin 'müze eğitimine' ilişkin görüşleri.* Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Ata, B. (2002). Tarih derslerinde "dokümanlarla öğretim" yaklaşımı. *Türk Yurdu*, *175*, 80-86.

Ata, B. (2011). Sosyal bilgiler eğitiminde iyi bir örnek: ABD kongre kütüphanesinin amerikan hafıza projesi. *Türk Kütüphaneciliği 25*(2), 261-270.

Ata, B. (2013). Sosyal bilgiler öğretim programı ve seyahatnameler:'' çocuklar, ninelerimiz ve dedelerimiz çok yardımseverdi''. *Türk Yurdu, 33*(310), 164-166.

Ayaydın, Y. (2019). *Ortaokul Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programının ve uygulamasının değerlendirilmesi.* (Yayınlanmamış doktora tezi), Marmara Üniversitesi, İstanbul. https://katalog.marmara.edu.tr/veriler/yordambt/cokluortam/7D4CDB39-51A6-5F41-9FB4-6DD890D5DAF2/5e01d7a41e7ea.pdf http://hdl.handle.net/11424/54881

Balcı, A. (2009). *Sosyal bilimlerde araştırma*. Ankara: Pegem.

Balkaya, A. (2002). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde tarihsel kanıtların etkililiği.* Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitimi Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme, *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7*(1), 231-274.

Barth, J. L., ve Demirtaş, A. (1997). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretimi*. YÖK/Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi, Öğretmen Eğitimi Dizisi, Ankara.

Barton, K. C. (2005). Primary sources in history: Breaking through the myths. *Phi Delta Kappan*, *86*(10), 745-753.

Barton, K. C. and Levstick L. S. (2005). *Teaching history fort he common good*, London: Lawrence Earlbaum Associates.

Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi, 9*(1), 23-25.

Bekret, D. (2019). *Kanıt temelli güncel olayların sosyal bilgiler dersinde kullanımına yönelik bir eylem araştırması.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Entitüsü, İstanbul.

Beyhan, A. (2013). Eğitim örgütlerinde eylem araştırması. *Journal of Computer and Education Research, 1*(2), 65-89. Retrieved from https://dergipark.org.tr/tr/pub/jcer/issue/18614/196496

Bilgili, A. S. (2006). Geçmişten günümüze sosyal bilimler ve sosyal bilgiler. İ. H. Demircioğlu. (ed.), *Sosyal bilgilerin temelleri* içinde. (ss. 3-56). Trabzon: Hegem.

Binark, İ. (1978). *Arşiv ve arşivcilik bibliyografyası.* Ankara: Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı, Yayın No:2. Gn. No: 042.

Binark, İ. (1980). *Arşiv ve arşivcilik bilgileri*. Ankara: Arşiv ve Arşivcilik Dairesi Başkanlığı, Yayın No:2. Gn. No: 042, 11.

Binark, İ. (1980). *Arşiv ve arşivcilik bilgileri,* Ankara: Başbakanlık.

Booth, A. (2003). *Teaching history at university Enhancing learning and understanding*. Routledge Taylor and Francis Group.

Boyum, C. D. (2016). *Primary sources in social studies: A multiple case study examining the successful use of primary sources in the secondary history classroom*. United States Code Microform Edition ProQuest LLC. 10288372.

Brundage, A. (2018). *Going to the sources a guide to historical research and writing.* USA: John Wiley&Sons.

Bukowiecki, E. M. (2014). *The importance of using primary sources in social studies,* K–8 Guidelines for Teachers to Utilize in Instruction, Maryland: Rowman & Littlefield.

Burgess, R. G. (1981). Keeping a research diary, *Cambridge Journal of Education, 11*(1), 75-83, DOI: 10.1080/0305764810110106

Büyüköztürk, Ş. (2014). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem.

Büyüköztürk, Ş. Akbaba-Altun, S., ve Yıldırım, K. (2010). Uluslararası öğretme ve öğrenme araştırması. *Teaching and Learning International Survey (TALIS), Türkiye Ulusal Raporu,* Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü.

Büyüköztürk, Ş. Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem

Carr, E. (1987). *Tarih nedir?* İstanbul: İletişim.

Cavas, B., Cavas, P., Karaoglan, B., and Kisla, T. (2009). A Study on Science Teachers' attitudes toward information and communications technologies in education. *Online Submission*, *8*(2).

Chapman, A. (2015). *Joined-up history new directions in history education research UCL institute of education*, London: University College.

Chonko, A. M. (2011). *Primary sources, critical thinking and historical thinking in a ninth grade social studies class.* The Faculty of the College of Education Ohio University,

Collingwood, R.G. (1994). *The idea of history*. (Revised Edition Jan Van Der Dussen), New York: Oxford Unıversity.

Compston, C. L. (2002). *A teacher's guide to using primary sources*, New York: Oxford University.

Cooper, H. (2002). *History in the early years*. London: Routledge.

Cooper, J. H. (1995). *Young children's thinking in history.* Doctoral Thesis. London University, Institute of Education, London.

Cotton, J. and Sharron, D. (2011). *Engaging students with archival and digital resources,* Oxford: Chandos.

Craver, K. W. (2003). *Using internet primary sources to teach critical thinking skills in history*. Westport: Greenwood.

Crowe, A. R. and Cuenca, A. (2016). *Rethinking social studies teacher education in the twenty-first century,* London: Springer International.

Çalışkan, B. ve Şahbudak, E. (2005). *20. Yüzyıl dünya ve Türkiye tarihi öğretimi kitabı: Yardımcı yönleri ve öneriler*. İstanbul: Tarih Vakfı.

Çalışkan, H. (2000). *İlköğretim okulları 1. kademesi 4. ve 5. sınıflar sosyal bilgiler dersinde kullanılan eğitim ve öğretim yöntemleri.* Yüksek Lisans Tezi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

Çatak, K. (2008). *6. sınıf yeni sosyal bilgiler öğretimi programındaki öğretme-öğrenme süreçlerine yönelik öğretmen görüşleri (Muğla ili örneği).* Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.

Çiftarslan, N. (2019). *8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde kanıt temelli öğrenme yaklaşımı ile tarih öğretimi: fenomenolojik bir çalışma.* Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitimi Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Çiftçi, E. (2008). *Türkiye'de Milli Eğitim Bakanlığı tarafından müzik öğretmenlerine verilen hizmetiçi eğitimin incelenmesi ve müzik öğretmenlerinin hizmetiçi eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi.* Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Çulha Özbaş, B. (2010). *12-14 Yaş grubu öğrencilerinin tarihsel düşünme gelişimi ve tarihsel kanıt kullanımı*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

DAGM (2003). *Osmanlı fermanları,* Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü.

DAGM (2005). *Osmanlı belgelerinde Çanakkale muharebeleri I,* Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü.

DAGM (2005). *Osmanlı belgelerinde Çanakkale muharebeleri II,* Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü.

DAGM (2013). *I. Dünya Harbi-I,* Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü.

DAGM (2013). *I. Dünya Harbi-II,* Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü.

DAGM (2016). *Arşiv belgelerine göre Kutul Amare zaferi*. İstanbul: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü.

DAGM (2017). *Birinci dünya savaşı belgeleri,* İstanbul: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü.

DAGM (2017). *Başbakanlık osmanlı arşivi rehberi*, İstanbul: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü.

Dallon B. and Ratner, W. (2002). *Improve your scores on English & social studies test.* Library of Congress.

Davies, I. (2011). *Debates in history teaching*. London: Routledge.

Dawson, I. (2004). Time for chronological understanding. *Teaching History, 11,* 14-24.

Demir, N. (2019). *8. Sınıf T.C. Inkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde kanıt temelli öğrenme yaklaşımı ile tarih öğretimi: Fenomenolojik bir çalışma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Demircioğlu, İ. H. (2006). *Sosyal bilgilerin temelleri,* Ankara: Hegem.

Demirel, Ö. (2003). *Eğitim sözlüğü.* Ankara: Pegem A.

Desimone, L. M., Porter, A. C., Garet, M. S., Yoon, K. S., and Birman, B. F. (2002). Effects of professional development on teachers' instruction: Results from a three-year longitudinal study. *Educational Evaluation and Policy Analysis, 24*(2), 81-112.

Dilek, D., Yapıcı, G. (2007). *Tarih öğretmen adaylarının kaynaklarla çalışmada karşılaştıkları güçlükler ve romantik tarih anlayışı: Sınav kağıtları üzerine bir analiz.* 4.th Heirnet Conference 2007, 10-12 September, Marmara University, İstanbul.

Dobson, M. and Zieman, B. (2009). *Reading primary sources the interpretation of texts from nineteenth- and twentieth-century history.* London: Routledge.

Doğan, Y. ve Dinç, E. (2007). Birinci elden tarih kaynaklarının sosyal bilgiler ve tarih derslerinde internet üzerinden kullanımı: ABD ve İngiltere'den Uygulama Örnekleri, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 11*(2), 197-202.

Doğan, N. (2008). *İlköğretim 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinin öğretiminde tarihsel kanıt kullanımının etkililiği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Doğan, Y. (2007). *Sosyal bilgiler öğretiminde tarihsel yazılı kanıtların kullanımı.* Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Doğan, Y. (2008). *İlköğretim programları ve ders kitaplarının değerlendirilmesi ve değerlendirme sonuçlarının ortaöğretim ile paylaşılması çalıştayı çalışma raporu,* Ankara.

Doğan, Y. (2009). Tarihte Birinci Elden Kaynaklar: Efsaneleri/Mitleri Aşmak, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 29*, 1407-1426.

Doğanay, H. (2005). *Coğrafyada metotlar.* İstanbul: MEB.

Donnelly, M. and Norton, C. (2011). *Doing history.* Newyork: Routledge.

Doran, A. K. (2018) A case of teaching and learning the holocaust in secondary school history class: an exercise in historical thinking with primary sources. Doctoral Dissertation, George Washington University, School of Education and Human Development, Washington.

Dönmez, C. (2003). *Sosyal bilimler ve sosyal bilgiler, konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu sosyal bilgiler.* Sahin, C. (Editör). Ankara: Gündüz.

Dönmez, C., ve Yazıcı, K. (2008). *T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük konularının öğretimi,* Ankara: Nobel.

Drage, K. (2010). Professional development: Implicationsfor Illinois career technical educataion teachers. *Journal of Careerand Technical Education, 25*(2), 27-37.

Drake, B., Hovmand, P., Jonson-Reid, M., and Zayas, L. H. (2007). Adopting and teaching evidence-based practice in master's-level social work programs, *Journal of Social Work Education, 43*(3), 431-446, DOI: 10.5175/JSWE.2007.200600625

Duceatt, P. D. (2016). *An investigation of strategies to incorporate historical thinking in upper elementary socials studies classrooms*. Doctoral Dissertation, Piedmont College, School of Education, Georgia.

Ekşi, H, ve Yaşar, H. (2020). Kanıt temelli Tarih öğretiminde ahlaki ikilem: Eylem araştırması. *Değerler Eğitimi Dergisi, 18*(39), 339-375. DOI: 10.34234/ded.674957

Elder, L. Gorzycki, M. and Paul R. (2011). *Historical Thinking... Going beyond dates, places, and names to the core of history*.

Ercikan, K. and Seixas P. (2015). *New directions in assessing historical thinking*. London: Routledge.

Gabler, I. C. and Schroeder, M. (2003). *Constructivist methods for the secondary classroom: Engaged minds*. New York: Allyn & Bacon.

Galgano, M. J., Arndt, J. C., and Hyser, R. M. (2012). *Doing history: Research and writing in the digital age*. Nelson Education.

Garg, B. (2007). *Teaching of history.* New Delhi: Rajat, 237-238

Gertstl-Pepin, C., and Patrizio, K. (2009). Learning from Dumbledore's Pensieve: A metaphor as an aid in teaching reflexivity in qualitative research. *Qualitative Research, 9*, 299-308.

Gibbs, G. R. (2007). Thematic coding and categorizing. In Gibbs, G. R. *Qualitative Research kit: Analyzing qualitative data* (pp. 38-55). London: Sage.

Gillies, D. (2008). Student perspectives on videoconferencing in teacher education at a distance, *Distance Education, 29*(1), 107-118.

Goalen, P. (1996). Educational drama and children's historical wring: Process and product, *The Curriculum Journal, 7*(1), 75 – 91.

Grabiner J. V. (2011) Why proof? A historian's perspective. In: Hanna G., de Villiers M. (eds) *Proof and Proving in Mathematics Education*. New ICMI Study Series. Dordrecht: Springer.

Grant, S. G. (2003). *History lessons teaching, learning, and testing in U.S. High school classrooms.* Londra: Lawrence Erlbaum Associats.

Gültekin, M. (2006). Using of distance education approach in teacher training: Anadolu University open education model. *Turkish Online Journal of Educational Technology-TOJET, 5*(1), 101-116.

Güven, İ., Bıkmaz, F., İşcan Canay, D. ve Keleşoğlu, S. (2014). *Tarih öğretimi kuram ve uygulama,* Ankara: Pegem.

Güvenbaş, M. (2013). *Tarih öğretiminde arşiv belgeleriyle hazırlanan internet destekli öğretim materyaline ilişkin öğretmen görüşleri.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Hall, D. and Knox, J. (2009). Issues in the education of TESOL teachers by distance education. *Distance Education, 30*(1), 63-85.

Hammond, M., Rennie, C., and Dickson, J. (2007). Distance education for Inuit smoking counsellors in Canada: A case report. *International Journal of Circumpolar Health, 66*(4), 284-286.

Hunt, M. (2007). *A practical guide to teaching history in the secondary school.* London: Routledge.

Husbands, C., Kitson, A. and Pendry, A. (2003). *Understanding history teaching.* Philadelphia: Open University.

Işık, H. (2008). *Tarih öğretiminde doküman kullanımının öğrencilerin tarihsel düşünme becerilerine ve başarılarına etkisi,* Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Johnson, A. P. (2012). *A short guide to action research* (4th ed). New Jersey: Pearson Education.

Kabapınar, Y. (2019). *Kimlik belirleyen derslerde kanıt temelli öğrenme,* Ankara: Pegem.

Kaymakçı, S. (2010). *Sosyal bilgiler öğretiminde çalışma yaprakları kullanımının öğrencilerin akademik başarılarına ve derse karşı tutumlarına etkisi,* Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Kazu, İ. Y. ve Kerimgil, S. (2008). Yeni atanan öğretmenlerin hizmetiçi eğitime ilişkin görüşleri (Elazığ ili örneği), *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi, 23*, 14-30.

Keatinge, M. W. (1921). *Studies in the teaching of history*. London: A. & C. Black.

Keith, S. (2007). *Taber classroom-based research and evidence-based practice a guide for teachers*. London: Sage, 7-8.

Kıldan, A. O. (2008). *Yapılandırmacı yaklaşıma göre okul öncesi öğretmenlerine verilen hizmetiçi eğitimin öğretmen-çocuk ve öğretmen-ebeveyn ilişkilerine etkisi,* Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Kılıçoğlu, G. (2009). *Sosyal bilgilerin tanımı, dünyada ve ülkemizde gelişimi ve önemi, sosyal bilgiler öğretimi,* (Ed. M. Safran), Ankara: Pegem-A.

Kibar, H. (2019). *Ortaöğretim tarih ders kitapları kanıt temelli öğrenme yaklaşımının neresindedir? Bir saptama çalışması.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Entitüsü, İstanbul.

Kitson, A. Husbands, C. Steward, S. (2011). *Teaching and learning history understanding the past*. Open University Press McGraw-Hill Education, 11–18.

Komisyon, (2005). *İlköğretim sosyal Bilgiler dersi öğretim programı ve kılavuzu (4-5. Sınıflar),* Ankara: T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

Köklü, N. (2001). Eğitim eylem araştırması-öğretmen araştırması. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES), 34*(1), 35-43. DOI: 10.1501/Egifak_0000000040

Köksal, H., Salgar Tural, G., Sungur, H., Gök, A., Genç, C., ve Bilgiç, A. (2012). *Yenilikçi Tarih öğretimi etkinlik örnekleri,* Ankara: Harf.

Kutlu, Ö., Doğan, C. D., ve Karakaya, İ. (2010). *Öğrenci başarısının belirlenmesi.* Ankara: Pegem.

Kuzu, A. (2009). Öğretmen yetiştirme ve mesleki gelişimde eylem araştırması. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2*(6), 425-433.

Kütükoğlu, N. (1998) *Osmanlı belgelerinin dili (diplomatik),* 2. Baskı, İstanbul: Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı.

Levstik, L. S. & Barton, K. C. (2011). *Doing history investigating with children in elementary and middle school.* Newyork: Routledge.

Maggioni, L. (2010). *Studying epistemic cognition in the history classroom: cases of teaching and learning to think historically.* Department of Human Development, University of Maryland, ProQuest LLC, 3426403

Malkmus, D. J. (2008). Primary source research and the undergraduate: A transforming landscape. *Journal of Archival Organization, 6*(1), 47-70.

Mcaleavy T. (2000). *Teaching about interpretations, in history teaching*, In J. Arthur, R. Phillips (Eds), Issues in History Teaching (pp. 72-82). London: Routledge.

MEB (2017-2018). *T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük öğretim programı (8. Sınıf),* Ankara: TTKB.

MEB (2019). *T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı (8. Sınıf),* Birinci Baskı. Ankara: Devlet Kitapları.

MEB. (2005). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programı.* Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

Moran, D. J. and Malott, R. W. (2004). *Evidence based educational method.* California: Elsevier.

Neel, M. A. (2015). *Learning to elicit, interpret, and respond to students' historical thinking: a case study of four teacher candidates. Faculty of the Graduate School of the University of Maryland, College Park,* United States Code Microform Edition ProQuest LLC. 3725530.

Nichol, J. (2001). *Tarih öğretimi*. (Çev. Mustafa Safran). Ankara: Çağrı.

Nichol, J. and Dean, J. (2005). *History 7–11 Developing primary teaching skills.* Newyork: Routledge.

Okazaki, S. and J. A. Rivas (2002). 'A content analysis of multinationals' web communication strategies: Cross-cultural research framework and pre-testing", *Internet Research: Electronic Networking Applications and Policy, 12*(5), 380-390.

Osborne, K. (1987). Archives in the classroom. *Archivaria*, 16-40.

Öztürk, C. (2007). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi,* Ankara: Pegem.

Öztürk, C. ve Otluoğlu, R. (2002). *Sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünler ve yazılı Materyaller,* Ankara: Pegem.

Öztürk, C., ve Dilek, D. (Eds.). (2005). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. Pegem A.

Öztürk, C., ve Otluoğlu, R. (2005). *Sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünler*. Ankara: Pegem.

Phillips, I. (2008). *Teaching history developing as a reflective secondary teacher.* London: Sage.

Phillips, R. (2002). *Reflective teaching of history 11-18: Meeting standards and applying research*. A&C Black.

Reese, S. (2010). Bringing effective professional. *Techniques, 85*(6), 38-43.

Reid, D. and Estela, V. (2017). *Proof-based teaching as a basis for understanding why*. Dublin, Ireland. hal-01865651

Richmond Aaron, S., Boysen Guy. A., & Gurung Regan, A. (2016). *An evidence-based guide to college and university teaching developing the model teacher*, Routledge.

Ruggiero, R. V. (2004). A Guide to critical thinking. (Çev. Dedeoğlu, Ç.). *Eleştirel düşünme için bir rehber.* 2. Baskı. İstanbul: Alfa Araştırma.

Safran, M. (2002). Türk tarihi öğretimi ve meseleleri. *Türkler ansiklopedisi, 17,* 935-942.

Safran, M. (2006). *Tarih eğitimi makale ve bildiriler,* Ankara: Gazi.

Safran, M. (2008). *Sosyal bilgiler öğretimine bakış (özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi.* Ankara. Pegem.

Safran, M., ve Köksal, H. (1998). Tarih öğretiminde yazılı kanıtların kullanılması, *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 18*(1), 71-86.

Safran, M., ve Ata, B. (1998). Okul dışı tarih öğretimi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *18*(1), 87-94.

Sağlam, H, ve Bilgiç, S. (2018). İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde kanıt temelli öğrenmenin etkililiğinin incelenmesi. *Sakarya University Journal of Education, 8*(2), 60-71. DOI: 10.19126/suje.412094

Sale, D. (2015). *Creative teaching an evidence-based approach*, Newyork: Library of Congress.

Senemoğlu, N. (2011). College of education students' spproaches to learning and study skills. *Eğitim ve Bilim (Education & Science), 36*(160), 65-80.

Simon, R. B., Behmand, M. and Burke, T. (2015). *Teaching big history*. University of California.

Skylar, J. (2014). *The Teacher and the Trowel: Engaging Students in the Classroom through Archaeology*, Doctoral Thesis, Northern Arizona UniversityMaster of Arts in Anthropology. Arizona.

Smith, R. (2012). Aristotle's Logic. Edward N. Zalta (ed.) *The stanford encyclopedia of philosophy*. http://plato.stanford.edu/archives/spr2012/entries/aristotle-logic/

Sönmez, V. (2010). *Sosyal bilgiler öğretimi ve öğretmen kılavuzu*. Ankara: Anı.

Sönmez, V. (1999). *Sosyal bilgiler öğretimi.* Ankara: Pegem.

Sönmez, V. (2005). *Hayat ve sosyal bilgiler öğretimi öğretmen kılavuzu*, (5. Baskı), Ankara: Anı.

Sözer, E. (1998). *Kuramdan uygulamaya sosyal bilgiler öğretimi*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Stafford, T. F. (2005). Understanding motivations for internet use in distance education. *IEEE Transactions on Education*, *48*(2), 201-306.

Stanley, T. L. (2017). *Increasing students' critical thinking and improving performance in elementary social studies classroom.* Doctoral Thesis, Capella University School of Education, London.

Swartz, J. S. and Mcguiness, C. (2014). *Devoloping and accessing thinking skills project final report 1*. Belfast: University of Belfast.

Şener, N. (2019). *Ortaokul sosyal bilgiler dersinde tarihsel kanıt kullanımının öğrencilerin tutumlarına etkisi ve öğretmen görüşleri.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.

Şimşek, N. (2007). *Öğretim teknolojileri kullanımı ve materyal geliştirme*. Ankara: Asil.

Taber, S. K. (2007). *Classroom-based Research and Evidence-based Practice: A guide for teachers,* London: Sage.

Thomas, G. and Pring, R. (2004). *Evidence-based practice in education.* Berkshire: Open University McGraw-Hill Education.

Thorman, C. (2012). *The use of web 2.0 technologies in archives: Developing exemplary practice for use by archival practitioners.* Doctoral Thesis, San José State University Master of Library and Information Science, London.

Tsalapatas, H., Heidmann, O., Alimisi, R., Tsalapatas, S., Florou, C., and Houstis, E. (2011). *Visual programming towards the development of early analytical and critical thinking*. Int. Conference on Future of Education Konferansında Sunulan Bildiri. Floransa, İtalya.

Tucker, A. (Ed.). (2009). *A companion to the philosophy of history and historiography* (pp. 1-6). West Sussex: Wiley-Blackwell.

Türer, A. (2008). *Bilgisayar ortamında materyal hazırlama*. http://public.cumhuriyet.edu.tr/~aturer/materyalhazirlama.html adresinden 25/05/2020 tarihinde alınmıştır.

Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilecek nitel bir araştırma tekniği: Görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 24*(24), 543-559.

Uşun, S. (2006). *Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı*. Ankara: Nobel.

Ünal, U. (2015). *Tarih için metodoloji: Türkiye'de devlet arşivleri.* (ed. Ahmet Şimşek) Ankara: Pegem.

Ünal, U. (2017). *I. Dünya savaşı belgeleri sempozyum bildirileri,* Devlet Arşivleri Başkanlığı.

VanSledright, B. A. (1996). Closing the gap between school and disciplinary history? Historian as high school history teacher. *Advances in research on teaching*, *6*, 257-290.

Veccia, S. H. (2004). *Uncovering our history / teaching with primary sources.* Chigaco: Amerikan Library Association, 42-43.

Wade, C. R. (2007). *Social studies for social justiceteaching strategies for the elementary classroom.* Columbia: Teachers College, 72.

Westwood, P. (2008). *What teachers need to know about teaching methods*. Australian: Acer, 27-28.

Whittemore, R., Chase, S. K., and Mandle, C. L. (2001). Validity in qualitative research. *Qualitative Health Research, 11,* 117-132.

Wilschut, A. (2015). *Joined-up history new directions in history education research*, (Edit. Arthur Chapman), Amsterdam: Amsterdam University of Applied Sciences.

Wineburg, S. (2007) Unnatural and essential: the nature of historical thinking, *Teaching History, 129,* 6–20

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2003). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.

Yılmaz, F. G. (2020). Çok kültürlü eğitime ilişkin öğretmen algıları. *Milli Eğitim Dergisi*, *49*(226), 291-321.

Yılmaz, G. F. (2017). Güçlü bir hukuk devleti için etik, demokratik, laik eğitim sistemi ve eğitim hukuku, *TBB Dergisi, (129),* 346-348.

EKLER

EK-1. Eylem Araştırması Ön Görüşme Formu

GÖRÜŞME SORULARI

Saygıdeğer Öğretmenlerim, bu ölçme aracı "Arşiv Belgelerinin T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Kullanımına İlişkin Öğretmen Mesleki Gelişim Programı: Bir Eylem Araştırması"' başlığında bir doktora tez çalışmasında görüşlerinizi değerlendirmek amacıyla hazırlanmıştır. Bu nedenle ortaya konulan görüşleriniz sadece bu çalışma kapsamında değerlendirilecek olup, başka kimseyle paylaşılmayacak ve çalışmada hiçbir şekilde isminiz kullanılmayacaktır.

Çalışma için değerli görüşlerinizi paylaştığınız ve katkı sağladığınız için teşekkür ederim.

Seval HALLAÇ

Doktora Öğrencisi

Kişisel Bilgiler
Cinsiyetiniz: Kadın ( ) Erkek ( )
Eğitim verdiğiniz okul türü: Normal Ortaokul ( ) İmam Hatip Ortaokulu ( )
Özel Ortaokul ( )
Görev süreniz: 1-5 Yıl ( ) 6-10 yıl ( )11-15 yıl ( ) 16-20 yıl ( ) 20 yıldan fazla ( )
Eğitim Durumunuz: Lisans ( ) Yüksek Lisans ( ) Doktora ( )

SORULAR

1- T.C İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersini işlerken Arşiv belgesi örneği kullanarak ders işlediniz mi? Arşiv belgelerinin derste kullanılması hakkındaki görüşleriniz nelerdir? Size göre arşiv belgelerinin derste kullanımının katkısı ne olabilir? Kısaca bilgi verir misiniz?

2- T.C İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi 2. Ünitesinin ilk 4 kazanımıyla hazırladığım örnek ders içeriği sizce bu şekliyle derste kullanılabilir mi? Bu konu hakkındaki görüşleriniz nelerdir?

3- T.C İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında konuların arşiv belgeleriyle anlatılması sizce öğrencilerin dersi öğrenmelerinde kalıcılık sağlar mı?

4- Size göre, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde öğretmenlerin arşiv belgesini kullanması; kronolojik düşünme becerisini, tarihsel kavram becerisini, tarihsel analiz ve yorum becerisi, tarihsel sorun analizi ve karar verme becerisi, tarisel araştırma becerisine katkı sağlar mı?

5- Arşiv belgelerinin (gazete, mektup, telgraf, kitabe ve fotoğraf vb.) tarih dersinde kullanımıyla ilgili bir eğitim aldınız mı?

6- Sizce T.C İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitaplarında arşiv belgelerine yeteri kadar yer verilmiş midir? Bu konuda ders kitaplarıyla ilgili düşünceleriniz nelerdir?

7- Size göre Arşiv belgelerinin derste kullanılması öğrencilerin derse olan ilgisini arttırır mı?

8- Tarih dersi üzerindeki sıkıcı ders imajı değiştirebilir mi? Bu konuda önerileriniz nelerdir?

9- Arşiv belgelerinin muhafaza edildiği kurumlarla iletişim hakkındaki görüşleriniz nelerdir?

EK-2. Mesleki Gelişim Programı Ön Görüşme Formu

"Arşiv Belgelerinin T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Kullanımına İlişkin Öğretmen Mesleki Gelişim Programı: Bir Eylem Araştırması"

Ön Görüşme Formu

Kişisel Bilgiler

1. Adınız soyadınız:
2. Kıdem yılınız:
3. Mezun olduğunuz lisans bölümü:
4. Mezun olduğunuz lisans yılı:
5. Mezun olduğunuz üniversite:
6. En son mezun olduğunuz bölüm:
7. Çalıştığınız okul türü:

SORULAR

1. Arşiv belgeleriyle (birinci elden kaynaklarla) ilgili lisans veya yüksek lisans öğreniminiz boyunca çalışma yaptınız mı veya eğitim aldınız mı? Bu eğitiminizin derslerde arşiv belgelerini kullanmanızda etkili oluyor mu?
2. Sınıf ortamında T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi konularını öğretirken ne gibi yöntem ve teknikleri kullanırsınız?
3. Size göre belgeye dayalı öğrenmede arşiv belgelerini tarih dersinde kullanımının önemi nedir?
4. Size göre belgeye dayalı öğrenmede arşiv belgelerini tarih dersinde nasıl kullanabiliriz?
5. Size göre belgeye dayalı öğrenmede arşiv belgelerinin tarih dersinde kullanımı öğrenci başarısını etkiler mi?
6. Size göre arşiv belgeleri disiplinlerarası kullanılabilir mi?

EK-3. Araştırmacı Günlüğü

Tarih:

Katılımcı yoklaması:

Ö1

Ö2

Ö3

Ö4

Ö5

Programı aksatacak herhangi bir sorun oluştu mu

Evet( ) Hayır( )

1-Oturum esnasında katılımcıların eğitime olan katkıları nelerdir?

2- Her bir oturumda eğitimin yönünü etkileyen önemli katkılar oldu mu?

Evet () Hayır()

3-Katkıları öğretmenler kimlerdir ve bu katkılar neler olmuştur?

Ö1

Ö2

Ö3

Ö4

Ö5

4-Katılımcıların her birinin olumlu ve olumsuz tutumları nelerdir?

EK-4. Mesleki Gelişim Programı Ders Gözlem Formu

"Arşiv Belgelerinin T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Kullanımına İlişkin Öğretmen Mesleki Gelişim Programı: Bir Eylem Araştırması"

Konu :………..…….. Tarih: …./ …./….

Adı Soyadı: ……..

GÖZLENECEK KONULAR	DERECELER				
	Her zaman	**Sıklıkla**	**Bazen**	**Nadiren**	**Hiçbir zaman**
	5	4	3	2	1
I. Araştırmacı					
1. Araştırmacı derse hazırlıklı geldi					
2. Araştırmacı konu ile ilgili yeterli bilgiye sahipti.					
3. Araştırmacı farklı örneklerle konuyu aktardı.					
4. Araştırmacı ders boyunca öğrenci tepkilerini gözlemledi ve gerektiği yerde müdehalede bulundu.					
5. Araştırmacı uzaktan eğitim programı konusunda yetkindi. 6. Dersle ilgili katılımcılara öğrenmeyi kontrol eden sorular yöneltti					
II. Katılımcı					
1. Katılımcılar konu ile ilgili önceden araştırma yapmıştı.					
2. Ders süresince ilgi ve motivasyonlarını korudular.					
3. Araştırmacı daha fazla bilgi öğrenme amaçlı sorular yönelttiler.					
4. Notlar aldılar.					
5. Dersi iyi dinlediği izlenimi veren sorular sordular.					
III. Ders					
Derste zaman kullanımı yeterliydi.					
Konular farklı yöntemlerle anlatıldı.					
Ders başlangıcında konuyla ilgili giriş konuşması yapıldı.					
Dersin içeriği sistematik bir şekilde ve örneklerle sunuldu.					
Ders sonunda konuyu toparlayıcı bir konuşma yapıldı.					
Daha fazla bilgi edinmek isteyen katılımcılara yönelik okuma önerileri sunuldu.					
NOTLAR					

EK-5. Mesleki Gelişim Programı Son Görüşme Formu

"Arşiv Belgelerinin T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Kullanımına İlişkin Öğretmen Mesleki Gelişim Programı: Bir Eylem Araştırması"

Kişisel Bilgiler

1. Adınız soyadınız:
2. Kıdem yılınız:
3. Mezun olduğunuz lisans bölümü:
4. Mezun olduğunuz lisans yılı:
5. Mezun olduğunuz üniversite:
6. En son mezun olduğunuz bölüm:
7. Çalıştığınız okul türü:

SORULAR

1. Size göre belgeye dayalı öğrenmede arşiv belgelerinin tarih dersinde kullanımının önemi nedir?
2. Size göre belgeye dayalı öğrenmede arşiv belgelerini tarih dersinde nasıl kullanabiliriz?
3. Size göre belgeye dayalı öğrenmede arşiv belgelerinin tarih dersinde kullanımı öğrenci başarısını etkiler mi?
4. Size göre arşiv belgeleri disiplinlerarası kullanılabilir mi?
5. Size göre arşiv belgelerine dayalı öğrenmede öğrenci başarısı nasıl etkileyebilir?
6. Arşiv belgelerine dayalı örnek etkinliklere benzer bir etkinliği nasıl tasarlarsınız?
7. Arşiv belgelerine dayalı örnek etkinliklerden farklı bir etkinlik tasarlayabilir misiniz? Tasarım sürecinizi açıklar mısınız?

EK-6. Çalışma Yaprağı Şablonu

Arşiv Belgelerinin T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Kullanımına İlişkin Öğretmen Mesleki Gelişim Programı: Bir Eylem Araştırması"

Ders:

Sınıf:

Ünite:

Konu: ÇANAKKALE MUHAREBELERİ

Ders Süresi:

KAZANIM:

İlişkili Kazanım:

Etkinliğin Amacı:

Öğretmen Notu:(Belgenin konusu hakkında belge dışında ön bilgi vermek, örneğin Çanakkale Muharebeleri hakkında ön bilgi verme)

Hazırlık Çalışması:

Anahtar Kelimeler:

Değerler Ve Beceriler:

Yöntem Ve Teknikler:

Kullanılan Malzemeler:

Kullanılan Belgeler ve Türleri:

Kazanıma Uygun Belge Seçimi

Seçilen Belgenin Günümüz Türkçesine çevrilmesi ve Sınıf Düzeyine Uygun Özetlenmesi

Belgenin Öğrencilere Dağıtılması

Etkinliğin Yapılışı:

- **Hatırlama**
- **Anlama**
- **Uygulama**
- **Analiz**
- **Değerlendirme**

Belgenin Soruları (Bu alt başlıklar bünyesinde belgeyi sorgulayan ve belgeni türüne ve konusuna uygun sorular hazırlanmalı)

- **Tarih (Belge nezaman yazılmıştır)**
- **Zaman(Belgede hangi dönem anlatılmaktadır)**
- **Mekân (Belgede geçen olayın yeri hakkında ne tür bilgiler vardır)**
- **Kişi(Belgede geçen şahıslar kimlerdir)**
- **Olay ve anafikir (Belgede geçen olay ve ana fikir nedir)**

Değerlendirme: (Öğrenci geribildirim türleri):Mektup yazdırma, gazete haberi hazırlatma, resim yaptırma, kompozisyon yazdırma gibi geri bildirim türleri kullanılabilir. Öğretmenler seçtikleri geribildirim türüne uygun değerlendirme ölçütlerini belirlemelidir. Bu değerlendirme ölçütleri konunun ilgili kazanımıyla ilişkilendirilmelidir.

EK-7. Araştırma Katılımcı Onay Belgesi 1

Gazi Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü,
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı
Danışman: Prof. Dr. Uğur Ünal
Tez Konusu: Arşiv Belgelerinin Tarih
Öğretimine Uyarlanması

ARAŞTIRMA KATILIMCI ONAY BELGESİ

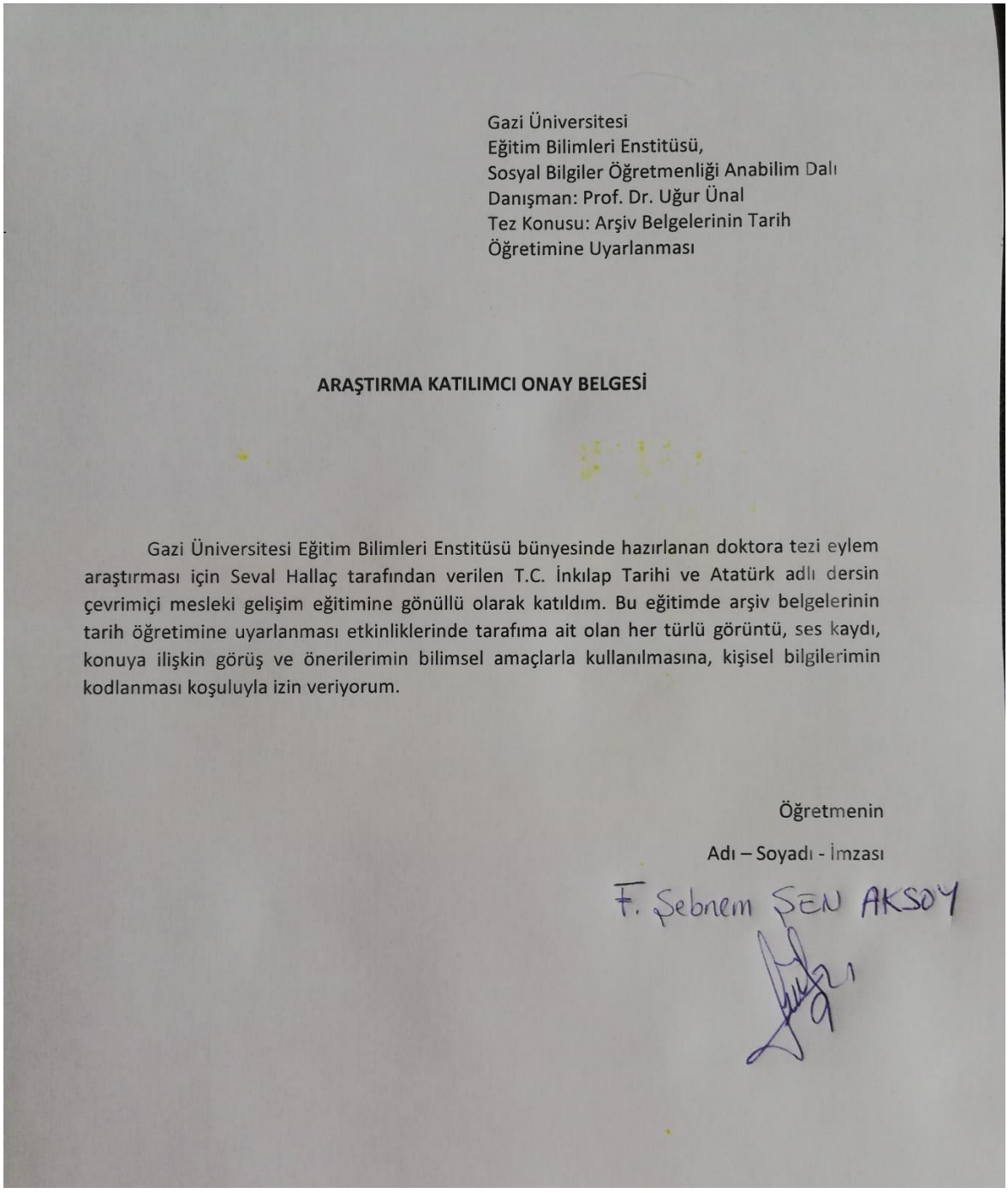
Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü bünyesinde hazırlanan doktora tezi eylem araştırması için Seval Hallaç tarafından verilen T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürk adlı dersin çevrimiçi mesleki gelişim eğitimine gönüllü olarak katıldım. Bu eğitimde arşiv belgelerinin tarih öğretimine uyarlanması etkinliklerinde tarafıma ait olan her türlü görüntü, ses kaydı, konuya ilişkin görüş ve önerilerimin bilimsel amaçlarla kullanılmasına, kişisel bilgilerimin kodlanması koşuluyla izin veriyorum.

M. UTKU

MURAT UTKU

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENİ

EK-8. Araştırma Katılımcı Onay Belgesi 2

Gazi Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü,
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı
Danışman: Prof. Dr. Uğur Ünal
Tez Konusu: Arşiv Belgelerinin Tarih
Öğretimine Uyarlanması

ARAŞTIRMA KATILIMCI ONAY BELGESİ

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü bünyesinde hazırlanan doktora tezi eylem araştırması için Seval Hallaç tarafından verilen T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürk adlı dersin çevrimiçi mesleki gelişim eğitimine gönüllü olarak katıldım. Bu eğitimde arşiv belgelerinin tarih öğretimine uyarlanması etkinliklerinde tarafıma ait olan her türlü görüntü, ses kaydı, konuya ilişkin görüş ve önerilerimin bilimsel amaçlarla kullanılmasına, kişisel bilgilerimin kodlanması koşuluyla izin veriyorum.

Öğretmenin
Adı – Soyadı - İmzası

F. Şebnem ŞEN AKSOY

EK-9. Araştırma Katılımcı Onay Belgesi 3

Gazi Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü,
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı
Danışman: Prof. Dr. Uğur Ünal
Tez Konusu: Arşiv Belgelerinin Tarih
Öğretimine Uyarlanması

ARAŞTIRMA KATILIMCI ONAY BELGESİ

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü bünyesinde hazırlanan doktora tezi eylem araştırması için Seval Hallaç tarafından verilen T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürk adlı dersin çevrimiçi mesleki gelişim eğitimine gönüllü olarak katıldım. Bu eğitimde arşiv belgelerinin tarih öğretimine uyarlanması etkinliklerinde tarafıma ait olan her türlü görüntü, ses kaydı, konuya ilişkin görüş ve önerilerimin bilimsel amaçlarla kullanılmasına, kişisel bilgilerimin kodlanması koşuluyla izin veriyorum.

Öğretmenin
Adı – Soyadı / İmzası
Ramazan AKYOL

EK-10. Araştırma Katılımcı Onay Belgesi 4

Gazi Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü,
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı
Danışman: Prof. Dr. Uğur Ünal
Tez Konusu: Arşiv Belgelerinin Tarih
Öğretimine Uyarlanması

ARAŞTIRMA KATILIMCI ONAY BELGESİ

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü bünyesinde hazırlanan doktora tezi eylem araştırması için Seval Hallaç tarafından verilen T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürk adlı dersin çevrimiçi mesleki gelişim eğitimine gönüllü olarak katıldım. Bu eğitimde arşiv belgelerinin tarih öğretimine uyarlanması etkinliklerinde tarafıma ait olan her türlü görüntü, ses kaydı, konuya ilişkin görüş ve önerilerimin bilimsel amaçlarla kullanılmasına, kişisel bilgilerimin kodlanması koşuluyla izin veriyorum.

Özgür ARSLAN

Sosyal Bilgiler Öğretmeni

EK-11. Araştırma Katılımcı Onay Belgesi 5

Gazi Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü,
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı
Danışman: Prof. Dr. Uğur Ünal
Tez Konusu: Arşiv Belgelerinin Tarih
Öğretimine Uyarlanması

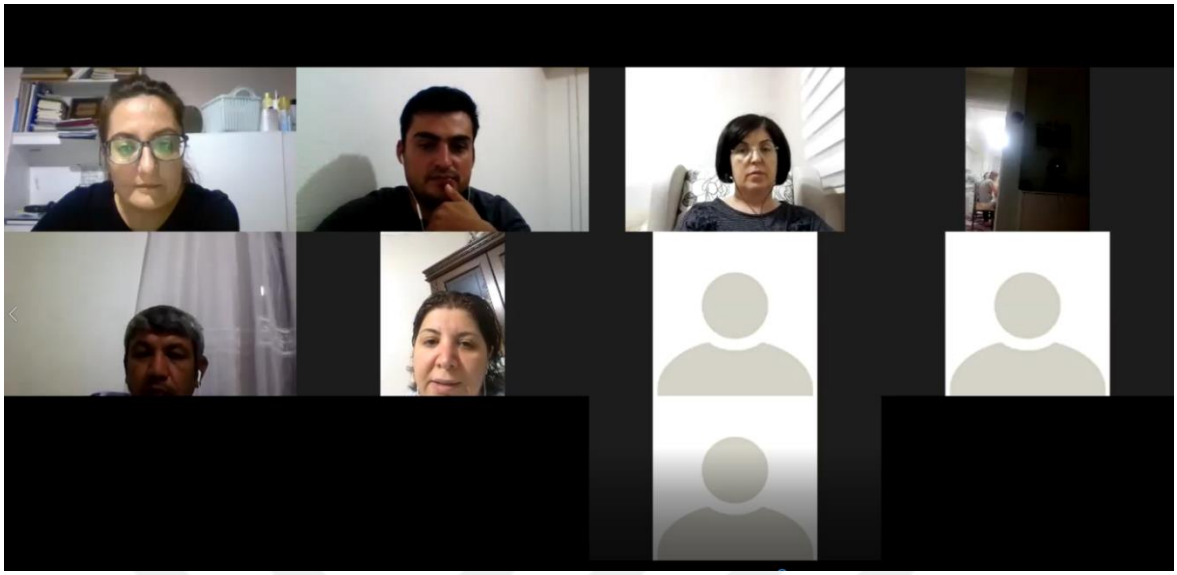
ARAŞTIRMA KATILIMCI ONAY BELGESİ

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü bünyesinde hazırlanan doktora tezi eylem araştırması için Seval Hallaç tarafından verilenT.C. İnkılap Tarihi ve Atatürk adlı dersinçevrimiçi mesleki gelişim eğitimine gönüllü olarak katıldım. Bu eğitimde arşiv belgelerinin tarih öğretimine uyarlanması etkinliklerindetarafıma ait olan her türlü görüntü, ses kaydı, konuya ilişkin görüş ve önerilerimin bilimsel amaçlarla kullanılmasına, kişisel bilgilerimin kodlanması koşuluyla izin veriyorum.

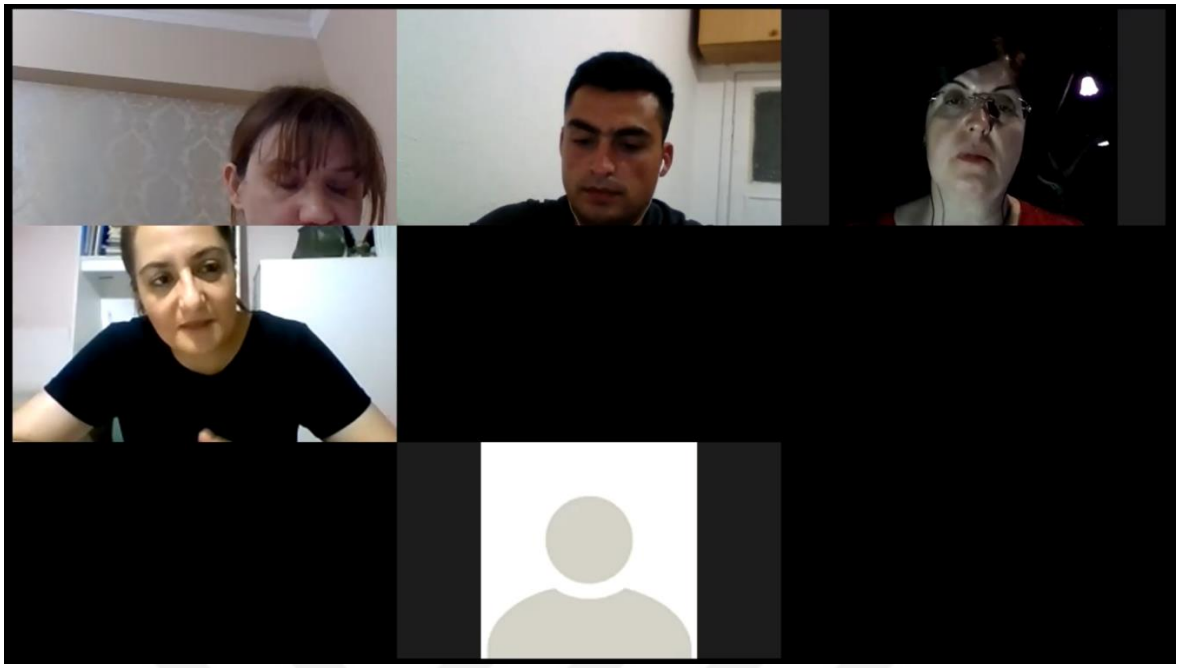
Öğretmenin
Ahmet Sinan DOĞANLI

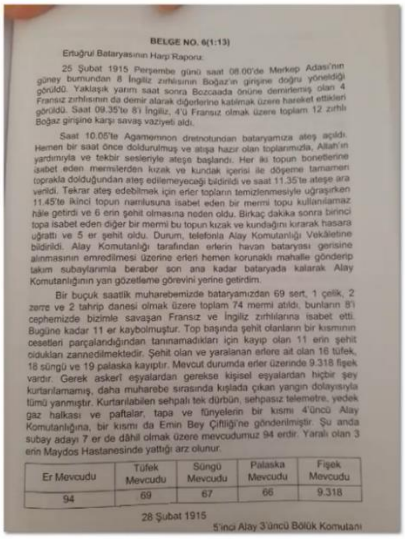

EK-12. Eylem Araştırması Sürecine Yönelik Görseller

BELGE NO. 6(1:13)

Ertuğrul Bataryasının Harp Raporu:

25 Şubat 1915 Perşembe günü saat 08.00'de Merkep Adası'nın güney burnundan 8 İngiliz zırhlısının Boğaz'ın girişine doğru yöneldiği görüldü. Yaklaşık yarım saat sonra Bozcaada önüne demirlemiş olan 4 Fransız zırhlısının da demir alarak diğerlerine katılmak üzere hareket ettikleri görüldü. Saat 09.35'te 81 İngiliz, 4'ü Fransız olmak üzere toplam 12 zırhlı Boğaz girişine karşı savaş vaziyeti aldı.

Saat 10.05'te Agamemnon dretnotundan bataryamıza ateş açıldı. Hemen bir saat önce doldurulmuş ve atışa hazır olan toplarımızla, Allah'ın yardımıyla ve tekbir sesleriyle ateşe başlandı. Her iki topun bonetlerine isabet eden mermilerden kızak ve kundak içerisi ile döşeme tamamen toprakla dolduğundan ateş edilemeyeceği bildirildi ve saat 11.35'te ateşe ara verildi. Tekrar ateş edebilmek için erler topların temizlenmesiyle uğraşırken 11.45'te ikinci topun namlusuna isabet eden bir mermi topu kullanılamaz hâle getirdi ve 6 erin şehit olmasına neden oldu. Birkaç dakika sonra birinci topa isabet eden diğer bir mermi bu topun kızak ve kundağını kırarak hasara uğrattı ve 5 er şehit oldu. Durum, telefonla Alay Komutanlığı Vekâletine bildirildi. Alay Komutanlığı tarafından erlerin havan bataryası gerisine alınmasının emredilmesi üzerine erleri hemen korunaklı mahalle gönderip takım subaylarımla beraber son ana kadar bataryada kalarak Alay Komutanlığının yan gözetleme görevini yerine getirdim.

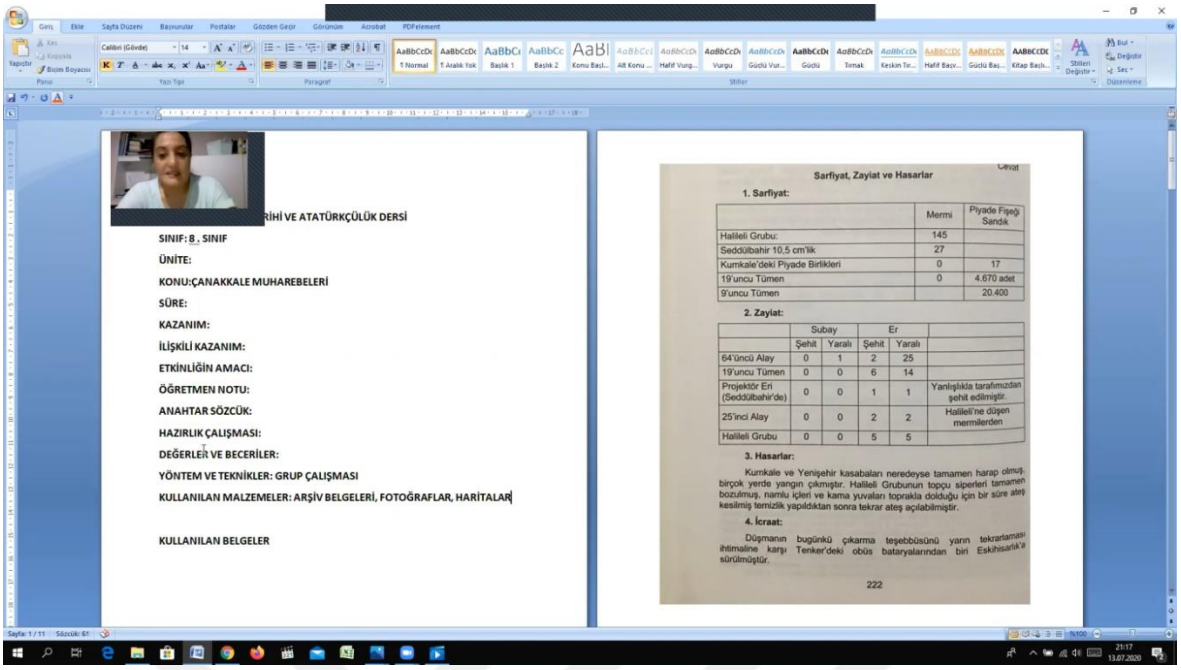
Bir buçuk saatlik muharebemizde bataryamızdan 69 sert, 1 çelik, 2 zerre ve 2 tahrip danesi olmak üzere toplam 74 mermi atıldı, bunların 5'i cephemizde bizimle savaşan Fransız ve İngiliz zırhlılarına isabet etti. Bugüne kadar 11 er kaybolmuştur. Top başında şehit olanların bir kısmının cesetleri parçalandığından tanınamadıkları için kayıp olan 11 erin şehit oldukları zannedilmektedir. Şehit olan ve yaralanan erlere ait olan 18 tüfek, 18 süngü ve 19 palaska kayıptır. Mevcut durumda erler üzerinde 9.318 fişek vardır. Gerek askerî eşyalardan gerekse kişisel eşyalardan hiçbir şey kurtarılamamış, daha muharebe sırasında kışlada çıkan yangın dolayısıyla tümü yanmıştır. Kurtarılabilen sehpalı tek dürbün, sehpasız telemetre, yedek gaz halkası ve paftalar, tapa ve fünyelerin bir kısmı 4'üncü Alay Komutanlığına, bir kısmı da Emin Bey Çiftliği'ne gönderilmiştir. Şu anda subay adayı 7 er de dâhil olmak üzere mevcudumuz 94 erdir. Yaralı olan 3 erin Maydos Hastanesinde yattığı arz olunur.

Er Mevcudu	Tüfek Mevcudu	Süngü Mevcudu	Palaska Mevcudu	Fişek Mevcudu
94	69	67	66	9.318

28 Şubat 1915

5'inci Alay 3'üncü Bölük Komutanı

RİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK DERSİ

SINIF: 8 . SINIF

ÜNİTE:

KONU:ÇANAKKALE MUHAREBELERİ

SÜRE:

KAZANIM:

İLİŞKİLİ KAZANIM:

ETKİNLİĞİN AMACI:

ÖĞRETMEN NOTU:

ANAHTAR SÖZCÜK:

HAZIRLIK ÇALIŞMASI:

DEĞERLER VE BECERİLER:

YÖNTEM VE TEKNİKLER: GRUP ÇALIŞMASI

KULLANILAN MALZEMELER: ARŞİV BELGELERİ, FOTOĞRAFLAR, HARİTALAR

KULLANILAN BELGELER

Sarfiyat, Zayiat ve Hasarlar

1. Sarfiyat:

	Mermi	Piyade Fişeği Sandık
Halileli Grubu:	145	
Seddülbahir 10,5 cm'lik	27	
Kumkale'deki Piyade Birlikleri	0	17
19'uncu Tümen	0	4.670 adet
9'uncu Tümen		20.400

2. Zayiat:

	Subay		Er		
	Şehit	Yaralı	Şehit	Yaralı	
64'üncü Alay	0	1	2	25	
19'uncu Tümen	0	0	6	14	
Projektör Eri (Seddülbahir'de)	0	0	1	1	Yanlışlıkla tarafımızdan şehit edilmiştir.
25'inci Alay	0	0	2	2	Halileli'ne düşen mermilerden
Halileli Grubu	0	0	5	5	

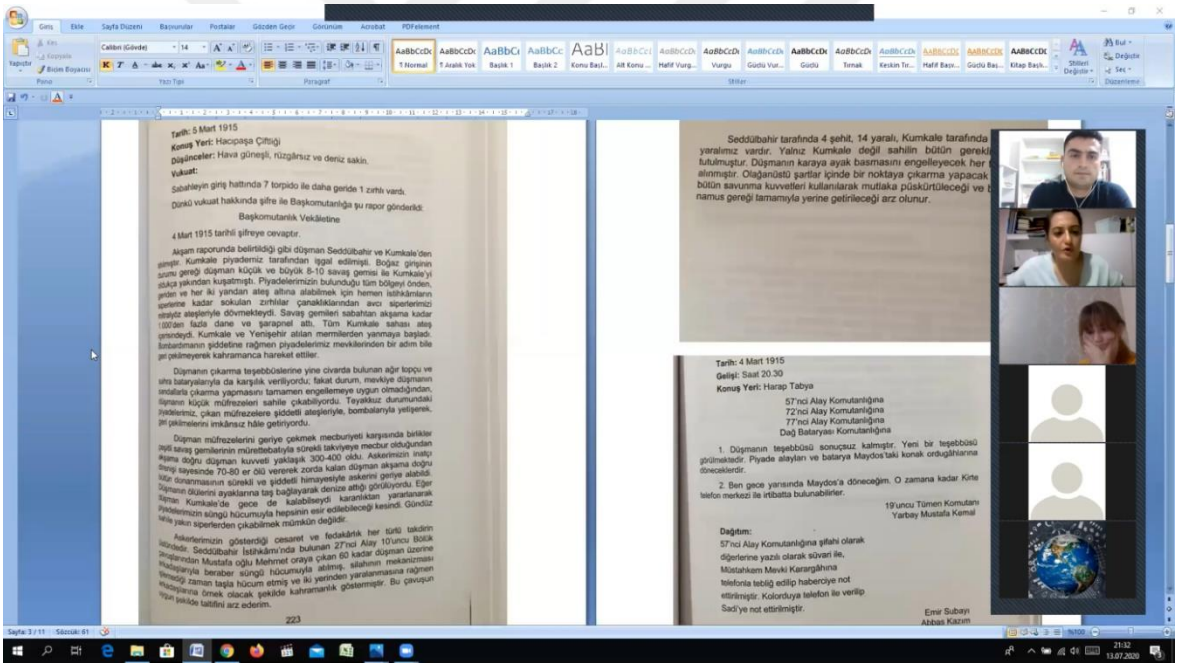
3. Hasarlar:

Kumkale ve Yenişehir kasabaları neredeyse tamamen harap olmuş, birçok yerde yangın çıkmıştır. Halileli Grubunun topçu siperleri tamamen bozulmuş, namlu içleri ve kama yuvaları toprakla dolduğu için bir süre ateş kesilmiş temizlik yapıldıktan sonra tekrar ateş açılabilmiştir.

4. İcraat:

Düşmanın bugünkü çıkarma teşebbüsünü yarın tekrarlaması ihtimaline karşı Tenker'deki obüs bataryalarından biri Eskihisarlık'a sürülmüştür.

222

Tarih: 5 Mart 1915
Konuş Yeri: Hacıpaşa Çiftliği
Düşünceler: Hava güneşli, rüzgârsız ve deniz sakin.
Vukuat:
Sabahleyin giriş hattında 7 torpido ile daha geride 1 zırhlı vardı.
Dünkü vukuat hakkında şifre ile Başkomutanlığa şu rapor gönderildi:

Başkomutanlık Vekâletine

4 Mart 1915 tarihli şifreye cevaptır.

Akşam raporunda belirtildiği gibi düşman Seddülbahir ve Kumkale'den çıkmıştır. Kumkale piyademiz tarafından işgal edilmişti. Boğaz girişinin durumu gereği düşman küçük ve büyük 8-10 savaş gemisi ile Kumkale'yi sıkıca yakından kuşatmıştı. Piyadelerimizin bulunduğu tüm bölgeyi önden, geriden ve her iki yandan ateş altına alabilmek için hemen istihkâmların siperlerine kadar sokulan zırhlılar çanaklıklarından avcı siperlerimizi stratejiz ateşleriyle dövmekteydi. Savaş gemileri sabahları akşama kadar 1.000'den fazla dane ve şarapnel attı. Tüm Kumkale sahası ateş yağmurundaydı. Kumkale ve Yenişehir atılan mermilerden yanmaya başladı. Bombardımanın şiddetine rağmen piyadelerimiz mevkilerinden bir adım bile geri çekilmeyerek kahramanca hareket ettiler.

Düşmanın çıkarma teşebbüslerine yine civarda bulunan ağır topçu ve sahra bataryalarıyla da karşılık veriliyordu; fakat durum, mevkiye düşmanın sındırarla çıkarma yapmasını tamamen engellemeye uygun olmadığından, düşmanın küçük müfrezeleri sahile çıkabiliyordu. Teyakkuz durumundaki piyadelerimiz, çıkan müfrezelere şiddetli ateşleriyle, bombalarıyla yetişerek, bir çekilmelerini imkânsız hâle getiriyordu.

Düşman müfrezelerini geriye çekmek mecburiyeti karşısında birlikte zayıflı savaş gemilerinin müsaadesiyle sürekli takviyeye mecbur olduğundan akşama doğru düşman kuvveti yaklaşık 300-400 oldu. Askerimizin inatçı direnişi sayesinde 70-80 er ölü vererek zorda kalan düşman akşama doğru bir donanmasının sürekli ve şiddetli himayesiyle askerini geriye alabildi. Bu donanmasının sürekli ve şiddetli himayesiyle askerini geriye alabildi. Düşmanın dizlerini ayaklarına taş bağlayarak denize attığı görülüyordu. Eğer Kumkale'de gece de kalabileseydi karanlıktan yararlanarak düşman edilebileceği kesindi. Gündüz piyadelerimizin süngü hücumuyla hepsinin esir hepsinin esir edilebileceği kesindi. Gündüz ve bu yakın siperlerden çıkabilmek mümkün değildir.

Askerlerimizin gösterdiği cesaret ve fedakârlık her türlü takdirin üstündedir. Seddülbahir İstihkâmı'nda bulunan 27'nci Alay 10'uncu Bölük erlerinden Mustafa oğlu Mehmet orayı çıkan 60 kadar düşman üzerine Mustafa'yla beraber süngü hücumuyla atılmış, silahının mekanizması bozulduğu zaman taşla hücum etmiş ve iki yerinden yaralanmasına rağmen cephanelerini ölmek olacak şekilde kahramanlık göstermiştir. Bu çavuşun yiğitçe bir şekilde takdirini arz ederim.

223

Seddülbahir tarafında 4 şehit, 14 yaralı, Kumkale tarafında yaralımız vardır. Yalnız Kumkale değil sahilin bütün gerekli tutulmuştur. Düşmanın karaya ayak basmasını engelleyecek her alınmıştır. Olağanüstü şartlar içinde bir noktaya çıkarma yapacak bütün savunma kuvvetleri kullanılarak mutlaka püskürtüleceği ve namus gereği tamamıyla yerine getirileceği arz olunur.

Tarih: 4 Mart 1915
Gelişi: Saat 20.30
Konuş Yeri: Harap Tabya

57'nci Alay Komutanlığına
72'nci Alay Komutanlığına
77'nci Alay Komutanlığına
Dağ Bataryası Komutanlığına

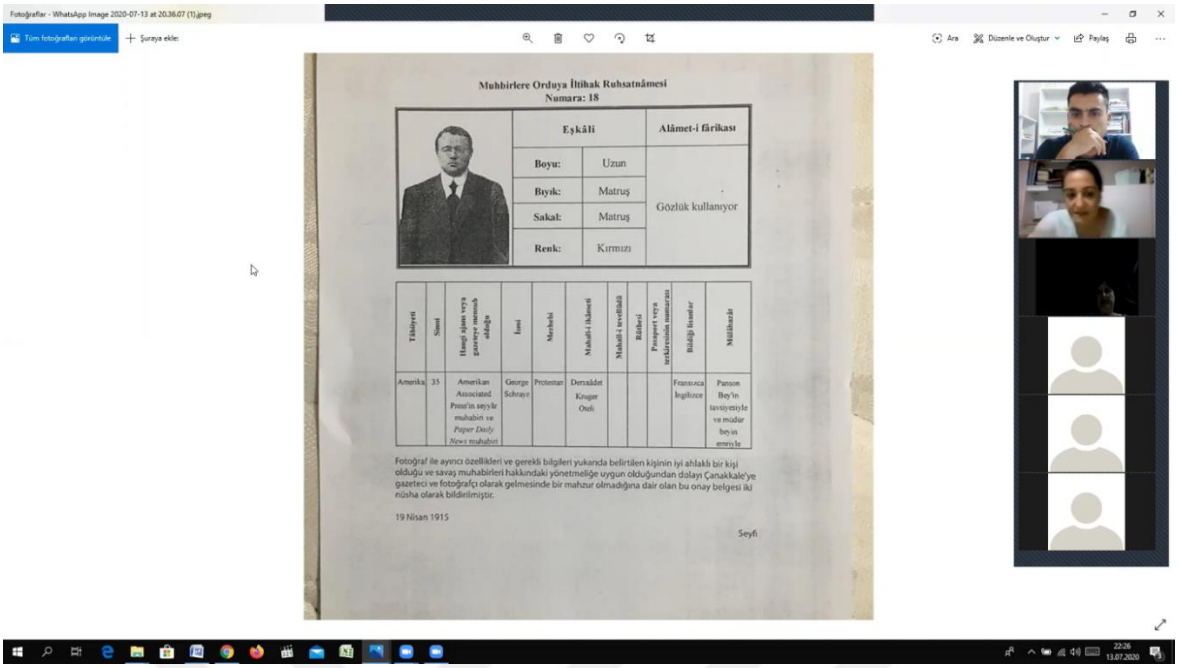
1. Düşmanın teşebbüsü sonuçsuz kalmıştır. Yeni bir teşebbüsü görülmektedir. Piyade alayları ve batarya Maydos'taki konak ordugâhlarına döneceklerdir.

2. Ben gece yarısında Maydos'a döneceğim. O zamana kadar Kirte telefon merkezi ile irtibatta bulunabilirler.

19'uncu Tümen Komutanı
Yarbay Mustafa Kemal

Dağıtım:
57'nci Alay Komutanlığına şifahi olarak
diğerlerine yazılı olarak süvari ile,
Müstahkem Mevki Karargâhına
telefonla tebliğ edilip haberciye not
ettirilmiştir. Kolorduya telefon ile verilip
Sadi'ye not ettirilmiştir.

Emir Subayı
Abbas Kazım

Muhbirlere Ordıya İltihak Ruhsatnâmesi
Numara: 18

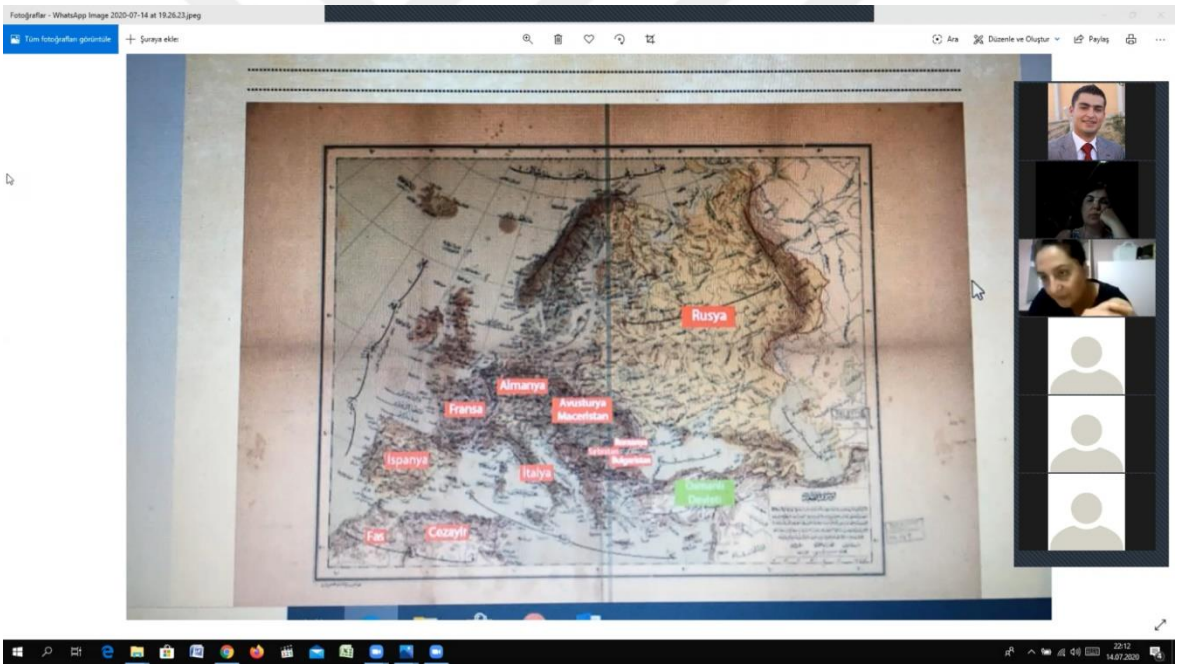
Eşkâli		Alâmet-i fârikası
Boyu:	Uzun	Gözlük kullanıyor
Bıyık:	Matruş	
Sakal:	Matruş	
Renk:	Kırmızı	

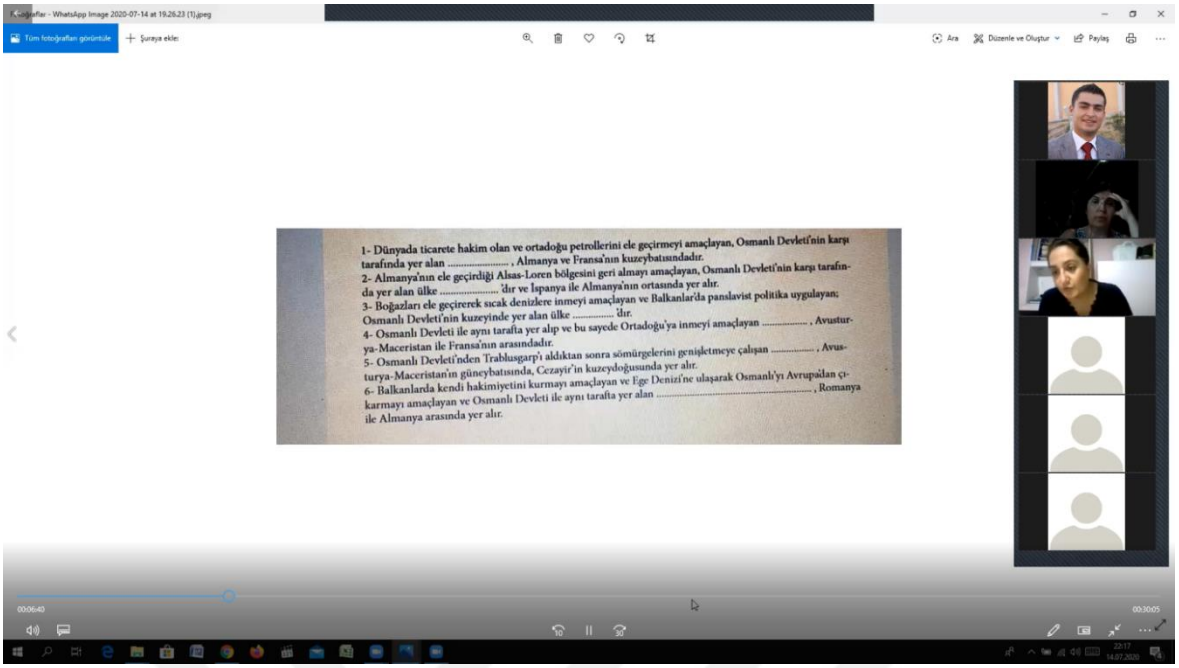
Tâbiiyeti	Sinni	Hangi işinn veya gazeteye memnub olduğu	İsmi	Meslekı	Mahalli ikâmeti	Mahalli tevellüdü	Rütbesi	Pasaport veya tezkiresinin numarası	Bildiği lisanlar	Müşharün leh
Amerika	35	Amerikan Associated Press'in seyyar muhabiri ve *Paper Daily News* muhabiri	George Schraya	Protestan	Dorsaldet Kruger Oteli				Fransızca İngilizce	Panson Bey'in tavsiyesiyle ve müdür beyin emriyle

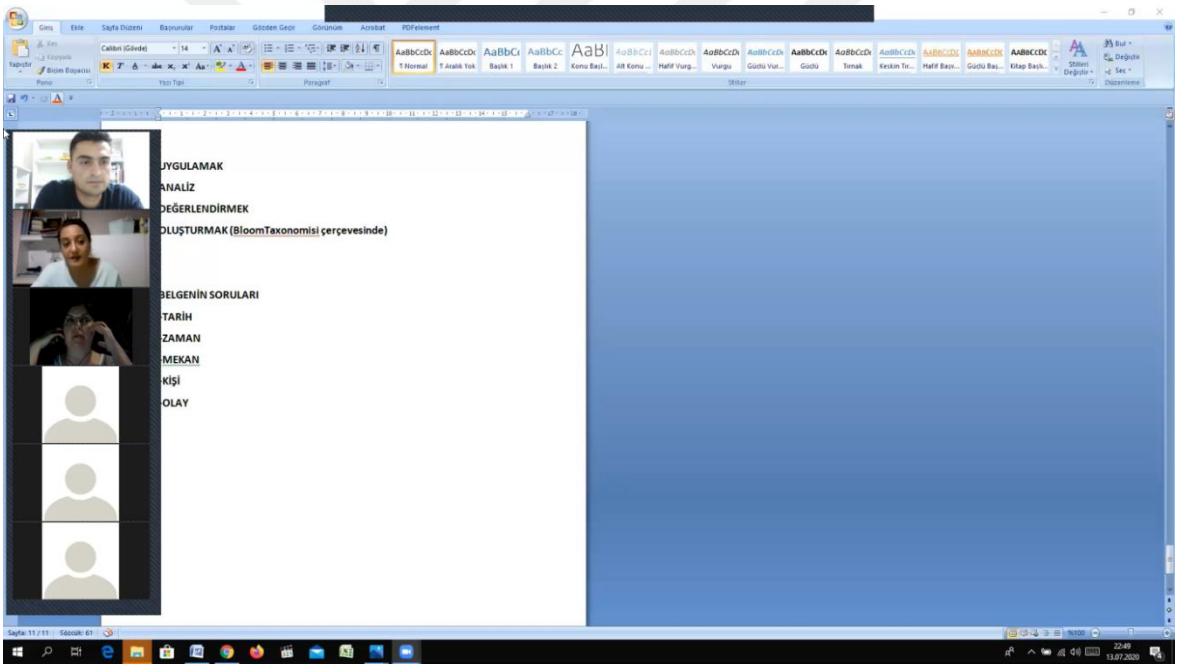
Fotoğraf ile ayırıcı özellikleri ve gerekli bilgileri yukarıda belirtilen kişinin iyi ahlaklı bir kişi olduğu ve savaş muhabirleri hakkındaki yönetmeliğe uygun olduğundan dolayı Çanakkale'ye gazeteci ve fotoğrafçı olarak gelmesinde bir mahzur olmadığına dair olan bu onay belgesi iki nüsha olarak bildirilmiştir.

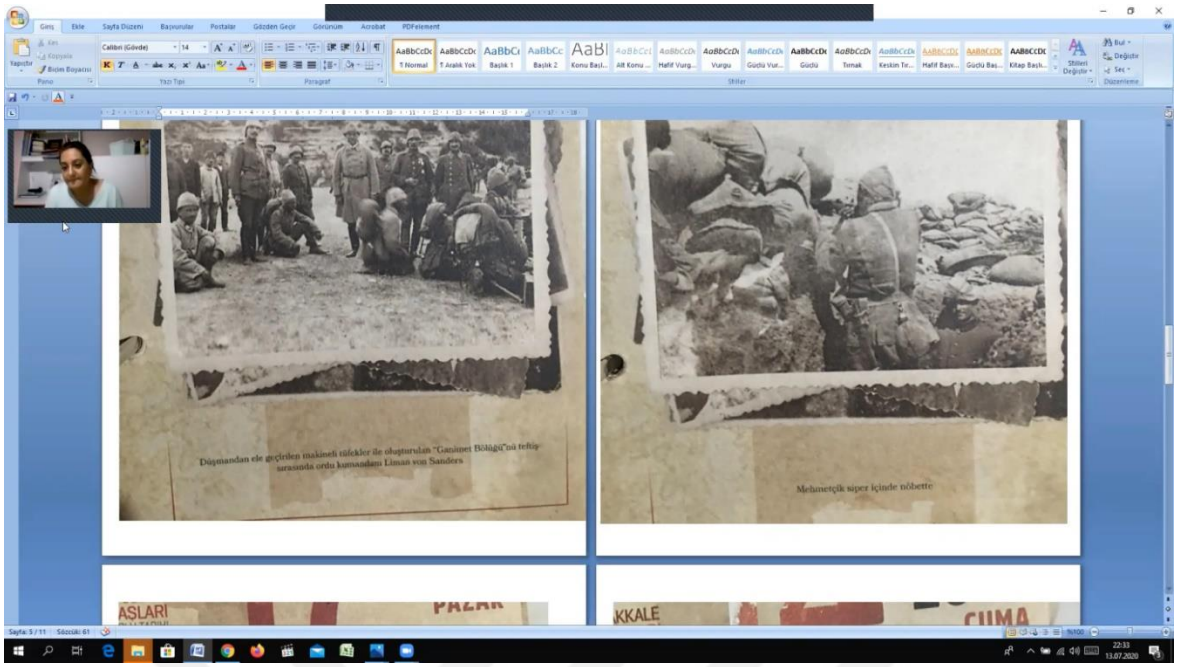
19 Nisan 1915

Seyfi

1- Dünyada ticarete hakim olan ve ortadoğu petrollerini ele geçirmeyi amaçlayan, Osmanlı Devleti'nin karşı tarafında yer alan ..... , Almanya ve Fransa'nın kuzeybatısındadır.
2- Almanya'nın ele geçirdiği Alsas-Loren bölgesini geri almayı amaçlayan, Osmanlı Devleti'nin karşı tarafında yer alan ülke ..... 'dır ve İspanya ile Almanya'nın ortasında yer alır.
3- Boğazları ele geçirerek sıcak denizlere inmeyi amaçlayan ve Balkanlar'da panslavist politika uygulayan; Osmanlı Devleti'nin kuzeyinde yer alan ülke ..... 'dır.
4- Osmanlı Devleti ile aynı tarafta yer alıp ve bu sayede Ortadoğu'ya inmeyi amaçlayan ..... , Avusturya-Macaristan ile Fransa'nın arasındadır.
5- Osmanlı Devleti'nden Trablusgarp'ı aldıktan sonra sömürgelerini genişletmeye çalışan ..... , Avusturya-Macaristan'ın güneybatısında, Cezayir'in kuzeydoğusunda yer alır.
6- Balkanlarda kendi hakimiyetini kurmayı amaçlayan ve Ege Denizi'ne ulaşarak Osmanlı'yı Avrupa'dan çıkarmayı amaçlayan ve Osmanlı Devleti ile aynı tarafta yer alan ..... , Romanya ile Almanya arasında yer alır.

UYGULAMAK
ANALİZ
DEĞERLENDİRMEK
OLUŞTURMAK (BloomTaxonomisi çerçevesinde)
BELGENİN SORULARI
TARİH
ZAMAN
MEKAN
KİŞİ
OLAY

Düşmandan ele geçirilen makineli tüfekler ile oluşturulan "Ganimet Bölüğü"nü teftiş sırasında ordu kumandanı Liman von Sanders
Mehmetçik siper içinde nöbette

EK-13. Öğretmen / Eğitimci / Araştırmacıların Uzaktan Erişim Yoluyla Ulaşabilecekleri Belge Adresleri

1. **Duke University:**

http://library.duke.edu/digitalcollections/adaccess

http://library.duke.edu/digitalcollections/adviews

2. **Adam Matthew Digital**

http://www.amdigital.co.uk

3. **Archives Canada (free)**

http://www.archivescanada.ca

4. **ARTstor Digital Library (subscription)**

http://www.artstor.org

5. **The British Library: Turning the Pages™ (free)**

http://www.bl.uk/onlinegallery/ttp/ttpbooks.html#

6. **Canadiana.ca/Early Canadiana Online (ECO) (hybrid – free/subscription)**

http://www2.canadiana.ca/en/home

7. **Centre for Research Libraries (CRL) (subscription)**

http://www.crl.edu

8. **Documenting the American South (free)**

http://docsouth.unc.edu

9. **Internet Archive (free)**

http://www.archive.org

10. **Niels Bohr Library and Archives – Center for History of Physics (free)**

http://www.aip.org/history/nbl

11. **Project Muse (subscription)**

http://muse.jhu.edu

12. **The Times Digital Archive (subscription)**

http://gale.cengage.co.uk/times.aspx

https://www.archives.gov/

13. **The National Archives (İngiltere)https://www.nationalarchives.gov.uk/**
14. **Fransa Ulusal Arşivi**

http://www.archives-nationales.culture.gouv.fr/web/guest/home

15. **Almanya Ulusal Arşivi**

https://www.bundesarchiv.de/

16. **İspanya Ulusal arşiv**

http://www.mecd.gob.es/redirigeme/

17. **Türkiye Ulusal Arşivi (Devlet Arşivleri Başkanlığı)**

http://www.devletarsivleri.gov.tr/

18. **TBMM Arşivi**

https://www.tbmm.gov.tr/kutuphane/tutanak_sorgu.html

19. **Atatürk kitaplığı**

http://ataturkkitapligi.ibb.gov.tr/ataturkkitapligi/index.php

DİJİTAL ORTAMDA YER ALMAYAN ARAŞTIRMACI İZNİ İLE BELGELERE ULAŞILABİLECEK KURUMLAR

1. GENELKURMAY ASKERÎ TARİH VE STRATEJİK ETÜT (ATASE) VE DENETLEME BAŞKANLIĞI ARŞİVİ
2. CUMHURBAŞKANLIĞI ARŞİVİ
3. TAPU VE KADASTRO ARŞİVİ
4. NÜFUS VE VATANDAŞLIK İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ arşivi
5. VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, VAKFİYE ARŞİVİ
6. MİLLİ SAVUNMA BAKANLIĞI (MSB) ARŞİV

EK-14. Arşiv Belgeleriyle Birinci Dünya Savaşı

T. C. İNKILAP TARİHİ DERSİ KONULARININ BELGEYE DAYALI ÖĞRETİMDE KULLANILMASI

2. ÜNİTE ÖRNEK ETKİNLİKLER KİTABI

ÖĞRETMEN REHBERİ

Değerli Öğretmenler,

Bu rehber, öğretmenlerin ve öğrencilerin arşiv belgeleriyle çalışma konusunda çok az deneyime sahip oldukları veya hiç deneyimleri olmadığı varsayımı ile oluşturulmuştur. Belgeye dayalı öğretim yoluyla "Arşiv Belgeleri Temelinde Birinci Dünya Savaşı" nın "2. Ünite Örnek Etkinlikler Kitabı" konu kazanımlarına uygun olarak hazırlanmış ve sizlerin hizmetine sunulmuştur.

"1. Ünite Örnek Etkinlikler Kitabı", 8. Sınıflarda tarih konularının öğretiminde kullanılabilecek ders anlatımlarına destek olan "Ders Anlatım Etkinlik Bilgi Yaprakları" ve öğrenilenlerin pekiştirilmesini sağlayacak eğlenceli "Ders Anlatım Etkinlik İşlem Yaprakları" n dan oluşmaktadır. Örnek etkinlik kitabı, önerdiği öğretim stratejileriyle mantıklı bir ilerlemeyi takip etmektedir. "Ders Anlatım Etkinlik Bilgi Yaprakları" ve "Ders Anlatım Etkinlik İşlem Yaprakları" için önerilen süreler, öğretmenin yıllık ve ders planındaki inisiyatifine bırakılmıştır.

- **"Ders Anlatım Etkinlik Bilgi Yaprakları":** Belgeye dayalı olarak, öğrencilerin bilgi toplamasını, gerçek ve "kurgu" arasında ayrım yapmalarına, soru sormalarına odaklanmaktadır. Bu şekilde tarihsel bir olaya veya duruma ilişkin perspektif, fikir ya da anlam geliştirmelerine katkıda bulunulmaktadır. Bu çalışmada, öğretmenlerin öğrenciler için aynı konuyla ilgilenen ancak farklı - muhtemelen çatışan - bilgiler sunan birden fazla belgeyle karşılaştıklarında ortaya çıkan zorlukları fark etmeleri de sağlanmaktadır. Öğrencilerin, tutarsızlıkları, çelişkileri ve karmaşıklığı çözmeleri için de tasarlanmaktadır.
- **"Ders Anlatım Etkinlik İşlem Yaprakları"**: Öğrenilen konunun pekiştirilmesi, öğrencilerde empati yeteneğinin geliştirilmesi ve eğlenerek öğrenmelerini sağlamak için geliştirilmiştir.

Tarih konularının öğretiminde birincil kaynaklar, arşiv belgeleridir. Öğrencilere birincil kaynakları kullanmayı öğretmek, onlara temel içeriğin ötesine geçerek tarihi "yapmayı" öğretmek anlamına gelmektedir. Öğrenciler, "profesyonel" tarihçilerin kullandığı belgelerin bir örneklemesiyle çalıştıklarında, tarihsel bağlam ve arka plan bilgisi kapsamında kanıtı incelemekte (Doğan,2007:154) ve sonrasında sorgulama ve düşünme becerilerini geliştirilmektedir. Bu beceriler, tarihsel çalışma ve araştırmayla yakından bağlantılı olsa da, disiplinler arası uygulamaları gerçekleştirmeyi de amaçlamaktadır.

O Halde Öğrenciler Belgeye Dayalı Öğrenme ile Neler Öğrenebilir?

- ✓ **Belgeye Dayalı Öğrenme, e**n temel düzeyde, öğrencilere geçmiş hakkında bilgi vererek, tarihi kendi zihinlerinde canlandırmalarını sağlamaktadır. Ünlü bir konuşmanın el yazısı taslağı, sevilen bir arkadaşa yazılan bir mektup, bir aile toplantısının fotoğrafı, sömürgeci bir esnafın iş kayıtları, bilimsel keşifler sırasında tutulan günlükler gibi kaynaklar, tarihi gerçek insanların gözüyle görmemize yardımcı olmaktadır.

- ✓ **Belgeye Dayalı Öğrenme**, öğrencileri öğrenme sürecine dâhil etmenin etkili bir yoludur. Çok çeşitli geçmişlere ve ilgi alanlarına sahip öğrenciler kaçınılmaz olarak kendilerini ilgilendiren materyaller bulmaktadırlar. Öğretmenin rehberliğinde hangi soruların sorulacağını, kanıtların nasıl değerlendirileceğini ve hipotezlerin nasıl formüle edileceğini ve test edileceğini öğrenmektedirler. Ön stratejiler geliştirdikten sonra, mevcut kaynaklara yaklaşımı uygulayarak sonuçları profesyonel tarihçilerle karşılaştırarak metodolojilerini test etmeye başlamaktadırlar. Profesyonel tarihçilerin bile, çoğu zaman aynı fikirde olmadıklarını ve edindikleri beceriler yoluyla, çelişkili yorumlardan hangisinin en geçerli olduğuna, nasıl karar verileceğini öğrenirler.

O Halde Bir Arşiv Belgesi Nasıl İncelenir?

Öncelikle konuya ve ders programındaki kazanımınıza uygun bir ya da birkaç arşiv belgesi seçiniz. Belgenin seçiminde, konuyla bağlantılı ve öğrencilerinizin dikkatini ve ilgilerini çekmesine özen gösteriniz. Çünkü kullanılacak olan arşiv belgesi, ilk bir kaç dersin temelini oluşturacaktır.

1. **Başlangıç Noktası:** Öğrencilere incelemeleri için belgenin bir kopyasını veriniz. Öğrencilerden, fikirlerini bir bütün olarak sınıfla paylaşmalarını istemeden önce belgeyi tartışmaları için gruplar oluşturunuz. İncelemeleri için kısa bir süre tanıyınız. Belgeyle ilgili ödevlendirme yapınız. Burada amaç ana fikri tanımlamaktır. Sonraki adımda öğrencilere sorular sorarak başlayınız. Öğrencilere küçük grup tartışmalarında fikirlerini test edebilmeleri için süre veriniz.

2. **Ana Fikrin Bulunması:** Öğrencilerden gruplarında keşfettikleri fikirleri paylaşmalarını isteyiniz. Önemli noktaların ortaya çıktığına ikna olduğunuzda, öğrencilerin ana fikrin açık ve doğru bir ifadesini oluşturmalarına yardımcı olunuz. İlk olarak, her öğrenciden kaynağın ana fikrini ileten tek bir cümle yazmaları isteyiniz. Gönüllü olan bir öğrencinin ifadesini okuması ve bunun bir bütün olarak sınıf tarafından incelenmesi için tahtaya yazılmasını isteyiniz. Sonra öğrencilerle birlikte yazılan fikri hem fikir hem de dil yönünden inceleyiniz. Ana fikri doğru bir şekilde ilettiğini kabul edene kadar cümleleri düzelttiriniz.

3. **Sorgulama:** Öğrencilerin düşünme becerilerini geliştirmek için, arşiv belgesi ile ilgili aşağıdaki gibi sorular sorunuz:

   - Belgeyi kim oluşturdu? Kişi önemli bir lider, bir katılımcı, bir gözlemci, bir kurban mıydı? Bu kişi hakkında ne biliyoruz?
   - Belge neden oluşturuldu? Yazarın nedenleri nelerdi?

- Belgede raporlama, ikna etme veya aldatma amacı var mıydı?
- Belgenin hedef kitlesi kimdir?
- Belgenin hedefi özel veya herkese açık mıydı?
- Belge kişisel mi yoksa resmi mi?
- Belirli bir bakış açısı sunuyor mu?
- Belgenin nesnelliği nedir - pozitif veya negatif, esprili veya ciddi, hicivli, kendi kendine hizmet eden?
- Belge ne zaman oluşturuldu? Zaman belgenin içeriğini, anlamını ve güvenilirliğini nasıl etkiler?
- Belge hangi koşullar altında oluşturmuş?
- Amaç, kitle, zaman veya durum belgenin içeriğini ne ölçüde etkilemiş olabilir?

Bu sorular öğrencilerin, tarihin "anlamlandırılmasında" hangi soruların sorulacağını fark etmelerini sağlamaktadır. Öğrencilere geçmiş hakkında bilgi edinmenin bir yolunun kaynağın kendisinin dikkatli bir şekilde incelenmesi olduğunu öğretmektedir.

4. **Arşiv Belgelerini Ayrıntılı İnceleme:** Öncelikle bütün sınıfa arşiv belgesini yakından tanıtınız. Bir sonraki adımda belgenin türünü (Görgü tanığı hesabı, otobiyografi, günlük veya günlük, kişisel mektup) değerlendiriniz. Belgenin güvenilir olup olmadığına ve bir tarihçi tarafından nasıl kullanılabileceğine karar vermelerine yardımcı olacak, öğrencilerinizin seviyesine ve yeteneğine uygun sorular sorunuz. Aşağıda bazı örnek tartışma soruları yer almaktadır;
   a. Belgenin öznel ve nesnel yönleri nelerdir?
   b. Öznel bir belge kullanmanın güçlü yanları / avantajları nelerdir?
   c. Öznel bir belge kullanmanın potansiyel tehlikeleri nelerdir?
   d. Bu belge doğrulayıcı kanıtlar içeriyor mu?
   e. Belgenin içeriği bize belgeyi hazırlayanın / yazarın amacı hakkında bir şey söylüyor mu?
   f. Görsel belge ve sözlü belge arasındaki farklar nelerdir?
   g. Geçmiş hakkında bilgi edinmek için görsel belgeleri kullanmanın avantajları nelerdir?
   h. Belgelerin kullanımıyla ilgili sınırlamalar nelerdir?
   i. Sanatçının seçtiği belirli bir ortam (fotoğraf, illüstrasyon, resim vb.) ne kadar önemlidir?
   j. Görüntü gerçekçi mi yoksa bozuk mu? Ciddi mi mizahi mi nasıl anlarız?
   k. Sunumun mesajla ilişkisi nedir?

Sorular öğrencilerin gerçeği ve düşünceyi ayırt etme ihtiyacını anlamalarına yardımcı olmaktadır. Öğretmenlerin, soruların tartışılması için bir veya iki ders süresi ayırmalı önerilmektedir.

5. Uygulama: Belgeye dayalı öğretim ile öğrencilerin belgelerle, bireysel ve gruplar halinde veya sınıf olarak çalışmayı öğrenmelerine yardımcı olunmaktadır. Farklı belge türleri üzerinde çalışabilmek için sorular üretmeyi ve farklı cevaplar elde etmeyi öğrenmektedir.

Belgeye Dayalı Öğrenmenin Öğrenciler İçin Faydaları Nelerdir?

1. Öğrencilere Perspektifi Tanımlamayı Öğretme: Birden fazla (bazen çelişkili) belgeyi uzlaştırma göreviyle karşı karşıya kalan öğrencinin işi giderek karmaşıklaşmaktadır ve tarihi olaylar onlar için ilginç hale gelmektedir.
2. Birlikte ve Bireysel Çalışmayı Öğrenme: Öğrenciler sınıfta bireysel ve grup olarak çalışmayı öğrenmektedir.
3. Bireysel ve Grup Olarak Değerlendirmeyi Öğrenme: Bireysel ve grup olarak çalışan her bir öğrenci, tarihi önce öznel sonra grup olarak anlamlandırma ve değerlendirmelerde bulunmayı öğrenmektedir.
4. Benzerlik ve Farklılıkları Keşfetme: Farklı bakış açılarını gören ve anlamaya çalışan öğrenciler, tarihsel olaylara geliştirilen bakış açıları arasındaki benzerlik ve farklılıkları fark etmektedir.
5. Hipotez Hazırlama: Bu süreçte öğrenciler ana fikri yakaladığını düşündüğü bir ifadeyi yazarak bir hipotez geliştirmektedir.
6. Eleştirel Düşünme ile Tartışma: Farklı belgelerden gelen bilgileri düzenli ve tutarlı bir şekilde bir araya getirerek hipotezlerini destekleyen bir taslak tez oluşturan öğrenciler, karşılıklı konuşarak tartışmaktadır. Buradaki amaç, spesifik kanıtlara atıfta bulunmak, bilgileri analiz etmek ve yorumlamaktır.

Her adımı izleyen öğretmen, zor durumda kalan öğrencilerin zorlandıkları yerlerin nedenlerini açıklamalıdır. Eğitmen tarafından iyi bir rehberlik ve öğrencilerin özen göstermesi ile çoklu belgelerle / kaynaklarla çalışmanın zorluğunu yenmelerine, disiplinler arası düşünmelerine yardımcı olmalıdır.

Belgeye Dayalı Öğretimde Öğrenciler Nasıl Değerlendirilir?

- **Belgeye Dayalı Sorular Yoluyla**
- **Belgeye Dayalı Makale / Kompozisyon / Mektup/ Röportaj / Rapor vb. Yazma Yoluyla**
- **Grafik Hazırlama Yoluyla**
- **Vb.**

Örnek: Makaleyi Değerlendirme Kriterleri

- Makalenin açık bir tezi var mı?
- Makale tezi başarıyla kanıtlıyor mu?
- Makale kanıt içeriyor ve tezde nasıl ilişkili olduğunu açıklıyor mu?
- Makale kurallara uygun yazılmış mı? (yazım, dil bilgisi, cümle yapısı)

Tablo 1: *T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programı*

Sıra No	Ünite Adı	Kazanım Sayısı	Süre / Ders Sayısı	Oran
2	Millî Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar	8	18	25%

MEB T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programında yer alan ünite kazanım sayısı ve süreler Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 2: *T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Etkinlik Kitabı Çalışma Yaprakları Analizi*

Sıra No	Ünite Adı	Kazanımlar	Süre / Ders Sayısı	Önerilen Çalışma Yaprağı Sayısı	Toplam
2	Millî Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar	İTA.8.2.1. Birinci Dünya Savaşı'nın sebeplerini ve savaşın başlamasına yol açan gelişmeleri kavrar.	2	Ders Anlatım Etkinlik Bilgi Yaprakları: 11 Ders Anlatım Etkinlik İşlem Yaprakları: 7	18
		İTA.8.2.2. Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin durumu hakkında çıkarımlarda bulunur.	2	Ders Anlatım Etkinlik Bilgi Yaprakları: 13 Ders Anlatım Etkinlik İşlem Yaprakları:4	17

"Millî Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar" konusuna ait örnek etkinlikler kitabında, öğretmenler istediği etkinlikleri ders planına uygun olarak seçip kullanabilir. Önerilen süreden az olmamak üzere zamanı planlar.

Tablo 3: *MEB T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Yıllık Planı*

Ay	Hafta	Saat	Ünite	Kazanım	Yöntem-Teknik	Araç-Gereç	Açıklamalar
EKİM	5.HAFTA(19-25)	2 SAAT	Millî Uyanış: Bağımsız-lık Yolunda Atılan Adımlar	İTA.8.2.1. Birinci Dünya Savaşı'nın sebeplerini ve savaşın başlamasına yol açan gelişmeleri kavrar.	1.Anlatım 2.Soru-cevap 3. İnceleme 4.Grup Tartışması 5.Bireysel Çalışmalar 6.Tekrarlama 7.Grup Çalışması 8.Yapılan işi Yorumlama	Ders kitabı, Sesli ve görüntülü eğitim araçları, Akıllı Tahta Materyalleri	Savaş öncesinde ülkeler arasındaki bloklaşmalara değinilir.
EKİM-KASIM	6.HAFTA(26-01)	2 SAAT	Millî Uyanış: Bağımsız lık Yolunda Atılan Adımlar Millî Uyanış: Bağımsız lık Yolunda Atılan Adımlar	İTA.8.2.2. Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin durumu hakkında çıkarımlarda bulunur. İTA.8.2.2. Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin durumu hakkında çıkarımlarda bulunur.	1.Anlatım 2.Soru-cevap 3. İnceleme 4.Grup Tartışması 5.Bireysel Çalışmalar 6.Tekrarlama 7.Grup Çalışması 8.Yapılan işi Yorumlama 1.Anlatım 2.Soru-cevap 3. İnceleme 4.Grup Tartışması 5.Bireysel Çalışmalar 6.Tekrarlama 7.Grup Çalışması 8.Yapılan işi Yorumlama	Ders kitabı, Sesli ve görüntülü eğitim araçları, Akıllı Tahta Materyalleri Ders kitabı, Sesli ve görüntülü eğitim araçları, Akıllı Tahta Materyalleri	a) Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin savaştığı cepheler taarruz ve savunma özellikleri belirtilerek (Kafkas, Kanal, Çanakkale, Hicaz-Yemen, Irak ve Suriye) harita üzerinde gösterilir. b) Çanakkale Cephesi'ndeki deniz ve kara zaferleri ile Irak Cephesi'ndeki Kut'u'l-Amâre Zaferi'ne ve Kafkas Cephesi'ndeki Sarıkamış Harekâtı'na değinilir. c) Mustafa Kemal Paşa ve diğer önemli şahsiyetlerin cephelerdeki görev ve başarıları çeşitli alıntılar üzerinden ele alınır. Ç) 1915 Olayları ve Tehcir Kanunu'na değinilir. D) Birinci Dünya Savaşı'nın sonuçları ele alınır. a) Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin savaştığı cepheler taarruz ve savunma özellikleri belirtilerek (Kafkas, Kanal, Çanakkale, Hicaz-Yemen, Irak ve Suriye) harita üzerinde gösterilir. b) Çanakkale Cephesi'ndeki deniz ve kara zaferleri ile Irak Cephesi'ndeki Kut'u'l-Amâre Zaferi'ne ve Kafkas Cephesi'ndeki Sarıkamış Harekâtı'na değinilir. c) Mustafa Kemal Paşa ve diğer önemli şahsiyetlerin cephelerdeki görev ve başarıları çeşitli alıntılar üzerinden ele alınır. ç) 1915 Olayları ve Tehcir Kanunu'na değinilir. d) Birinci Dünya Savaşı'nın sonuçları ele alınır.

Seval HALLAÇ

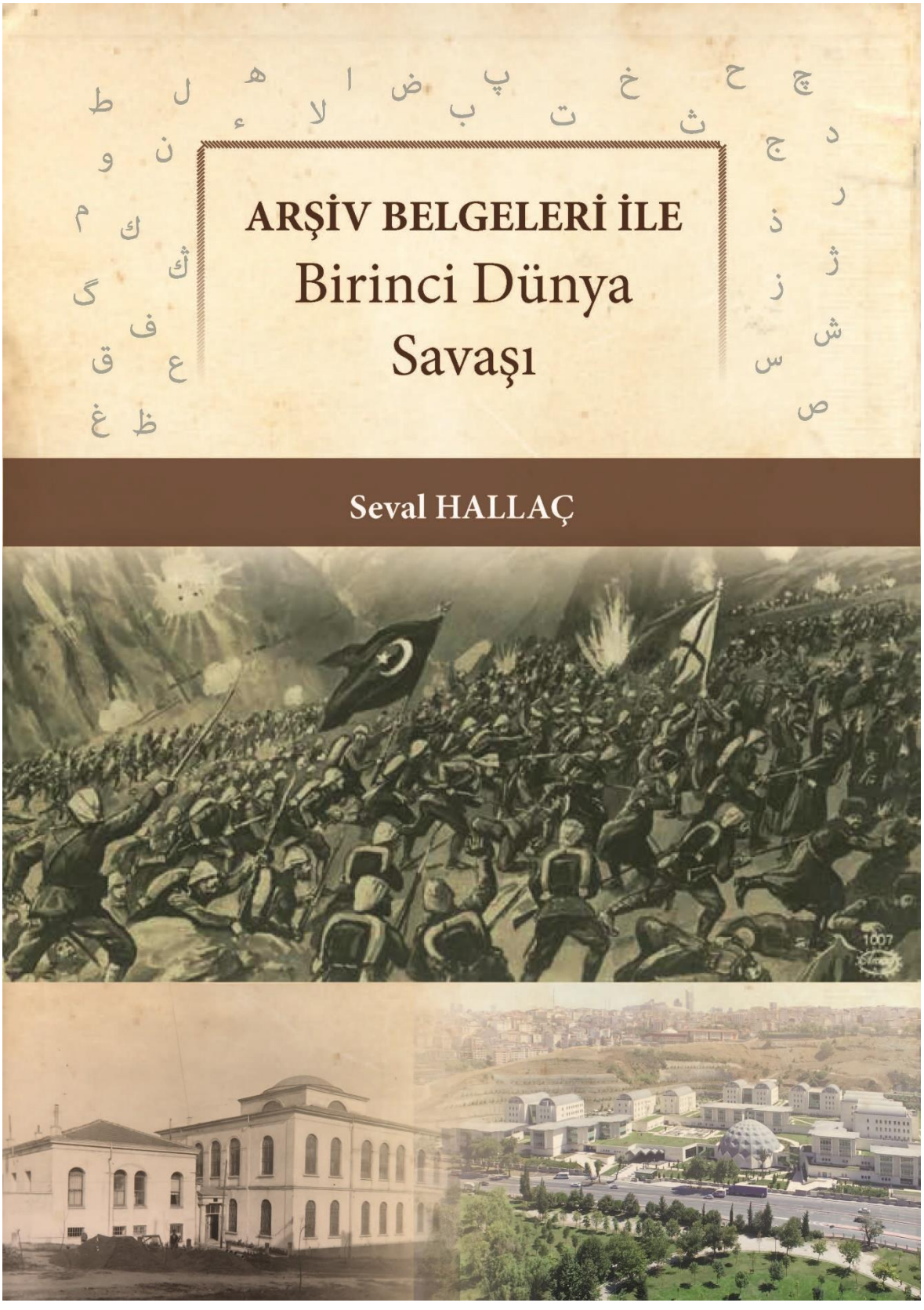
EK-15. Örnek Ünitede Kullanılan Kaynaklar

1) Fotoğraf 1- Sanayi İnkılabı Dönemi'nde Solvay Şirketi, New York, ABD, 1890 (https://www.loc.gov)
2) Fotoğraf 2- Çözgü makinelerinde çalışan kadın ve çocuklar, New York, ABD, 1908 (https://www.loc.gov)
3) Fotoğraf 3- Bobin sarma makinelerinde çalışan kadınlar, Pittsburgh, ABD, 1904 (https://www.loc.gov)
4) Şekil 1- Sanayi Devrimi konusundaki belge ve fotoğraflarda kullanılan kelimeleri açıklayan kavram haritası.
5) Fotoğraf 4- Pont Neuf'da yakılan yangın Paris, Fransa, 1788 (https://frda.stanford.edu)
6) Fotoğraf 5- Karşı devrim ile ilgili bir görsel Strazburg, Fransa, 1793 (http://gallica.bnf.fr)
7) Belge 1- Fransa Ulusal Arşivi (Fransız İhtilali Döneminde Göç)
8) Fotoğraf 5- Fransız İhtilali ile ilgili bir görsel Paris, Fransa, 1791-1792 Vinck Koleksiyonu (https://frda.stanford.edu)
9) Şekil 2 - Fransız İhtilali konusundaki belge ve fotoğraflarda kullanılan kelimeleri açıklayan kavram haritası.
10) Harita 1 - 1914 yılına ait Avrupa'nın mizahi haritası. (Hırvatistan Devlet Arşivi HR-HDA-902. Kartografik koleksiyon, D.V.8)
11) Harita 2 - Avrupa'nın o dönemde tasarlanan hicivli haritalarından biri, Berlin, 1914 (Krakow Milli Arşivi, Arşiv Sergileri, Katalog No: 29/820/4)
12) Harita 3 - Birinci Dünya Savaşı Dönemi Avrupa Haritası Atatürk Kitaplığı Harita Koleksiyonu
13) Harita 4 - Rusya'ya ait Avrupa Haritası (Gürcistan Milli Arşivi)
14) Belge 2.1 - Dünya harbinde muharip devletlerin birbirlerine harp ilan etme tarihlerini gösterir liste (HR. SYS, 2090/10_6-7)
15) Belge 2.2
16) Fotoğraf 6 - Atatürk Kitaplığı
17) Fotoğraf 7 - Atatürk Kitaplığı
18) Resim 1- İtilâf Devletleri Propaganda Afişi: "Kraliçenin halkı, ülkeniz sizi çağırıyor! Gençler geliyor, bekleyin!"
19) Uğural Vanthoft Arşivi (Havâdis; 1914-1915)
20) Resim 2- Seferberlik İlânı: "Seferberlik var! Asker olanlar silah altına, Seferberliğin birinci günü" Uğural Vanthoft Arşivi
21) (Havâdis; 1914-1915)
22) Belge 3 - Ingilizlere Göre Türkler Hasta Adam, Ruslar Şimal Ayısı, 27 Şubat 1916 (HR. MA, 1161/22)
23) Belge 2 - Viyana Sefiri Hilmi Paşa'nın telgrafı. 26 Temmuz 1914 (HR. SYS, 2089/3_17-18)
24) Fotoğraf 7- Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'na girdiğini ilan eden cihad fetvasının Şeyh'ül İslâm Tarafından Okunması Fatih Camii, İstanbul, 1914
25) Belge 3- Cihad Fetvası(DH. SYS, 123-12/35)
26) Birinci Dünya Savaşı Cepheler Haritası
27) Fotoğraf 1 - Kanal Cephesi
28) Fotoğraf 2- Kafkas Cephesi'ndeki Osmanlı Subayları
29) Fotoğraf 3 - Irak Cephesi'nde hücuma kalkan süvari birliğimiz (İBB Atatürk Kitaplığı Arşivi)

30) Fotoğraf 4 - Güney Filistin Cephesi ve 4. Ordu Komutanı Cemal Paşa, Kurmay Başkanı Fuad Bey ile cephe karargâhında.
31) (Federal Alman Arşivi)
32) Fotoğraf 5 - Cemal Paşa Hicaz'da askeri birlikleri denetlerken (İBB Atatürk Kitaplığı Arşivi)
33) Fotoğraf 6 - Galiçya Cephesi'nde ön hatlarda yer alan makineli tüfek başındaki Osmanlı askerleri
34) (İBB Atatürk Kitaplığı Arşivi)
35) Fotoğraf 7 - Osmanlı 4. Ordu birlikleri Kanal Seferi yolunda
36) Fotoğraf 8 - Kanal Seferi için El Ariş yakınında kurulan ordugah
37) Fotoğraf 9 - Kanal Seferine katılan ordunun su ihtiyacı için El Ariş'te açılan kuyunun yanındaki su istasyonu
38) Fotoğraf 10 - Kafkas Cephesi komutanlarından Kazım Karabekir (İBB Atatürk Kitaplığı Arşivi)
39) Belge 1 - Ermeni tehcirinin gerekçelerinin dünya kamuoyuna duyurulması 14 Temmuz 1915 (HR. MA, 1133/64)
40) Belge 2 - Taşnak ve Hınçak Komiteleri'nin tertipledikleri isyan ve faaliyetlerle Bağımsız Ermenistan için çalıştıklarının kesinleştiğini anlatan belge, 24 Mayıs 1915 (ATASE, BDH, 2328.89.3 (1))
41) Fotoğraf 1 - Kut'ül Amare'de kuşatma altında kalan Townshend'in teslim olmasını tasvir eden resim. Necmetttin Özçelik Arşivi.
42) Fotoğraf 2 - Kutü'l Âmare'yi kuşatarak teslim alan Halil Paşa emrindeki subaylarla birlikte. Necmettin Özçelik Arşivi.
43) Belge 1 - Esir İngiliz askerinin mektubu (BDH-KLS-542-DOS-2115-BEL-21-3 Genelkurmay Başkanlığı Askeri Tarih ve Stratejik Etüt (ATASE) Daire Başkanlığı Arşivi)
44) Fotoğraf 1 - Bir İngiliz esir grubu. (Birinci Dünya Harbi Albümü: 11/138 Genelkurmay Başkanlığı Askeri Tarih ve Stratejik Etüt (ATASE) Daire Başkanlığı Arşivi)
45) Arıburnu 1915 - Haluk ORAL sayfa 12
46) Belge 1 - Almanya'dan Goeben ve Breslau (Yavuz ve Midilli) gemilerinin alındığını anlatan belge. 11 Ağustos 1914 (BOA, DH. KMS, 27/2)
47) Yavuz ve Midilli Atatürk Kitaplığı Arşivi
48) Belge 2 - Rusların Osmanlı hudutlarında yığınağa başladıklarını anlatan belge
49) Belge 3 - Müttefik savaş gemilerinin Seddülbahir ve Kumkale'yi bombaladığını / Obüs bataryalarıyla savaşan Müttefik savaş gemilerinin isabet aldığını anlatan belge. 1 Mart 1915 (BOA, DH. EUM. VRK, 25/4)
50) Fotoğraf 1 - Helsinki'de ilgiyle izlenen Alman makineli tüfeği. Nisan 1918 (Helsinki Şehir Müzesi Koleksiyonu [0050])
51) Fotoğraf 2 - Rus donanmasının ayrılışından sonra Helsinki limanında bulunan Alman savaş gemisi. 10 Nisan 1918
52) (Helsinki Şehir Müzesi Koleksiyonu [0051])
53) Belge 4 - 9-10 Mart 1915 tarihlerinde Müttefik donanmasının Kumkale ve Seddülbahir istihkâmlarını bombaladığını anlatan belge. (1) 9 Mart 1915 (BOA, HR. SYS, 2109/12)
54) Belge 5 - 9-10 Mart 1915 tarihlerinde Müttefik donanmasının Kumkale ve Seddülbahir istihkâmlarını bombaladığını anlatan belge. (2) 9 Mart 1915 (BOA, HR. SYS, 2109/12)
55) Belge 6 - Çanakkale'de müttefiklerle Osmanlı Devleti arasındaki çatışmaların anlatıldığı belgeler. (BOA, HR. MA, 1119/33)

56) Fotoğraf 3 - Düşmandan sağlam olarak zaptettiğimiz seri ateşli toplardan bir kısım. (Harp Mecmuası, Sayı-7, Sayfa: 14)
57) Fotoğraf 4 - Düşmandan sağlam olarak zaptettiğimiz seri ateşli toplardan bir kısım. (Harp Mecmuası, Sayı-7, Sayfa: 14)
58) Fotoğraf 5 - "Bir keşif kolumuz" Düşman süvari keşif kolunu toplu ve muvaffak ateşleriyle kaçırtırken. (Harp Mecmuası, Sayı-9, Sayfa: 1)
59) Fotoğraf 6 - Ordumuzu yıldıramayan otuz sekiz santimetrelik mermilerden biri. (Harp Mecmuası, Sayı-5, Sayfa: 8)
60) Fotoğraf 7 - Süvari Mülazımı Talat Bey Uzunköprü kaymakamıyla görüşürken. (Harp Mecmuası, Sayı-4, Sayfa: 12)
61) Fotoğraf 8 -Mermi çekirdekleri http://www.canakkalemuzesi.com
62) Fotoğraf 9 - Kılıç ve kılıfı http://www.canakkalemuzesi.com
63) Fotoğraf 10 –Borazan http://www.canakkalemuzesi.com
64) Fotoğraf 11 -Subay madalyaları http://www.canakkalemuzesi.com
65) T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı
66) Belge 1 - Kolordu Komutanı Albay Esad Paşa'nın generalliğe terfii ile 5. Ordu Kurmay Başkanı Kaymakam Kaymakam Kâzım Bey'e üç sene sefer kıdemi zammı verilmesini anlatan belge. (BOA, İ. HB, 1333. N/141)
67) Belge 2 - Bahr-ı Sefid Boğazı Mevk-i Müstahkem Komutanı Mirlivâ Cevad Paşa'nın 14. Kolordu Komutanlığı'na tayin edildiğini anlatan belge. (BOA, İ. HB, 1334. M/12)
68) Belge 3 -15. Kolordu Komutanı Albay Mustafa Kemal Bey'in 16. Kolordu Komutanlığı'na tayin edildiğini anlatan belge. (BOA, İ. HB, 1333. L/19)
69) Belge 1 - Başbakanlık ve Dışişleri Bakanı Yüce Devlet Adamı Prens Sait Halim Paşa Hazretleri'ne Sofya Büyükelçiliğine yazdığı yazı. (HR. SYS, 2109/5 4-5)

EK-16. Örnek Ünite

ARŞİV BELGELERİ İLE BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI
İçindekiler

1. Milli Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar 4
2. Üniteye Hazırlık 6
3. Arşiv Belgesini İnceleyelim: "Berat" 9
4. Arşiv Belgesini İnceleyelim: "Ferman" 10
5. Arşiv Belgesini İnceleyelim: "Belge Örneği" 11
6. Milli Uyanış: Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar 12
7. Birinci Dünya Savaşı 13
7.1. Birinci Dünya Savaşı'nın Sebepleri 13
(Ders Anlatım Etkinlik Bilgi Yaprakları)
7.1.1. Çalışma Yaprağı 1.1. : Sanayi İnkılabı 14
7.1.2. Çalışma Yaprağı 1.2. :Fransız İhtilali 16
7.1.3. Çalışma Yaprağı 1.3. : Değerlendirme 19
8. Birinci Dünya Savaşı Öncesi Dünyanın Genel Durumu 20
(Ders Anlatım Etkinlik İşlem Yaprakları)
8.1. Çalışma Yaprağı 2.1: Birinci Dünya Savaşı'nın Başlamasına Yol Açan Gelişmeler 20
8.2. Çalışma Yaprağı 2.2: Karikatür Harita Analizi 21
8.3. Çalışma Yaprağı 2.3: Birinci Dünya Savaşı Öncesi Dünya Haritası Analizi 22
8.4. Çalışma Yaprağı 2.4: Rusya'nın Gözünden Dünya 23
9. Ülkeler Arası Bloklaşma 24
9.1. Çalışma Yaprağı 3.1: Bloklaşıyoruz 25
(Ders Anlatım Etkinlik Bilgi Yaprakları)
9.2. Çalışma Yaprağı 3.2: Bayraklarla Ülkeleri Tanıyalım 27
(Ders Anlatım Etkinlik İşlem Yaprakları)
10. Savaşın Başlamasına Etki Eden Gelişmeler(Ders Anlatım Etkinlik İşlem Yaprakları) 28
10.1. Çalışma Yaprağı 4.1: Afişlerin İpuçları 28
10.2. Çalışma Yaprağı 4.2: Proje Ödevi 29

11. Osmanlı Devleti'nin Genel Durumu (Ders Anlatım Etkinlik Bilgi Yaprakları) 30
11.1. Çalışma Yaprağı 5.1: Osmanlı Devleti Savaşa Neden Girdi? 30
11.2. Çalışma Yaprağı 5.2: Değerlendirme – Belgeye Dayalı Sorular ile Sınav 31

12. Birinci Dünya Savaşı'nın Başlaması(Ders Anlatım Etkinlik Bilgi Yaprakları) 33
12.1. Çalışma Yaprağı 6.1: Osmanlı Devleti Savaşta 33
12.2. Çalışma Yaprağı 6.2: Değerlendirme – Rapor Yazımı 35

13. Osmanlı Devleti'nin Savaşa Girişi (Ders Anlatım Etkinlik Bilgi Yaprakları) 37
13.1. Çalışma Yaprağı 7.1: Savaş Çağrısı 37
13.2. Çalışma Yaprağı 7.2.1: Değerlendirme 1- Belgeye Dayalı Sorular ile Sınav 41
13.3. Çalışma Yaprağı 7.2.2: Değerlendirme 2- Proje 42

14. Cepheler (Ders Anlatım Etkinlik Bilgi Yaprakları) 43
14.1. Çalışma Yaprağı 8.1: Osmanlı Devletinin Birinci Dünya Savaşında Yer aldığı Cepheler 43
14.2. Çalışma Yaprağı 8.2: Değerlendirme – Açık Uçlu Sorular 47

15. 1915 Olayları ve Tehcir Kanunu (Ders Anlatım Etkinlik Bilgi Yaprakları) 48
15.1. Çalışma Yaprağı 9.1: Tehcir Kanunu 48
15.2. Çalışma Yaprağı 9.2: Değerlendirme - Belgeye Dayalı Sorular ile Sınav 52

16. Kût'ül Amâre (Ders Anlatım Etkinlik Bilgi Yaprakları) 53
16.1. Çalışma Yaprağı 10.1: Kût'ül Amâre Zaferi 53
16.2. Çalışma Yaprağı 10.2.1: Değerlendirme 1- Belgeye Dayalı Sorular ile Sınav 56
16.3. Çalışma Yaprağı 10.2.2: Değerlendirme 2- Proje Ödevi 57

17. Asker Mektubu (Ders Anlatım Etkinlik İşlem Yaprakları) 58
17.1. Çalışma Yaprağı 11.1: William George' dan Mektup Var 58
17.1.2 Değerlendirme 60
17.2. Çalışma Yaprağı 11.2: Aileme Mektup 61

18. Çanakkale Cephesi (Ders Anlatım Etkinlik Bilgi Yaprakları) 63
18.1.Çalışma Yaprağı 12. 1: Çanakkale Muharebeleri 63
18.2.Çalışma Yaprağı 12.2: Değerlendirme- Proje Ödevi 74

19. Çanakkale Cephesinde Sosyal Yaşam (Ders Anlatım Etkinlik İşlem Yaprakları) 75
19.1.Çalışma Yaprağı 13.1: Savaşın Diğer Kahramanları 75
19.2.Çalışma Yaprağı 13.2: Çanakkale Cephesinden Haberler 76

20. Savaş Başarıları (Ders Anlatım Etkinlik Bilgi Yaprakları) 78
20.1.Çalışma Yaprağı 14.1: Savaş Başarıları 78
20.1.Çalışma Yaprağı 14.2: Değerlendirme - Araştırma 80

21. Sarıkamış Harekatı (Ders Anlatım Etkinlik Bilgi Yaprakları) 81
21.1.Çalışma Yaprağı 15.1: Sarıkamış 81
21.2.Çalışma Yaprağı 15.2: Değerlendirme- Belgeye Dayalı Sorular ile Sınav 83

22. Genel Değerlendirme 84
22.1.Çalışma Yaprağı 16.1: Çıkarımda Bulunma 84

MİLLÎ UYANIŞ: BAĞIMSIZLIK YOLUNDA ATILAN ADIMLAR

Konu Başlıkları	Kazanımlar
1-) Yirminci Yüzyılda Osmanlı Devleti ve Dünyanın Genel Durumu 2-) Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'na Girişi ve Savaşın Sebepleri 3-) Ülkeler Arası Bloklaşmalar 4-) Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin Genel Durumu 5-) Cepheler • Çanakkale Cephesi • Kafkas Cephesi (Sarıkamış Olayı) • Kanal Cephesi • Hicaz, Yemen ve Suriye Cephesi • Irak-İran Cephesi • Romanya, Galiçya, Makedonya Cephesi • Kut'ül Amare Zaferi 6-) Tehcir Kanunu 7-) Birinci Dünya Savaşı'nın Sonuçları	İTA.8.2.1. Birinci Dünya Savaşı'nın sebeplerini ve savaşın başlamasına yol açan gelişmeleri kavrar. Savaş öncesinde ülkeler arasındaki bloklaşmalara değinilir. İTA.8.2.2. Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin durumu hakkında çıkarımlarda bulunur. a) Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin savaştığı cepheler taarruz ve savunma özellikleri belirtilerek (Kafkas, Kanal, Çanakkale, Hicaz-Yemen, Irak ve Suriye) harita üzerinde gösterilir. b) Çanakkale Cephesi'ndeki deniz ve kara zaferleri ile Irak Cephesi'ndeki Kut'ül-Amâre Zaferi'ne ve Kafkas Cephesi'ndeki Sarıkamış Harekâtı'na değinilir. c) Mustafa Kemal Paşa ve diğer önemli şahsiyetlerin cephelerdeki görev ve başarıları çeşitli alıntılar üzerinden ele alınır. ç) 1915 Olayları ve Tehcir Kanunu'na değinilir. d) Birinci Dünya Savaşı'nın sonuçları ele alınır.

Üniteye Hazırlık

- Öğretmeninizin rehberliğinde T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde işlediğiniz konulardan birini belirleyip bu konu hakkında araştırma yapmak için Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı'na bir gezi düzenleyiniz ve bu gezide aşağıdaki aşamaları dikkate alarak anketi doldurunuz.
- Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı binasının iç ve dış yapısını inceleyiniz. İçinde hangi bölümlerin olduğuna bakınız.
- Arşiv belgelerinin hangi aşamalardan geçerek korunduğunu görevlilere sorunuz.
- Araştırma salonunu inceleyiniz, orada görevlilerden ve öğretmeninizden yardım alarak belirlediğiniz konuyla ilgili tarama yapınız.
- Yaptığınız belge taramalarından bir tanesinin çıktısını alınız ve belgenin yapısını oradaki rehber ile birlikte inceleyiniz.

	Katılıyorum	Katılmıyorum
Binanın tasarımı bir arşiv belgesini yansıtıyordu.		
Rehberin verdiği bilgiler aydınlatıcı ve yeterliydi.		
Belgelerin korunma yöntemleri farklı ve şaşırtıcıydı.		
Restorasyon yapımı belgelerin korunmasında gereklidir.		
Arşiv belgelerini araştırırken zorlandım.		
Arşiv belgelerini görmek tarihe olan ilgimi arttırdı.		
Araştırdığım konu hakkında yeterli bilgiye sahip oldum.		
Arşiv belgesini yerinde inceleyince belgelerin ve korunmalarının önemli olduğunu anladım.		

Üniteye Hazırlık

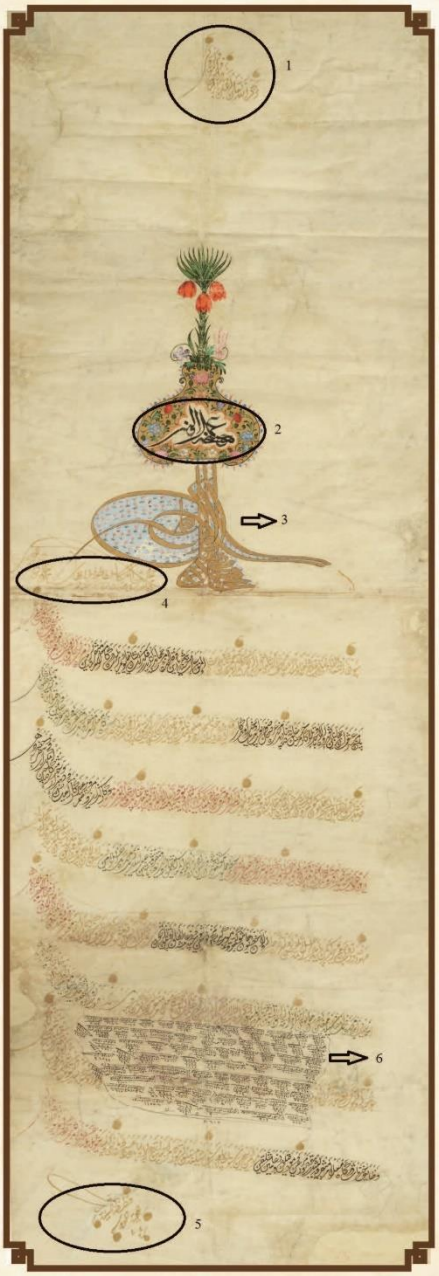
Öğretmeninizin rehberliğinde T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde işlediğiniz konulardan birini belirleyip bu konu hakkında araştırma yapmak için Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı web sitesine girip çevrimiçi bir gezinti yapınız.

Sitenin Bağlantısı: https://www.devletarsivleri.gov.tr

- Siteye genel olarak göz gezdiriniz ve öğretmeninizin yardımıyla üye olunuz.
- Arşivin kaç bölümü olduğunu inceleyiniz ve çevrimiçi katalog taraması yapınız.
- Sitedeki yayınlar bölümünde olan kitapları inceleyiniz, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde işlediğiniz konu başlıklarına uyan kitapları not edin.
- Web sayfası üzerinden öğretmeninizin yardımıyla araştırma konunuzla ilgili belge temin ediniz.

	Katılıyorum	Katılmıyorum
Web sitesinin tasarımı içeriğe ulaşmamı kolaylaştırdı.		
Web sitesi arşiv hakkında aradığımız bilgilere ulaşmamız için yeterli içeriğe sahipti.		
Belgelere dijital ortamda erişebilmemiz belgelerin orijinallerinin yıpranmasına engel olur.		
Belgelerin dijital ortamda olması, belgelere dünyanın her yerinden erişim sağlanabilmesine olanak sağlar.		
Çevrimiçi araştırma yapmakta zorlandım.		
Belgelere hızlıca ulaşmak, araştırma yapmaya olan ilgi ve isteğimi arttırdı.		
Belgelerin dijital ortamda bulunması, araştırmacılara zaman ve ekonomi yönünden tasarruf sağlar.		

Arşiv Belgesini İnceleyelim: "Berat"

Belge Açıklaması

1- Dua cümlesi: Padişahlar yazılarına dua cümlesiyle başlardı.

2- Mucebinde amel oluna: Genellikle padişahların kendi el yazıları olan ifade.

3- Padişahın tuğrası yani imzası (I. Mahmut)

4- Nişan formülü: Orta seviyedeki bürokratın nişanı.

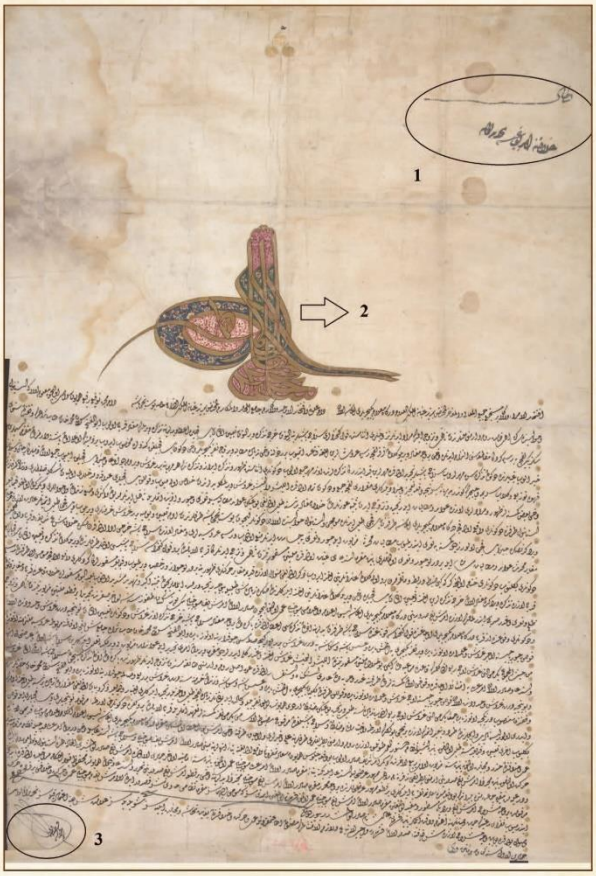
5- Beratın yazıldığı makam veya yer.

6- Beratın içinde geçen zeamet (toprağın adı ve tımarın kolu) kaydı ile alakalı siyakat yazısı (resmi yazı).

Berat Nedir?

Hükümdarın herhangi bir konuda verdiği ve uyulması gereken hükümleri kapsayan yazılı ve resmi emirlere denir.

Arşiv Belgesini İnceleyelim: "Ferman"

Belge Açıklaması

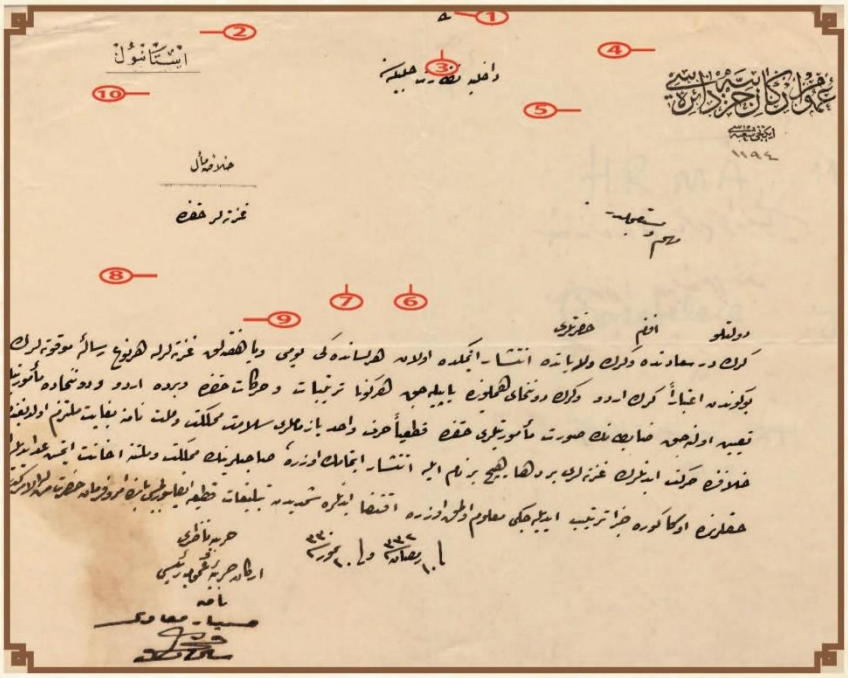
1- Padişahın emrini yazan katibin yazısı "Hilafına emir yoksa tecdid oluna".
2- Padişahın tuğrası (III. Selim).
3- Fermanın yazıldığı yerin kaydı.

Ferman Nedir?

Hükümdarın herhangi bir konuda verdiği ve uyulması gereken hükümleri kapsayan yazılı ve resmi emirlere denir.

10

Arşiv Belgesini İnceleyelim: "Belge Örneği"

Belge Açıklaması

1- Besmele manasında kullanılmıştır.
2- "İstanbul": Belgenin yazıldığı şehri belirtir.
3- "Dahiliye Nezareti Celilesi'ne": Yazının gönderildiği makam.
4- "Umumi Erkân-ı Harbiye Dairesi": Yazının yazıldığı makam.
"İkinci Şubesi": Yazının yazıldığı birim.
"1194": Yazının numarası.
5- "Mühim ve müstaceldir": Yazının ne öneme sahip olduğunu belirtir.
6- "Fi 10 Ramazan 332": Yazının yazıldığı hicri tarih.
7- "Fi 20 Temmuz 330": Yazının yazıldığı rumi tarih.
8- "Harbiye Nazırı Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Reisi namına" kimin adına olduğu.
9- "Müsteşar Muavini (Yardımcısı) ve imzası": Yazan kişinin ünvanı ve imzası.
10- "Hulâsa-i Meal/Gazeteler Hakkında": Yazının hangi konuyu içerdiğini ifade eder.

Milli Uyanış:
Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar

“ - - - - - - - - - - - - - - - - - - -

Birinci Dünya Savaşı

- - - - - - - - - - - - - - - - - - - ”

12

Çalışma Yaprağı: 1.1

Sanayi İnkılabı

Sanayi İnkılabı

Sınıf: 8

Önerilen Süre: 20 Dakika

Konu / Kazanım: Birinci Dünya Savaşı'nın Sebepleri

İlişkili Kazanım: Osmanlı Devleti ile Avrupalı Devletlerin ekonomik yapısını analiz eder ve kıyaslar.

Etkinliğin Amacı: Öğrenci, sanayinin ve teknolojinin gelişmesinin topluma olumlu ve olumsuz etkilerini kavrar.

Öğretmen Notu: Sanayi İnkılabından sonra fabrikalar yaygınlaştı ve bununla birlikte fabrikada çalışan işçi sayısı artış gösterdi. Çocuk ve kadın işçi sayısı çoğaldı. Endüstrinin gelişimi ve fabrikaların artışı her ne kadar teknolojinin ilerlemesinde büyük rol oynasa da, çalışan işçilerin arasında çocuk ve kadınların olumsuz şartlar altında çalıştırılması endüstrinin olumsuz taraflarından birisi haline geldi.
Bu derste kanıt olarak kullandığımız fotoğraflarla, öğrencilerin eleştirel bir bakış açısıyla çıkarımda bulunmalarını sağlamalıyız.

Anahtar Soru: Teknolojinin ve sanayinin toplum üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri neler olabilir?

Malzemeler: Gruptaki öğrenci sayısı kadar çalışma yaprağı.

Anahtar Kelimeler:
Fabrika: *Hammaddeleri insan veya makine gücü ile kullanılabilir bir ürün hale getiren bir sanayi kuruluşu.*

Teknoloji: *Herhangi bir alanda iş gücünü azaltmak ve zamandan tasarruf etmek için kullanılan her türlü aygıtın uygulama bilgisi.*

Hammadde: *Sanayide kullanmak için ihtiyaç duyulan, işlenmemiş, saf madde.*

Sömürgecilik: *Sanayisi gelişmiş herhangi bir devletin, hammadde yönünden zengin olan, sanayisi gelişmemiş olan devletleri egemenligi altına alarak yayılması.*

Sanayi İnkılabı

Fotoğraf 1- Sanayi İnkılabı Dönemi'nde Solvay Şirketi, New York, ABD, 1890
(https://www.loc.gov)

Fotoğraf 2- Çözgü makinelerinde çalışan kadın ve çocuklar, New York, ABD, 1908
(https://www.loc.gov)

"Sanayi İnkılabı, Avrupa'da ortaya çıkan Rönesans, reform ve coğrafi keşiflerle birlikte bilim ve teknolojinin gelişmesi ile endüstri alanında yapılan yeniliklerdir."

Bu tanımı göz önüne alarak yukarıdaki fotoğrafları inceleyelim.

Fotoğraf 3- Bobin sarma makinelerinde çalışan kadınlar, Pittsburgh, ABD, 1904
(https://www.loc.gov)

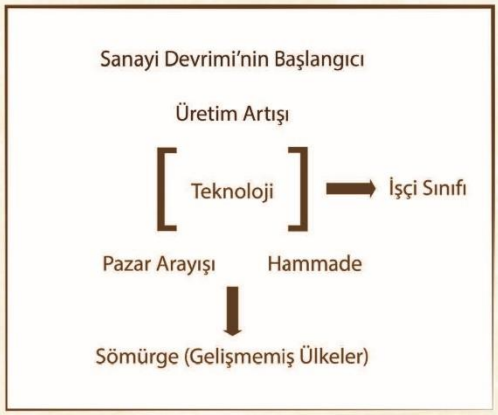
Etkinliğin Yapılışı:

- Sınıf üç gruba ayrılır.
- Çalışma yaprakları öğrencilere dağıtılır ve öğrencilerin beş dakika içerisinde fotoğrafları incelemeleri istenir.
- Öğretmen tahtaya anahtar kelimeleri yazar. (Fabrika, teknoloji, hammadde, sömürgecilik)
- Öğrencilerin bu kelimelerle fotoğraflar arasında ilişki kurmaları istenir.
- Aşağıdaki soruları cevaplar:

1. Bu fotoğraflar hangi döneme ait olabilir?
2. Fotoğraflarda dikkatinizi çeken ilk ne oldu?
3. Fotoğraflardaki kişileri, nesneleri ve olayları listeleyin.
4. Fotoğraflara ilişkin üç adet çıkarımda bulunun ve açıklayarak listeleyiniz.
5. Fotoğrafları günümüz ile kıyaslayarak gördüğünüz üç benzerliği listeleyiniz.
6. Bu fotoğrafta ima edilen olaylar hakkında önceden neler biliyordunuz?
7. Bu fotoğrafları gördüğünüzde aklınızda başka ne tür sorular oluştu? Size günümüzdeki herhangi bir olayı çağrıştırdı mı?

Tartışma Sorusu: Sanayi ile teknoloji arasındaki ilişkiyi sınıf ortamında tartışınız.

Sanayi İnkılabı

Şekil 1- Sanayi Devrimi konusundaki belge ve fotoğraflarda kullanılan kelimeleri açıklayan kavram haritası.

1. Tartışma Sorusu : Sanayi devriminin Osmanlı Devletine olan etkilerini kavram haritasında ki (Şekil - 1) terimleri dikkatte alarak tartışınız.

.....
.....

2. Tartışma Sorusu : Yukarıdaki etkinlikleri ve fotoğrafları dikkate alarak Birinci Dünya Savaşının başlama sebeblerini, dünyanın genel durumu açısından değerlendiren en az 500 kelimelik bir rapor yazınız. (Şekil -1'deki terimleri dikkate alarak)

.....
.....

Çalışma Yaprağı: 1.2

Fransız İhtilali

Fransız İhtilali

Sınıf: 8

Önerilen Süre: 20 Dakika

Konu / Kazanım: Birinci Dünya Savaşı'nın Sebepleri

İlişkili Kazanım: Osmanlı Devletinde ile Avrupalı Devletlerde "İnsan Hakları", "Özgürlük" ve "Milliyetçilik" kavramlarının nasıl uygulandığını kavrar.

Etkinliğin Amacı: Öğrenci, Fransız İhtilali'nin Osmanlı Devleti açısından olumlu ve olumsuz özelliklerini kavrar, özgürlük ve insan hakları kavramlarını öğrenir.

Öğretmen Notu: Fransız İhtilali ile dünyada yayılan düşüncelerin toplum hayatında birçok değişikliğe neden olması ve bu düşüncelerin siyasi olayları etkilemesinin yanında sosyal içerikli hareketleri ortaya çıkarması ve bununla birlikte milliyetçilik ve bağımsızlık fikirlerinin oluşmasına neden olmuştur.
Bu derste kanıt olarak kullandığımız fotoğraflarla, öğrencilerin eleştirel bir bakış açısıyla çıkarımda bulunmalarını sağlamalıyız.

Anahtar Soru: İnsan hakları ve özgürlük kavramlarının toplum üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri neler olabilir?

Malzemeler: Gruptaki öğrenci sayısı kadar çalışma yaprağı.

Anahtar Kelimeler:

İnsan Hakları: *Bütün insanlar hiçbir ayrım gözetmeksizin aynı haklara sahiptir.*

Özgürlük: *Başkalarının haklarını gaspetmeden hiçbir kısıtlamaya bağlı olmaksızın düşünme ve davranma durumudur.*

Milliyetçilik: *İnsanların kendi ırkını ve kültürünü yaşatmak için harcadığı çaba ve ilkelerdir.*

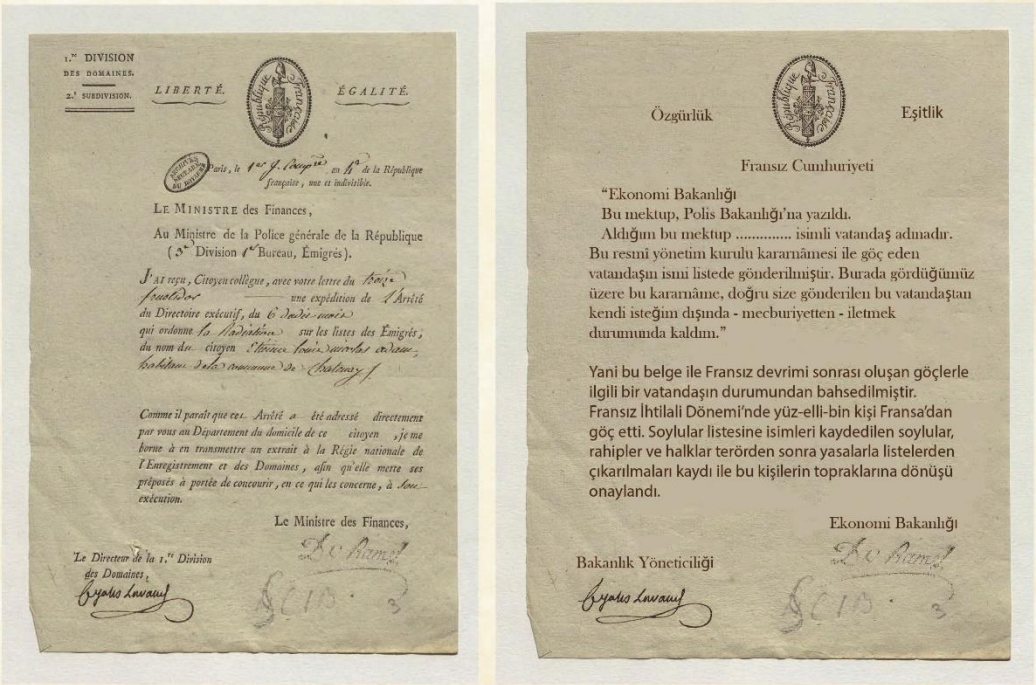
Fransız İhtilali

Fotoğraf 4- Pont Neuf'da yakılan yangın
Paris, Fransa, 1788
(https://frda.stanford.edu)

Fotoğraf 5- Karşı devrim ile ilgili bir görsel
Strazburg, Fransa, 1793
(http://gallica.bnf.fr)

1.re DIVISION
DES DOMAINES.
2.e SUBDIVISION.

LIBERTÉ. ÉGALITÉ.

LE MINISTRE des Finances,

Au Ministre de la Police générale de la République
(3.e Division 1.er Bureau, Émigrés).

Comme il paraît que cet Arrêté a été adressé directement par vous au Département du domicile de ce citoyen, je me borne à en transmettre un extrait à la Régie nationale de l'Enregistrement et des Domaines, afin qu'elle mette ses préposés à portée de concourir, en ce qui les concerne, à son exécution.

Le Ministre des Finances,

Le Directeur de la 1.re Division des Domaines,

Özgürlük Eşitlik

Fransız Cumhuriyeti

"Ekonomi Bakanlığı
Bu mektup, Polis Bakanlığı'na yazıldı.
Aldığım bu mektup ..... isimli vatandaş adınadır.
Bu resmi yönetim kurulu kararnâmesi ile göç eden vatandaşın ismi listede gönderilmiştir. Burada gördüğümüz üzere bu kararnâme, doğru size gönderilen bu vatandaştan kendi isteğim dışında - mecburiyetten - iletmek durumunda kaldım."

Yani bu belge ile Fransız devrimi sonrası oluşan göçlerle ilgili bir vatandaşın durumundan bahsedilmiştir. Fransız İhtilali Dönemi'nde yüz-elli-bin kişi Fransa'dan göç etti. Soylular listesine isimleri kaydedilen soylular, rahipler ve halklar terörden sonra yasalarla listelerden çıkarılmaları kaydı ile bu kişilerin topraklarına dönüşü onaylandı.

Ekonomi Bakanlığı

Bakanlık Yöneticiliği

Belge 1- Fransa Ulusal Arşivi
(Fransız İhtilali Döneminde Göç)

17

Fransız İhtilali

Fotoğraf 5- Fransız İhtilali ile ilgili bir görsel
Paris, Fransa, 1791-1792
Vinck Koleksiyonu
(https://frda.stanford.edu)

Şekil 2 - Fransız İhtilali konusundaki belge ve fotoğraflarda kullanılan kelimeleri açıklayan kavram haritası.

Etkinliğin Yapılışı:

- Sınıf üç gruba ayrılır.
- Çalışma yaprakları öğrencilere dağıtılır ve öğrencilerin beş dakika içerisinde fotoğrafları ve belgeyi incelemeleri istenir.
- Öğretmen tahtaya anahtar kelimeleri yazar. (Anayasa, Adalet, Milliyetçilik, Hak, Özgür Düşünce)
- Öğrencilerin bu kelimelerle fotoğraflar ve belge arasında ilişki kurmaları istenir.
- Aşağıdaki soruları cevaplar:

1. Bu fotoğraflar hangi döneme ait olabilir?
2. Fotoğraflarda dikkatinizi çeken ilk ne oldu?
3. Fotoğraflardaki kişileri, nesneleri ve olayları listeleyin.
4. Fotoğraflara ilişkin üç adet çıkarımda bulunun ve açıklayarak listeleyiniz.
5. Fotoğrafları tasvir edilen olayı açıklayınız.
6. Belgenin konusu nedir? Açıklayınız.
7. İnsanlar neden göç etme gereği duyarlar? Siz hiç göç etmeyi düşündünüz mü? Neden?
8. Bu fotoğrafta ima edilen olaylar hakkında önceden neler biliyordunuz?
9. Bu fotoğrafları gördüğünüzde aklınızda başka ne tür sorular oluştu? Size günümüzdeki herhangi bir olayı çağrıştırdı mı?

Tartışma Sorusu: Fransız İhtilali'nin günümüze etkilerini sınıf ortamında tartışınız. (Şekil - 2'deki kavramları dikkate alarak.)

.....
.....
.....

Çalışma Yaprağı: 1.3

Değerlendirme

Sanayi İnkılabı & Fransız İhtilali

Sorular

1) Osmanlı Devleti, Sanayi İnkılabının ve Fransız İhtilali'nin en çok hangi yönünden etkilenmiştir? Olumlu ve olumsuz yönleriyle açıklayınız.

.....
.....
.....

2) Birinci Dünya Savaşı'nın en önemli nedeni olan Sanayi İnkılabı neticesinde ortaya çıkan ve tüm dünyayı etkisi altına alan ..... rekabetidir.

3) Sanayi İnkılabı'nın sonucunda büyük fabrikaların kurulmasıyla mallar seri ve ucuz olarak üretildi. Bu yüzden .....'ye ihtiyaç oldu. Bunun sonucunda da pazar ihtiyacı ortaya çıktı.

4) 1,2 ve 3. fotoğrafları incelediğinizde Sanayi İnkılabı ile birlikte fabrikaların gelişmesinin hangi yüzyıla ait olduğu söylenebilir?

.....

5) Fransız İhtilali'nden sonra ortaya hangi akım çıkmıştır? Sebebi ile birlikte açıklayınız.

.....
.....
.....

6) Fransız İhtilali'nin meydana gelmesine yol açan sebepler sizce neler olabilir?

.....
.....
.....

Birinci Dünya Savaşı Öncesi Dünyanın Genel Durumu

Çalışma Yaprağı: 2.1

Savaş Öncesi Durumlar

Sınıf: 8

Önerilen Süre: 20 Dakika

Konu / Kazanım: Birinci Dünya Savaşı'nın Başlamasına Yol Açan Gelişmeler

İlişkili Kazanım: Osmanlı Devleti ile Avrupalı Devletlerin savaşa katılma ve savaşla ilgili düşüncelerini analiz eder.

Etkinliğin Amacı: Öğrenci, Birinci Dünya Savaşı'na katılan ülkelerin katılma amaçlarını kavrar.

Öğretmen Notu: Savaşa katılan ülkelerden ABD, dünya siyasetinde lider olma düşüncesindeydi. İngiltere Ortadoğu'yu ele geçirmek istiyordu. Fransa, Osmanlı topraklarını ele geçirmek istiyordu. Rusya, sıcak denizlere inmeyi hedefliyordu. Almanya, Ortadoğu'da söz sahibi olmayı hedefliyordu. Avusturya-Maceristan, Ege Denizi'ne ulaşarak Osmanlı'yı Balkanlar'dan ve Avrupa'dan çıkarmayı hedefliyordu. İtalya, sömürgelerini genişletmeyi istiyordu. Kısacası savaşa katılan bütün devletlerin Osmanlı Devleti toprakları üzerinde çıkarları vardı.

Anahtar Soru: Birinci Dünya Savaşı öncesi ülkelerin ekonomik durumları hakkında bir araştırma yapınız.

Malzemeler: Gruptaki öğrenci sayısı kadar çalışma yaprağı.

Anahtar Kelimeler:

Savaş: *Devletlerin aralarındaki siyasal ve ekonomik anlaşmazlıklar sebebiyle siyasal ilişkilerini durdurarak birbirlerine karşı giriştikleri eylem.*

Çıkar: *Devletlerin birbirleri üzerindeki gizliden gizliye elde etmek istedikleri kazanç.*

Toprak: *Ülkelerin sahip oldukları yüzeysel alanlar.*

Ekonomi: *Bir ülkenin varlığını sürdürebilmesi için üretme ve bunları paylaşma biçimlerinden doğan ilişkiler bütünü.*

Birinci Dünya Savaşı Öncesi Dünyanın Genel Durumu

Çalışma Yaprağı: 2.2

Karikatür Analizi

Hazırlık Sorusu

Aşağıda verilen mizahi haritaların üzerinde ülkelerin isimlerini yazınız. Bu haritalardaki mizahi çizimler ülkeleri hangi özellikleriyle tanıtmaktadır? Açıklayınız.

.....

.....

.....

Harita 1 - 1914 yılına ait Avrupa'nın mizahi haritası.
(Hırvatistan Devlet Arşivi
HR-HDA-902. Kartografik koleksiyon, D.V.8)

Harita 2 - Avrupa'nın o dönemde tasarlanan hicivli haritalarından biri, Berlin, 1914
(Krakow Milli Arşivi, Arşiv Sergileri, Katalog No: 29/820/4)

Etkinliğin Yapılışı:

- Sınıf üç gruba ayrılır.
- Çalışma yaprakları öğrencilere dağıtılır ve öğrencilerin beş dakika içerisinde fotoğrafları incelemeleri istenir.
- Öğretmen tahtaya anahtar kelimeleri yazar. (Savaş, çıkar, toprak, ekonomi)
- Öğrencilerin bu kelimelerle fotoğraflar arasında ilişki kurmaları istenir.
- Aşağıdaki soruları cevaplar:

Sorular

1. Haritalar hangi dönemde çizilmiştir?
2. Görsellerdeki üç haritada ortak olan özellikler nelerdir?
3. Fark ülkelerin haritalarının yaklaşımlarında nasıl değişiklikler dikkatinizi çekti?
4. Haritalar, ülkelerin savaşa katılmaları hakkında ipuçları veriyor mu?
5. Bu haritalarda hangi ülkelerin isimleri geçiyor?
6. Haritalar ülkelerin savaşa katılma düşünceleri hakkında fikir veriyor mu?

Tartışma Sorusu: 20. Yüzyılda Avrupalı Devletlerin genel durumunu ve savaş için planlarını göz önünde bulundurarak tartışınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Birinci Dünya Savaşı Öncesi Dünyanın Genel Durumu

Çalışma Yaprağı: 2.3

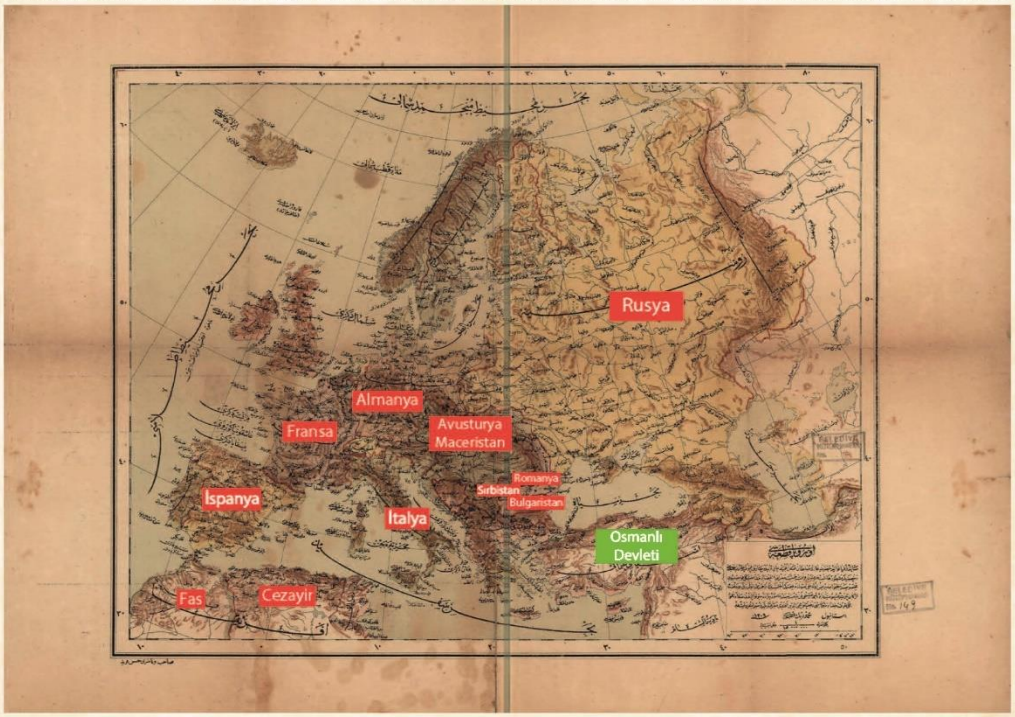
Dünya Haritası Analizi

Hazırlık Sorusu

Günümüz Avrupa Haritası'nı inceleyerek aşağıdaki haritada belirtilen ülkelerin yerlerini günümüz haritasıyla kıyaslayınız.

.....

.....

Harita 3 - Birinci Dünya Savaşı Dönemi Avrupa Haritası Atatürk Kitaplığı Harita Koleksiyonu

1- Dünyada ticarete hakim olan ve ortadoğu petrollerini ele geçirmeyi amaçlayan, Osmanlı Devleti'nin karşı tarafında yer alan ..... , Almanya ve Fransa'nın kuzeybatısındadır.

2- Almanya'nın ele geçirdiği Alsas-Loren bölgesini geri almayı amaçlayan, Osmanlı Devleti'nin karşı tarafında yer alan ülke ..... 'dır ve İspanya ile Almanya'nın ortasında yer alır.

3- Boğazları ele geçirerek sıcak denizlere inmeyi amaçlayan ve Balkanlar'da panslavist politika uygulayan; Osmanlı Devleti'nin kuzeyinde yer alan ülke ..... 'dır.

4- Osmanlı Devleti ile aynı tarafta yer alıp ve bu sayede Ortadoğu'ya inmeyi amaçlayan ..... , Avusturya-Maceristan ile Fransa'nın arasındadır.

5- Osmanlı Devleti'nden Trablusgarp'ı aldıktan sonra sömürgelerini genişletmeye çalışan ..... , Avusturya-Maceristan'ın güneybatısında, Cezayir'in kuzeydoğusunda yer alır.

6- Balkanlarda kendi hakimiyetini kurmayı amaçlayan ve Ege Denizi'ne ulaşarak Osmanlı'yı Avrupa'dan çıkarmayı amaçlayan ve Osmanlı Devleti ile aynı tarafta yer alan ..... , Romanya ile Almanya arasında yer alır.

Çalışma Yaprağı: 2.4

Rusya'nın Gözünden Dünya

Rusya'nın Avrupa Haritası

Harita 4 - Rusya'ya ait Avrupa Haritası
(Gürcistan Milli Arşivi)

Yukarıda gördüğünüz harita Birinci Dünya Savaşı döneminde Rusya'ya ait bir dünya haritasıdır.
Bu haritayı bir önceki sayfadaki Osmanlı Devleti'ne ait dünya haritası ile karşılaştırarak benzerliklerini ve farklılıklarını açıklayınız.

.....
.....
.....

Ülkeler Arası Bloklaşma

Çalışma Yaprağı: 3.1

Bloklaşıyoruz

Sınıf: 8

Önerilen Süre: 20 Dakika

Konu / Kazanım: Savaş öncesinde ülkeler arasındaki bloklaşmalara değinilir.

İlişkili Kazanım: Savaşa katılan bütün devletlerin neye göre gruplaştıklarını ve amaçlarını incelemek.

Etkinliğin Amacı: Öğrenci, Birinci Dünya Savaşı'na katılan ülkelerin gruplaşmalarını kavrar.

Öğretmen Notu: Dünyada meydana gelen ekonomik gelişmeler ve çıkar çatışmaları güçlü olan devletlerin taraflarına bazı devletleri çekmek istemesi, gruplar oluşmasına neden oldu. Sanayilerini erken tamamlayanlar ve geç tamamlayanlar arasında sömürge rekabeti başladı.

Anahtar Soru: Birinci dünya savaşından önce ülkeler sizce hangi kriterlere göre ittifaklarını seçmişlerdir?

Malzemeler: Gruptaki öğrenci sayısı kadar çalışma yaprağı.

Anahtar Kelimeler:

İttifak Grubu: *Kendi aralarında bağdaşan, anlaşan devletlerin kurduğu grubun adı. (Osmanlı Devleti, Almanya, Avusturya-Macaristan)*

İtilaf Grubu: *Birinci Dünya Savaşı öncesinde kendi aralarında anlaşan devletlerin (İngiltere, Fransa, Rusya) kurduğu grup.*

Gruplaşma: *Ortak çıkarlar için bir araya gelme eylemi.*

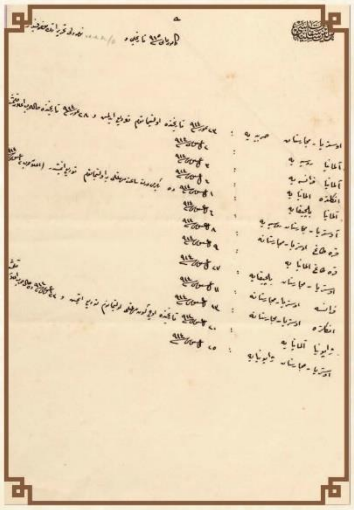
Sömürgecilik: *Ekonomisi gelişmiş ülkelerin zayıf olan diğer ülkeler üzerinden ekonomik ve siyasal çıkar sağladığı durum.*

Ülkeler Arası Bloklaşma

Hazırlık Sorusu : Birinci Dünya Savaşına katılan ülkeler hangi şartları göz önünde bulundurarak gruplaşmış olabilirler? Araştırınız. (Sosyal - Ekonomik -Siyasi)

Avusturya-Macaristan Sırbiyye'ye	23 Temmuz [1]914 tarihinde ültimatom tevdi edilmiş ve 28 Temmuz [1]914 tarihinde hâl-i harb ilân kılınmışdır.
Almanya Rusya'ya	2 Ağustos [1]914
Almanya Fransa'ya	3 Ağustos [1]914
İngiltere Almanya'ya	4 Ağustos [1]914
Almanya Belçika'ya	1 Ağustos [1]914'de yirmi dört saat mühletli bir ültimatom tevdi etmişdir. (İlân-ı harb 2 Ağustos [1]914)
Avusturya-Macaristan Rusya'ya	6 Ağustos [1]914
Karadağ Avusturya-Macaristan'a	8 Ağustos [1]914
Karadağ Almanya'ya	9 Ağustos [1]914
Avusturya-Macaristan Belçika'ya	27 Ağustos [1]914
Fransa Avusturya-Macaristan'a	11 Ağustos [1]914
İngiltere Avusturya-Macaristan'a	13 Ağustos [1]914
Japonya Almanya'ya	20 Ağustos [1]914 tarihinde üç gün mühletli ültimatom tevdi etmiş ve 23 Ağustos [1]914'de hâl-i harb ilân kılmışdır.
Avusturya-Macaristan Japonya'ya	25 Ağustos [1]914

Belge 2.1 - (Türkçe) Dünya harbinde muharip devletlerin birbirlerine harp ilan etme tarihlerini gösterir liste

Belge 2.1 - Dünya harbinde muharip devletlerin birbirlerine harp ilan etme tarihlerini gösterir liste
(HR. SYS, 2090/10_6-7)

Günümüz Türkçesi

Berlin Sefâret-i Seniyyesi (Berlin Büyük Elçiliği)
Numara
Umumî (Genel): 13038
Hususî (Özel): 5
Bir melfûf

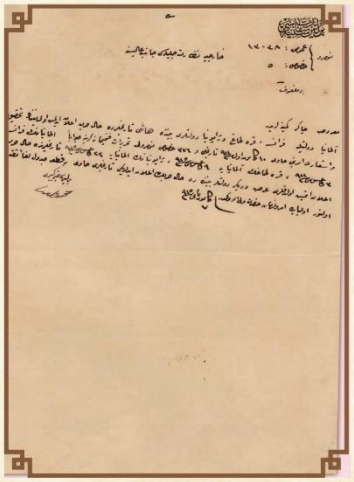
Almanya Devleti'nin, Fransa, Karadağ ve Japonya'ya hangi tarihlerde savaş ilan etmiş olduğunu araştırma sonucundan başkanlığımızı haberdar etmemiz, 10 Aralık 1914 tarihinde istenmiştir.

Almanya, Fransa'ya 3 Ağustos 1914'te
Karadağ Almanya'ya 9 Ağustos 1915'te
Japonya, Almanya'ya 23 Ağustos 1915 tarihinde savaş ilan etmişlerdir.

Bunların dışında savaş ilan tarihleri ekte sunduğumuz cetvelde gösterilmektedir. Her konuda olduğu gibi bu konuda da emir ve ferman padişahımızındır.

7 Ocak 1915
Berlin Büyük Elçisi Mahmut Muhtar

Belge 2.2

Belge 2.2

Ülkeler Arası Bloklaşma

Etkinliğin Yapılışı:

- Sınıf üç gruba ayrılır.
- Fotoğraflar öğrencilere dağıtılır ve öğrencilerin beş dakika içerisinde fotoğrafları incelemeleri istenir.
- Öğretmen tahtaya anahtar kelimeleri yazar. (Savaş, çıkar, toprak, ekonomi)
- Öğrencilerin bu kelimelerle fotoğraflar arasında ilişki kurmaları istenir.
- Aşağıdaki soruları cevaplar:

Sorular

1. Yukarıdaki belgelerde verilen ülke isimlerini listeyiniz.

.....
.....

2. Yukarıdaki belgeleri kullanarak ülkelerin savaşa katılma tarihlerini kronolojik sıralamasını yapınız.

.....
.....
.....
.....

3. Yukarıdaki belgede verilen ülke isimlerini aşağıdaki tabloyu kullanarak sınıflandırınız.

Ülkeler Arası Bloklaşma

Çalışma Yaprağı: 3.2

Bayraklarla Ülkeleri Tanıyalım

Fotoğraf 6 - Atatürk Kitaplığı

Fotoğraf 7 - Atatürk Kitaplığı

Hilal-i Ahmer	Türkiye
Arnavutluk harb	Arjantin
Almanya milli	Arnavutluk milli ve tüccar
Almanya tüccar	Almanya harb
Avusturya milli	Amerika

İspanya tüccar	İspanya harb
İsviçre	Estonya milli ve tüccar
İsveç tüccar	İsveç harb
İngiltere mavi milli	İngiltere harb
Uruguay harb ve tüccar	İngiltere milli tüccar

Yukarıdaki fotoğraflarda verilen bayraklar Birinci Dünya Savaşına dönemine ait ülkelerin bayraklarıdır.
Bu bayrakların günümüzdeki hallerini araştırarak etkinlik sayfasına bunları ekleyeniz.

Değerlendirme

Yukarıdaki bayrakları dikkate alarak ve dünyanın durumunu göz önünde bulundurarak savaşa katılan bütün ülkelerin isteklerini ve sorunlarını içeren bir dünya savaş hazırlık raporu hazırlayın.

Savaşın Başlamasına Etki Eden Gelişmeler

Çalışma Yaprağı: 4.1

Afişlerin İpuçları

Hazırlık Çalışması

Halkı savaşa hazırlamada posterlerin ne gibi etkileri olabilir? Araştırınız.

Resim 1- İtilâf Devletleri Propaganda Afişi:
"Kraliçenin halkı, ülkeniz sizi çağırıyor! Gençler geliyor, bekleyin!"
Uğural Vanthoft Arşivi
(Havâdis; 1914-1915)

Resim 2- Seferberlik İlânı: "Seferberlik var!
Asker olanlar silah altına, Seferberliğin birinci günü"
Uğural Vanthoft Arşivi
(Havâdis; 1914-1915)

Bilgi Notu: İtilaf ve İttifak Devletleri'nin savaşa giriş döneminde halkı motive etmek için ve halkı savaşa davet etmek için hazırlanmış afişlerdir.

28

Savaşın Başlamasına Etki Eden Gelişmeler

Çalışma Yaprağı: 4.2

1 ve 2 Numaralı resimlerdeki afişler biri İtilaf diğeri İttifak Grubuna aittir.

1- Sizce savaşa başlamak üzere olan devletlerin üzerinde nasıl etkiler bırakmışlardır? (Olumsuz - olumlu - milliyetçi - aydınlıkçı bunları göz önünde bulundurarak)

2- Sizce bunlar halkı savaşa motive etmek için etkili afişler midir?

3- Sizce halkı savaşa hazırlamak için başka ne tür etkinlikler yapılabilirdi?

4- Kendinizi o dönemin şartlarında hissederek duygularınızı açıklayınız.

.....

.....

PROJE: 1 ve 2 numaralı afişleri dikkate alarak 1. Dünya Savaşı afişi Osmanlı Devleti için bir savaş propaganda afişi tasarlayınız. Bu afişi:

1. Afişin amacını,
2. Ülkenin ekonomik durumunu
3. Ülkenin savaşa neden katılması gerektiğini
4. Halkı ikna etmek için etkili görseller (asker fotoğrafı, çocuk fotoğrafı, kadın fotoğrafı göz önünde bulundurarak) kullanarak hazırlayınız.

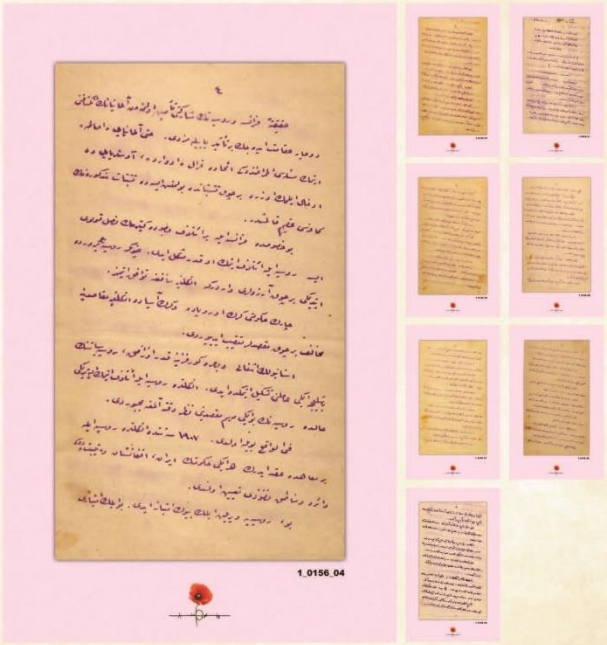

Osmanlı Devleti'nin Genel Durumu

Çalışma Yaprağı: 5.1

Osmanlı Devleti Savaşa Neden Girdi?

Etkinligin Konusu: Osmanlı Devletinin Savaşa Giriş Nedenleri
Sınıf: 8
Önerilen Süre: 40'
Konuya İlişkin Kazanımlar: Birinci Dünya Savaşı'nın sebeplerini ve savaşın başlamasına yol açan gelişmeleri kavrar.
Avrupalı Devletler'in Osmanlı Devleti üzerindeki planları ve düşüncelerinin algılanması.
Etkinligin Hedeflenen Amacı: İtilaf devletlerinin Osmanlı devleti üzerindeki düşüncelerini ve planlarını kavrar.
Öğretmen Notu: Etkinliğe başlamadan önce öğretmen öğrencilere, Osmanlı Devletinin diğer devletlerin gözündeki izlenimlerini ve Osmanlı Devletinin genel durumu hakkında bir ön bilgi vermeli.
Etkinligin Anahtar Sorusu: Osmanlı devletinin birinci dünya savaşı döneminde ki durumu nedir?
Kullanılacak Malzemeler: Arşiv belgeleri, çalışma yaprakları
Yararlanılacak Kaynaklar: Devlet Arşivleri Başkanlığı Kaynakları
Anahtar Kelimeler: *Hasta adam, cephe, anlaşma, hükümet, harp, ordu*

Belge 3 - Ingilizlere Göre Türkler Hasta Adam, Ruslar Şimal Ayısı, 27 Şubat 1916 (HR. MA, 1161/22)

30

Osmanlı Devleti'nin Genel Durumu

Etkinliğin Uygulanışı:

- Sınıf dört gruba ayrılır.
- Bükreş Büyükelçisi'nin Makalesi adlı arşiv belgesi günümüz Türkçesine çevrilmiş ve özetlenmiş bir şekilde öğrenciye dağıtılır.
- Öğretmen tahtaya anahtar kelimeleri yazar. (hasta adam, cephe, anlaşma, galibiyet)
- Öğrencilerin belgeyi incelemeleri için zaman verilir.
- Soruları aşağıdaki metine göre cevaplamaları istenir.

1. Bu kaynak kim tarafından yazılmıştır?

.....

.....

2. Bu kaynak ne zaman oluşturulmuştur?

.....

.....

3. Bu kaynağın yazılma amacı nedir?

.....

.....

4. Kaynağın ana fikri nedir?

.....

.....

Günümüz Türkçesi

Hariciye Nezâreti (Dışişleri Bakanlığı)
Matbûât Müdüriyeti (Basın Yayın Müdürlüğü)
Aded: 293
[Tarih:] 14 Şubat 1331 (Miladi: 1913)
Bükreş Büyükelçisi'nin Makalesi

Türkler'in Trablusgarb ve Balkan Savaşları'nda yaşadığı mağlubiyetler ve Türkiye iç kamuoyunda hâkim olan karışıklık, Türkiye'nin Birinci Dünya Savaşı'na girişindeki ana sebeplerden biri olmuştur.

"Türkiye'nin (Osmanlının) bittiği" haberleri sadece iç komuoyumuzda değil, bizi "Hasta Adam" olarak tanımlayan başta İngiltere olmak üzere, Fransa, Rusya ve diğer İtilaf devletlerince de son yüzyıldır dillendirilir olmuştu.

Gelibolu'da meydana gelen Fransız ve İngiliz geri çekilişi ve harbin diğer cephelerinde Türk ordularına karşı kesin bir galibiyet elde edilememesi, Türkiye hakkında besledikleri fikirleri tamamen değiştirdi.

Avrupa'nın hasta adam olarak tanımladığı Osmanlı, İngiltere'ye bugüne kadar görmediği bir korku yaşatmıştır. Savaş başlamadan önce Fransa ve Rusya'nın desteğini almadan Almanya'nın gelişimini durduramayacağının farkındaydı. Hatta bu konuda Avusturya'yı bile yanına katmak istedi ama başaramadı. Ancak Rusya'yla 1907 yılında yaptığı antlaşmayla ihtilaflarını (anlaşmazlık, uyuşmazlık) büyük ölçüde gidermişti.

İngiltere'nin, Rusya'ya boğazlar konusunda da taviz vermiş olması, Türk hükümetinin, İngiltere'ye olan iltimadını zayıflatmıştı ve Birinci Dünya Savaşı öncesinde İngiltere-Türkiye arasında güven tahsisi için hiçbir adım atmamıştı. Bu süreçte Türkiye'nin yapıcı hiçbir teklifi İngiltere tarafından dikkate alınmamış ve Türkiye'nin dostluğu gereksiz görülmüştür. Böylece İngilizler Osmanlı'ya karşı Rusya'yı müttefikliğe tercih etmişlerdir. Ancak savaş başladığında "Hasta Adam" Büyük Britanya için en büyük tehditlerden biri olmuştur.

Osmanlı Devleti'nin Genel Durumu

Çalışma Yaprağı: 5.2

DEĞERLENDİRME

(Öğrenci İçin uygulanacak adımlar)

İtilaf devletleri, Osmanlı Devletini neden "hasta adam" olarak nitelendirmiştir.
Bu soruyu verilen kaynağı dikkate alarak, bir sayfalık makale yazınız.
Yazmaya başlamadan önce;
Adım 1. Belgeyi önemli noktalara dikkat ederek (not alarak) okuyun.
Adım 2. Belgeyi okuduktan ve düşündükten sonra soruyu cevaplayan bir genelleme yaparak tek tam bir cümle yazınız.
Adım 3. Yazdığınız cümleyi (iddia ettiğiniz tezinizi desteklemelisiniz ve kurduğunuz cümleyi kanıtlayan cümleyi kaynakta göstermelisiniz.)
Adım 4. Hazırladığınız taslağı takip ederek makaleyi hazırlayınız.

Makaleyi Değerlendirme Kriterleri
(Öğretmen İçin uygulanacak adımlar)

- Makalenin açık bir tezi var mı?
- Makale tezi başarıyla kanıtlıyor mu?
- Makale kanıt içeriyor ve tezde nasıl ilişkili olduğunu açıklıyor mu?
- Makale kurallara uygun yazılmış mı? (yazım, dil bilgisi, cümle yapısı)

Birinci Dünya Savaşı'nın Başlaması

Çalışma Yaprağı: 6

Osmanlı Devleti Savaşta

Etkinligin Konusu: Osmanlı Devletinin Savaşa Girişi

Sınıf: 8

Önerilen Süre: 40'

Konuya İlişkin Kazanımlar: Osmanlı Devletinin savaşa giriş nedenlerini kavrar. Birinci Dünya Savaşında Osmanlı Devletinin durumu hakkında çıkarımlarda bulunur.

Etkinligin Hedeflenen Amacı: Osmanlı Devletinin genel durumu hakkında değerlendirmelerde bulunur.

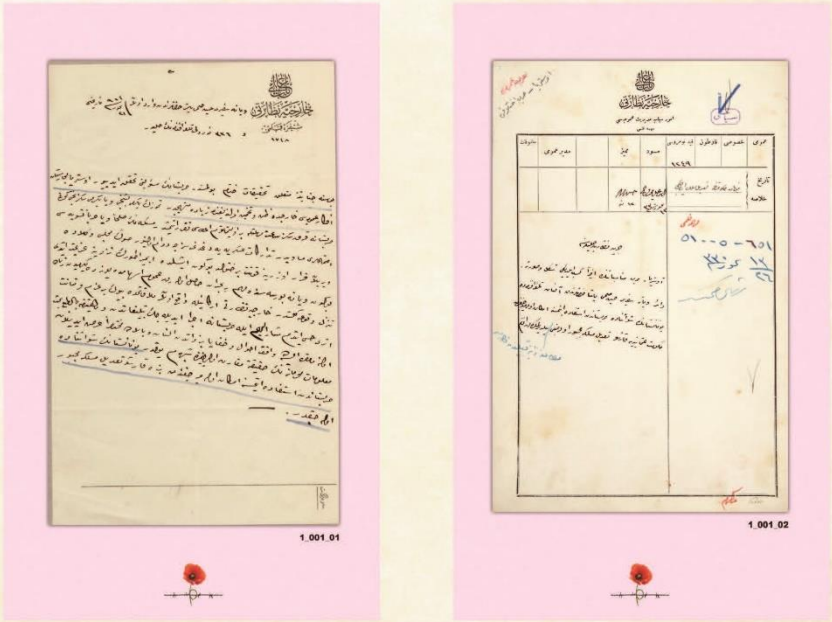
Öğretmen Notu: Etkinliğe başlamadan önce öğretmen öğrencilere, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu veliaht, öldürülmesinin Birinci Dünya Savaşının başlamasına etkisini anlatır.

Etkinligin Anahtar Sorusu: Osmanlı devleti savaşa neden girdi?

Kullanılacak Malzemeler: Arşiv belgeleri, çalışma yaprakları

Yararlanılacak Kaynaklar: Devlet Arşivleri Başkanlığı Kaynakları, ders kitabı

Anahtar Kelimeler: *Telgraf, Ültimatom, Sefir, Suikast*

Belge 2 - Viyana Sefiri Hilmi Paşa'nın telgrafı.
26 Temmuz 1914
(HR. SYS, 2089/3_17-18)

33

Birinci Dünya Savaşı'nın Başlaması

Bosna'da Avusturya Veliahtı'nın öldürülmesinden Sırbistan'ın sorumlu tutulduğu, kamuoyunda heyecanının had safhada olduğu, Avusturya-Macaristan'ın Sırbistan'a kırk sekiz saatlik bir süre vermeyi kararlaştırdığı ve sessiz bir şekilde savaş hazırlıklarına devam edildiği, söz konusu olayın Viyana borsasında büyük düşüşlere sebep olduğu hakkında Viyana Sefiri Hilmi Paşa'nın telgrafı.

Günümüz Türkçesi

Bâb-ı Âlî (Merkez Yönetim)
Hariciye Nezâreti
Şifre Kalemi (Gizli Yazışmalar Bölümü)
1748

Viyana Sefiri Hüseyin Hilmi Paşa'dan gelen 20 Temmuz 1914 tarihli 336 nolu telgrafname:
Bosna suikastına dair tahkikat son bulmuştur. Sırbistan'nın sorumluluğu ortaya çıkıyor. Avusturya-Macaristan kamuoyu oldukça heyacanlıdır. Temmuz'un 25'i ve 28. Günü Sırbistan'a 48 saat süreyle bir ültimatom verilmesi kararlaştırılmıştı. Meselenin barış yoluyla ya da savaşla çözümün ihtimalleri eştittir.(yani her iki durumunda olması muhtemeldir) Askeri tedbirler Avusturya tarafından alınmaya da devam ediliyor. Viyana borsasında büyük bir buhran; %20'den fazla düşüş yaşanmıştır.

Avusturya-Macaristan veliahtı François (Franz) Ferdinand ve eşi, Saraybosna'yı ziyaretleri sırasında 28 Haziran 1914'te bir Sırp milliyetçisi tarafından öldürüldü. Bu olaydan sonra Avusturya-Macaristan, Sırbistan'a savaş ilan etti. Rusya, Sırbistan'ın; Almanya, müttefiki Avusturya-Macaristan'ın yanında savaşa girdi. İngiltere ve Fransa müttefikleri Rusya'nın yanında yer alarak savaşa dahil oldu ve Avrupa'da savaş başladı.
(Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı sayfa 40'da yer alan bölüm.)

Birinci Dünya Savaşı'nın Başlaması

Etkinliğin Uygulanışı:

- Sınıf dört gruba ayrılır.
- Viyana Sefiri Hilmi Paşanın telgrafı adlı arşiv belgesini özetlenmiş ve günümüz Türkçesine çevrilmiş şekilde öğrenciye dağıtılır.
- Öğretmen tahtaya anahtar kelimeleri yazar. (sefir, telgraf, ültimatom, borsa, suikast)
- Öğrencilerin belgeyi incelemeleri için zaman verilir.
- Aşağıdaki soruları cevaplamaları istenir.

1. Bu kaynak kim tarafından yazılmıştır?

.....
.....

2. Bu kaynak ne zaman oluşturulmuştur?

.....
.....

3. Bu kaynağın yazılma amacı nedir?

.....
.....

4. Kaynakta geçen tarih ve zaman olarak neler yer almaktadır?

.....
.....

5. Sizce bu kaynak nesnel midir? Değilse neden?

.....
.....

6. Belgedeki bilgileri ders kitabınızda ki bilgilerle kıyaslayarak aynı ve farklı olan bilgileri maddeleyiniz.

.....
.....

Birinci Dünya Savaşı'nın Başlaması

Çalışma Yaprağı: 6.2

Değerlendirme

Savaş döneminde haberleşme araçlarından telgrafı kullanmanın ne gibi faydaları olmuştur?
Bu durumu göz önünde bulundurarak telgrafın savaş dönemine olan etkisi hakkında bir rapor yazınız.
(Verilen belgeyi dikkate alınız.)

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Osmanlı Devleti'nin Savaşa Girişi

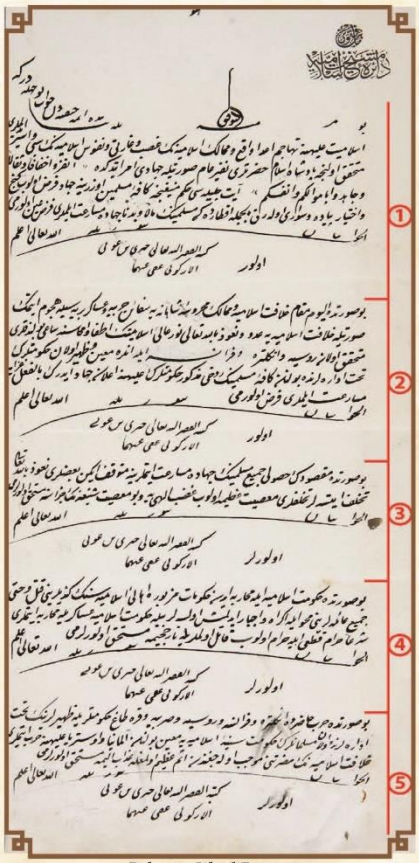
Çalışma Yaprağı: 7.1

Savaş Çağrısı

Etkinligin Konusu: Osmanlı Devletinin Savaşa Girişi
Sınıf: 8
Önerilen Süre: 40'
Konuya İlişkin Kazanımlar: Osmanlı Devletinin savaşa giriş nedenlerini kavrar.
Etkinligin Hedeflenen Amacı: Osmanlı Devletinin genel durumu hakkında değerlendirmelerde bulunur.
Öğretmen Notu: Etkinliğe başlamadan önce öğretmen öğrencilere, Osmanlı Devletinin Birinci Dünya Savaşına neden girdiğini açıklamalı.
Kullanılacak Malzemeler: Arşiv belgeleri, çalışma yaprakları
Yararlanılacak Kaynaklar: Devlet Arşivleri Başkanlığı Kaynakları, ders kitabı

Fotoğraf 7- Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'na girdiğini ilan eden cihad fetvasının Şeyh'ül İslâm Tarafından Okunması Fatih Camii, İstanbul, 1914

Belge 3- Cihad Fetvası (DH. SYS, 123-12/35)

Osmanlı Devleti'nin Savaşa Girişi

Hazırlık Çalışması

Osmanlı Devletnin Birinci Dünya Savaşına girmesini gerektiren nedenleri araştırınız.

Günümüz Türkçesi

1. Paragraf

SORU: Herkesin Katılımı Şart mı?

İslamiyet aleyhine düşmanların saldırısı, İslam nüfusunun esir edilmeleri gerçekleştiğinde İslam Padişah'ının Cihad'ı emrettiğin de "…Şartlar zor da kolay da olsa seferber olunuz ve Allah yolunda mallarınızla, canlarınızla cihad ediniz…" Ayeti hükmünce bütün müslümanlar üzerine cihad farz olup genç ve ihtiyar, piyade ve süvari olarak, bütün her taraftaki Müslümanların, malıyla ve canıyla, cihada teşebbüs etmeleri Farz-ı Ayan (kesin farz) olur mu?

CEVAP: OLUR, EN DOĞRUSUNU ALLAH BİLİR.

(ŞEYHÜLİSLAM HAYRİ BİN AVNİ EL-ÜRGÜBİ)

2. Paragraf

SORU: Bu suretle İslam Halife'sin e ve Osmanlı memleketlerine karadan ve denizden hücum ederken, İslam halifeliğine düşmanlık ederek, İslam Halifeliğine düşmanlık ederek imhası için çalışan Rusya, İngiltere ve Fransa ile onlara yardımcı olan devletlerin idareleri altındaki bütün Müslümanlar adı geçen devletlere karşı ilan edilen Cihad'a katılmaları farz olur mu?

CEVAP: OLUR, EN DOĞRUSUNU ALLAH BİLİR.

(ŞEYHÜLİSLAM HAYRİ BİN AVNİ EL-ÜRGÜBİ)

3. Paragraf

SORU: Tüm Müslümanların cihada katılmaları gerekliyken Allah esirgesin bazıları karşı gelirlerse, bu davranışlarından dolayı Allah'ın gazabına ve cezaya müstahak olurlar mı?

CEVAP: OLURLAR EN DOĞRUSUNU ALLAH BİLİR

(ŞEYHÜLİSLAM HAYRİ BİN AVNİ EL-ÜRGÜBİ)

4. Paragraf

SORU: Bu suretle islam hükümetiyle (Osmanlı) ile savaşan devletlerin Müslüman ahalisi zorlanmış olsa bile, Osmanlı askeriyle savaşmaları kesinlikle haram olup, bu durumda katil olduklarından cehennemi hak ederler mi?

CEVAP: OLURLAR EN DOĞRUSUNU ALLAH BİLİR

(ŞEYHÜLİSLAM HAYRİ BİN AVNİ EL-ÜRGÜBİ)

5. Paragraf

SORU: Bu suretle mevcut savaşta İngiltere, Fransa, Rusya, Sırbistan ve diğerlerinin idareleri altında olan müslümanların Osmanlı Devleti'ne müttefik olan Almanya ve Avusturya karşısında savaşmaları, islam halifesinin zararına olacağından bu kişiler azaba müstehak olurlar mı?

CEVAP: OLURLAR EN DOĞRUSUNU ALLAH BİLİR

(ŞEYHÜLİSLAM HAYRİ BİN AVNİ EL-ÜRGÜBİ)

Osmanlı Devleti'nin Savaşa Girişi

Anahtar Kavramlar

Milliyetçilik	**Cemiyet**	**Siyasi Birlik**
Harp	**Cihat**	**Halife**

Akdeniz'de İngiliz savaş gemilerinin takibinden kaçan Goeben (Goben) (Görsel 2.9) ve Breslau (Breslav) adlı Alman savaş gemileri Çanakkale Boğazı'nı geçerek Osmanlı Devleti'ne sığındı. Osmanlı Devleti bu iki gemiyi satın aldığını açıkladı. Gemilere Türk bayrağı çekilerek Yavuz ve Midilli adları verildi. Bu gemilere diğer gemilerin katılmasıyla Karadeniz'e açılan filo, Rusya'nın Sivastopol, Odessa (Odesa) ve Kefe liman şehirlerini topa tuttu. Bu olay üzerine 3 Kasım 1914 tarihinde Rusya, Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etti. Bu gelişme üzerine 5 Kasım 1914 tarihinde de İngiltere ve Fransa Osmanlı'ya savaş ilan etti. Osmanlı Devleti de 11 Kasım 1914'te İtilaf Devletleri'nin savaş ilanına karşılık verdi ve "Cihad-ı Ekber" ilan etti. Böylece İttifak Devletleri grubunda savaşa girdi.
(Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı sayfa 40'da yer alan bölüm.)

Etkinliğin Uygulanışı:

- Sınıf dört gruba ayrılır.
- Cihad Fetvası adlı arşiv belgesini özetlenmiş ve günümüz Türkçesine çevrilmiş şekilde öğrenciye dağıtılır.
- Öğretmen tahtaya anahtar kelimeleri yazar.
- Öğrencilerin belgeyi incelemeleri için zaman verilir.

Osmanlı Devleti'nin Savaşa Girişi

- Aşağıdaki soruları cevaplamaları istenir.

1. Bu kaynakta adı geçen Şeyhülislam'ın adı nedir?
.....
.....
2. Bu kaynak ne zaman oluşturulmuş olabilir?
.....
.....
3. Bu kaynağın yazılma amacı nedir?
.....
.....
4. Bu kaynakta geçen içerikte savaşa katılan hangi ülkelerden bahsetmektedir? Listeleyiniz.
.....
.....
5. Sizce bu kaynak nesnel midir? Değilse neden?
.....
.....
6. İslam Halifesi bu kaynakta sizce halkı ikna edecek şekilde açıklama yapmış mıdır?
.....
.....
7. Belgedeki bilgileri ders kitabınızda ki bilgilerle kıyaslayarak aynı ve farklı olan bilgileri maddeleyiniz.
.....
.....
8. Fotoğraftaki görselle kaynakta verilen içerik birbirini doğruluyor mu? Düşüncelerinizi yazınız.
.....
.....

Osmanlı Devleti'nin Savaşa Girişi

Çalışma Yaprağı: 7.1.1 **DEĞERLENDİRME**

(Öğrenci İçin uygulanacak adımlar)

Şeyhülislam'ın yayınladığı Cihat Fetvasında halkı savaşa katılmanın gerekliğinini ifade edebilmiş midir?

Bu soruyu verilen kaynağı dikkate alarak, bir sayfalık makale yazınız.

Yazmaya başlamadan önce;

Adım 1. Belgeyi önemli noktalara dikkat ederek (not alarak) okuyun.

Adım 2. Belgeyi okuduktan ve düşündükten sonra soruyu cevaplayan bir genelleme yaparak tek tam bir cümle yazınız.

Adım 3. Yazdığınız cümleyi (iddia ettiğiniz tezinizi desteklemelisiniz ve kurduğunuz cümleyi kanıtlayan cümleyi kaynakta göstermelisiniz.)

Adım 4. Hazırladığınız taslağı takip ederek makaleyi hazırlayınız.

Makaleyi Değerlendirme Kriterleri

(Öğretmen İçin uygulanacak adımlar)

- Makalenin açık bir tezi var mı?
- Makale tezi başarıyla kanıtlıyor mu?
- Makale kanıt içeriyor ve tezde nasıl ilişkili olduğunu açıklıyor mu?
- Makale kurallara uygun yazılmış mı? (yazım, dil bilgisi, cümle yapısı)

Osmanlı Devleti'nin Savaşa Girişi

Çalışma Yaprağı: 7.1.2

Proje Ödevi

Değerlendirme

Birinci Dünya Savaşının sebeblerini ve Osmanlı Devletinin genel durumunu göz önünde bulundurarak, bu dönemin şartlarını dikkate alarak Şeyhülislam'ın yerinde olsaydınız siz nasıl bir çağrı metni hazırlardınız? (Belgeyi dikkate alarak.)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

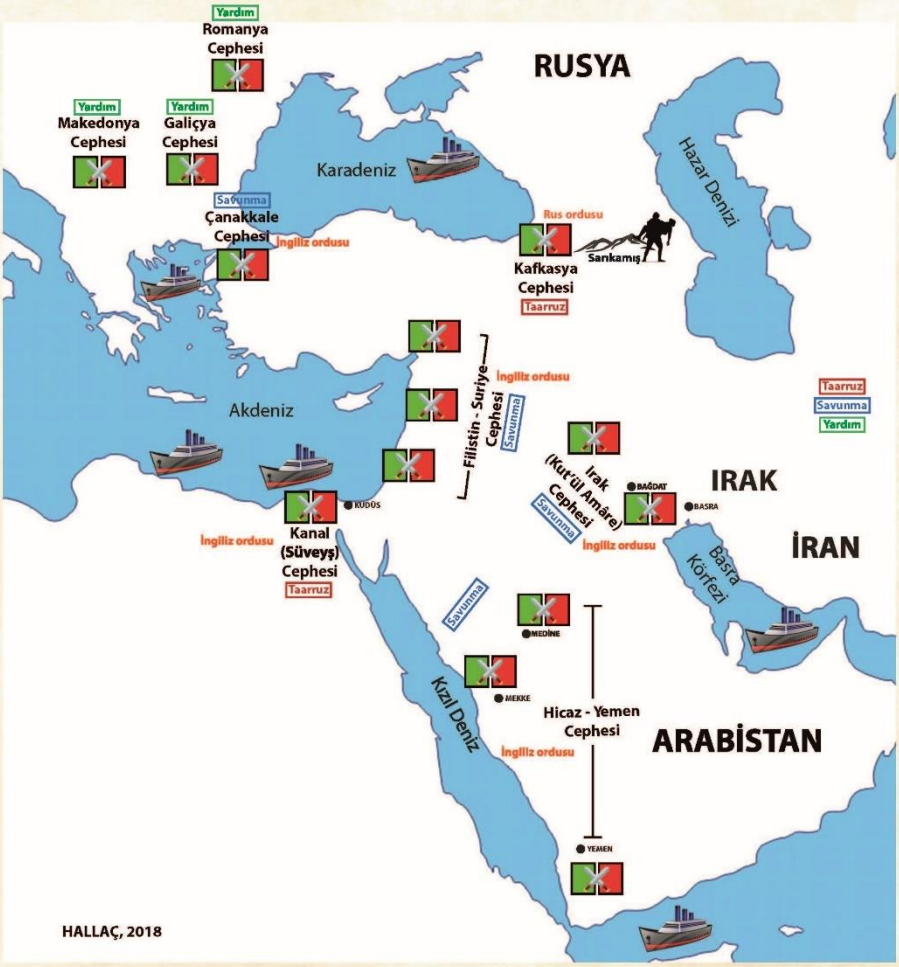
.....

.....

Cepheler

Çalışma Yaprağı: 8.1

Etkinligin Konusu: Osmanlı Devletinin Birinci Dünya Savaşında Yer aldığı Cepheler
Sınıf: 8
Önerilen Süre: 40'
Konuya İlişkin Kazanımlar: Birinci dünya Savaşında Osmanlı Devletinin savaştığı cepheler taaruz ve savunma özellikleri belirtilerek harita üzerinde gösterilir.
Etkinligin Hedeflenen Amacı: Osmanlı Devletinin savaştığı cepheler hakkında değerlendirmede bulunur.
Öğretmen Notu: Etkinliğe başlamadan önce öğretmen öğrencilere, Osmanlı Devletinin Birinci Dünya Savaşında katıldığı cepheleri kronolojik olarak açıklar.
Anahtar Kelimeler: Cephe, Harekat, Taaruz, Saldırı, Gemi, Boğaz, Çöl, Top
Kullanılacak Malzemeler: Arşiv belgeleri, çalışma yaprakları
Yararlanılacak Kaynaklar: Devlet Arşivleri Başkanlığı Kaynakları, ders kitabı

Birinci Dünya Savaşı Cepheler Haritası

43

Cepheler

Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'nda Yer Aldığı Cepheler

Taarruz Cepheleri
-Kafkas (Doğu)
-Kanal (Süveyş)

Savunma Cepheleri
-Çanakkale
-Irak (Kut'ül Amâre)
-Filistin-Suriye
-Hicaz-Yemen

Müttefiklerine Yardım Cepheleri
-Galiçya
-Makedonya
-Romanya

Fotoğraf 1 - Kanal Cephesi

Fotoğraf 2- Kafkas Cephesi'ndeki Osmanlı Subayları

Fotoğraf 3 - Irak Cephesi'nde hücuma kalkan süvari birliğimiz
(İBB Atatürk Kitaplığı Arşivi)

Fotoğraf 4 - Güney Filistin Cephesi ve 4. Ordu Komutanı Cemal Paşa, Kurmay Başkanı Fuad Bey ile cephe karargâhında.
(Federal Alman Arşivi)

Fotoğraf 5 - Cemal Paşa Hicaz'da askeri birlikleri denetlerken
(İBB Atatürk Kitaplığı Arşivi)

Fotoğraf 6 - Galiçya Cephesi'nde ön hatlarda yer alan makineli tüfek başındaki Osmanlı askerleri
(İBB Atatürk Kitaplığı Arşivi)

Cepheler

Fotoğraf 7 - Osmanlı 4. Ordu birlikleri Kanal Seferi yolunda

Fotoğraf 8 - Kanal Seferi için El Ariş yakınında kurulan ordugah

Fotoğraf 9 - Kanal Seferine katılan ordunun su ihtiyacı için El Ariş'te açılan kuyunun yanındaki su istasyonu

Fotoğraf 10 - Kafkas Cephesi komutanlarından Kazım Karabekir
(İBB Atatürk Kitaplığı Arşivi)

Etkinliğin Uygulanışı:

- Sınıf iki gruba ayrılır.
- Çalışma yaprakları öğrencilere dağıtılır ve öğrencilerin beş dakika içersinde fotoğrafları incelemeleri istenir.
- Öğretmen tahtaya anahtar kelimeleri yazar.
- Öğrencilerin fotoğrafları incelemeleri için zaman verilir.

Cepheler

- Aşağıdaki soruları cevaplar.

1. Çalışma yaprağında verilen 10 resmi içerikleri ile incelediğinizde;

   Cepheler ile ilgili hangi bilgileri alabiliriz?

   .....
   .....

2. Fotoğraflara genel bir bakış;

   - Fotoğraflarda hangi insanları görebiliyorsunuz?
   - Bu insanlar hakkında ne düşünüyorsunuz?
   - Fotoğraflarda sırası ile baktığınızda geçen olaylar ne olabilir?
   - Fotoğraflarda nerede çekilmiş olabilir?
   - Fotoğraflarda harf, sayı veya arma varmı?

   .....
   .....
   .....

3. Fotoğraflara ayrıntılı bakış;

   - Fotoğraflardaki kişiler ne giymişlerdir?
   - Fotoğraflarda kişilerin dışında ne gibi detaylar bulunmaktadır?
   - Fotoğraflarda yer alan kişiler güçlümüdür? Ne tür saç modellerine sahiplerdir?
   - Sizce hergün aynı kıyafetlerimi giymiş olabilirler?
   - Kıyafetleri hangi renk?
   - Özel bir sebebi olabilirmi?
   - Fotoğraflarda hangi yapılar bulunmaktadır?
   - Fotoğraflardaki kişilerin eylemleri, jestleri bize ne gibi fikirler verir?
   - Bu fotoğraflar içerisinde barındırdığı kişi veya yapıların yaşamları hakkında fikir verir mi?

   .....
   .....
   .....

4. Bu fotoğraflar hangi döneme ait olabilir?

   - Fotoğraflarda dikkatinizi çeken olayları sıralayın.
   - Fotoğraflar ile ilgili çıkarımda bulunun.
   - Bu fotoğrafları gördüğünüzde aklınızda başka ne tür sorular oluştu? Günümüzde size herhangi bir olayı çağrıştırdı mı?

   .....
   .....
   .....

Cepheler

Çalışma Yaprağı: 8.2

DEĞERLENDİRME

Sorular

1. Cephe haritasını ayrıntılı inceledikten sonra haritadaki cephelerin isimlerini listeyiniz.

.....
.....

2. Çalışma kağıdında verilen fotoğraflarda görsellerin bulundukları yerleri dikkate alarak haritada hangi bölgelere ait olabileceğini, coğrafi özelliklerine göre kıyaslayın.

.....
.....

3. Çalışma yaprağında verilen fotoğraflarda ki görünen durumlara göre cepheler hakkında nasıl yargıda bulunabilirsiniz? Sırasıyla maddeleyiniz.

.....
.....

Tartışma Sorusu:

Cepheler dönemi ile ilgili günümüze ulaşan fotoğraf kanıtlarını inceleyebilmeniz sizlerde ne gibi duygular uyandırdı? Bununla ilgili düşüncelerinizi en az 500 kelime kullanarak yazınız.

1915 Olayları ve Tehcir Kanunu

Çalışma Yaprağı: 9.1

Tehcir Kanunu

Etkinligin Konusu: Ermeni Tehciri
Sınıf: 8
Önerilen Süre: 40'
Konuya İlişkin Kazanımlar: 1915 olayları ve Tehcir kanuna değinilir.
Etkinligin Hedeflenen Amacı: Osmanlı Devletinin savaştığı cepheler hakkında değerlendirmede bulunur.
Öğretmen Notu: Ermeni Tehciri kanunu hakkında ön bilgi verir.
Anahtar Kelimeler: *Cephe, Örgüt, Kışkırtma, Saldırı, Kanun*
Kullanılacak Malzemeler: Arşiv belgeleri, çalışma yaprakları
Yararlanılacak Kaynaklar: Devlet Arşivleri Başkanlığı Kaynakları, ders kitabı

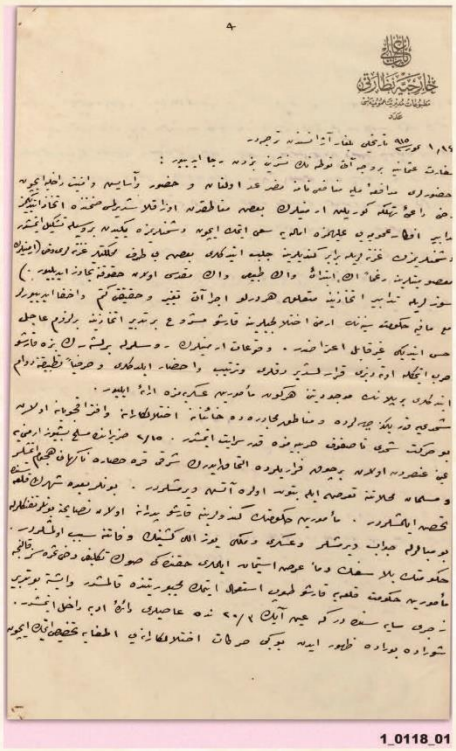
Günümüz Türkçesi

Ermeni Tehcirinin Gerekçelerinin Dünya Kamuoyuna Duyrulmasına Dair 14 Temmuz 1915 Tarihli Osmanlı Evrakı

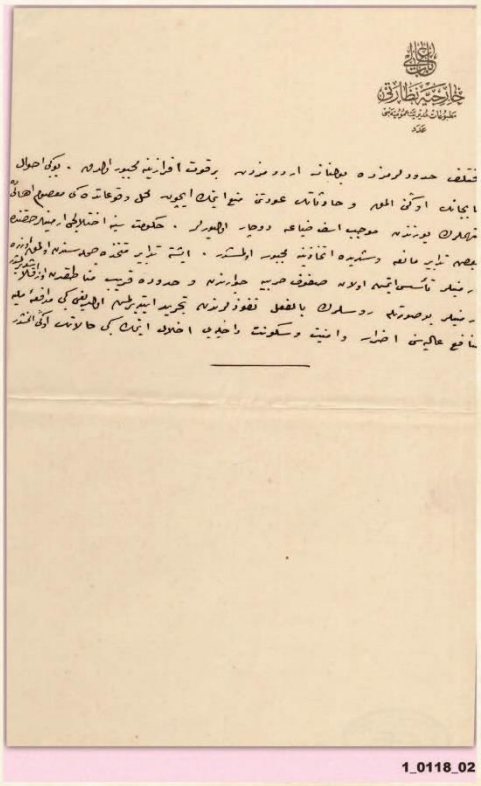
...Osmanlı Devleti'nin içişlerinin güvenliğini tehlikeye atan Ermenilerin bazı bölgelerden uzaklaştırılması (tehcir) sebebiyle dış kamuoyu aleyhimize döndürülmeye çalışılıyor. Osmanlı'ya düşman olan devletler, çıkardıkları gazete haberleri ile dünya kamuoyunda Osmanlı'nın aleyhine çalışıyorlar...

Ermeniler, Ruslarla birleşerek Osmanlı Devleti'ne karşı saldırıya geçmek ve böylece Osmanlı'nın savaşta malup olmasını istemektedirler. Hergün askerlerimize saldırıyorlar.
Şimdiye kadar yalnız cephe gerisinde karışıklık çıkararak ihanet eden ve ayrılıkçı olan hareketler şimdi harp yaptığımız cephelere kadar yayılmıştır. 2-15 Haziran 1915 tarihinde beş yüz kadar olan Ermeni çetelerine aynı düşüncede olan birçok firarinin de katılması ile doğudaki kuvvetlerimize ansızın hücum etmişler ve Müslüman mahallelere karşı taarruz ederek bütün evleri ateşe vermişlerdir. Ermeniler daha sonra şehirlerdeki kalelerde sığınmışlardır. Osmanlı askerlerinin teslim ol çağrısına karşı Ermeniler tüfek ve ateşlerle karşılık vererek 150 kadar Türk askerini şehit etmişlerdir...

...Osmanlı Hükümeti, ihtilalci Ermeniler hakkında bazı önleyici ve kararlı tedbirler almak zorunda kalmıştır. Hükümetin aldığı tedbirlerden birisi ise Ermenilerin savaş cephelerinden ve sınıra yakın bölgelerden uzaklaştırılmalarıdır. Bu şekilde Ermeniler, Rusların etki alanından uzaklaştırılarak milli savunmamızı ve iç huzuru temin etmek konusunda önemli bir adım atılmıştır.

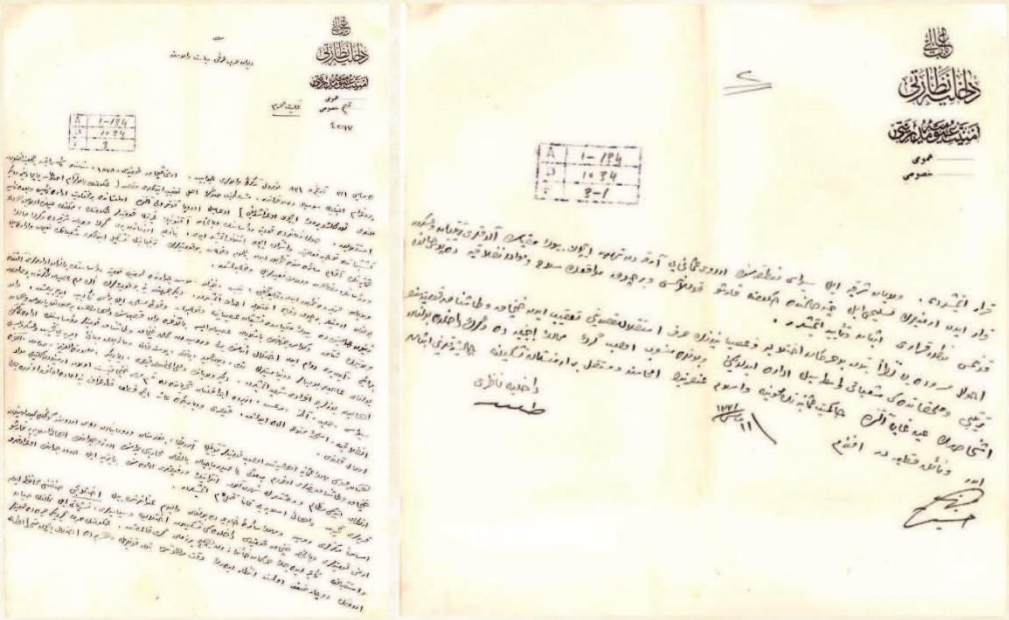

1_0118_01

1_0118_02

Belge 1 - Ermeni tehcirinin gerekçelerinin dünya kamuoyuna duyurulması
14 Temmuz 1915
(HR. MA, 1133/64)

Belge 2 - Taşnak ve Hınçak Komiteleri'nin tertipledikleri isyan ve faaliyetlerle Bağımsız Ermenistan için çalıştıklarının kesinleştiğini anlatan belge, 24 Mayıs 1915 (ATASE, BDH, 2328.89.3 (1))

Günümüz Türkçesi

İçişleri Bakanlığı'ndan Divân-ı Harb Bakanlığı'na yazılan 24 Mayıs 1915 tarihli yazı;

Ermeni Hınçak Komitesi 1878 yılında kurulmuş bir ihtilal cemiyetidir. Program açısından sosyal demokrattır. II. meşrutiyetten sonra temel hedefleri, Avrupa kontrolü altında bir devlet kurmak ve böylece bağımsızlıklarını ilan etmektir. Son zamanlarda komite ileri gelenlerinin teşebbüsleriyle Osmanlı Devleti'nin aleyhinde olacak her türlü girişimle birlikte hareket etmektedirler. Bu açıdan o zamandan beri Doğu Anadolu'da ve Osmanlı'nın birçok bölgesinde ortaya çıkan bütün olaylar bu komitenin eseridir.

Bu komite, Bitlis, Hizan, Muş, Zeytin bölgelerinde isyan faaliyetlerini desteklemiş, yaptıkları bombalarla banka, postane ve diğer devlet ve askeri kurumlarda patlamalar yapmışlardır. Birçok sivil ve askeri şehit etmişlerdir. Komiteden Rus ordusuna gönüllü katılan birçok çete mensubu, köyleri basıp Müslüman ahaliyi katletmiştir. Şu an itibariyle Osmanlı'da bütün ihtilal ve isyan hareketlerini destekleyen Taşnak ve Hınçak cemiyetinin temel amacı Osmanlı Devleti'ni yıkmak, Müslümanları imha etmek ve Anadolu'da bağımsız Ermenistan kurmaktır.

1915 Olayları ve Tehcir Kanunu

Etkinliğin Uygulanışı:

- Sınıf dört gruba ayrılır.
- Ermeni tehcirinin gerekçelerinin dünya kamuoyuna duyurulması ve Taşnak ve Hınçak Komiteleri'nin tertipledikleri isyan ve faaliyetlerle Bağımsız Ermenistan için çalıştıklarının kesinleştiğini anlatan belgeleri öğrenciye dağıtılır.
- Öğretmen tahtaya anahtar kelimeleri yazar.
- Öğrencilerin belgeyi incelemeleri için zaman verilir.
- Soruları verilen iki belgeye göre cevaplamaları istenir.

Sorular

Belge 1

1. Belge kim tarafından yazılmıştır?
2. Belgede geçen şahısları, yer isimlerini listeleyiniz.
3. Bu belge ne zaman oluşturulmuştur?
4. Belgede geçen tarihleri kronolojik olarak sıralayınız.
5. Bu belgenin yazılma amacı nedir?
6. Belgenin ana fikri nedir?

Belge 2

1. Belge kim tarafından yazılmıştır?
2. Belgede geçen şahısları, yer isimlerini listeleyiniz.
3. Bu belge ne zaman oluşturulmuştur?
4. Belgede geçen tarihleri kronolojik olarak sıralayınız.
5. Bu belgenin yazılma amacı nedir?
6. Belgenin ana fikri nedir?

Enver Paşa komutasındaki Osmanlı ordusu, zor şartlar altında Kafkas Cephesi'nde Ruslarla savaşırken Rusların kışkırttığı Ermeniler, çeşitli bölgelerde Hınçak ve Taşnak örgütlerinin öncülüğünde çeteler kurdu. Savaş ortamının meydana getirdiği otorite boşluğundan yararlanan Ermeniler, Osmanlı halkına yönelik katliama başladı. Bu arada Ruslara casusluk yapmanın yanı sıra Osmanlı kuvvetlerini arkadan vuran Ermeniler, Osmanlı birliklerinin harekâtına engel olmuş, yolları ve köprüleri imha ederek Rus işgalini kolaylaştırmıştır. Osmanlı Devleti, Ermenilerin Ruslarla iş birliğini önlemek ve halka yönelik saldırılarını durdurmak için birtakım önlemler alma yoluna gitti. Önce 24 Nisan 1915 tarihinde yayımlanan bir genelgeyle Ermeni komite merkezleri kapatıldı, belgelere el konuldu. Komite başkanları tutuklandı. Alınan bu önlemlere rağmen Ermenilerin saldırıları durdurulamayınca Osmanlı Hükûmeti 27 Mayıs 1915 tarihinde Sevk ve İskân Kanunu'nu çıkardı.

Ruslarla iş birliği yapan, casusluk faaliyetinde bulunan ve katliama girişen Ermeniler, Sevk ve İskân Kanunu'nun çıkarılmasıyla Osmanlı toprağı olan Suriye'ye zorunlu göçe tabi tutuldu. Göç ettirilen Ermenilerin vergileri ertelendi. Diledikleri eşyaları almalarına izin verildi. Can ve mal güvenliklerinin korunması, ihtiyaçlarının giderilmesi için devlet yetkilileri görevlendirildi ve güvenliklerini sağlamak için karakollar kuruldu. I. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle Sevk ve İskân Kanunu ile göç ettirilen Ermenilerin eski yerlerine dönmesi için "Geri Dönüş Kararnamesi" yayımlandı.

(Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı sayfa 44-45'de yer alan bölüm.)

1915 Olayları ve Tehcir Kanunu

Çalışma Yaprağı: 9.2

DEĞERLENDİRME

(Öğrenci İçin uygulanacak adımlar)

Ermeni tehcirinin gerekçelerinin dünya kamuoyuna duyurulması ve Taşnak ve Hınçak Komiteleri'nin tertipledikleri isyan ve faaliyetlerle Bağımsız Ermenistan için çalıştıklarının kesinleştiğini anlatan belgelerin içeğini dikkate alarak;

Yazmaya başlamadan önce;

Adım 1. Belgeyi önemli noktalara dikkat ederek (not alarak) okuyun.

Adım 2. Belgeyi okuduktan ve düşündükten sonra soruyu cevaplayan bir genelleme yaparak tek tam bir cümle yazınız.

Adım 3. Yazdığınız cümleyi (iddia ettiğiniz tezinizi desteklemelisiniz ve kurduğunuz cümleyi kanıtlayan cümleyi kaynakta göstermelisiniz.)

Adım 4. Hazırladığınız taslağı takip ederek makaleyi hazırlayınız.

Makaleyi Değerlendirme Kriterleri

(Öğretmen İçin uygulanacak adımlar)

- Makalenin açık bir tezi var mı?
- Makale tezi başarıyla kanıtlıyor mu?
- Makale kanıt içeriyor ve tezde nasıl ilişkili olduğunu açıklıyor mu?
- Makale kurallara uygun yazılmış mı? (yazım, dil bilgisi, cümle yapısı)

52

Kût'ül Amâre

Çalışma Yaprağı: 10.1

Kût'ül Amâre Zaferi

Etkinligin Konusu: Kût'ül Amâre

Sınıf: 8

Önerilen Süre: 40'

Konuya İlişkin Kazanımlar: Kût'ül Amâre zaferine değinilir.

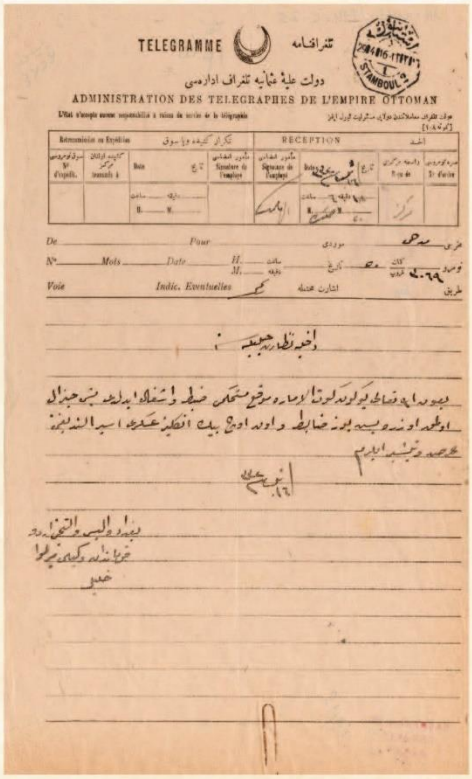
Etkinligin Hedeflenen Amacı: Kût'ül Amâre zaferinin nasıl kazanıldığını değerlendirir.

Öğretmen Notu: Irak cephesi ve Kût'ül Amâre hakkında ön bilgi verir.

Anahtar Kelimeler: *Zafer, General, Sefer, Asker, Esir*

Kullanılacak Malzemeler: Arşiv belgeleri, çalışma yaprakları

Yararlanılacak Kaynaklar: Devlet Arşivleri Başkanlığı Kaynakları, ders kitabı

TELEGRAMME

تلغرافنامه

دولت علیهٔ عثمانیه تلغراف ادارهسی

ADMINISTRATION DES TELEGRAPHES DE L'EMPIRE OTTOMAN

RECEPTION

Günümüz Türkçesi

Telgrafnâme
Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye Telgraf İdaresi
Mahreci: Mudhi
Numara: 3069
Tarih: 16 Nisan sene [1]332

İçişleri Bakanlığı'na

Allah-u teâlâ'nın yardımıyla bugün Kût'ül-Amâre mevkisi ele geçirildi. Beşi general olmak üzere beş-yüz subay (zabit) ve on-üç-bin İngiliz askerin esir alındığını müjdelerim.

16 Nisan sene [1]332

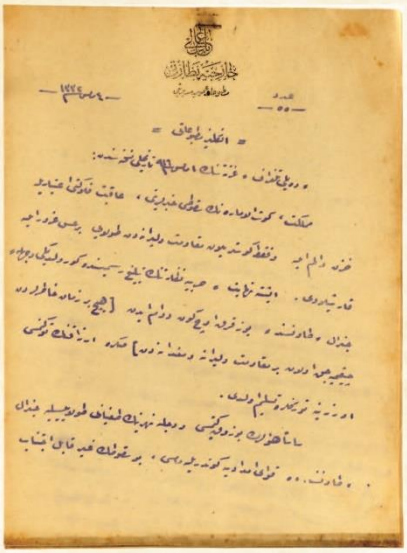
Bağdad Valisi ve Altıncı Ordu Kumandan Vekili Mirlivâ Halil

Kût'ül-Amâre Zaferi'ni elde etmemiz ardından İngiliz gazetesinin konuyla ilgili yorumu:
İngiltere kamuoyu, Kût'ül-Amâre'nin kaybedilişi haberlerini hüzünle karşıladı. Buna ramen General Townshend, yüz-kırk-üç gün süren direnişten sonra erzakının tükenmesinden dolayı Türklere teslim oldu.

Aslında havaların bozuk olması ve Dicle Nehri'nin General Townshend'a yardım kuvveti gönderilememesine neden olması, bu mağlubiyetin kaçınılmaz olduğunun habercisiydi. Kût'ül-Amâre'nin kaybedilmesinin Irak seferine indirdiği darbeyi anlatmaya gerek yok. İngiliz bayrağını kuvvetli bir düşman (Osmanlı) karşısında Arabistan çöllerinde aylarca dalgalandıran bu cesur generali (Townshend) bir kez daha taktir ediyoruz. Ancak sonuç kötü olmuştur. Bu olumsuz durumun neticesinin değişimini de zamana bırakacağız, olayın gelişimini şu şekilde özetleyebiliriz:

Belge 1

Kût'ül Amâre

Günümüz Türkçesi

Basra'nın kuzeyinde bulunan kıymetli gaz yağı kaynaklarını eline düşürmemek, daha doğrusu doğudaki İngiliz nüfuzunu (etkisini) kırdırmamak amacıyla geçen sene Nisan ayında yaklaşık on-dört-bin kişiden oluşan ordumuz Basra'dan içeri doğru girmişti. Bu kuvvet, Dicle boyunca ilerlemiş, Bağdat'a kadar yaklaşmıştır. İşte General Townshend, karşılaştığı Türk askeri kuvvetlerinin sağlamlığına burada şahit olmuştur. Alman subaylarıyla idare olunan güçlü Türk ordusu karşısında savaşla Bağdat'ı almasının mümkün olmadığını anlayan General Townshend, geri çekilerek Aralık ayında kalan on-bin kişilik ordusuyla Kût'ül-Amâre'ye gelmiştir. Türklere karşı yüz-kırk-üç gün kendini müdafa eden General Townshend, kendisine gereken desteği bir türlü alamamıştır. Erzak yüklü gönderilen geminin yirmi-dört nisanda "El - Ayn" bölgesinde Türklerin eline geçmesiyle artık hiçbir ümit kalmamıştır.

Belge 2

Fotoğraf 1 - Kut'ül Amare'de kuşatma altında kalan Townshend'in teslim olmasını tasvir eden resim. Necmetttin Özçelik Arşivi.

Fotoğraf 2 - Kutü'l Âmare'yi kuşatarak teslim alan Halil Paşa emrindeki subaylarla birlikte. Necmettin Özçelik Arşivi.

Kût'ül Amâre

Etkinliğin Uygulanışı:

- Sınıf dört gruba ayrılır.
- Kût'ül Amâre zaferi ile ilgili belge ve fotoğraflar öğrencilere dağıtılır.
- Öğretmen tahtaya anahtar kelimeleri yazar.
- Öğrencilerin belgeyi ve fotoğrafları incelemeleri için zaman verilir.
- Soruları verilen iki belgeye göre cevaplamaları istenir.

Sorular

Belge

1. Belge kim tarafından yazılmıştır?
2. Belgede geçen şahısları, yer isimlerini listeleyiniz.
3. Bu belge ne zaman oluşturulmuştur?
4. Belgede geçen tarihleri kronolojik olarak sıralayınız.
5. Bu belgenin yazılma amacı nedir?
6. Belgenin ana fikri nedir?
7. Bu belge Kût'ül Amâre zaferi ile ilgili hangi bilgileri içermektedir?

Fotoğraf 1

1. Fotoğraftaki şahıslar kimler olabilir?
2. Fotoğraftaki olaylar sizce neyi anlatıyor?
3. Fotoğraf nerede çekilmiş olabilir?
4. Fotoğrafta dikkatinizi çeken olayları sıralayınız.
5. Fotoğrafdaki kişilerin eylemleri, jestleri bize ne gibi fikirler verebilir?
6. Belgenin içeriği ile fotoğraftaki görüntü birbiri ile tutarlımı? Neden?

Fotoğraf 2

1. Fotoğraftaki şahıslar kimler olabilir?
2. Fotoğraftaki olaylar sizce neyi anlatıyor?
3. Fotoğraf nerede çekilmiş olabilir?
4. Fotoğrafta dikkatinizi çeken olayları sıralayınız.
5. Fotoğrafdaki kişilerin eylemleri, jestleri bize ne gibi fikirler verebilir?
6. Belgenin içeriği ile fotoğraftaki görüntü birbiri ile tutarlımı? Neden?

Kût'ül Amâre

Çalışma Yaprağı: 10.2.1

DEĞERLENDİRME

(Öğrenci İçin uygulanacak adımlar)

Kût'ül Amâre zaferi nasıl kazanıldı? Dünyada nasıl bir etki bıraktı?

Yazmaya başlamadan önce;

Adım 1. Belgeyi önemli noktalara dikkat ederek (not alarak) okuyun.

Adım 2. Belgeyi okuduktan ve düşündükten sonra soruyu cevaplayan bir genelleme yaparak tek tam bir cümle yazınız.

Adım 3. Yazdığınız cümleyi (iddia ettiğiniz tezinizi desteklemelisiniz ve kurduğunuz cümleyi kanıtlayan cümleyi kaynakta gösterin.)

Adım 4. Hazırladığınız taslağı takip ederek makaleyi hazırlayınız.

Makaleyi Değerlendirme Kriterleri

(Öğretmen İçin uygulanacak adımlar)

- Makalenin açık bir tezi var mı?
- Makale tezi başarıyla kanıtlıyor mu?
- Makale kanıt içeriyor ve tezde nasıl ilişkili olduğunu açıklıyor mu?
- Makale kurallara uygun yazılmış mı? (yazım, dil bilgisi, cümle yapısı)

Kût'ül Amâre

Çalışma Yaprağı: 10.2.2

Açıklama

Birinci Dünya Savaşı döneminde bir gazete muhabiri olduğunuzu düşünün. Kût'ül Amâre zaferini nasıl bir haber olarak hazırlardınız?

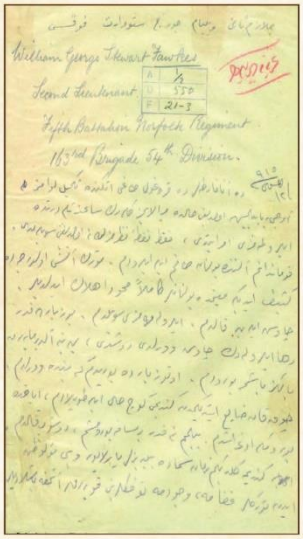
Bu haberi hazırlarken;

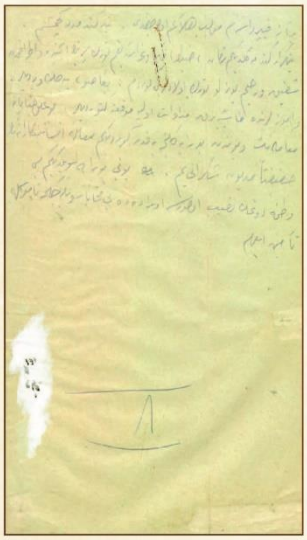
- Kişilere, tarihe, mekana, katılan ülkelere
- Yazım ve imla kurallarına dikkat ediniz.

Asker Mektubu

Çalışma Yaprağı: 11.1

William George' dan Mektup Var

Belge 1 - Esir İngiliz askerinin mektubu (BDH-KLS-542-DOS-2115-BEL-21-3 Genelkurmay Başkanlığı Askeri Tarih ve Stratejik Etüt (ATASE) Daire Başkanlığı Arşivi)

Adı: William George Stewart Fawkes
Rütbesi: Üsteğmen
Künye Nu:
Bölük:
Tabur: 5. Tb.
Alay: Norfolk Alayı
Tugay: 163. Tug.
Tümen: 54. Tüm.
Kolordu :

12 Ağustos 1915'te Anafartalar'da Karakol Dağı eteğinde bütün Tugayımız avcı kolunda yayılmış olduğu hâlde, Albayımız gelerek saat tam 04.00'te ilerlememizi emretti. Hedefimizin ne olduğunu söylemedi. Komutam altında bulunan takımla ilerledim. Türk ateşi o derece şiddetliydi ki çevremde bulunanlar tamamen mahvoldular. Çavuşla ben kaldım. İlerlememizi söyledim. 100 yarda kadar daha ilerledik. Çavuş vuruldu, düştü. Ben aldırmayarak yalnız başıma yürüdüm. 30 yarda yürüdüm ki ben de vuruldum. Çok kan kaybettiğimden kendimi güçlükle topladım. Ayakta yürümek için uğraştım. Ne kadar yürüdüğümü bilemiyorum, düşüp kalmışım.

Kendime geldiğim zaman, gökte yıldızlar parlıyor ve beni ölü zanneden Türkler kafama, vücuduma tüfeklerini dayayarak ateş etmeye başladılar. Biraz kıpırdasam sonum olacaktı. Yine kendimden geçmişim. Tekrar kendime geldiğim zaman, zapt etmeye uğraştığım Türk siperinin içinde ve etrafımda şefkatli ve merhametli Türk evladını gördüm. Bana su, yiyecek verdiler ve omuzlarında taşıyarak ilk yardım yerine getirdiler. Bu cömert tavra ve buraya gelinceye kadar gördüğüm insani muameleye hakikaten şükran borçluyum. Bunu burada söylediğim gibi vatanıma dönmek nasip olursa orada da mutlaka söyleyeceğime namusumla söz veriyorum.

BDH-KLS-542-DOS-2115-BEL-21-3
Genelkurmay Başkanlığı Askeri Tarih ve Stratejik Etüt (ATASE) Daire Başkanlığı Arşivi

Fotoğraf 1 - Bir İngiliz esir grubu. (Birinci Dünya Harbi Albümü: 11/138 Genelkurmay Başkanlığı Askeri Tarih ve Stratejik Etüt (ATASE) Daire Başkanlığı Arşivi)

Asker Mektubu

Sorular

Belge İle İlgili Sorular

1. Mektup kim tarafından yazılmıştır?

.....
.....

2. Mektupta geçen şahıslar kimlerdir?

.....
.....

3. Mektup hangi tarihte yazılmıştır?

.....
.....

4. Mektupta hangi olay anlatılmaktadır?

.....
.....

5. Mektuba dayanarak Osmanlı Devletinin esirlere davranışı hakkında ne gibi çıkarımlarda bulunabiliriz? Maddeleyiniz.

.....
.....

Fotoğraf İle İlgili Sorular

1. Fotoğraftaki kişiler kimler olabilir?

.....
.....

2. Fotoğraftaki kişilerin giyimleri nasıldır?

.....
.....

3. Fotoğraftaki kişilerin jest ve mimikleri bize neyi ifade etmektedir?

.....
.....

Asker Mektubu

Çalışma Yaprağı: 10.1.2

Değerlendirme

Belgede verilen bilgiler ile fotoğrafta gördüklerimiz arasında kıyaslama yaptığımızda verilen bilgilerin doğru olup olmadığını sınıfta tartışınız ve sonuçları maddeleyiniz.

Asker Mektubu

Çalışma Yaprağı: 11.2

Aileme Mektup

18 Mart 1915 zaferinin hatırası olmak üzere Boğazı savunan askerler için aşağıdaki mektup kağıtları basılmıştır.

Arıburnu 1915 - Haluk ORAL sayfa 12

61

Asker Mektubu

18 Mart gününün heyecanıyla ailesine hem bu zaferi anlatmak için hemde özlem gidermek için Mehmetçik bir ağacına altına oturup mektup yazmaya başlar. Bu Mehmetçiğin yerine kendinizi koyarak ailenize nasıl bir mektup yazardınız?

62

Çanakkale Cephesi

Çalışma Yaprağı: 12.1

Etkinligin Konusu: Çanakkale Muharrebeleri

Sınıf: 8

Önerilen Süre: 40’ + 40’

Konuya İlişkin Kazanımlar: Çanakkale cephesindeki deniz ve kara zaferleri.

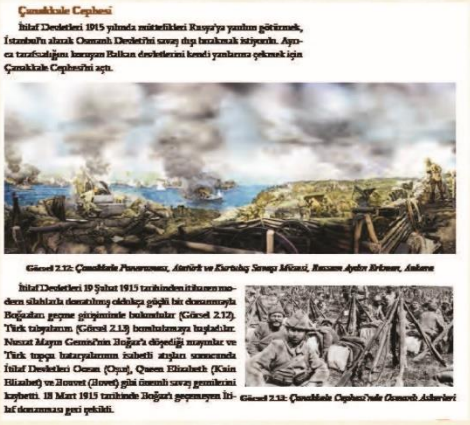
Etkinligin Hedeflenen Amacı: Çanakkale Muharrebilerinin ülkemiz için önemini kavrar.

Öğretmen Notu: Çanakkale Muharrebesinin önemini anlatarak haritada savaşın yapıldığı bölgeleri göstererek ön bilgi verir.

Anahtar Kelimeler: Çanakkale, Zafer, Boğaz, Asker, Torpido, Top

Kullanılacak Malzemeler: Arşiv belgeleri, çalışma yaprakları

Yararlanılacak Kaynaklar: Devlet Arşivleri Başkanlığı Kaynakları, ders kitabı

Çanakkale Cephesi

İtilaf Devletleri 1915 yılında müttefikleri Rusya'ya yardım götürmek, İstanbul'u alarak Osmanlı Devleti'ni savaş dışı bırakmak istiyorlardı. Aynı zamanda tarafsızlığını koruyan Balkan devletlerini kendi yanlarına çekmek için Çanakkale Cephesi'ni açtı.

Görsel 2.12: Çanakkale Panoraması, Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi, Hasanan Aydın Erkmen, Ankara

İtilaf Devletleri 19 Şubat 1915 tarihinden itibaren modern silahlarla donatılmış oldukça güçlü bir donanmayla Boğazları geçme girişiminde bulundular (Görsel 2.12). Türk tabyaların (Görsel 2.13) bombalamaya başladılar. Nusrat Mayın Gemisi'nin Boğaz'a döşediği mayınlar ve Türk topçu bataryalarının isabetli ateşleri sonucunda İtilaf Devletleri Ocean (Oşın), Queen Elizabeth (Kuin Elizabet) ve Irouvet (İrüvet) gibi önemli savaş gemilerini kaybetti. 18 Mart 1915 tarihinde Boğaz'ı geçemeyen İtilaf donanması geri çekildi.

Görsel 2.13: Çanakkale Cephesi'nde Osmanlı Askerleri

MİLLÎ UYANIŞ

Çanakkale Deniz Savaşlarının kazanılmasında Nusrat Mayın Gemisi'nin rolünü açıklayınız.

Nusrat Mayın Gemisi ve Cevat Paşa

"...Cevat Paşa komutasındaki Çanakkale ordusundan, düşmana karşı belki de bütün savaşın gidişine tesir edecek şekilde yardım bulundu. Bunun üzerine İngilizler, Bahriye Nazırı Churchill'in emriyle düzenlenen ve büyük harp gemileri olan Queen Elizabeth donanması, harbiyeyi bir hamlede kararından vazgeçirmek için Çanakkale'den çekildiler.

İngiliz Genelkurmay Başkanları ile Amiralleri Çanakkale-Gelibolu Kıtaları Harekâtını adlı eserinin 1. cildinde 1. Dünya Harbi'nde bu kadar insanın ölmesine harcanan değer muhtemelen asıl olmuştur. denilmekle ancak ticaret ve savaş gemilerinin hareketini başlıca maden, Türkler tarafından bir yana atılan o inanılmaz şekilde kalın sularda mayınlarla dolu olduğu bilinmemiştir. Nusrat'ın gittiği dakikadan itibaren 24 dakika kadar, sonuçta devamlı ve düzenli gelmeyi bekleyen İngiliz gemilerinden değişik tam on dokuz tanesi, Türkiye kapma bu suçun engelsiz ki Türkiye'yi bir yenilgiden kurtardı ve savaşı uzattı.

Düşman tarafından 18 Mart 1915 olayının bu gerçekteki değerlendirilmesi, Nusrat Mayın Gemisi'nin (Görsel 2.13'deki gibi) mayınlarını savaş planlarına alt üst etmesini (Görsel 2.14) kabul etmemesi gösterecektir. Nitekim, 18 Mart 1915 tarihinde Çanakkale'de asıl amaçlı mayın hatları ile savaşın hedefini değiştiren bulunmuş gemi, Nusrat Mayın Gemisi'dir. Bunun en önemli kanıtları da Cevat Paşa'dır. 1891 yılı ve yaklaşık 250 subay ve astsubay olan Mürettebatı Donanması, üç bin yüzbinde tuğlalandırılmış olarak 18 Mart 1915 sabahı saat 10.00'dan itibaren Boğaz'ı zorlamaya başlayınca da istediklerine ulaşmamışlardır."

(Nurdan Bay, "Çanakkale Cephesi Deniz Savaşlarında 18 Mart Zaferinin Cevat Çakmak) Payı", s.100-101)

Görsel 2.14: Nusrat Mayın Gemisi

Görsel 2.15: Çanakkale Savaşı'nda Bir Grup Osmanlı Askeri

2. ÜNİTE

Görsel 2.17: Mustafa Kemal Çanakkale Cephesi'nde

Harita 2.2: Çanakkale Cephesi'ni Gösteren Harita

Görsel 2.18: Çanakkale Cephesi'nde Osmanlı Topçusu

MİLLÎ UYANIŞ

Görsel 2.19: 57. Alay Şehitliği, Gelibolu

Seyit Onbaşı (Görsel 2.20)

Mustafa Kemal, Namık Kemal ve Mahmutbey'deki görevli bulunurken verilen için ölümü göze almış Mahmutçuğlu'nun anılarında yüksek sahneye:

"...Zaruşlar olmadan yapılamaz. Bir bir bulmuşum, bir arkadaşım Hüseyin Ali, bir de komşum Seyit Onbaşı Hüseyin Bey. Arkadaşlarımın bir şehitlik yüksekçe bulmak için bir adımcık içine sindirmişler. Ancak bana ilişmediği dinleri olmadı. Yine onların yapmayacağım bir şeyler olduğu içine. Mevcudiyetimden bulmuşum... Siyasi sözcü de bana geçti. O zamanlar bir kez kaldırdım. Değişti de bana ateşe dayandılar. Sonunda gördüm ben Seyit Onbaşı'nın ölümünü. Mevcut bir ateş gibi yanıyordu. Bir ateş ki bu ateş sönmeyecek. Bu ateş ki bu ateş sönmeyecek. Bu ateş ki bu ateş sönmeyecek."

Mehmet Çoşkun, "Kadıncık Üzümü Bir Kadın Destanı", s. 19

Bundan Sarı Mahmutçuğlu'nda 276 kilolak mevcudiyet insanlarını gözüyle kaldırılan Seyit Onbaşı'nın ve üç dakikada onun ölümünü kahramanlarının ölümü sahnelerini dinlemiştir. Bunu sahnelerini dinlemiştir. Bunu sahnelerini dinlemiştir.

(Çanakkale Tuğkan, "50 Mart Çanakkale Deniz Savaşı", s.8)

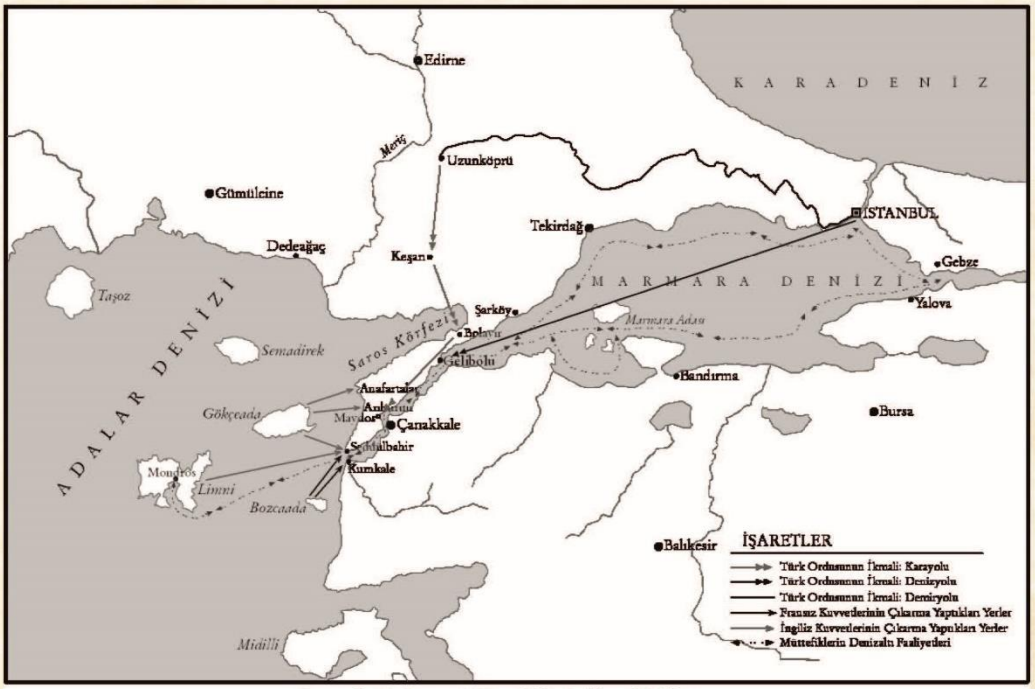
Çanakkale Cephesi

Hazırlık Çalışması

Çanakkale Cephesi neden açılmıştır? Araştırınız.

Dersin İşlenişi

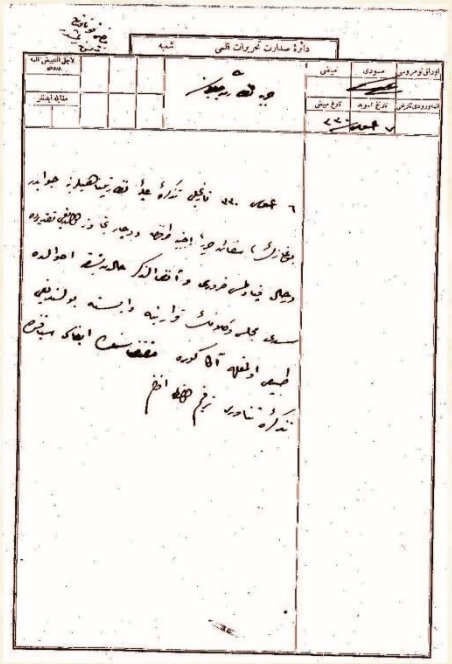
Adım 1: Öğretmen ders kitabında Çanakkale Cehesinin verildiği kısımı dikkate alarak aşağıdaki haritada muharrebenin olduğu bölgeleri öğrenciye tanıtır.

Osmanlı Ordusu ve Müttefiklerin İkmal Yolları

Çanakkale Cephesi

Adım 2: Yavuz ve Midillinin Osmanlı Devletine satılmasını aşağıdaki belgeleri kullanarak anlatır.

Belge 1 - Almanya'dan Goeben ve Breslau (Yavuz ve Midilli) gemilerinin alındığını anlatan belge.
11 Ağustos 1914
(BOA, DH. KMS, 27/2)

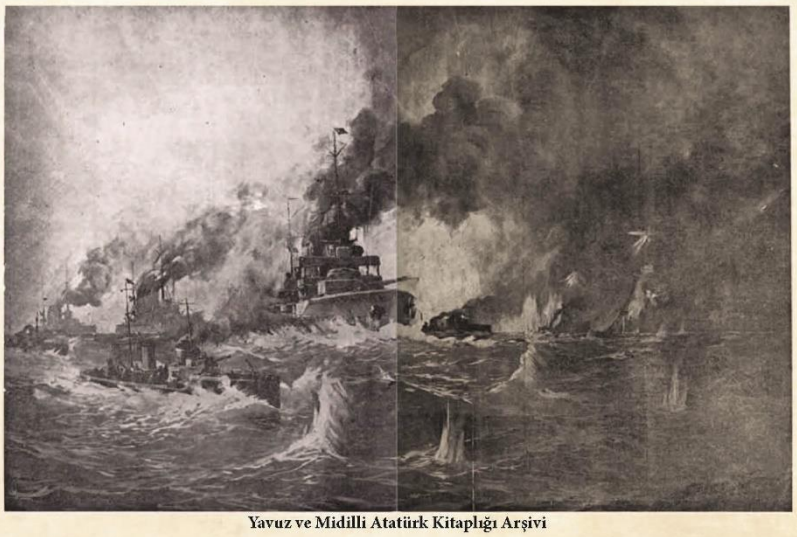
Günümüz Türkçesi

Dahiliye Nezâreti (İçişleri Bakanlığı)

Çanakkale Mutasarrıflığı'na (Sancağı'na)

Almanya Hükümeti, Yavuz ve Midilli'nin (Goeben ve Breslau) Osmanlı Devleti'ne (Devlet-i Âliyye'ye) satılmasına karar verildiğini duyurmuştu. Bu yüzden bu iki geminin Çanakkale'ye girişlerine onay verilmiş ve mürettebatının İstanbul'a gönderilerek Türk bayraklarının asılması kararlaştırılmıştır. Bundan dolayı Osmanlı Devleti henüz bir taraf değildir ve tarafsızlık hukukuna tam bağlıdır.

11 Ağustos 1914

Yavuz ve Midilli Atatürk Kitaplığı Arşivi

Çanakkale Cephesi

Belge 2 - Rusların Osmanlı hudutlarında yığınağa başladıklarını anlatan belge

Günümüz Türkçesi

Rusların Osmanlı hudutlarında yığınağa başladıkları ancak bazı bölgelerde geri püskürtüldükleri, İngiliz ve Fransız zırhlılarının Çanakkale girişini bombaladıkları ancak pek önemli zarar veremedikleri hakkında resmi tebliğ.

Osmanlı Ordu-yı Hümâyûnu Başkumandanlığı Vekâleti
2. Şube
Numara: 2364-1478

Basın-Yayın Genel Müdürlüğü Vasıtasıyla Cerâide

1- Ruslar, Osmanlı hududundaki (sınırındaki) mevzilerine asker ve cephane yığmaya başlamışlardır.
2- Çanakkale Boğazı girişini İngilizlerin ve Fransızların zırhlı savaş gemileri tarafından iki-yüz-kırk mermiyle bombardıman altına alındığı, ancak başarılı olamadıkları görülmüştür. Osmanlı tarafından atılan on civarındaki top mermisinden biri isabet etmiş ve İngiliz gemilerinden biri ateş almıştır.
3- Bu İngiliz gemisi, mürettebatı ve eşyasıyla birlikte Ayvalık'ta batırılmıştır.
4- Başka yerlerde şimdilik bir şey yoktur.

Belge 3 - Müttefik savaş gemilerinin Seddülbahir ve Kumkale'yi bombaladığını / Obüs bataryalarıyla savaşan Müttefik savaş gemilerinin isabet aldığını anlatan belge.
1 Mart 1915
(BOA, DH. EUM. VRK, 25/4)

Günümüz Türkçesi

Osmanlı Ordu-yı Hümâyûnu
Baskumandanlık Vekâleti
Sube Müdüriyeti: 2
Numara: 123

Çanakkale:
Saat 9, öğleden önce girişte beş torpido, beş zırhlı ve gerisinde yedi nakliye gemisi seddülbahir istikametinde ilerliyor.
Saat 9.30, öğleden önce dört torpido, girişi gözlemliyordu. Bunların gerisinde üç büyük gemi vardır. Filonun büyük bir kısmı Bozcaada'nın gerisinde.
Saat 10.15, düşman, Seddülbahir'e ateş açtı.
Saat 1.50, öğleden sonra: giriş hattında beş büyük gemi uzun aralıklarla Seddülbahir ve Kumkale gerilerini bombaladıktan sonra çekilip girişimize yakın bölgede duraklamışlardır. Ayrıca dört savaş gemisi, Saros körfezinde görülmüştür.
Saat 2.30, öğleden sonra: beş zırhlı, aralarında torpido ve gerilerinde arama yapmışlar, gemiler olduğu halde girişten ilerleyerek Obus bataryalarıyla muharebeye başladılar.

Çanakkale:
Saat 4.30, öğleden sonra: girişten gelen gemi tam bir saat Obus bataryalarımızla muharebe etmiş ve bölgemize hiçbir isabet olmamıştır.
Düşman gemilerinin yedi ateşi isabet etmiştir. İki gemi karanlık limanda, diğer üç gemi de girişte manevra yapmaktadır.
İstihbarat Şubesi Müdürlüğü
Binbaşı Seyfi

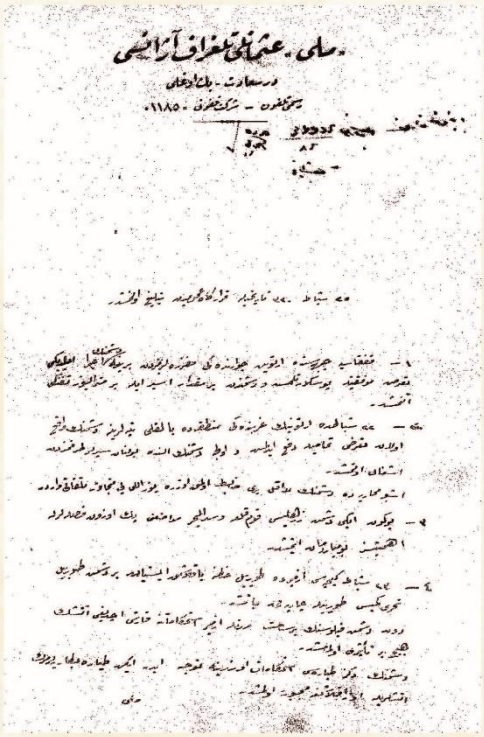
Çanakkale Cephesi

Fotoğraf 1 - Helsinki'de ilgiyle izlenen Alman makineli tüfeği.
Nisan 1918
(Helsinki Şehir Müzesi Koleksiyonu [0050])

Fotoğraf 2 - Rus donanmasının ayrılışından sonra Helsinki limanında bulunan Alman savaş gemisi.
10 Nisan 1918
(Helsinki Şehir Müzesi Koleksiyonu [0051])

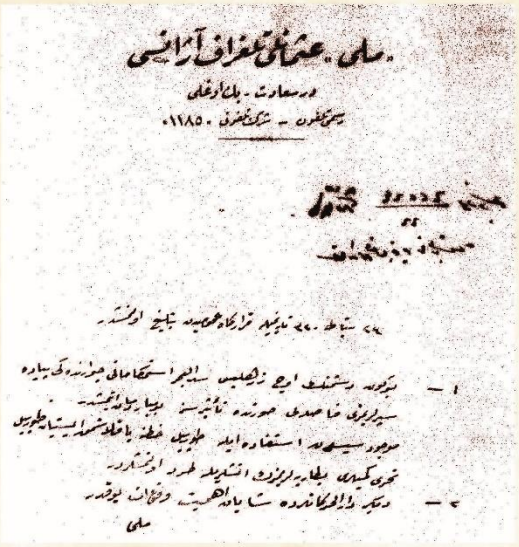
Belge 4 - 9-10 Mart 1915 tarihlerinde Müttefik donanmasının Kumkale ve Seddülbahir istihkâmlarını bombaladığını anlatan belge. (1)
9 Mart 1915
(BOA, HR. SYS, 2109/12)

Günümüz Türkçesi

Millî Osmanlı Telgraf Ajansı
Dersaâdet (İstanbul) - Beyoğlu
Resmî Telefon - Sirket Telefonu: 1185

24 Şubat [1]330 tarihiyle Genel Karargâh'tan bildirilmiştir.

Bugün düsmanın üç zırhlısı gemisi Seddülbahir kalesi civarındaki piyade siperlerimizi bombalamışlardır. Çıkan sisden istifade etmek isteyen torpil araştırma görevlileri top atışlarıyla geri püskürtülmüştür.
Millî

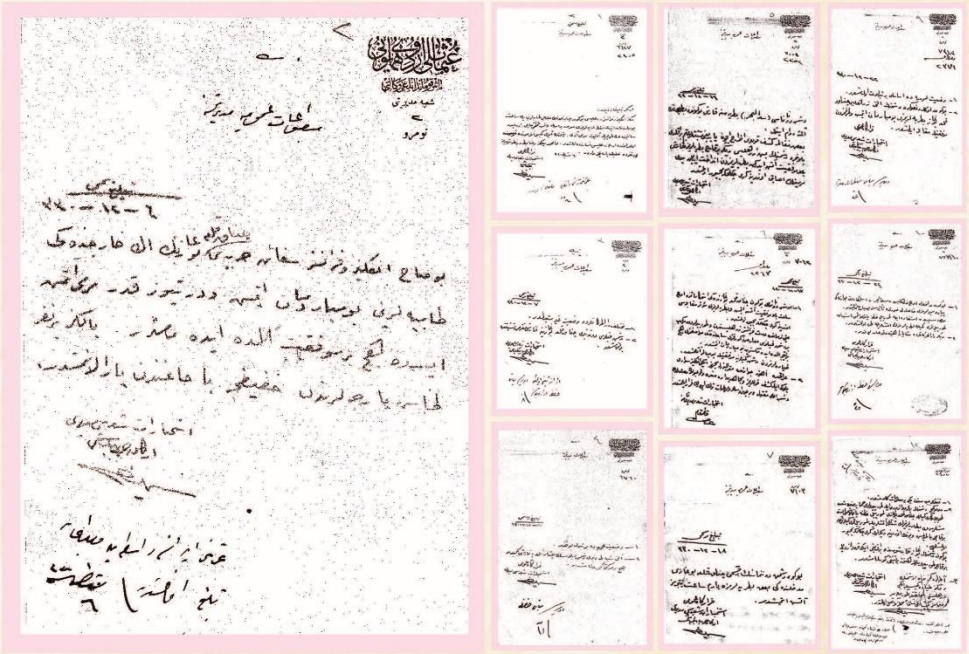
Belge 5 - 9-10 Mart 1915 tarihlerinde Müttefik donanmasının Kumkale ve Seddülbahir istihkâmlarını bombaladığını anlatan belge. (2)
9 Mart 1915
(BOA, HR. SYS, 2109/12)

Günümüz Türkçesi

Millî Osmanlı Telgraf Ajansı
Dersaâdet (İstanbul) - Beyoğlu
Resmî Telefon - Sirket Telefonu: 1185

25 Şubat [1]330 tarihiyle Genel Karargâh'tan bildirilmiştir.

Bugün iki düşman zırhlı gemisi kumkale ve Seddülbahir bölgesinde uzun aralıklarla bombardımana tutmuştur.
10 Mart 1915
Millî

Belge 6 - Çanakkale'de müttefiklerle Osmanlı Devleti arasındaki çatışmaların anlatıldığı belgeler.
(BOA, HR. MA, 1119/33)

Çanakkale Cephesi

Günümüz Türkçesi
6.1

Osmanlı Ordu-yı Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekâleti
Şube Müdüriyeti: 2
Resmî Bildiri

Basın-Yayın Genel Müdürlüğü'ne
Bu sabah İngiliz ve Fransız harp gemileri Çanakkale Boğazı'nın en dışındaki tabyalarını bombalamış, dört-yüz kadar mermi atmış ise de başarılı olamamışlardır. Yalnız bir askerimiz taş parçalarından dolayı bacağından hafifçe yaralanmıştır.
6 Şubat [1]330 / [19 Şubat 1915]
İstihbârât Şubesi Müdürü
Erkân-ı Harbiye Binbaşısı
Seyfi

Günümüz Türkçesi
6.2

Osmanlı Ordu-yı Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekâleti
Şube: 2
Numara: 6627/2105
Resmî Bildiri

Basın-Yayın Genel Müdürlüğü'ne

Daha önceki bildiriye ektir.
Sekiz İngiliz ve Fransız zırhlı gemisi, Çanakkale'nin dış tabyalarını yedi saat bombaladı, fakat tabyalarımızı susturamadı. Düşman büyük çapta (15cm'lik) toplarla altı-yüz mermi attı. Buna rağmen verdiğimiz karşılıkla düşmanın ana gemisi başta olmak üzere üç zırhlı gemisi hasar gördü.
Allah'a hamd olsun fazla şehidimiz yok; bir subay ve bir asker şehit oldu ve bir askerimiz de hafif yaralandı.

6 Subat [1]330 / [19 Subat 1915]
Karargâh-ı Umumî
İstihbârât Subesi Müdürü
Binbaşı
Seyfi

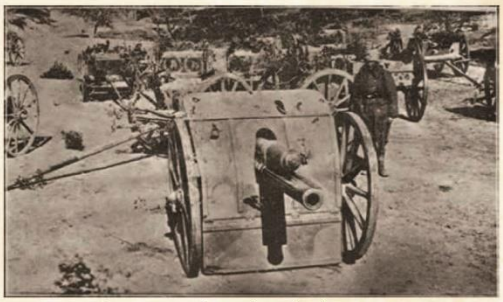

Fotoğraf 3 - Düşmandan sağlam olarak zaptettiğimiz seri ateşli toplardan bir kısım.
(Harp Mecmuası, Sayı-7, Sayfa: 14)

Günümüz Türkçesi
6.3

Osmanlı Ordu-yı Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekâleti
Şube: 2
Resmî Bildiri

Basın-Yayın Genel Müdürlüğü'ne
Düşman filosu dünden beri Çanakkale'ye karşı taarruz teşebbüsünde bulunmamışlardır.
7 Şubat [1]330 / [20 Şubat 1915]
İstihbârât Şubesi Müdürü
Erkân-ı Harbiye Binbaşısı
Seyfi

Fotoğraf 4 - Düşmandan sağlam olarak zaptettiğimiz seri ateşli toplardan bir kısım.
(Harp Mecmuası, Sayı-7, Sayfa: 14)

Çanakkale Cephesi

Fotoğraf 5 - "Bir keşif kolumuz"
Düşman süvari keşif kolunu toplu ve muvaffak ateşleriyle kaçırtırken.
(Harp Mecmuası, Sayı-9, Sayfa: 1)

Günümüz Türkçesi
6.4

Osmanlı Ordu-yı Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekâleti
(Genelkurmay Başkanlığı)
Şube Müdüriyeti:
Numara: 6760

Resmî Bildiri

Basın-Yayın Müdürlüğü'ne

Genel durumda bir değişiklik yoktur. 6 Şubat'tan beri düşman filosunun Çanakkale'ye karşı yeniden hiçbir hareketi görülmemiştir.

10 Şubat [1]330 / [23 Şubat 1915]

Karargâh-ı Umumî (Genel Karargâh)
İstihbârât Şubesi Müdürü
Seyfi

Günümüz Türkçesi
6.5

Osmanlı Ordu-yı Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekâleti
(Genelkurmay Başkanlığı)
Şube Müdüriyeti: 2
Numara: 7002/2252

Resmî Bildiri

Basın-Yayın Genel Müdürlüğü'ne

Düşman donanması Seddülbahir bataryasına karşı bugün de ateşe devam etti.

Bazı noktalara keşif kolları çıkarsalar da sonuç alamamışlardır.

Daha sonra düşmanın beş zırhlı gemisi, birkaç topçu bataryalarımıza isabet olmayan ateşler yaparken Türk topçu bataryalarımızdan atılan yedi merminin düşman gemilerini isabet etmesi sonucu geri çekilmişlerdir.

16 Şubat [1]330 / [1 Mart 1915]
İstihbârât Şubesi Müdürü
Erkân-ı Harb Binbaşı
Seyfi

Günümüz Türkçesi
6.6

Osmanlı Ordu-yı Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekâleti
(Genelkurmay Başkanlığı)
Şube: 2
Numara: 7062

Resmî Bildiri

Basın-Yayın Genel Müdürlüğü'ne

Düşman donanması bugün Çanakkale Boğazı'ndaki bölgemize üç saat ateş etmiş ve atışlarında başarılı olamamıştır. Topçu bataryalarımızın etkili karşı atışları ile düşman gemileri geri çekilmeye mecbur kalmıştır.

Aynı zamanda dört Fransız zırhlı gemisinden ve torpido gemilerinden oluşan bir düşman filosu Muarız körfezi sahilindeki mevzîlerimizi hiçbir netice elde etmeksizin bombardımana tutmuştur.

Uçaklarımızdan, düşman gemilerine başarılı bir şekilde bombalar atılmıştır.

17 Şubat [1]330 / [2 Mart 1915]

İstihbârât Şubesi Müdürü nâmına
Kaymakam
İsmet

Çanakkale Cephesi

Günümüz Türkçesi
6.7

Genelkurmay Başkanlığı
Şube Müdüriyeti
Numara: 7103
Tebliğ-i Resmî

Matbûât-ı Umumiye Müdüriyeti'ne
Bugün düşman donanmasının bir kısmı Çanakkale Boğazı civarındaki bazı bataryalarımıza yarım saat neticesiz ateş etmiştir.
18 Şubat [1]330 / [3 Mart 1915]
Karargâh-ı Umumî

İstihbârât Şubesi Müdürü
Erkân-ı Harb Binbaşı
Seyfi

Günümüz Türkçesi
6.8

Osmanlı Ordu-yı Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekâleti
(Genelkurmay Başkanlığı)
Şube Müdüriyeti: 2
Numara: 7313/2371

Basın-Yayın Genel Müdürlüğü'ne
Genel durumda esaslı bir değişiklik olmamıştır. Bugün öğleden sonra düşmanın altı zırhlı gemisi Çanakkale boğazındaki bataryalarımızı bombalamıştır. Tarafımızdan başarılı atışlarla cevap verilmiştir.
22 Şubat [1]330 / [7 Mart 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbârât Şubesi Müdürü
Erkân-ı Harb Binbaşı
Seyfi

Günümüz Türkçesi
6.9

Osmanlı Ordu-yı Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekâleti
(Genelkurmay Başkanlığı)
Şube Müdüriyeti: 2
Numara: 7410
Resmî Bildiri

Basın-Yayın Genel Müdürlüğü'ne
Bugün düşmanın üç zırhlı gemisi Seddülbahir civarındaki piyade askerlerinin bulunduğu siperlerimizi aralıklı olarak etkili olmayan topçu atışları yapmışlardır. O anda çıkan sisten faydalanmak isteyen düşman torpil gemileri, bataryalarımızın ateşleriyle uzaklaştırılmıştır.
24 Şubat [1]330 / [9 Mart 1915]

Karargâh-ı Umumî
İstihbârât Şubesi Müdürü
Erkân-ı Harb Binbaşı
Seyfi

Günümüz Türkçesi
6.10

Osmanlı Ordu-yı Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekâleti
(Genelkurmay Başkanlığı)
Şube Müdüriyeti
Numara: 2452
Resmî Bildiri
Basın-Yayın Genel Müdürlüğü'ne
Dün gece düşmanın bir kruvazörü (büyük savaş gemisi) ile çeşitli torpil döşeyen gemileri Çanakkale boğazı torpil hattına yaklaşmak isteseler de bataryalarımızın şiddetli ateşleri ile birkaçı batırılmış, kalanları da geri çekilmek zorunda kalmıştır. Bugün düşmanın boğaz karşısında bıraktığı iki büyük savaş gemisi ile birkaç torpido gemisinde herhangi bir hareket görülmemiştir.

27 [Şubat 1330] / [12 Mart 1915]
24 Şubat [1]330 / [9 Mart 1915]

İstihbârât Şubesi Müdürü
Erkân-ı Harb Binbaşı
Seyfi

Fotoğraf 6 - Ordumuzu yıldıramayan otuz sekiz
santimetrelik mermilerden biri.
(Harp Mecmuası, Sayı-5, Sayfa: 8)

Fotoğraf 7 - Süvari Mülazımı Talat Bey Uzunköprü kaymakamıyla görüşürken.
(Harp Mecmuası, Sayı-4, Sayfa: 12)

Fotoğraf 8 -Mermi çekirdekleri
http://www.canakkalemuzesi.com

Fotoğraf 9 - Kılıç ve kılıfı
http://www.canakkalemuzesi.com

Fotoğraf 10 -Borazan
http://www.canakkalemuzesi.com

Fotoğraf 11 -Subay madalyaları
http://www.canakkalemuzesi.com

Çanakkale Cephesi

Adım 3: Sorular.

Aşağıdaki soruları belge numaralarını dikkate alarak kutucuklara cevaplayınız.

(Çalışma yaprağındaki kanıtlar, arşiv belgeleri, fotoğraflar ve savaş malzemeleri olarak verilmiştir. Bunları dikkate alarak soruları cevaplayınız.)

1. Belge kim tarafından yazılmıştır?
2. Belgede hangi şahısların isimleri geçmektedir?
3. Belgede geçen tarih ve zamanları yazınız.
4. Belgede meydana gelen olayların geçtiği yerleri yazınız.
5. Belgede geçen olayı anlatınız.
6. Belgede Çanakkale Muharrebesi ile ilgili hangi ayrıntılı bilgileri görebiliyoruz? (Deniz, Hava, Kara, Denizaltı ve Yeraltı)
7. Belgenin ana fikri nedir?
8. Bu belgede sizin için önemli olan maddeleri sıralayın.
9. Belgede geçen kelimelerden günümüzde kullanılmayanları listeleyin.
10. Belgeyi yazan kişiye bir soru sorun.

Çanakkale Cephesi

Çalışma Yaprağı: 12.2

Adım 4: Değerlendirme.

Öğrenciler verilen belgeleri, fotoğrafları ve savaş malzemelerini inceledikten sonra ve soruları cevapladıktan sonra;

1. Fotoğraflar belgede verilen içerikleri ne derece yansıtıyor? Açıklayınız.
2. Fotoğraflar ve savaş malzemeleri sizi o döneme götürebildimi? Neden?
3. Bunları cevapladıktan sonra;

   - Belgeleri kronolojik sıra yaparak
   - Olay örgüsüne dikkat ederek
   - Belgedeki kişilerin adlarını kullanarak
   - Belgede olayın geçtiği yerlerin ve mekanların isimlerini kullanarak

   Çanakkale Muharrebesini anlatan bir ders notu ve bu not için kendi duygu ve düşüncelerinizi barındıran bir kapak hazırlayınız.

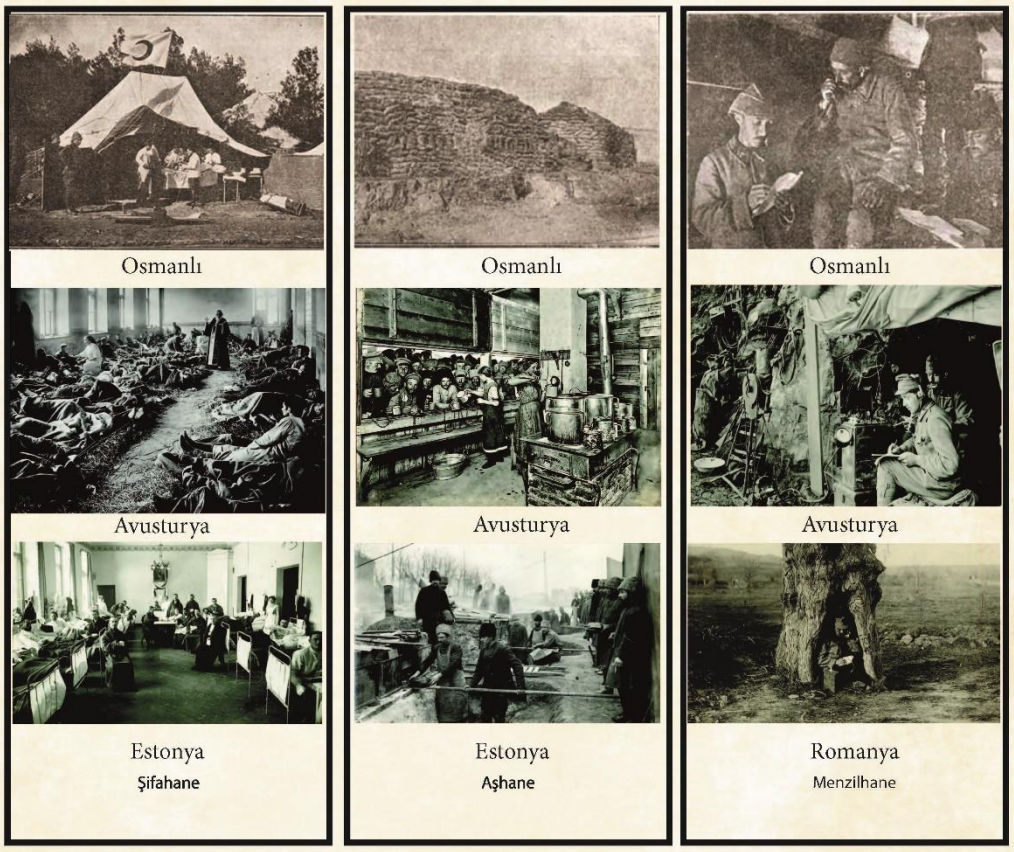
Çanakkale Cephesinde Sosyal Yaşam

Çalışma Yaprağı: 13.1

Savaşın Diğer Kahramanları

Fotoğrafları dikkate alarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Soru 1- Kendinizi Çanakkale savaşında karargah oluşturan bir komutan olarak hayal edin. Yaralılar için şifahane, askerlerin yiyecek ihtiyaçları için aşhane (yemekhane) ve haberleşme için bir menzilhane kuracaksınız. Bu birimlerin karargah için önemi ne olurdu? Düşüncelerinizi belirtiniz.

Soru 2- Fotoğraftaki kişileri, diğer görselleri, arka planı dikkate alarak Şifahane, Aşhane ve Menzilhane'nin savaş için önemini anlatan bir yazı yazınız.

Çanakkale Cephesinden Haberler

Çalışma Yaprağı: 13.2

Aşağıda verilen belgede Çanakkale Cephesne katılan bir muhabir ile ilgili verilen bilgileri dikkate alarak;

Fotoğraf ile ayırıcı özellikleri ve gerekli bilgileri yukarıda belirtilen kişinin iyi ahlaklı bir kişi olduğu ve savaş muhabirleri hakkındaki yönetmeliğe uygun olduğundan dolayı Çanakkale'ye gazeteci ve fotoğrafçı olarak gelmesinde bir mahzur olmadığına dair olan bu onay belgesi iki nüsha olarak bildirilmiştir.

19 Nisan 1915

Seyfi

Etkinliği uygulayalım.

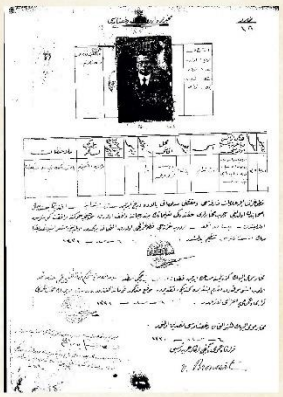
Günümüz Türkçesi

Muhbirlere Orduya İltihak Ruhsatnâmesi
Numara: 18

Eşkâli		Alâmet-i fârikası
Boyu:	Uzun	Gözlük kullanıyor
Bıyık:	Matruş	
Sakal:	Matruş	
Renk:	Kırmızı	

Tâbiiyeti	Sinni	Hangi ajans veya gazeteye mensub olduğu	İsmi	Mezhebi	Mahall-i ikâmeti	Mahall-i tevellüdü	Rütbesi	Pasaport veya tezkiresinin numarası	Bildiği lisanlar	Mülâhazât
Amerika	35	Amerikan Associated Press'in seyyâr muhabiri ve *Paper Daily News* muhabiri	George Schrayz	Protestan	Dersaâdet Kruger Oteli				Fransızca İngilizce	Panson Bey'in tavsiyesiyle ve müdür beyin emriyle

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı

Çanakkale Cephesinden Haberler

Aşağıdaki tablodaki kavramları inceleyiniz. Bildiğiniz kavramlar için biliyorum kutucuğunu, bilmediğiniz kavramlar için bilmiyorum kutucuğunu işaretleyin. Bilmediğiniz kavramları araştırarak anlamlarını yanlarına yazınız.

Kavram	Biliyorum	Bilmiyorum	Anlamı
Alâmet-i Fârika			
Mezhep			
Ekşâl			
Lisan			
Mülahâzât			
Tâbiiyet			
Sin			
Mahall-i ikâmet			
Mahall-i tevellüd			

Belgede Amerikan savaş muhabiri George Schrayz 'ın bilgileri yer almaktadır. Bu muhabirin Osmanlı Devleti tarafından Çanakkale Savaşı karargâhına kabul edilmesinin; medyanın savaş ortamında..... konularında önemini vurgular. Fotoğraf çekmek için savaş karargâhına kabul edilen bu muhabirin çektiği fotoğraflarla dünya geneline ....bir bakış açısı mı getirmesi bekleniyordu?

Farklı bir açıdan bakarak ....dünya devletlerinin gözünde farklı algılar oluşmasına neden olmuş olabilir?

Olumlu yönden bakarsak bir ülkeye ....dünya devletlerinin gözünde farklı algılar oluşmasına neden olmuş olabilir.

Olumlu yönden bakarsak bir ülkeye müttefik olan başka bir ülkeden bir gazeteci ile dünya insanlarına nesnel .. .. düşüncelerini de empoze etmek amaçlanmış olabilir.

Bu metinde söylenenlerin yanı sıra;

1- Muhabirlerin yaptıkları gözlemlerin, dünyadaki insanların savaş hakkındaki fikirlerine etkileri neler olabilir?

2- Medya ve araçlarının savaş için önemi ve savaşa etkileri neler olabilir? Yorumlarınızı üç maddede belirtiniz.

Savaş Başarıları

Çalışma Yaprağı: 14.1

Etkinligin Konusu: Savaş Başarıları

Sınıf: 8

Önerilen Süre: 40'

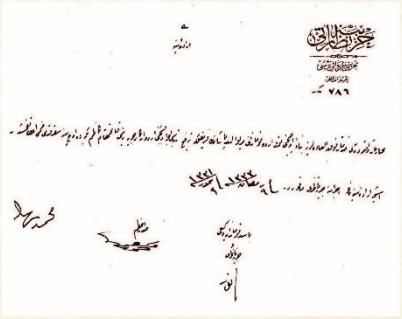
Konuya İlişkin Kazanımlar: Mustafa Kemal Paşa ve diğer öenmli şahsiyetlerin cephelerdeki görev ve başarıları çeşitli alıntılar üzerinden ele alınır.

Öğretmen Notu: Mustafa Kemal Paşa, Cevad Paşa ve Albay Esad Paşa'nın Çanakkale Muharrebileri için önemlerini anlatır.

Anahtar Kelimeler: *Madalya, Padişah emri, Savaş bakanı*

Kullanılacak Malzemeler: Arşiv belgeleri, çalışma yaprakları

Yararlanılacak Kaynaklar: Devlet Arşivleri Başkanlığı Kaynakları, Ders kitabı

Belge 1 - Kolordu Komutanı Albay Esad Paşa'nın generalliğe terfii ile 5. Ordu Kurmay Başkanı Kaymakam Kaymakam Kâzım Bey'e üç sene sefer kıdemi zammı verilmesini anlatan belge.
(BOA, İ. HB, 1333. N/141)

Günümüz Türkçesi

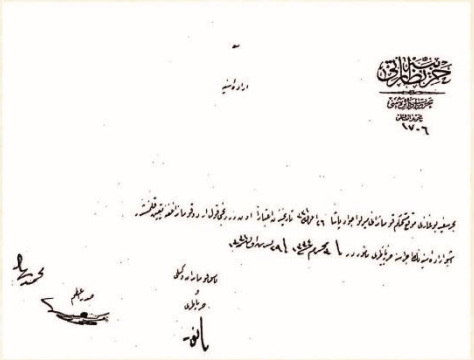
Harp İşleri Bakanlığı
Yazı İşleri Dairesi

İrâde-i Seniyye (Padişah Emri)

Ortaya çıkan yazışmalarda üstün hizmetlerinden dolayı Üçüncü Kolordu Komutanı Tuğgeneral Esad Paşa'nın Tümgeneralliğe tayini ile Beşinci Ordu Kurmay Subayların Başkanı Yarbay Kazım Bey'e de üç senelik savaş tazminatı verilmiştir. Bu Padişah Emri'nin uygulanmasından Savaş Bakanı (Milli Savunma Bakanı) sorumludur.

Fî 9 Ramazan sene 1333 - Fî 9 Temmuz sene 1331 / [22 Temmuz 1915]

Başkomutan Vekili ve Savaş Bakanı Enver	Sadrazam (Başbakan) Mehmed Said	Padişah Mehmed Reşad

Belge 2 - Bahr-ı Sefid Boğazı Mevk-i Müstahkem Komutanı Mirlivâ Cevad Paşa'nın 14. Kolordu Komutanlığı'na tayin edildiğini anlatan belge.
(BOA, İ. HB, 1334. M/12)

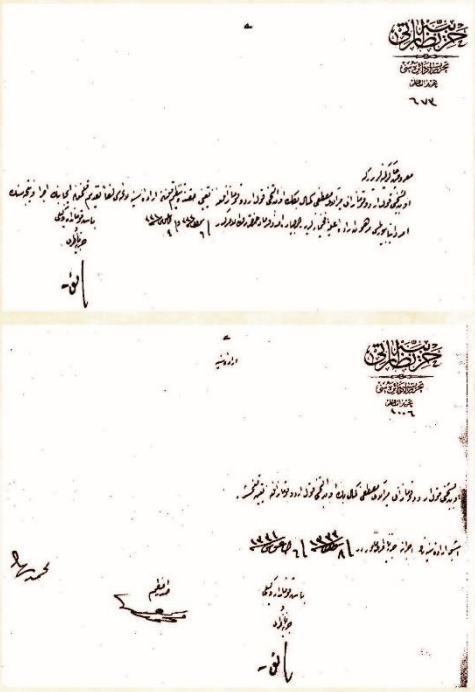
Günümüz Türkçesi

Harp İşleri Bakanlığı
Yazı İşleri Dairesi

İrâde-i Seniyye (Padişah Emri)

Bahr-ı Sefid Boğazı (Çanakkale Boğazı) Mustahkem Komutanı Tuğgeneral Cevad Paşa, 26 Eylül 1915 tarihinden itibaren Ondördüncü Kolordu Komutanlığı'na tayin edilmiştir.
İşbu (bu), Padişah Emri'nin uygulanmasından Savaş Bakanı (Milli Savunma Bakanı) sorumludur.
11 Kasım1915

Başkomutan Vekili ve Savaş Bakanı Enver	Sadrazam (Başbakan) Mehmed Said	Padişah Mehmed Reşad

Belge 3 -15. Kolordu Komutanı Albay Mustafa Kemal Bey'in 16. Kolordu Komutanlığı'na tayin edildiğini anlatan belge.
(BOA, İ. HB, 1333. L/19)

Günümüz Türkçesi

Harbiye Nezâreti
Tahrîrât Dairesi
Tahrîrât Kalemi
673

Aciz kulunuzun arzettiğidir ki;
On Beşinci Fırka Komutanı Miralay Mustafa Kemal Bey'in On Altıncı Kolordu Komutanlığı'na tayini hakkında düzenlenen Padişah Emri yazısı takdim edilmekte, gereğinin yapılması ve tez cevap verilmesi istenmektedir. Emir ve ferman Velayet Emiri Hazretleri'nindir.
17 Ağustos 1915

Başkumandan Vekili ve
Harbiye Nâzırı
Enver
Harbiye Nezâreti
Tahrîrât Dairesi
Tahrîrât Kalemi
1006

Padişah Emri
On Beşinci Fırka Komutanı Miralay Mustafa Kemal Bey On Beşinci Kolordu Kumandanlığı'na tayin edilmiştir.
İşbu (bu), padişah emrinin uygulanmasından Savaş Bakanı sorumludur.
Fî 8 Şevval sene 1333 - Fî 6 Ağustos sene 1331 / [19 Ağustos 1915]

Başkomutan Vekili ve Savaş Bakanı Enver	Sadrazam (Başbakan) Mehmed Said	Padişah Mehmed Reşad

Etkinliğin Uygulanışı

- Sınıf üç gruba ayrılır.
- Öğretmen tahtaya anahtar kelimeleri yazar.
- Öğrencilerin belgeleri incelemeleri için zaman verilir.
- Soruların belgelere göre cevaplanmaları istenir.

1. Bu belgelerin yazarlarını yazın.
2. Bu belgelerin yazılma tarihlerini yazınız.
3. Bu üç belgenin ortak yazılma amaçları nedir? Bize ne tür bir bilgi vermektedir?
4. Bu belgede adı geçen kahramanların isimleri nelerdir? Belge sıralamasına göre yazınız.

Savaş Başarıları

Çalışma Yaprağı: 14.2

Değerlendirme

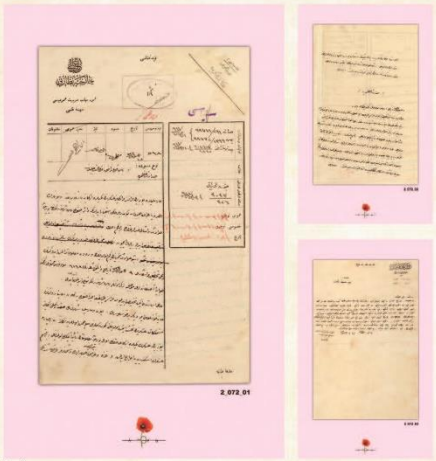
Mustafa Kemal, Cevad Paşa ve Esad Paşa Çanakkale Muharrebileri açısından nasıl bir önem arz etmektedir? Araştırınız.

Sarıkamış

Çalışma Yaprağı: 15.1

Etkinligin Konusu: Sarıkamış Harekatı
Sınıf: 8
Önerilen Süre: 40'
Konuya İlişkin Kazanımlar: Kafkas Cephesindeki Sarıkamış Harekatına değinilir.
Öğretmen Notu: Kafkas Cephesi ve Sarıkamış Harekatı hakkında ön bilgi verir.
Anahtar Kelimeler: *Esir, Sarıkamış, Harp, Ordu, Tüfek*
Kullanılacak Malzemeler: Arşiv belgeleri, çalışma yaprakları

Yararlanılacak Kaynaklar: Devlet Arşivleri Başkanlığı Kaynakları, ders kitabı

Belge 1 - Başbakanlık ve Dışişleri Bakanı Yüce Devlet Adamı Prens Sait Halim Paşa Hazretleri'ne Sofya Büyükelçiliğine yazdığı yazı.
(HR. SYS, 2109/5 4-5)

Günümüz Türkçesi

Sofya Sefâret-i
Seniyyesi
(Sofya Türk Büyükelçiliği)
43-2278

Hulâsa (Özet): İhsan
Paşa'nın ifadâtı (Paşanın mülakatının)
tercümesinin
gönderildiğine dair.
Melfûf: 1

Başbakanlık ve Dışişleri Bakanı Yüce Devlet Adamı Prens Sait
Halim Paşa Hazretleri'ne

Aciz kulunuzun beyanıdır
Sarıkamış harbi sonrasında Ruslar tarafından esir alındığı iddia edilen İhsan Paşa'nın Rus gazetelerinden Birjevie Vedemosti'de yer alan röportajının tercümesi ekte sunulmuştur. Takdir yüce makamınızındır.

Fî 18 Kanûn-ı sânî [1]915
Sofya Sefiri
Ali Fethi

Sofya
Sefâret-i Seniyyesi
(Sofya Türk Büyükelçiliği)

43/2278 Numaralı yazışmanın ekidir. "Birjevıe Vedemosti" isimli Rus gazetesinin muhabiri Sarıkamış'ta esir edilen İhsan Paşa ile yaptığı bir mülakatı gazetesinde yayınlamıştır. Bu mülakatın "Otro" Gazetesi'nde görülen özeti aşağıda tercüme edilmiştir:

İhsan Paşa, Sarıkamış'ta Türk yenilgisinin sebeplerini şu şekilde açıklamıştır:

Bana verilen görev, Sarıkamış civarında hareket halinde olan Rus ordusunu, kendi ordum ile kuşatarak şehri (Sarıkamış'ı) almak, orasını savunmaya hazır hale getirmek idi. Bizim ordunun diğer hareketlerine dair bir şey bilmiyorum. Benim ordum, gerek topçu gerek makineli tüfek ile bütün subay ve erleriyle kendisine verilen bölgeye doğru hareket etti. Komutam altında olan askerler tam bir gayret ile savaşıyordu. Ben kendi komuta heyetimle (Erkan-ı Harbiyeyle) biraz geride duruyordum. Fakat neticede nakillerdeki zorluklardan dolayı askerin arkasında gidemedim. Onların içine karıştım. Bizim yenilgimizin başlıca sebebi iklim şartlarıdır. Yollar o kadar kötü, soğuklar o kadar şiddetli idi ki, benim ordumdan ancak altı-bin kişi Sarıkamış'a kadar gelebildi. Biz geçidi tutmayı becerdik, Ruslar bizi kuşattılar, bizler boş yere kurtulmaya çalıştık. Tam altı gün altı gece savaştık. Ruslar gittikçe bize daha çok yaklaşıyordu, bende on-iki top ile çok sayıda makineli tüfek vardı. Fakat Ruslara sürekli topçu desteği vardı. Bununla beraber bizim topları ve makineli tüfekleri kullanacak askerin büyük bir kısmı etkisiz hale geldiğinden (donarak öldüğünden) toplarımız kırılmış ve top mermimiz kalmamıştı. O anda etrafıma baktım ve bütün askerlerimden ancak üç-yüz kişi kaldığını gördüm. O zaman teslim olmaya karar verdim. Ben askerlerim içinde bulunduğum için ateş hattının tehlike ve zararlarına da katlanmam gerekliydi. Her kötülüğün bir iyi tarafı olduğu gibi, bu kötülüğün de iyi tarafı şimdi sizin aranızda bulunmamdır. İhsan Paşa'nın ifadelerini aktaran Rus muhabiri, paşanın bu sözleri söylediği zaman etrafında bulunan Osmanlı subaylarının kendisini dikkatlice dinlediklerini ifade etmiştir.

Sarıkamış

Aşağıdaki soruları belgeye göre cevaplayınız.

1. Belge kim tarafından yazılmıştır?
2. Belgede hangi şahısların isimleri geçmektedir?
3. Belgede geçen tarih ve zamanları yazınız.
4. Belgede meydana gelen olayların geçtiği yerleri yazınız.
5. Belgede geçen olayı anlatınız.
6. Belgede Sarıkamış Harekatı ile ilgili hangi ayrıntılı bilgileri görebiliyoruz?
7. Belgenin ana fikri nedir?
8. Bu belgede sizin için önemli olan maddeleri sıralayın.
9. Belgede geçen kelimelerden günümüzde kullanılmayanları listeleyin.
10. Belgeyi yazan kişiye bir soru sorun.
11. Esir düşen kişinin yaşadıklarını değerlendiriniz.
12. Sarıkamış Harekatının hakkında neler düşünüyorsunuz? Üç madde halinde yazınız.

Sarıkamış

Çalışma Yaprağı: 15.2

DEĞERLENDİRME

(Öğrenci İçin uygulanacak adımlar)

Sarıkamış olayı ve verdiğimiz kayıplar savaşı ne yönde etkilemiştir?

Yazmaya başlamadan önce;

Adım 1. Belgeyi önemli noktalara dikkat ederek (not alarak) okuyun.

Adım 2. Belgeyi okuduktan ve düşündükten sonra soruyu cevaplayan bir genelleme yaparak tek tam bir cümle yazınız.

Adım 3. Yazdığınız cümleyi (iddia ettiğiniz tezinizi desteklemelisiniz ve kurduğunuz cümleyi kanıtlayan cümleyi kaynakta göstermelisiniz.)

Adım 4. Hazırladığınız taslağı takip ederek makaleyi hazırlayınız.

Makaleyi Değerlendirme Kriterleri

(Öğretmen İçin uygulanacak adımlar)

- Makalenin açık bir tezi var mı?
- Makale tezi başarıyla kanıtlıyor mu?
- Makale kanıt içeriyor ve tezde nasıl ilişkili olduğunu açıklıyor mu?
- Makale kurallara uygun yazılmış mı? (yazım, dil bilgisi, cümle yapısı)

Birinci Dünya Savaşı'nın Sonuçları

Çalışma Yaprağı: 16.1

Birinci Dünya Savaşının gidişatını çalışma yapraklarında verilen belgeler ve fotoğrafları dikkate alarak incelediğinizde özellikle Çanakkale Savaşı'nın da etkisiyle nasıl sonuçlandığı hakkında çıkarımda bulununuz.

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR...